

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΜΕ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

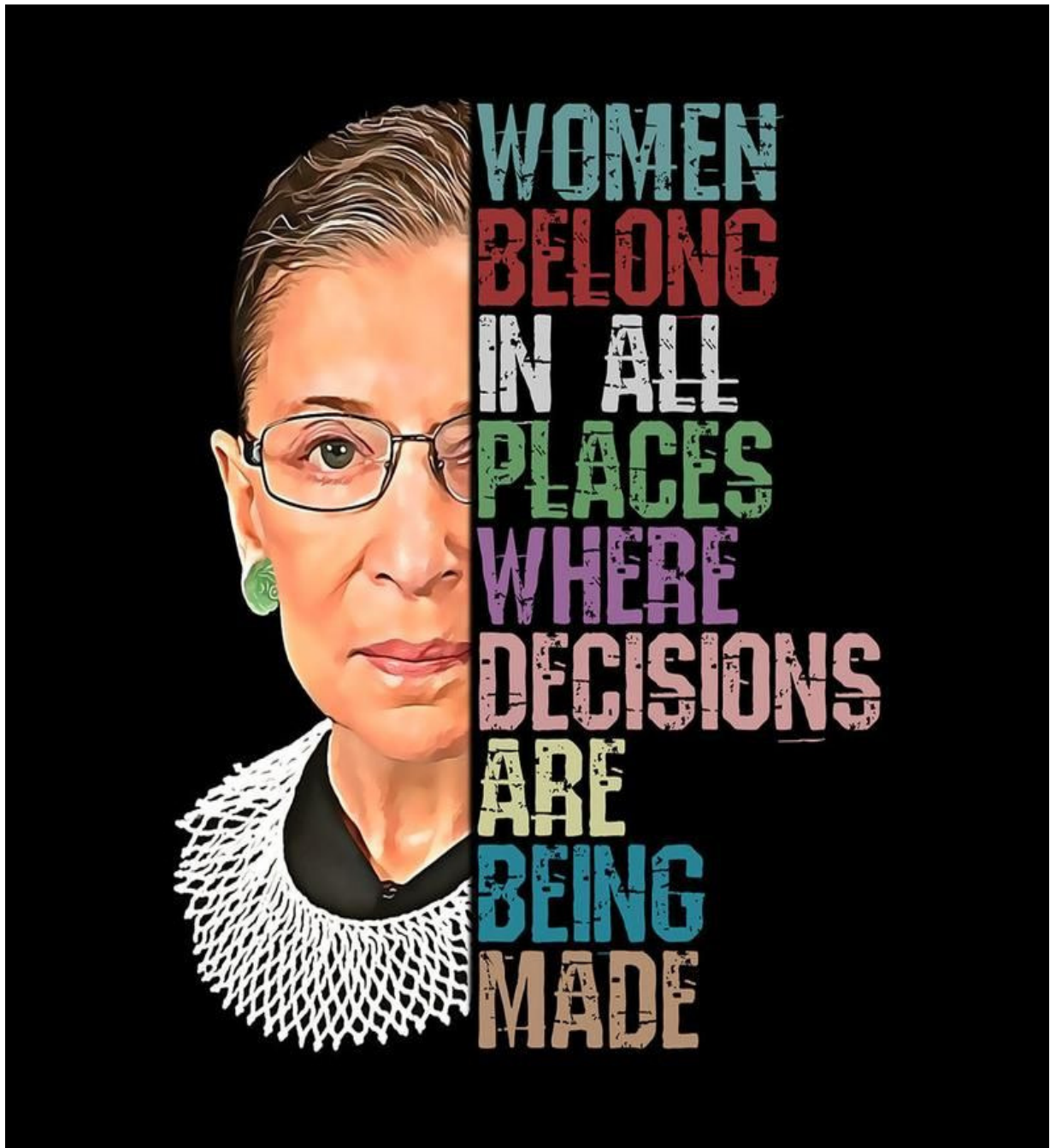
*Ηγεσία, φύλο κι αναπαράσταση : ένας σύγχρονος διάλογος στα Νέα
Μέσα*

Φοιτήτρια: Μανέλη Ραφαέλλα
Επιβλέπουσα: Τσαλίκη Λίζα, ΕΜΜΕ ΕΚΠΑ

Αθήνα, 2020

Copyright ©

Ραφαέλλα Μανέλη, 2020. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved. Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Στη μητέρα μου που μου μαθαίνει - κάθε μέρα - να είμαι ελεύθερη
κι ανεξάρτητη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Τα περισσότερα χρόνια των σπουδών μου, μάλλον, απέφευγα να ασχοληθώ με ζητήματα που σχετίζονται με το φύλο. Όμως, με την είσοδο στην αγορά εργασίας και ίσως με την ουσιαστική ενηλικίωση, ζητήματα που προκύπτουν από τα έμφυλα χαρακτηριστικά των υποκειμένων άρχισαν να με απασχολούν πολύ περισσότερο. Αυτό συνέβη μάλλον γιατί στη δουλειά, στο δρόμο, στο σπίτι, στις τυχαίες και τις διαπροσωπικές σχέσεις οι γυναίκες έρχονται μόνιμα αντιμέτωπες με στερεότυπα, όπως όλοι ερχόμαστε αντιμέτωποι με στερεότυπα και κοινωνικές επιταγές. Όμως, είναι διαφορετικό να αντιμάχεσαι τις αντιλήψεις που διατρέχουν ολόκληρη την ανθρώπινη ιστορία. Η διπλωματική μου ήθελα να είναι μέρος αυτού του διαλόγου κυρίως γιατί ερευνώντας την κοινωνία ερευνούμε τον εαυτό μας. Έτσι για μένα, η παρούσα εργασία αποτελεί μια περιπλάνηση στις συζητήσεις για το φύλο και την ηγεσία, οι οποίες περιστοιχίζονται πάντα από ζητήματα που θα έπρεπε να θεωρούνται δεδομένα αλλά, τελικά, έχουν παραμείνει ζητούμενα μέχρι και σήμερα.

Γράφοντας τις παρακάτω σελίδες ευχαρίστησα, πολλές φορές, κάποια άτομα σημαντικά για μένα. Έτσι και τώρα, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους όσους συνέβαλλαν σημαντικά στην ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών μου σπουδών και τη συγγραφή της διπλωματικής μου εργασίας. Πρώτα από όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω, από καρδιάς, την επιβλέπουσα μου, Λίζα Τσαλίκη, για τη συνεισφορά της στις σπουδές μου όλα αυτά τα χρόνια. Συγκεκριμένα, θα ήθελα να την ευχαριστήσω για όλη τη συμβολή της στον τρόπο που πλέον αντιλαμβάνομαι τον κοινωνικό κόσμο, αλλά και για τις συμβουλές, τις γνώσεις, την κατανόηση και τη συμπαράσταση της που συνέβαλαν στο να ολοκληρωθεί η διπλωματική μου εργασία. Επίσης, θα ήθελα να πω ένα ευχαριστώ στο Γιώργο Πλειό για την πολύτιμη παρουσία του στο μεταπτυχιακό καθώς και σε όσους καθηγητές συνέβαλαν στον καθορισμό της κοσμοαντίληψής μου μέσα από τις σπουδές των Μέσων, σε προπτυχιακό και μεταπτυχιακό επίπεδο. Ακόμα, θεωρώ απαραίτητο, να ευχαριστήσω, σε μια ξεχωριστή πρόταση, τον Σταμάτη Πουλακιδάκο, για την κατάρτιση με την οποία προσπαθεί καθημερινά να ενισχύσει τους φοιτητές, καθώς και για τη στήριξη και εμπιστοσύνη του που μου ήταν πολύτιμες κατά την πορεία και ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού. Επίσης, θέλω να πω ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στη Δέσποινα Χρονάκη, για όλες τις γνώσεις και τις εμπειρίες που αποκτήσαμε στα μαθήματά της, αλλά και για την αγχολυτική φιλία και ζωντάνια της. Ακόμα, αξίζει ένα τεράστιο ευχαριστώ στους συμφοιτητές μου, για όλες τις φορές που διαφωνήσαμε και όλες όσες γελάσαμε μέχρι δακρύων. Κυρίως, όμως, ευχαριστώ τη φίλη μου Μαρία, χωρίς την οποία όλη η εμπειρία του μεταπτυχιακού θα ήταν φτωχότερη. Η Μαρία μου υπενθύμισε ότι το να συνεργάζεσαι με εμπιστοσύνη και φιλία είναι εκτός από απόλαυση και ιδανική συνθήκη δημιουργίας. Όμως, το μεγαλύτερο ευχαριστώ το οφείλω στην οικογένεια μου που με στηρίζει με ανιδιοτέλεια και στο σύντροφό μου που άντεξε όλες τις αγχώδεις μέρες που πέρασα μπροστά από τον υπολογιστή, με αγάπη και κατανόηση.

Πίνακας περιεχομένων

Πίνακας Εικονογράφησης.....	8
Εισαγωγή	9
1 Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	14
1.1. This is still a men’s world?	14
1.2. <i>The history of institutional politics is her story of women exclusion</i>	18
1.3 Η γυναικεία ηγεσία	20
1.4 Η κάλυψη από τα ΜΜΕ	24
1.5 Τα γυναικεία θέματα	29
1.6 Προσωποποίηση, θηλυκότητα, οικογένεια	31
1.7. Τα Νέα Μέσα και η αυτοπροβολή	34
2 Έρευνα	38
2.1. Η ταυτότητα της έρευνας.....	38
2.1. Jacinda Ardern « <i>On the right side of History</i> »	41
2.2. Ana Brnabic « <i>I don’t want to be branded as a gay minister</i> »	44
2.3 Cristina Fernandez de Kirchner « <i>In reality they aren’t bothered by my make-up or my hair. They are bothered because we are threatening their interests</i> ».....	46
2.4 Ellen Johnson Sirleaf « <i>If you want to really understand Liberia, you need to dig a little bit deeper. You need to understand our culture, our values, our systems and the way to tackle it</i> » 47	
2.5. Μέθοδοι Ανάλυσης.....	48
2.6 Θεματική Ανάλυση.....	49
2.7 Ανάλυση Λόγου.....	50
3 Παρουσίαση και Συζήτηση αποτελεσμάτων.....	52
<i>Τα Μέσα συζητούν τις γυναίκες στην ηγεσία Οιπροεκτάσεις ενός συμβολισμού</i>	52
3.1 Έμφαση στη μοναδικότητα	54
3.2 Gender is a performance and we are all performers	69
3.2.1. Η μητρότητα στη σύγχρονη πολιτική	69
3.2.2 Η μητέρα του έθνους και σύγχρονα μοντέλα οικογένειας.....	73
3.2.3 Η μητρότητα ως προέκταση λαϊκών διεκδικήσεων	77
4 Αυτοπροβολή και Twitter	79
4.1. Αυτοπροσδιορισμός και γυναικεία θέματα.....	80
4.2 Οικειότητα κι αξιοπιστία.....	87
4.3 Η αλληλεπίδραση.....	96
Συμπεράσματα	100
Βιβλιογραφία	108

Πίνακας Εικονογράφησης

Πίνακας 1 Η αποτύπωση της συχνότητας των θεμάτων.....	78
Πίνακας 2 Η συχνότητα των θεμάτων ανά πολιτικό.....	79
Πίνακας 3 Προάσπιση γυναικείων θεμάτων ανά χρήστη.....	92
Πίνακας 4 Η χρήση των hashtags (#).....	94
Πίνακας 5 Η χρήση των επισημάνσεων άλλων χρηστών (@mentions).....	95
Πίνακας 6 Η χρήση των απαντήσεων σε άλλους χρήστες (@replies).....	95

Εισαγωγή

Κι αν ο Θεός ήταν γυναίκα; Το 1980, η καλλιτέχριδα [Judy Chicago](#) αναρωτήθηκε πώς θα μπορούσε να ήταν ο σύγχρονος κόσμος μέσα από μια απόλυτα διαφορετική μυθική αντίληψη για την κοσμογονία. Έτσι, προσπάθησε να δημιουργήσει μέσα από το καλλιτεχνικό της έργο, με την ονομασία «Δείπνο¹», το αισθητικό απείκασμα μιας διαφορετικής αφήγησης. Τότε, μια τέτοια ιδέα θεωρήθηκε ως εξαιρετικά αμφιλεγόμενη. Σχεδόν, αποδοκιμάστηκε ως εκκεντρική (Weiss, [2018](#), Friedman, [2020](#)). Σαράντα χρόνια αργότερα, το 2020, παράλληλα με τη δράση μιας πληθώρας γυναικείων κινημάτων σε όλο τον κόσμο και του ευρύτατου διαλόγου για τα γυναικεία θέματα, ο οίκος μόδας *Dior*, ενσωματώνοντας την εικαστική-φεμινιστική προσέγγιση της Chicago, παρουσιάζει την κολεξιόν του για την άνοιξη και το καλοκαίρι του 2020, με τίτλο : «*Τι θα φορούσαν οι γυναίκες αν κυβερνούσαν τον κόσμο;*» (Friedman, [2020](#)). Η επίδειξη του *Dior*, εφορμώντας από τον κοινωνικό συμβολισμό του ενδύματος, ως προέκταση στο έργο της Chicago, συμμετέχει στον διεθνή διάλογο για το φύλο, την ηγεσία και το σώμα, καταφάσκοντας στον επίκαιρο χαρακτήρα του ζητήματος. Τα νέα για την επίδειξη δημοσιεύονται στα Μέσα όλου του πλανήτη κι ο διάλογος επεκτείνεται (Friedman, [2020](#), Phelps, [2020](#), Protagon, [2020](#)). Φαίνεται, λοιπόν, ότι η συζήτηση που επιχειρείται για τη θέση των γυναικών στην Ιστορία, είναι πολυπρισματική και πολυσχιδής. Αλήθεια, έχουν ξεπεραστεί όσα περιγράφει ο Bourdieu (2007) στο βιβλίο του για την Ανδρική Κυριαρχία ή οι αντιλήψεις για το φύλο, αλλά και για την ηγεσία, είναι τόσο βαθιά εγγεγραμμένες στην κοινωνική αντίληψη, ώστε να είναι πλέον δυσδιάκριτη η μετατροπή της κοινωνικής κατασκευής σε φύση;

Σε μια άλλη πτυχή της δημόσιας σφαίρας, το 2018, η Silvan Koch – Mehrin, πρόεδρος του *Women Political Leaders Global Forum*, έγραψε σε κείμενό της που δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, ότι «*μπορείς να μετρήσεις τις γυναίκες που κατείχαν την ηγεσία μιας χώρας μόλις σε 30 δευτερόλεπτα*» (OECD, 2018). Μέσα σε αυτή φράση, η Koch – Mehrin, έχοντας διατελέσει Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου από το 2009 έως το 2011 και μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για πάνω από δέκα χρόνια, προσπάθησε να

¹ Το έργο της [Judy Chicago](#), του οποίου η αγγλική ονομασία είναι «*Dinner Party*» αποτελεί μνημείο για την παγκόσμια συνεισφορά των γυναικών κι έχει σκοπό να σπάσει το φαύλο κύκλο της αφάνειας τους στην Ιστορία (BrooklynMuseum, [2020](#)). Το μνημείο έχει τριγωνικό σχήμα, καθώς το τρίγωνο θεωρείται ήδη από την αρχαιότητα, γυναικείο σύμβολο και σύμβολο ισότητας. Σε κάθε του μεριά υπάρχουν 13 σερβίτσια, ενώ η κάθε πλευρά είναι αφιερωμένη σε μια διαφορετική εποχή της Ιστορίας του Δυτικού κόσμου. Επίσης, κάθε τραπεζομάντηλο φέρει το όνομα μιας γυναίκας με σημαντική συνεισφορά. Αξιοσημείωτο είναι ότι τίποτα δεν είναι τυχαίο στο σχεδιασμό του έργου, αφού ο αριθμός 13 συμβολίζει τον αριθμό των Αποστόλων στο Μυστικό Δείπνο, ενώ το έργο κοσμεύεται από αγγεία και σύμβολα οικιακών τεχνών, οι οποίες έχουν ευρύτατα συνδεθεί με τη γυναικεία δημιουργία ως νύξη για την κυριαρχία των ανδρών στις καλές τέχνες. Σημειώνεται ότι πολλά από τα γλυπτά είναι σε σχήμα αιδίου ή πεταλούδας (The Monacelli Press, 2014:248).

συνοψίσει την πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην προσπάθειά τους να διεκδικήσουν θέσεις υψηλής ιεραρχίας. Όπως χαρακτηριστικά επισήμανε, μια γυναίκα αντιστοιχεί σε τέσσερις άντρες βουλευτές στις περισσότερες χώρες του πλανήτη κι αυτό είναι ένα ενδεικτικό παράδειγμα του τρόπου που οι σύγχρονες κοινωνίες αξιοποιούν τα ταλέντα, τα οποία προέρχονται από μια δεξαμενή μεγαλύτερη του μισού πληθυσμού της γης (OECD,2018). Επιπλέον, λίγους μήνες πριν, το κανάλι των Ηνωμένων Εθνών δημοσίευσε στην κοινωνική πλατφόρμα του YouTube (2020), ένα ολιγόλεπτο βίντεο στο οποίο περιγράφεται, εν συντομία, η πορεία των δικαιωμάτων των γυναικών παγκοσμίως. Η αφήγηση του βίντεο ξεκινά δίνοντας σε τίτλους τους μερικούς από τους πολλαπλούς ρόλους των γυναικών: «*Leaders, Changemakers, Caretakers, Peacemakers*» (UNWomen, 2020). Το βίντεο αυτό αναδεικνύει την ανάγκη για ευαισθητοποίηση υπέρ των γυναικείων θεμάτων, όπως επίσης και την ανάγκη διεύρυνσης της συζήτησης σχετικά με τα κοινωνικά κατασκευασμένα πρότυπα.

Καθίσταται εμφανές ότι ακόμα και σήμερα, μια σημαντική μερίδα της κοινωνίας θεωρεί ότι τα έμφυλα ζητήματα, ως απότοκο κι ως προέκταση λοιπών κοινωνικών προβλημάτων, δεν έχουν αποκατασταθεί. Ωστόσο, στο ξεκίνημα του 21^ο αιώνα, το φαινόμενο του έμφυλου χάσματος στην πολιτική και πιο συγκεκριμένα στην πρόσβαση στα ανώτατα κέντρα λήψης αποφάσεων εμφανίζει σημάδια βελτίωσης (Interparliamentary- Union,2019). Πλέον, σχεδόν σε όλες τις χώρες του κόσμου, οι γυναίκες έχουν νόμιμα κατοχυρωμένο δικαίωμα συμμετοχής στο πολιτικό γίγνεσθαι, μπορούν να ψηφίζουν, να συμμετέχουν και να διεκδικούν πολιτικά αξιώματα (Paxton,Hughes, 2007: 10). Πιο συγκεκριμένα, σε τομείς, όπως, η Υγεία κι η Παιδεία έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερα επιδραστική παρουσία γυναικών με σταδιοδρομία παγκοσμίως αναγνωρισμένη. Ωστόσο, η πρόοδος καταγράφεται με αξιοσημείωτα αργούς ρυθμούς, όπως αναφέρεται στη σχετική αρθρογραφία (Dudman,2017). Επίσης, η πολιτική, ως ένας τομέας που ενσωματώνει απόλυτα και θέτει σε εφαρμογή τις εξουσιαστικές δομές της κοινωνίας, έχει επηρεαστεί σημαντικά από την ανδρική υπεροχή στο δημόσιο χώρο (Rhode, 2002:1440). Κατά συνέπεια, η διεκδίκηση χώρου δράσης κι επιρροής, από μέρους των γυναικών, αποδεικνύεται ακόμα δυσκολότερη σε αυτή την περίπτωση (Campus, 2013:40). Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία από τον Οργανισμό «Women Political Leaders» (<https://www.womenpoliticalleaders.org/>), το ποσοστό των γυναικών που συμμετέχουν στα Κοινοβούλια, παγκοσμίως, δεν ξεπερνά το 22,7%, ενώ, μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 17,7% συμμετέχει σε κυβερνητικούς σχηματισμούς. Παράλληλα, επισημαίνεται, ότι παγκοσμίως το ποσοστό των γυναικών, οι οποίες διατελούν αρχηγοί κρατών είναι μόνο 6,6%, με το ποσοστό που αναφέρεται σε γυναίκες - επικεφαλές κυβερνήσεων να καταγράφεται λίγο μεγαλύτερο, προσεγγίζοντας το 7,3% (WomenPoliticalLeaders, 2019). Σήμερα, οι γυναίκες καταλαμβάνουν το 24.8% των Κοινοβουλίων παγκοσμίως. Σύμφωνα με στα στοιχεία του Interparliamentary- Union (2020), αν και η συμμετοχή των γυναικών στα Κοινοβούλια, έχει αυξηθεί, ωστόσο, η εκπροσώπηση των γυναικών στο ανώτατο επίπεδο της πολιτικής έχει καταγράψει μείωση σε σχέση με λίγα χρόνια πριν. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό των γυναικών– εκλεγμένων αρχηγών κρατών έχει μειωθεί από 7.2.% σε 6.6%, παράλληλη

μείωση έχει υποστεί και το ποσοστό των γυναικών – Πρωθυπουργών από 5.7% σε 5.2%. Δηλαδή, σε απόλυτους αριθμούς, αυτό σημαίνει ότι από 153 χώρες μόνο σε 10 περιπτώσεις η αρχηγία του κράτους είναι στα χέρια εκλεγμένης προέδρου, ενώ από 159 χώρες γυναίκες μόνο σε 10 βρίσκουμε γυναίκες, οι οποίες είναι αρχηγοί κυβέρνησης (Interparliamentary- Union, 2019).

Τα παραδείγματα των χωρών του Ευρωπαϊκού Βορρά, αλλά και της Αργεντινής, της Ρουάντα, της Νέας Ζηλανδίας και της Λιβερίας δημιουργούν μια νέα εικόνα του χάρτη των Κοινοβουλίων με τις γυναίκες να λαμβάνουν τις μισές περίπου θέσεις στις βουλευτικές έδρες (Interparliamentary Union, 2019, 2019). Είναι σημαντικό να σημειωθεί, ότι έπειτα από τις τελευταίες βουλευτικές εκλογές στην Ελλάδα, το ποσοστό των γυναικών στο Κοινοβούλιο ανέρχεται σε ποσοστό 20, 67%, ποσοστό χαμηλότερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Interparliamentary Union, 2019, 2019). Επιπρόσθετα, όπως καταγράφεται από τα δεδομένα, μόλις με το άνοιγμα της νέας χιλιετίας, οι γυναίκες του Ελληνικού Κοινοβουλίου κατάφεραν να φτάσουν τις 20 παρουσίες ανάμεσα σε άλλους 280 άνδρες βουλευτές (Interparliamentary- Union, 2019). Τέλος, παρατηρείται ότι την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των γυναικών στην Ελληνική Βουλή κυμαίνεται από 44 έως 69 βουλευτές, χωρίς αξιοσημείωτες βελτιώσεις (Interparliamentary- Union, 2019).

Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την ελληνική περίπτωση, τον Ιανουάριο του 2020, η Ελλάδα αποκτά την πρώτη γυναίκα Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην ιστορία της, Κατερίνα Σακελλαροπούλου. Το θεσμικό πλαίσιο της Ελληνικής Δημοκρατίας ορίζει τον Πρόεδρό της ως ρυθμιστή του Πολιτεύματος και Αρχηγό της εκτελεστικής εξουσίας ([άρθρο 30/συνταγματική αναθεώρηση 2019](#)). Η εκλογή μιας γυναίκας στο ανώτατο αυτό αξίωμα πυροδότησε στο εσωτερικό της χώρας μια μεγάλη συζήτηση σχετικά με το φύλο, την πολιτική αλλά και τους συμβολισμούς γύρω από αυτά (Βαρίνου, [2020](#), Καθημερινή, [2020](#), Σιούτη, [2020](#)). Η έντονη συζήτηση κατέδειξε τον τρόπο με τον οποίο οι σύγχρονες δημοκρατίες πραγματεύονται την άνοδο γυναικών σε ανώτατα κλιμάκια της πολιτικής. Η εν λόγω εκλογή, αφού ερμηνεύτηκε από τον Τύπο βάσει της στρατηγικής πολιτικής των κομμάτων, στη συνέχεια συζητήθηκε ως δείγμα κοινωνικού προοδευτισμού, αλλά και ως κίνηση μεγάλης συμβολικής αξίας, τόσο τοπικά όσο και διεθνώς (Guardian, [2020](#), Reuters, [2020](#)). Η συνεισφορά της Σακελλαροπούλου, ως Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, αποτέλεσε κύριο θέμα στις δημοσιογραφικές αφηγήσεις, ως κριτήριο αξιολόγησης της επιλογής (Smith, [2020](#), FT, [2020](#)). Το ιστορικό βήμα (Guardian, [2020](#)) της εκλογής θεωρήθηκε ότι έφερε την ελληνική κοινωνία εγγύτερα στην εξοικείωση με την ηγεσία γυναικών, σε μια ελπιδοφόρα σκέψη μελλοντικής αποκατάστασης του έμφυλου χάσματος στις θέσεις λήψης αποφάσεων της χώρας (FT, [2020](#), Maclean, [2020](#)). Όμως, χαρακτηριστικό είναι ότι το διάγγελμα του Έλληνα Πρωθυπουργού, Κυριάκου Μητσοτάκη αναφορικά με την επιλογή του για την Προεδρία της Δημοκρατίας συνοδεύτηκε μεταξύ άλλων από την ακόλουθη φράση: «Ο πολίτης είναι γένος αρσενικού, η Δημοκρατία και η Ελλάδα είναι γένος θηλυκού». Η φράση αυτή είναι ενδεικτική του τρόπου πρόσληψης της γυναικείας ηγεσίας. Όπως θα σημειωθεί στα παρακάτω κεφάλαια, επιχειρείται συχνά, η νομιμοποίηση και η αιτιολόγησή

της μέσα από συμβολισμούς. Η ιδιαίτερη αυτή συνθήκη είναι απότοκο του διαχρονικού περιορισμού των γυναικών από τα αξιώματα, εξαιτίας των κοινωνικών τους ρόλων αλλά και των κοινωνικά κατασκευασμένων ιδιοτήτων που τους έχουν αποδοθεί (Bourdieu, 2007).

Η εκλογή της Πρώτης Προέδρου της Δημοκρατίας στην Ελλάδα, δεν στάθηκε η αφορμή συγγραφής της εν λόγω διπλωματικής, αλλά σε ένα κρίσιμο σημείο της ανέδειξε εναργέστερα την προβληματική της κι επιβεβαίωσε το επίκαιρο του θέματος. Δηλαδή, αποτέλεσε ένα εγχώριο παράδειγμα συζήτησης της γυναικείας πολιτικής ηγεσίας, όπως επίσης και των συμβολισμών που τη διέπουν. Όπως θα φανεί στη συνέχεια, η συζήτηση για την ηγεσία των γυναικών είναι πολυπαραγοντική κι άμεσα εξαρτώμενη από το περιβάλλον διεξαγωγής της. Όμως, αυτό που παρατηρείται εν γένει είναι ότι τα έμφυλα στερεότυπα, θετικά κι αρνητικά, διατηρούνται στο δημόσιο λόγο και συχνά αναφέρονται με φυσικότητα. Έτσι, αναπαράγονται και καταλήγουν σε κοινωνικούς αυτοματισμούς, ενισχύοντας το ασύμπτωτο της «γυναίκας» και της «πολιτικής». Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η γυναίκα είναι ο ξένος της πολιτικής, επιβεβαιώνοντας μια ακόμα πτυχή αυτού που η Simone De Beauvoir (1989) είχε διατυπώσει λέγοντας ότι ζούμε σε έναν κόσμο φτιαγμένο για άνδρες και καμιά εξήγηση δεν είναι αρκετή για αυτό.

Ακόμα, ο δημόσιος διάλογος αναφορικά με το ρόλο των γυναικών στην ηγεσία φαίνεται σταδιακά να αποκτά νέες διαστάσεις. Η επιδημία του νέου κορονοϊού COVID-19 στάθηκε αφορμή ώστε κάποια κράτη να ξεχωρίσουν περισσότερο μαζί και οι ηγέτες τους. Σε αυτό το πλαίσιο, τα διεθνή Μέσα συζήτησαν την αποτελεσματικότητα των μερικών κρατών που ηγούνται από γυναίκες. Για παράδειγμα, ο Independent δημοσίευσε εγκωμιαστικό άρθρο για την ηγεσία της Πρωθυπουργού της Ν. Ζηλανδίας, Jacinda Ardern. Το άρθρο δημοσιεύτηκε και στους λογαριασμούς κοινωνικής δικτύωσης του Μέσου συνοδευόμενο από το εξής σχόλιο : *«thank you for showing us what leadership look like»* (2019).

Η παρατήρηση κι η αποδόμηση του δημόσιου διεθνούς διαλόγου, αναφορικά με γυναίκες που άρχονται σύγχρονων δημοκρατιών είναι πολύ σημαντική, ώστε να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τη διατήρηση των έμφυλων στερεοτύπων ή την προσπάθεια καταπολέμησης τους μέσα από τον λόγο των Μέσων. Επίσης σημαντική είναι η παρατήρηση του λόγου των ίδιων των πολιτικών, όπως αυτός παράγεται αδιαμεσολάβητα μέσω των νέων τεχνολογιών. Η δημοσιογραφική αφήγηση κρίνεται ως ιδιαίτερα σημαντική, καθώς τα άτομα λαμβάνουν, δέχονται, διαπραγματεύονται κι απορρίπτουν μηνύματα των Μέσων σε καθημερινή βάση, ενώ ενισχύεται η άποψη ότι τα Μέσα κατέχουν την κύρια θέση στην Κοινωνία της Πληροφορίας, αυτή που παλιότερα, θα λέγαμε, ότι κατείχαν θεσμοί, όπως η Εκκλησία (Jensen, Klaus, Nicholas, 2002). Όπως είχε επισημάνει ο Michelle Foucault, το 1972, η εστίαση στον λόγο των Μέσων μπορεί να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα εγγράφονται στην κουλτούρα. Αυτός ο τρόπος εγγραφής μπορεί να κάνει μια κοινωνική κατασκευή αντιληπτή σαν μια φυσική κατάσταση (Bourdieu, 2002).

Επομένως, η κάλυψη των γυναικών που ηγούνται από τον Τύπο, αλλά και ο δικός τους λόγος αναφορικά με το φύλο και την πολιτική συνιστούν το θέμα που θα εξεταστεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Συγκεκριμένα, πρόκειται να μελετηθεί η αναπαράσταση των γυναικών που ηγούνται από τα ΜΜΕ, η παρουσίαση των διαλογικών σχημάτων που αναπτύσσονται ανάμεσα σε αυτές και στον Τύπο λαμβάνοντας υπόψη τις παραμέτρους της κατασκευής της θηλυκότητας, της έμφυλης διαμεσολάβησης, της προσωποποίησης της πολιτικής, της μετασχηματιστικής ηγεσίας και της οικειοποιημένης πολιτικής.

Η παρούσα διπλωματική εργασία αναπτύσσεται σε πέντε κεφάλαια. Το πρώτο αποτελείται από την παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου γύρω από το θέμα, όπου εκτίθενται οι μέχρι τώρα παρατηρήσεις κι έρευνες αναφορικά με τις γυναίκες, την ηγεσία και τα ΜΜΕ. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται, αναλυτικά, οι μέθοδοι έρευνας που θα συμπεριληφθούν στην εργασία, ώστε να γίνει ο έλεγχος των θεωριών μέσα από το δείγμα. Στο τρίτο κεφάλαιο, ακολουθεί η συζήτηση των αποτελεσμάτων αναφορικά με την κάλυψη των γυναικών που ηγούνται στον ηλεκτρονικό Τύπο, το οποίο συμπληρώνεται και ολοκληρώνεται μέσω του τέταρτου κεφαλαίου που χαρτογραφείται ο πολιτικός λόγος των γυναικών του δείγματος στην πλατφόρμα του Twitter. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα της έρευνας κι οι περιορισμοί της.

1 | Βιβλιογραφική Επισκόπηση

1.1. This is still a men's world?

Η συζήτηση γύρω από τα ζητήματα της γυναικείας πολιτικής συμμετοχής συνεχίζει να είναι εξαιρετικά επίκαιρη στη σύγχρονη εποχή. Τα ζητήματα του φύλου είναι πολυδιάστατα κι όπως συμβαίνει και σε άλλα ανοιχτά ζητήματα της ανθρωπότητας, ο δρόμος προς την επίλυση μοιάζει με λαβύρινθο που αλλάζει ως προς τη μορφή αλλά όχι ως προς την ουσία. Το φύλο αποτελεί σύστημα εξουσιαστικών σχέσεων που καθορίζει την άνιση πρόσβαση στις δομές λήψης αποφάσεων και ως τέτοιο πρέπει να αντιμετωπίζεται (Παντελίδου- Μαλούτα, 2002:29). Η ανάγκη, λοιπόν, να μελετηθούν ζητήματα φύλου, πιο συγκριμένα ζητήματα φύλου που άπτονται στην κατάκτηση υψηλά ιστάμενων θέσεων από γυναίκες πολιτικούς, παραμένει επιτακτική ακόμα και στις μέρες μας. Ειδικότερα, αυτό καθίσταται εναργέστερο αν παρατηρήσουμε τη πάντα μειονεκτική, παρά τις αυξητικές τάσεις, επικράτηση γυναικών σε ανώτατα πολιτικά αξιώματα (Kahn, 1996:57, Norris, 1997b:150, Ross, 2004:66, Campus, 2013:8-10).

Η άνιση εκπροσώπηση των γυναικών στην υψηλή ηγεσία είναι πολυπαραγοντικό φαινόμενο, οι επιμέρους πτυχές του οποίου έχουν προσεγγιστεί από τον ακαδημαϊκό διάλογο. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η συζήτηση γύρω από τη γυναικεία παρουσία στις θέσεις υψηλής πολιτικής ιεραρχίας περιστρέφεται γύρω από τη καθιερωμένη αντίληψη περί ηγεσίας, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον άνδρα- ηγέτη (Norris, 1997:3, Campus, 2013:12). Αξίζει να σημειωθεί, ότι για πολλά χρόνια, οι θεωρίες για την πολιτική ηγεσία δεν περιείχαν ειδικεύσεις και διευκρινίσεις αναφορικά με το φύλο (Genovese, Steckenrider, 2013:20). Ιστορικά, οι μελέτες για την ηγεσία γράφονταν από άνδρες θεωρητικούς, των οποίων οι αναλύσεις αφορούσαν ή, ακριβέστερα, προϋπέθεταν, άνδρες πολιτικούς αρχηγούς, άνδρες βουλευτές κι άνδρες νομοθέτες (Genovese, Steckenrider, 2013:20).

Παρά το γεγονός ότι, ως απόρροια των φεμινιστικών και μεταφεμινιστικών προσεγγίσεων, η συζήτηση για την πολιτική συμμετοχή των γυναικών κατέχει, σήμερα, σημαντική θέση στο δημόσιο διάλογο τις τελευταίες δεκαετίες, με απότοκο τη λήψη μέτρων για την ενίσχυσή της, ελάχιστα αναδεικνύεται η συζήτηση για τη θέση των γυναικών σε ανώτατα πολιτικά αξιώματα, ανά τον κόσμο, σε διαφορετικά πολιτικά συστήματα και διαφορετικά πολιτιστικά πλαίσια (Norris, 1997: 4, Campus, 2013:12). Ακόμα και στην ύστερη νεωτερικότητα, η δυσκολία πρόσβασης των γυναικών στα ανώτερα πολιτικά αξιώματα και στα ανώτερα κλιμάκια διαδικασιών λήψης αποφάσεων παραμένει σημαντική. Πολλές φορές, η δυσκολία αυτή συνίσταται στην παγιωμένη πρόσληψη της πολιτικής ηγεσίας ως μια άμεση ή έμμεση συνάρτηση της αρρενωπότητας, όπως προαναφέρθηκε (Campus,

2013:2, Opyd, 2014:36). Το αποτέλεσμα είναι η θηλυκότητα και η ηγεσία να μοιάζουν ασύμπτωτα πράγματα. Πιο συγκεκριμένα, ως θηλυκότητα περιγράφονται οι κοινωνικά κατασκευασμένες ταυτότητες που υιοθετούν οι γυναίκες μέσω της κοινωνικοποίησης και της εκπαίδευσης και δομούνται με βάση τη διαφοροποίηση από την αρρενωπότητα, δηλαδή από τα χαρακτηριστικά της πυγμής, της δύναμης και της απόκρυψης συναισθημάτων που έχουν κοινωνικά αποδοθεί στους άνδρες (Laurie et al. 1999: 3). Οι έμφυλες ταυτότητες συχνά «φυσικοποιούνται» και το βίωμα και η πρόσληψη τους επηρεάζεται από λοιπούς παράγοντες όπως η τάξη, η φυλή, η εθνότητα κι άλλοι εθνικοί παράγοντες (Laurie et al. 1999: 3). Στο μεσοαστικό ευρωπαϊκό πλαίσιο, οι στερεοτυπικές απεικονίσεις της θηλυκότητας έχουν επηρεαστεί από τους ρόλους των γυναικών στην οικογένεια, όπου διαχρονικά θεωρούνται κυρίως τροφοί και φροντιστές. Γενικότερα, η μητρότητα, η έκφραση των συναισθημάτων, η εμπάθεια, η επιθυμία για ωραία ρούχα θεωρούνται στερεότυπα που έχουν πλαισιώσει τη θηλυκότητα (Laurie et al. 1999: 3).

Παρά την όποια αμφισβήτηση, μέσα στη μετανεωτερική κοινωνία, οι παραδοσιακοί ρόλοι συνεχίζουν να επηρεάζουν τους κυρίαρχους δρώντες στην πολιτική διαδικασία, όχι μόνο ως προς την πολιτική τους εμφάνιση και εκλογή, αλλά και ως προς τη διάρκεια της πολιτικής τους σταδιοδρομίας. Όπως σημειώνουν, από σχετική έρευνα οι Mendes, Thomas και Wilkerson, η ένταση της συσχέτισης του φύλου και της ωρίμανσης ενός πολιτικού αποδεικνύεται αρκετά μεγαλύτερη, σε σχέση με ό,τι είχε περιγραφεί σε προγενέστερες μελέτες (2012: 26). Ακριβέστερα, παρατηρούν ότι οι γυναίκες πολιτικοί επανεκλέγονται δυσκολότερα από τους άνδρες ομολόγους τους κι αυτό πηγάζει, μεταξύ άλλων, από την επιφόρτιση των γυναικών με συγκεκριμένους κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους που συνδέονται με την οικογένεια. Επίσης, όπως σχολιάζεται συχνά, η πολιτική αρένα είναι πολύ πιο εχθρική για τις γυναίκες πολιτικούς (Campus, 2013:3, Opyd, 2014:37).

Στη σχετική βιβλιογραφία έχει γίνει η προσπάθεια να εξεταστεί η σχέση ανάμεσα στην πολιτική ηγεσία και το φύλο, καθώς και τους παράγοντες που τη διέπουν. Για τους Inglehart και Norris, η οικονομική ανάπτυξη και η αποκατάσταση της έμφυλης ισότητας μέσα στην κοινωνία είναι απόλυτα αλληλοεξαρτώμενες επιδιώξεις (2003:149). Η έμφυλη ανισότητα, όμως, δεν φέρει τα ίδια χαρακτηριστικά σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις περιπτώσεις. Ακριβέστερα, το πολιτιστικό πλαίσιο και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά παίζουν εξέχοντα ρόλο στη πρόσβαση των πολιτικών στην ανώτατη ηγεσία, στοιχείο το οποίο έχει ιδιαίτερα αναλυθεί στη βιβλιογραφία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το βιβλίο «Explaining Theories of Female Leadership in South and South East Asia» που εκδόθηκε το 1991 και παραπέμπεται ακόμα και σήμερα κι αφορά στην άνοδο των γυναικών πολιτικών στις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας εξηγώντας τη σημαντικότητα των δημογραφικών παραγόντων στην πολιτική τους σταδιοδρομία (Richtler, 1991:524). Στη μελέτη αυτή επισημαίνεται, ότι η κοινωνική τάξη, το μορφωτικό επίπεδο και οι οικογενειακοί δεσμοί είναι κρίσιμοι παράγοντες στην άνοδο των γυναικών προς την εξουσία. Κάτι παρόμοιο παρατηρεί και η Jalalzai, το 2004, για την άνοδο των γυναικών πολιτικών χρησιμοποιώντας ως μελέτη περίπτωσης, τη

Λατινική Αμερική. Ωστόσο, τα προαναφερθέντα στοιχεία, δεν απαντώνται μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες, αφού στο συλλογικό τόμο «Women as political Leaders» τονίζεται, ότι στις περισσότερες περιπτώσεις, παγκοσμίως, οι γυναίκες που άρχονται τείνουν να διαθέτουν παρόμοιο υπόβαθρο και συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά, όπως επίσης υψηλό μορφωτικό επίπεδο και πρότερη εμπειρία στην πολιτική (Genovese et al., 2004:212). Επιπρόσθετα, οι Watson et al., προσπαθώντας να ανιχνεύσουν κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στις γυναίκες - αρχηγούς διαφορετικών κρατών, ευρύτερα, διαφορετικών πολιτισμικών περιβαλλόντων, διαπίστωσαν ότι, στην πλειονότητά τους, οι γυναίκες αρχηγοί, προέρχονται από ευκατάστατες επιφανείς οικογένειες, με επιρροή στην πολιτική ζωή της χώρας (2005:73).

Χαρακτηριστικά, οι ίδιοι διεξάγοντας έρευνα σε δείγμα 52 γυναικών που έχουν διατελέσει αρχηγοί κρατών, έπειτα από το Β' παγκόσμιο πόλεμο, κατηγοριοποίησαν τα κοινά τους χαρακτηριστικά και συγκεκριμενοποίησαν τη σημαντικότητα των δημογραφικών χαρακτηριστικών στην πολιτική τους σταδιοδρομία, διαμορφώνοντας ένα μοντέλο (2005:59). Μέσα από την έρευνα αναδείχθηκαν κάποιοι ιδιαίτερα επιδραστικοί παράγοντες, όπως η ανατροφή των γυναικών αυτών. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται δεδομένα όπως η ασχολία του πατέρα, ο αριθμός των παιδιών της οικογένειας, η τυπική εκπαίδευση και η θρησκεία. Επίσης, καθοριστικός παράγοντας είναι η οικογενειακή κατάσταση που περιλαμβάνει την περίπτωση γάμου, καθώς η ηλικία, στην οποία μια γυναίκα πολιτικός γίνεται σύζυγος ή και μητέρα. Τέλος, γενικότερα, συμπεριλαμβάνονται συνιστώσες επιρροής, όπως το επάγγελμα, η προσήλωση, οι πολιτικές θέσεις, η σχέση με το κόμμα, οι θέσεις και η προοδευτικότητα του κόμματος, η ηλικία ανάληψης του πρώτου πολιτικού γραφείου καθώς και η δυσκολία εξαιτίας της ποικιλίας διακρίσεων που υφίστανται (Watson et al., 2005: 58).

Οι γυναίκες αυτές έχουν, κυρίως, φοιτήσει στα Πανεπιστήμια της Δύσης. Μερικές από αυτές, μάλιστα, ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους, σε διεθνούς κύρους Πανεπιστήμια, όπως του Χάρβαρντ ή της Οξφόρδης, κατακτώντας διδακτορικούς τίτλους (Watson et al., 2005:59). Με σκοπό να καταστούν εναργέστερα όσα προαναφέρθηκαν, ανατρέχουμε, παραδειγματικά, σε μερικές μόνο περιπτώσεις γυναικών πολιτικών που έχουν κατακτήσει ανώτατα αξιώματα κρατών, ανά την υφήλιο, από το 2010 και έπειτα. Πιο συγκεκριμένα, μια τέτοια περίπτωση είναι η Saara Kuugongelwa-Amadhila, πρώην Υπουργός Οικονομικών και νυν Πρωθυπουργός της Ναμίμπια, η οποία πριν από όλα αυτά, είναι οικονομολόγος και μάλιστα απόφοιτη του Πανεπιστημίου Lincoln της Πενσιλβάνια, σύμφωνα με πληροφορίες του [Council of Women Political Leaders](#)(2019). Ένα ακόμα παράδειγμα είναι η διατελέσασα Πρόεδρος του Κόσσοβου, από το 2011 έως το 2016, Atifete Jahjaga, η οποία σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο του Leicester στη Μεγάλη Βρετανία, ενώ έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Virginia στις ΗΠΑ.

Ακόμα και αν, η έρευνα της Watson φωτίζει επιμέρους πτυχές της σταδιοδρομίας των γυναικών πολιτικών αρχηγών προτάσσοντας κάποιες κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους της

ανάδειξής τους, αυτό δεν αποκλείει τις εξαιρέσεις, όπως η Alenka Bratušek, η οποία διατέλεσε Πρωθυπουργός της Σλοβενίας από το 2013 έως το 2014 και στο βιογραφικό της έχει προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές από το Πανεπιστήμιο Ljubljana της Σλοβενίας (Vogel, 2013). Κατά την πλειονότητα τους, όμως, οι γυναίκες που καταφέρνουν να σπάσουν τη γυάλινη οροφή της εκτελεστικής εξουσίας, έχουν λάβει ανατροφή γόνων - ελίτ, σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα. Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, οι γυναίκες αυτές συνηθίζεται να συνδέονται, οικογενειακά, με πολιτικά πρόσωπα. Τέλος, ιδιαίτερα σημαντικό είναι το εύρημα, ότι τείνουν να ενστερνίζονται το κυρίαρχο θρήσκευμα της χώρας που πολιτεύονται (Watson et al., 2005: 64).

Επίσης, ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι, τόσο οι Watson et al. (2005:65) , όσο η Jalalzai (2008) τονίζουν ότι οι γυναίκες, ανά τον κόσμο, τείνουν να αναλαμβάνουν την εξουσία σε παραγμένες πολιτικές συνθήκες και κυρίως, όταν συνδέονται οικογενειακά με άνδρες προκατόχους (2008:223). Η προαναφερθείσα πρώην Πρωθυπουργός της Σλοβενίας, Alenka Bratušek, είναι παράδειγμα πολιτικού που ανέλαβε την εξουσία, έπειτα από βαθιά κρίση του κομματικού συστήματος στη χώρα (Vogel, 2013). Επιπλέον, ένα από τα γνωστότερα παραδείγματα της δεύτερης τάσης είναι η πρώτη γυναίκα Πρόεδρος της σύγχρονης εποχής, η Isabel Peron της Αργεντινής, η οποία κέρδισε την πολιτική της δύναμη εξαιτίας της Προεδρίας του συζύγου της καθώς η ίδια δεν ήταν εκλεγμένη ηγέτης (Watson, 2005: 54). Ακόμα αξίζει να αναφερθεί ότι οι γυναίκες πολιτικοί αναλαμβάνουν ευκολότερα θέσεις Πρωθυπουργίας και λιγότερο το αξίωμα της Προεδρίας (Jalalzai, 2008:209). Αυτό αποδίδεται, κυρίως, στα διαφορετικά καθήκοντα που συνεπάγονται τα αξιώματα αυτά ανά πολιτικό σύστημα. Έχει διαπιστωθεί ότι οι γυναίκες κατακτούν ευκολότερα ανώτατες θέσεις εξουσίας που φέρουν κυρίως συμβολικό φορτίο ή θέσεις στις οποίες μοιράζονται τη δύναμή τους με άνδρες συμβούλους (Jalalzai, 2008:210).

Οι Inglehart και Norris, το 1997, συνόψισαν και κατηγοριοποίησαν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες κατά την πολιτική τους καριέρα σε δομικά, θεσμικά και πολιτιστικά (1997:130). Ακριβέστερα, ως δομικά εμπόδια καταγράφουν τις συνθήκες διαβίωσης των πολιτών, το επίπεδο της φτώχειας και της ανισότητας στις χώρες που εμποδίζουν την πρόσβαση στην μόρφωση και κατ' επέκταση της πολιτική συμμετοχή (Inglehart, Norris 1997:130, Reynolds, 1999:547). Σύμφωνα με την ανάλυσή τους, η άνοδος των γυναικών στην πολιτική επηρεάζεται, επίσης, από θεσμικά εμπόδια, δηλαδή το επίπεδο δημοκρατικότητας μιας κοινωνίας, η υιοθέτηση ρυθμίσεων προώθησης των γυναικών θεωρούνται σημαντικές μεταβλητές, χωρίς εξασφαλίζουν απαραίτητα την ισότητα. Μάλιστα, ο Reynolds, το 1999 παρατήρησε ότι δεν υπάρχει αρκετά σημαντική σχέση ανάμεσα στον εκδημοκρατισμό μιας κοινωνίας και την εκπροσώπηση των γυναικών στα κοινοβούλια, επισημαίνοντας ότι αν υπάρχει κάποια συσχέτιση είναι σχετικά αδύναμη και εμφανίζεται ως απότοκο της συνεχόμενης υιοθέτησης ποσοτώσεων (:547-552). Τέλος, οι θεωρητικοί εντοπίζουν πολιτιστικά εμπόδια, όπως η θρησκεία, ο ρόλος της γυναίκας και η αντίληψη του θεσμού της οικογένειας και φυσικά η πολιτική κουλτούρα της χώρας (1997:132).

1.2. *The history of institutional politics is her story of women exclusion*

Το 2017, η Ross περιγράφει την ιστορία της παγκόσμιας πολιτικής ως μια ιστορία αποκλεισμού(:11). Πράγματι, παρά το γεγονός ότι, όλο και περισσότερες γυναίκες εκλέγονται στα Κοινοβούλια, ζητήματα φύλου, ισότητας, εκπροσώπησης και προβολής συνεχίζουν να είναι επίκαιρα (Inter-parliamentaryUnion, 2019). Με τα χρόνια, πολλές δημοκρατίες εφάρμοσαν μέτρα ποσόστωσης προκειμένου να αντιμετωπίσει η γυναικεία υποεκπροσώπηση. Δηλαδή, νομοθετήθηκε η ελάχιστη γυναικεία παρουσία που δύναται να έχει ένα ψηφοδέλτιο. Το μέτρο αυτό θεωρήθηκε εξαιρετικά αμφιλεγόμενο. Για κάποιους, είναι ένα μέτρο με στόχο την διεύρυνση της παρουσίας των γυναικών στην πολιτική σκηνή. Για κάποιους άλλους, είναι ένα μέτρο κανονικοποίησης της απόκλισης των γυναικών από την πολιτική αρένα (Παντελίδου- Μαλούτα, 2002 :83). Όμως, η προκατάληψη, η υποτίμηση, η ισορροπία ανάμεσα στην προσωπική και πολιτική ζωή, η παρενόχληση είναι μερικά από τα θέματα που αντιμετωπίζουν, ακόμα, οι υποψήφιας πολιτικοί σε όλο τον κόσμο (Inter-parliamentaryUnion, 2019). Ο βαθμός δυσκολίας στην εμπλοκή με την πολιτική διαφοροποιείται για τις γυναίκες ακόμα και στη σύγχρονη εποχή καθιστώντας την πολιτική είναι «ένα μέρος για άντρες» (Kumar, 2018: 77). Η αντίληψη της πολιτικής ως συνώνυμο της αρρενωπότητας είναι ένα στοιχείο που δεν έχει εκλείψει με τα χρόνια (Campus, 2013:2). Όπως έχουν επισημάνει οι Rhode και Kellerman «ένα από τα πιο αμετακίνητα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που αναζητούν θέσεις επιρροής είναι η αναντιστοιχία ανάμεσα στις αξίες που παραδοσιακά έχουν συνδεθεί με τις γυναίκες και σε αυτές που παραδοσιακά έχουν συνδεθεί με την ηγεσία» (2007:6). Ωστόσο, η αυξημένη αντιπροσώπευση των γυναικών σε θέσεις ηγεσίας, θα ενίσχυε ίσως, γενικότερα, την εκπροσώπηση των γυναικών αλλά και των γυναικείων θεμάτων, όπως, για παράδειγμα, η αυτοδιάθεση του σώματος, η ανισότητα των αμοιβών στην εργασία κι η αντιμετώπιση της έμφυλης βίας (Rhode, Kellerman,2007: 35). Μέχρι και πριν λίγα χρόνια, οι υποψήφιας πολιτικοί ήταν ελάχιστες με ένα συντριπτικό ποσοστό των Κοινοβουλίων, στις περισσότερες χώρες, να αποτελείται από άνδρες, ενώ ακόμα και το κοντινό 1990, οι γυναίκες υποψήφιοι προσδιορίζονταν από τον Τύπο βάσει της οικογενειακής τους κατάστασης και συχνά αμφισβητούνταν και καλούνταν να απαντήσουν στο αν μπορούν να συνδυάσουν την πολιτική καριέρα με τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις (Rhode, Kellerman,2007: 35, Campus, 2013:94).

Για πολλά χρόνια, επομένως, η αντίληψη και η σκέψη γύρω από την πολιτική εξουσία ταυτίζεται με κοινωνικούς ρόλους που στην πλειονότητά τους αποδίδονταν σε άντρες. Ιστορικά, η ηγεσία συνδέεται με την αρρενωπότητα.«ο βασιλιάς, ο πατέρας, το αφεντικό, ο άρχοντας είναι στερεοτυπικές απεικονίσεις της ηγεσίας» (Keohane, 2010:121). Η Keohane παρατηρεί, ότι η ιδέα και μόνο μιας γυναίκας που ηγείται είναι κάτι που ξενίζει ακόμα μεγάλο μέρος της κοινωνίας (2010:125). Παρά την επίμονη κυριαρχία της αντρικής εικόνας πάνω στο ζήτημα της ηγεσίας, τα τελευταία

χρόνια έχει αναπτυχθεί ένας ευρύς διάλογος αναφορικά με την σημασία του φύλου στην αποτελεσματική ηγεσία αλλά και τις διαφορές που μπορεί να προκύπτουν αναφορικά με τον τρόπο διαχείρισης της (Solheim, 2000, Keohane, 2010, Campus, 2013). Όπως περιγράφει η Campus (2013), η σύνδεση ανάμεσα στους άνδρες και την πολιτική εξουσία προκύπτει από το γεγονός ότι η εξουσία, είναι, διαχρονικά, ένα στοιχείο «ορατό» και «δημόσιο», άρα απομακρυσμένο από την ιδιωτική σφαίρα που επίσης διαχρονικά είναι συνδεδεμένη με τις γυναίκες (2013:10).

Για να γίνει κατανοητός ο τρόπος που ο τομέας της πολιτικής ηγεσίας μονοπωλήθηκε από άνδρες αρκεί να σκεφτούμε, ότι μέχρι και τον προηγούμενο αιώνα, οι γυναίκες, τις περισσότερες φορές, εισέρχονταν στους κύκλους πολιτικής επιρροής συνήθως μέσα από τις διαπροσωπικές τους σχέσεις, ως σύζυγοι ή ως ερωμένες (Keohane, 2010). Ωστόσο, διαφοροποιείται μια μικρή ομάδα γυναικών ηγετών που κατέλαβαν πολιτικές θέσεις μέσω κληρονομικού δικαιώματος (Keohane, 2010 :135). Τον κανόνα αυτόν, σπάνε γυναίκες οι οποίες υπήρξαν ηγετικές φυσιογνωμίες κοινωνικών κινημάτων, μέρος των οποίων αναπόσπαστο κομμάτι αποτελέσαντα γυναικεία ζητήματα (Keohane, 2010 :137). Επιπλέον, από τα δικαιώματα των παιδιών και τους αγώνες κατά της πείνας, μέχρι τον διαρκή αγώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κίνημα για την ειρήνη, ιστορικά, οι γυναίκες έχουν υπάρξει «στρατιώτες» σε μεγάλες πολιτικές εκστρατείες, οι οποίες έχουν αλλάξει την σύγχρονη ιστορία (Watson et al, 2005:54). Ακόμα, μεγάλα ιστορικά γεγονότα, όπως οι πολεμικές συρράξεις, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, επέφεραν αλλαγή στην κοινωνική ιεραρχία, καθώς η απουσία των ανδρών στον πόλεμο ώθησε τις γυναίκες προς την ηγεσία (Watson et al, 2005:54). Επίσης, όπως περιγράφει η Keohane, διαχρονικά, οι γυναίκες ηγούνται σε, μη θεσμικές, πρωτοβουλίες αναφορικά με την εκπαίδευση, την ενίσχυση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, τη φιλανθρωπία και τον πολιτισμό, στοιχεία τα οποία έχουν διαμορφώσει τις μοντέρνες κοινωνίες, όπως τις ξέρουμε σήμερα (2010:138). Οι τομείς αυτοί φαίνεται να αποτέλεσαν πιο ταιριαστό έδαφος για δραστηριότητες στερεοτυπικά συνδεδεμένες με τους κοινωνικούς ρόλους των γυναικών. Η Deborah Rhode συνοψίζει τα παραπάνω σχολιάζοντας ότι «στο μεγαλύτερο μέρος της καταγεγραμμένης ιστορίας, οι γυναίκες ήταν αποκομμένες από την επίσημες θέσεις ηγεσίας» (Rhode, Kellerman, 2007: 38).

Επιπρόσθετα, η Rhode (2007), επισημαίνει ότι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στο δρόμο προς την ηγεσία, σε όλους τους τομείς, περιλαμβάνουν τόσο την αποδοχή των κυρίαρχων καθιερωμένων γυναικείων ρόλων που τους αποδίδονται, όσο την εναρμόνιση με τις αντρικές προτιμήσεις. Επίσης, η ίδια εστιάζει στη γενικότερη αντίληψη που θέλει τις γυναίκες να μην έχουν τις δεξιότητες που απαιτεί ηγεσία, τονίζοντας ότι δεν προετοιμάζονται, δηλαδή δεν εκπαιδεύονται, προκειμένου να ηγηθούν (2014:1441). Η ιδέα της ηγεσίας δομείται πάνω σε χαρακτηριστικά, τα οποία έχουν συνδεθεί με την αρρενωπότητα και αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο μεταβάλλεται με πολύ αργούς ρυθμούς. Αναλυτικότερα, τα χαρακτηριστικά αυτά ενσωματώνουν στερεοτυπικές απεικονίσεις για την ιδέα της δύναμης, της αποφασιστικότητας, της εξουσίας και της επιβολής και

κατασκευάζουν την ιδέα του «φυσικού ηγέτη» (Jalalzai, 2008: 206, Campus, 2013:12). Αν σκεφτούμε ότι, παραδοσιακά, η εκτελεστική εξουσία, νοείται ως κράμα επιβολής, ιεραρχικής προσήλωσης, προσωποκεντρικής εξουσίας και ικανότητας για άμεση παρέμβαση κι απόφαση, όταν οι καταστάσεις το επιβάλλουν, γίνεται κατανοητό, ότι ως «ηγέτης» θεωρείται αυτός που συγκεντρώνει στο πρόσωπό του χαρακτηριστικά, τα οποία οι άνδρες μαθαίνουν να καλλιεργούν από μικρή ηλικία (Duest–Lathi, 1997:18). Κατά συνέπεια, «αυτοί οι παράγοντες δημιουργούν συνθήκες, μέσα στην οποίες οι γυναίκες γίνονται αντιληπτές ως ο «Άλλος» σε αντίθεση με την αντρική νόρμα» (Duest–Lathi, 1997:18).

Όπως αποτυπώνεται από τα παραπάνω, το κυρίαρχο μοντέλο ηγεσίας είναι αποθαρρυντικό για τις γυναίκες που επιθυμούν να χτίσουν μια πολιτική καριέρα (Campus, 2013:13). Επιπρόσθετα, παρατηρείται ότι η σύνδεση εξουσίας και αρρενωπότητας ενδυναμώνεται κατά την άνοδο στην ιεραρχία της εκτελεστικής εξουσίας (Jalalzai, 2008:209). Η άμεση συνέπεια σε όσα προαναφέρθηκαν είναι οι γυναίκες να εκπροσωπούνται πολύ λιγότερο στα ανώτερα κλιμάκια της πολιτικής ιεραρχίας (Braden, 1996, Duest–Lathi, 1997, Borreli, 2002, Jalalzai, 2008, Campus, 2013). Οι Paxton και Hughes (2007) θέτουν πέντε ιστορικά βήματα στην εξέλιξη της γυναικείας εκπροσώπησης: πρώτα περιγράφουν ένα στάδιο, το οποίο είναι «επίπεδο», χωρίς πολλές αναταραχές και εξελίξεις. Στη συνέχεια, έπεται μια «ανοδική τάση», κατά την οποία οι γυναίκες σταδιακά αποκτούν έδαφος στην πολιτική εκπροσώπηση. Αμέσως μετά, οι ίδιοι ξεχωρίζουν μια εποχή «άλμα» για τη μοντέρνα πολιτική, ενώ εξηγούν, ότι την ακολουθεί ένα διάστημα με πολλές μικρές κατακτήσεις στο χώρο της ηγεσίας από τις γυναίκες. Τέλος, σήμερα, για τις Paxton και Hughes υπάρχει, πλέον, μια σταθερότητα στην εκπροσώπηση (2007:16).

1.3 Η γυναικεία ηγεσία

Στο προηγούμενο κεφάλαιο προσπαθήσαμε να κάνουμε μια ιστορική περίληψη της πορείας των γυναικών στα ανώτατα κλιμάκια της εκτελεστικής εξουσίας. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στις θεωρίες που εξετάζουν το φύλο ως σημαντικό παράγοντα συμπεριφοράς στην ηγεσία. Ακριβέστερα, το φύλο παίζει καθοριστικό ρόλο στον τρόπο διαχείρισης της ηγεσίας κι αυτό διότι αποτελεί τον πυρήνα γύρω από τον οποίο, οι άνθρωποι κατασκευάζουν ψυχολογικά, κοινωνικά και πολιτιστικά τον εαυτό τους, από αυτό προκύπτουν επιπλέον διαφορές στους αναμενόμενους τρόπους συμπεριφοράς ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες (Kellerman, Rohdes, 2007 :16, Campus, 2013:14, Solheim, 2000:9). Η σκέψη αυτή βασίζεται στην ιδέα της επίδρασης της κοινωνικοποίησης και της εκπαίδευσης των ανθρώπων πάνω στους κυρίαρχους ρόλους τους (Kellerman, Rohdes, 2007 :14). Όπως ήδη, αναφέρθηκε, έχει διατυπωθεί η άποψη, ότι οι άντρες εκπαιδεύονται σε πιο ανταγωνιστικές στρατηγικές, ενώ οι γυναίκες, έχοντας υιοθετήσει διαφορετικούς ρόλους, ηγούνται βάσει ενός μοντέλου περισσότερο *αλληλεπιδραστικού*, μοιράζοντας της εξουσία και ενθαρρύνοντας την πρωτοβουλία (Solheim, 2000:9, Campus, 2013:19, Collins, Singh, 2006:13). Ο Hegelsen, το 1990,

χαρακτήρισε το αλληλεπιδραστικό μοντέλο ηγεσίας που αποδίδεται περισσότερο σε γυναίκες, ως «γυναικείο πλεονέκτημα» (Hegelsenσε Collins, Singh, 2006:13). Ωστόσο, μερικοί μελετητές παρουσιάζονται περισσότερο σκεπτικοί πάνω στο θέμα, υποστηρίζοντας ότι οι διαφορές ανδρών και γυναικών στην υψηλή ιεραρχία αποδεικνύονται ελάχιστες (Nikolaou-Smokoviti, 2004:420). Επίσης, άλλοι υποστηρίζουν κατηγορηματικά, ότι το φύλο δεν επιδρά στο μοντέλο ηγεσίας, υπενθυμίζοντας την αδιάλλακτη στάση της Πρωθυπουργού Thatcher's στον πόλεμο των νήσων Falkland (Clift, Brazaitis, 2000 σε Stevens, 2007:136).

Αξίζει, όμως, να λάβουμε υπόψη ότι, όπως αναφέρει η Campus (2013), ότι το σώμα της εμπειρικής έρευνας στο σύνολό του τείνει περισσότερο στην αποδοχή ενός πιο διαλλακτικού, αλληλεπιδραστικού και δημοκρατικού μοντέλου ηγεσίας από πλευράς γυναικών (2013: 17). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί, ότι στην παρούσα εργασία, οι γυναίκες δεν γίνονται αντιληπτές ως μια ομοιογενής ομάδα χωρίς επιμέρους διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά, και χωρίς να υπολογίζονται οι επιμέρους συνθήκες που καθορίζουν τα μοντέλα ηγεσίας, όπως η ιδεολογία, το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο στην εκάστοτε συνθήκη.

Στη συζήτηση περί ηγεσίας, περιλαμβάνεται, επίσης, η ιδέα της «μετασχηματιστικής ηγεσίας» (*transformational Leadership*). Ο όρος έχει εισαχθεί στην σχετική βιβλιογραφία από τον McGregor Burns, το 1978, στο βιβλίο του «Leadership» κι αφορά την ιδέα ενός ανανεωτικού μοντέλου ηγεσίας που διαρρηγγύνει τα πλαίσια των παραδοσιακών τακτικών στην εκτελεστική εξουσία κι ενισχύει τους δεσμούς ανάμεσα στους πολιτικούς αρχηγούς και τους υποστηρικτές τους, οδηγώντας σε αναπροσαρμογή των πεποιθήσεων και των αξιών στοχεύοντας, παράλληλα, στον καταμερισμό της εξουσίας και στη δυναμική στήριξη (Burns, 2003, :76). Για τον Burns, οι γυναίκες φαίνονται να είναι πιο ταιριαστές για τη μετασχηματιστική ηγεσία, εξαιτίας του επίκτητου «γυναικείου πλεονεκτήματος» που προαναφέρθηκε, χωρίς να υπονοείται ότι η γυναικεία ηγεσία είναι κατά πολύ διαφορετική από αυτή των ανδρών (Burns, 2003:80). Επιπλέον, για την Campus (2013), η μετασχηματιστική ηγεσία μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για τη μείωση του έμφυλου χάσματος στα ανώτατα πολιτικά αξιώματα, καθώς η αλλαγή των προτύπων ηγετικής συμπεριφοράς, μπορεί να άρει τα πλαίσια μέσα στα οποία οριοθετείται η συμπεριφορά και τα χαρακτηριστικά των επιτυχημένων πολιτικών (:20). Η νυν Πρωθυπουργός της Νέας Ζηλανδίας, Jacinda Ardern, έχει χαρακτηριστεί ως μετασχηματιστική ηγέτης, εξαιτίας του ότι συγκεντρώνει στο πρόσωπό της στοιχεία που οδηγούν σε αλλαγή παραδείγματος στα πολιτικά πρότυπα (Timperle,2018:7).

Βάσει των παραπάνω, έχει παρατηρηθεί, ότι ο τομέας της εκτελεστικής εξουσίας αποτελεί το πιο δυσπρόσιτο κομμάτι ηγεσίας για τις γυναίκες (Watsonetal, 2005:55). Η εκτελεστική λειτουργία περισσότερο από τη νομοθετική διατρέχεται από έμφυλα στερεότυπα, με συνέπεια, να εγείρονται αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα μιας γυναίκας πολιτικού, ειδικότερα, στον τομέα των οικονομικών, της εξωτερικής πολιτικής ή της άμυνας που είναι τομείς παραδοσιακά συνδεδεμένοι με

τον ιδεότυπο του άνδρα – ηγέτη. Η κοινωνικά κατασκευασμένη ιδέα της αρρενωπότητας που «ταιριάζει» σταθεωρούμενα κρίσιμα χαρτοφυλάκια μιας χώρας φαίνεται ότι δημιουργεί ερωτήματα σχετικά με τη «σκληρότητα» μιας γυναίκας πολιτικού, την «αποτελεσματικότητά» στις δύσκολες αποφάσεις, ακόμα και στην ικανότητά της να κατανοήσει τα οικονομικά ζητήματα (Watson et al, 2005:56-57).

Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια, με αφορμή τις εκλογικές αναμετρήσεις σε διάφορες χώρες ανά τον κόσμο, όπως η Γερμανία, η Νέα Ζηλανδία κι οι ΗΠΑ εντάθηκε η ανάγκη συζήτησης της γυναικείας ηγεσίας στην σύγχρονη πολιτική σκηνή, καθώς και οι πολιτικοί, κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες που την επηρεάζουν. Ο τρόπος αναπαράστασης της ηγεσίας και ο τρόπος αναπαράστασης των γυναικών είναι δυο πολύ σημαντικές συνιστώσες του εξεταζόμενου ζητήματος. Επιπλέον, όπως θα συζητηθεί και παρακάτω, ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην αναπαράσταση των γυναικών πολιτικών αρχηγών αναδεικνύεται ως σημαντικός παράγοντας μελέτης. Χαρακτηριστικό, παράδειγμα γυναίκας πολιτικού αποτελεί η χρόνια, πάνω από 13 χρόνια, παρουσία της Angela Merkel στην καγκελαρία της Γερμανίας (Schultheis, 2019). Για τους Times της Νέας Υόρκης, η Merkel, ανεξάρτητα με την πολιτική της, αποτέλεσε ένα νέο πρότυπο γυναίκας πολιτικού, αγγίζοντας τα ψηλότερα κλιμάκια λήψης αποφάσεων στο κόσμο (Schultheis, 2019). Επίσης, παραδείγματα υπό μελέτη αποτελούν οι αξιοσημείωτες παρουσίες της Michelle Bachelet στην προεδρία της Χιλής και της Ellen Johnson-Sirleaf στην προεδρία της Δημοκρατίας της Λιβερίας (Thomas, Adams, 2010:105). Αξίζει να επισημανθεί, ότι οι δύο τελευταίες έχουν κατακτήσει το ανώτατο πολιτικό αξίωμα σε δύο λιγότερο αναπτυγμένες χώρες, γεγονός που παρουσιάζει εξαιρετικό ερευνητικό ενδιαφέρον αναφορικά με τον τρόπο που προσπέλασαν την γυάλινη οροφή στη ηγεσία της χώρας τους, αλλά και σχετικά με το δημόσιο διάλογο γύρω από την πολιτική τους (Thomas, Adams, 2010:106).

Επιπλέον, κατά την τελευταία εκλογική αναμέτρηση του 2016 για το προεδρικό αξίωμα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, η υποψήφια των Δημοκρατικών Hilary Clinton, μετά τη θητεία της ως Υπουργός Εξωτερικών, φτάνει πιο κοντά την Προεδρία από οποιαδήποτε άλλη γυναίκα στο παρελθόν (Tsaliki, σε Lillekeretal, 2016:54, Trimple, 2017:5). Η περίπτωση Clinton, είναι ένα ηχηρό πρόσφατο παράδειγμα για να εντοπιστούν οι δυναμικές που πηγάζουν από το φύλο και μεταφέρονται στο δημόσιο διάλογο αναφορικά με τις γυναίκες που διεκδικούν τα πιο κομβικά πολιτικά γραφεία. Πιο αναλυτικά, η υποψηφιότητα Clinton προεκλογικά πυροδοτεί ένα μεγάλο δημόσιο διάλογο αναφορικά με το φύλο, την ηλικία, την υγεία και την οικογένεια, ζητήματα τα οποία θα συζητηθούν εκτενέστερα στη συνέχεια. Ενδεικτική είναι η περίοδος μετά τη γέννηση της εγγονής της Clinton, το 2014, καθώς, τότε, ο δημόσιος διάλογος μονοπωλείται από το ενδεχόμενο η μελλοντική Πρόεδρος των ΗΠΑ να είναι ταυτόχρονα και γιαγιά. Όπως αναφέρει και το σχετικό δημοσίευμα στο περιοδικό *Politico*, η χαρακτηριστική φράση “*Grandmother-in-chief*” αναπαράγεται τότε, με πολλούς τρόπους (Debenedetti, 2015).

Σε αυτή τη δημόσια συζήτηση, οι συντηρητικοί προτάσσουν ανησυχίες για την ηλικία της υποψηφίου, αλλά, επίσης, εγείρουν ζητήματα καταλληλότητας, δεδομένων, των καθιερωμένων και κοινωνικά κατασκευασμένων ρόλων, υπαινισσόμενοι ότι μετά τη γέννηση της εγγονής της η Clinton κρίνεται ως ηλικιωμένη κι ακατάλληλη να διεκδικήσει την Προεδρία των ΗΠΑ (Debenedetti, [2015](#)). Με εκφράσεις όπως, «*καλωσορίσατε στο έθνος των γιαγιάδων*», ο συντηρητικός τύπος εμμένει στην αξιολόγηση της υποψηφίου μέσω ενός κοινωνικού ρόλου που δεν έχει ποτέ, μέχρι πρότινος, αξιολογηθεί για κανέναν άντρα υποψήφιο Πρόεδρο, ούτε έχει αποτελέσει στοιχείο αμφισβήτησης της ικανότητάς του να ηγηθεί (Auletta, [2014](#), Cirillo, 2016). Κατά το διάστημα της εκστρατείας, η Clinton γελοιοποιείται με αφορμή την εμφάνιση της, ενώ χαρακτηρίζεται ως «*απωθητική για τους άνδρες*» (Tsaliki σεLillekeretal, 2016:54). Η περίπτωση της Clinton καταδεικνύει, ότι όχι μόνο το φύλο, αλλά κι η ηλικία μιας γυναίκας, μπορούν να γίνουν αντικείμενα κριτικής και αμφισβήτησης, κατά της άνοδότης στην ηγεσία και μας θυμίζει ότι οι ΗΠΑ έχουν μείνει αρκετά πίσω στη συζήτηση για τη γυναικεία ηγεσία σε σχέση με άλλες, ίσως λιγότερο προηγμένες χώρες (Tsaliki σεLillekeretal, 2016:54).

Στον αντίποδα των παραπάνω, η 38χρονη, Jacinda Ardern, ηγέτης των Εργατικών αναδεικνύεται η νεότερη Πρωθυπουργός της Νέας Ζηλανδίας, το 2017. Η Νέα Ζηλανδία είναι μια χώρα με παράδοση στην προσπάθεια αντιμετώπισης έμφυλων ζητημάτων, έντονη συμμετοχή των γυναικών στο Κοινοβούλιο αλλά μέτρια παρουσία στα ανώτατα πολιτικά κλιμάκια (Timperle, 2018:9). Ωστόσο, η παρουσία της Jacinda Ardern, κατάφερε, όχι μόνο, να εντείνει την πολιτική δυναμική των εργατικών στη χώρα και αλλά ακόμα και να φέρει μια νέα εποχή στην πολιτική πρακτική, γενικότερα και τη συμμετοχή των γυναικών σε αυτήν, ειδικότερα. Πιο συγκεκριμένα, όπως θα μελετηθεί και παρακάτω η Jacinda Ardern θεωρείται μια σύγχρονη αρχηγός της Αριστεράς που εγκαινιάζει ένα νέο μοντέλο πολιτικού (Badham, [2018](#)).

Η Γενική Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών για τις γυναίκες, Mlambo-Ngcuka Phumzile, έχει επισημάνει ότι «*η συμμετοχή περισσότερων γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων μπορεί να αλλάξει την κυρίαρχη εικόνα του ηγέτη*», ενώ, έχει τονίσει χρειαζόμαστε περισσότερη ισορροπία μεταξύ των δυο φύλων στα κοινοβουλευτικά σώματα (Interparliamentary- Union, 2019:5). Αναλυτικότερα, όπως καταγράφεται στους αντίστοιχους χάρτες του Inter-parliamentary Union (2019), τα κράτη με την μεγαλύτερη έμφυλη ισορροπία ανάμεσα στα μέλη του Κοινοβουλίου είναι η Ισπανία, η Σουηδία, Αλβανία και η Γαλλία από την Ευρώπη με ποσοστά 64.7%, 54.4%, 53.3% και 50%, αντίστοιχα. Σε παγκόσμια κλίμακα, αμέσως επόμενη στη σειρά, έπειτα από την επικρατούσα Ισπανία, είναι η Νικαράγουα, με ποσοστό 55.6%, στη μέση της κατάταξης και σε επιθυμητά επίπεδα βρίσκονται η Κολομβία και η Κόστα Ρίκα με ποσοστά 52.9% και 51.9%, αντίστοιχα. Ενώ από την ήπειρο της Αφρικής ξεχωρίζει η Ρουάντα με ποσοστό 51.9% έμφυλης ισορροπίας ανάμεσα στα μέλη του Κοινοβουλίου της (Interparliamentary- Union, 2019). Αξίζει να σημειωθεί, ότι η Ρουάντα, έπειτα από τη γενοκτονία, εγκαινίασε ένα νέο καθεστώς με δυναμική εμπλοκή των γυναικών στην ανώτατη

εκτελεστική και νομοθετική εξουσία, όπως φαίνεται και από την θέση που καταλαμβάνει στο σχετικό παγκόσμιο χάρτη. Η εγκαινίαση του νέου αυτού καθεστώτος της Ρουάντα είναι μια πολυπαραγοντική συνθήκη, στην οποία συντέλεσαν η γενοκτονία των ανδρών της χώρας, οι φυλακίσεις, αλλά και η δυναμική των τοπικών κοινοτήτων των γυναικών κατά τη διάρκεια της προηγούμενης περιόδου (Paxton, Huges, 2007:120).

1.4 Η κάλυψη από τα ΜΜΕ

Ο 20ος αιώνας έδωσε δυναμική ώθηση σε αλλαγές αναφορικά με τους έμφυλους ρόλους (Inglehart, Norris, 2003:11). Είναι κοινή γνώση, πλέον, το γεγονός ότι έχουμε μεταβεί σε μια νέα περίοδο την οποία οι κοινωνιολόγοι ονομάζουν ύστερη νεωτερικότητα (Giddens, 1994), ή «ρευστή νεωτερικότητα» όπως θα έλεγε ο Bauman (2000) ή κατά Beck, «ελαστική νεωτερικότητα» (Becketal, 1994). Μπορεί οι ορισμοί της νέας εποχής να διαφοροποιούνται στα σημεία από τους θεωρητικούς, ωστόσο, συγκλίνουν οι απόψεις τους σχετικά με τις αλλαγές που επιφέρει η νέα εποχή. Στην ύστερη νεωτερικότητα συντελούνται αλλαγές που επηρεάζουν την πολιτική εν γένει, τα πολιτικά κόμματα, την συμμετοχή στις δημόσιες διαδικασίες, τη διακυβέρνηση και τη φύση της δημοκρατίας (Bangs, 2008). Η πολιτική στην ύστερη νεωτερικότητα μετατρέπεται σε πολιτικοποίηση με την έννοια της δυναμικής και διαρκούς εξέλιξης των πολιτικών πρακτικών. Για τον Marsh, οι αλλαγές της μετανεωτερικότητας επεκτείνονται σε όλο το φάσμα της κοινωνικής οργάνωσης, είναι οικονομικές, κοινωνικό – πολιτιστικές και δομικές, ενώ ενέχουν τάσεις αναδιαμόρφωσης των πραγμάτων και παγκοσμιοποίησης των κοινωνικών αλλά και οικονομικών δεδομένων (2011:2). Στις συνθήκες αυτές παρατηρείται μια μετατόπιση από το συνολικό στο μερικό και από τα κόμματα στα μεμονωμένα πολιτικά πρόσωπα. Οι αλλαγές αυτές επηρεάζονται από το ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και τις πολιτικές των διασημοτήτων (*celebritypolitics*) (Marsh, 2011:2).

Η διείσδυση των ΜΜΕ στην πολιτική αρένα δεν είναι κάτι καινοφανές. Η διάδοση της τηλεόρασης πριν πολλές, πλέον, δεκαετίες, διέυρνε τη μεσοποίηση της πολιτικής. Ακόμα και για τους πιο μετριοπαθείς, η πολιτική έχει μεσοποιηθεί, με την έννοια ότι η ερμηνεία της πληροφορίας από τα Μέσα υποδεικνύει το πλαίσιο μέσα στο οποίο οριοθετείται πλέον και λειτουργεί η πολιτική (Edelman, 1999). Η τηλεόραση έχει πρωταγωνιστήσει σε αυτές τις αλλαγές. Όπως περιγράφει ο Hurt, το 1999, η «*τηλεόραση περισσότερο από τα έντυπα μέσα μετατρέπει τα πρόσωπα σε επιχειρήματα*» (HurtinKarnoven, 2010:4). Αυτό οδηγεί σε προσωποποίηση της πολιτικής. Για παράδειγμα, τα Μέσα, σταδιακά, αρχίζουν να πλαισιώνουν τις εκλογικές αναμετρήσεις περισσότερο σαν αγώνα δρόμου

ανάμεσα στους υποψηφίους και λιγότερο ως ανταγωνισμό ιδεών (Karnoven, 2010:6, Campus, 2013:23). Πιο συγκεκριμένα, ως προσωποποίηση στην πολιτική ορίζεται η στροφή της προσοχής από τα κόμματα και τις ιδεολογίες στα μεμονωμένα πρόσωπα και τις προσωπικές αξίες (Van Aelst et al. 2017). Ειδικότερα, ο Bauman (1999) αντιμετώπισε αυτή την αυξανόμενη προσωποποίηση στην πολιτική διαδικασία ως συνέπεια της καταναλωτικής κουλτούρας και των κοινωνικών πρακτικών που προκαλούνται από αυτήν, παρατηρώντας την υπεροχή του ατομικισμού έναντι των συλλογικών ταυτοτήτων.

Μπορεί να είμαστε 35 χρόνια μακριά από το 1984, όταν ο Αμερικανός δημοσιογράφος Tom Brokaw σχολίασε την υποψηφιότητα της Geraldine Ferraro των Δημοκρατικών για το χρίσμα του αντιπροέδρου των ΗΠΑ με τη φράση : *«Η πρώτη γυναίκα που θέτει υποψηφιότητα για Αντιπρόεδρος...νούμερο έξι»*. Ωστόσο, ακόμα οι γυναίκες δυσκολεύονται να διεκδικήσουν τη θέση τους στη δημόσια σφαίρα. Επίσης, η θεαματοποίηση κι η προσωποποίηση της πολιτικής δεν κρίνονται ως ευνοϊκές συνθήκες για τις γυναίκες πολιτικούς. Γιατί, όπως αναφέρει η Campus, η τηλεόραση δεν αποτελεί πάντα έναν βολικό δίαυλο πολιτικής επικοινωνίας για αυτές, καθώς η τηλεοπτική έκθεση, μέσω της οποίας προβάλλεται η εικόνα του ηγέτη, είναι επίσης συνδεδεμένη με την αρρενωπότητα (2013: 24). Ο τρόπος με τον οποίο τα Μέσα παρουσιάζουν τους υποψηφίους δεν είναι άσχετος με το φύλο τους. Ειδικότερα, σύμφωνα με την Braden (1996), τα Μέσα τείνουν να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην εμφάνιση του υποψηφίου περισσότερο από ότι στον πολιτικό του χαρακτήρα (:203).

Αναλυτικότερα, έχουν διατυπωθεί διαφορετικές απόψεις σχετικά με τη σχέση των γυναικών πολιτικών και της τηλεόρασης, συγκεκριμένα. Σύμφωνα με όσα έχει καταγράψει η Braden, μελετώντας περιπτώσεις γυναικών ηγετών που παρέμειναν αρκετά χρόνια στην πολιτική σκηνή των ΗΠΑ, οι γυναίκες πολιτικοί τείνουν να εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους αναφορικά με την υπεραπλούστευση που χαρακτηρίζει την παρουσίαση των θέσεων τους στις τηλεοπτικές συνεντεύξεις αλλά και το συγκρουσιακό κλίμα μέσα που καλλιεργείται στα τηλεοπτικά πλατό (1996:209). Αναλυτικότερα, σε αυτό συναινεί και η Campus, όταν αναφέρεται στην επαφή των γυναικών πολιτικών με το γυαλί περιγράφοντας την ως μια πάντα επισφαλή συνθήκη. Όπως εξηγεί είναι λογικό οι γυναίκες πολιτικοί να επιθυμούν την αποφυγή έντονων συγκρούσεων με άλλους πολιτικούς, κάτι που είναι σύνηθες τηλεοπτικό στοιχείο (2013:40). Το παραπάνω αιτιολογείται αν αναλογιστεί κανείς, την αυστηρότητα με την οποία αυτές κρίνονται. Για παράδειγμα, αν αντιδράσουν σε μια πιθανή ένταση υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο να χαρακτηριστούν αυτομάτως ως «επιθετικές» ή «υπέρ του δέοντος αντιδραστικές», αν επιλέξουν να μην οξύνουν περισσότερο τα πνεύματα κινδυνεύουν να χαρακτηριστούν ως «ευάλωτες» (Campus, 2013:44). Όλα τα παραπάνω είναι μεταξύ άλλων, απόρροια του πολιτικού θεάματος, της προσωποποίησης της πολιτικής καθώς επίσης και των κοινωνικά κατασκευασμένων στερεοτύπων για τη θηλυκότητα και την ηγεσία.

Η τάση των πολιτικών να υιοθετούν τους κανόνες θεάματος των Μέσων, ειδικότερα της τηλεόρασης και τα τελευταία χρόνια των Νέων Μέσων, έχει ως αποτέλεσμα οι εκλογικές αναμετρήσεις προσηλώνονται όλο και περισσότερο στους μεμονωμένους υποψηφίους και ειδικότερα σε μεμονωμένους εθνικούς αρχηγούς (Campus, 2013:4). Ο Stanyer, το 2013, ερευνώντας τα φαινόμενα δημοσιότητας των πολιτικών αρχηγών, όπως καταγράφονται τις τελευταίες δεκαετίες, κάνει διάκριση ανάμεσα στην προσωποποίηση της πολιτικής (*personalization*) και την οικειότητα με την ιδιωτική ζωή του πολιτικού μέσα από την ανεξάντλητη ροή πληροφορίας που κυριαρχεί στις σύγχρονες δημοκρατίες (*intimatepolitics*). Για να καταστεί η διαφοροποίηση ευρύτερα κατανοητή, ο Stanyer (2013) περιγράφει τη τοποθέτηση του Sennett (2002) για την κοινωνία της οικειότητας (*intimatesociety*) (:20). Ο Sennett ορίζει τις σύγχρονες δημοκρατίες ως *κοινωνίες της οικειότητας*, τονίζοντας, ότι ο τρόπος με τον οποίο τα Μέσα ή η χρήση αυτών, έχουν παρεισφρήσει στην ιδιωτική ζωή οδηγεί υπερέκθεση μεμονωμένων προσωπικοτήτων στη δημόσια σφαίρα, αυξάνοντας σταδιακά «*το ενδιαφέρον για την προσωπικότητα*». Για το Sennett, αυτό είναι ένα χαρακτηριστικό στοιχείο της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας κι έχει χαρακτηρίσει τις τάσεις στη πολιτική επικοινωνία (Sennett, 2002 σε Stanyer, 2013:22). Κατά τον Stanyer, λοιπόν, ο όρος «*οικείος πολιτικός*» (*intimatepolitician*) αφορά πολιτικούς αρχηγούς που γίνονται πιο προσιτοί στα ακροατήρια τους μέσω της έκθεσης στα Μέσα δίνοντας στη δημοσιότητα μεγάλα κομμάτια της προσωπικής τους ζωής (2013:29).

Για την Parry - Giles (2002) και την Campus (2013), η οικειοποιημένη μορφή της πολιτικής μπορεί να αποτελέσει ευνοϊκή συνθήκη για την πολιτική επικοινωνία των γυναικών. Αυτό συμβαίνει γιατί ο λόγος των γυναικών πολιτικών τείνει να χαρακτηρίζεται από περισσότερη αμεσότητα. Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι οι γυναίκες χειρίζονται καλύτερα τη γλώσσα του σώματος κατά τις συνεντεύξεις στα τηλεοπτικά πλατό. Αυτά είναι προσφιλή στοιχεία, όχι μόνο για το φακό, αλλά και για τα αλληλεπιδραστικά Νέα Μέσα (:25). Επίσης, η Jamieson, το αρκετά μακρινό και διαφορετικό για τη γυναικεία εκπροσώπηση, 1988, επεσήμανε ότι η οικειότητα της τηλεόρασης ευνοεί τις γυναίκες, καθώς είναι καλύτερες στο να λένε ιστορίες από ότι οι άνδρες (:69).

Τίποτα όμως δεν έχει μόνο μια πλευρά. Έτσι, η Braden, αφού υπενθυμίσει ότι η εικόνα ενός ηγέτη στο τηλεοπτικό παράθυρο φορά ακόμα μαύρο σμόκιν, παρατηρεί, επίσης, ευνοϊκά στοιχεία στην τηλεοπτική εμφάνιση γυναικών πολιτικών, τα οποία μπορούν να ενισχύσουν την πολιτική τους δυναμική (1996:15). Εξηγεί ότι παρά τις, πότε επιτηδευμένες και πότε απλά παγιωμένες και αναχρονιστικά στερεοτυπικές ερωτήσεις των δημοσιογράφων, η τηλεόραση μπορεί να διευρύνει το κοινό μιας πολιτικού μέσα σταθερικά όρια, αυξάνοντας την επιρροή και την εκλογική της δύναμη μέσω της αξιοποίησης ενός περισσότερο «*γυναικείου τρόπου επικοινωνίας*» (Campus, 2013: 25). Ωστόσο, η ίδια, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και ανακεφαλαιώνοντας, σε μια εποχή που τα Νέα Μέσα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν ήδη καταλάβει μεγάλο μέρος της πολιτικής επικοινωνίας, εκφράζει αμφιβολίες για τις τάσεις προσωποποίησης της πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα,

οι αμφιβολίες αυτές πηγάζουν από την τάση των Μέσων να δίνουν υπερβολική έμφαση στην εμφάνιση των πολιτικών, τη γλώσσα του σώματος και τις πτυχές της προσωπικής τους ζωής, ενώ ολοένα απομακρύνονται από την εμβάθυνση στις πολιτικές θέσεις (2013:29). Θα μπορούσε κανείς να σκεφτεί ότι η τηλεόραση είναι ένα μακρινό και ξεπερασμένο κειμενικό είδος πολύ λιγότερο επιδραστικό από τα Νέα Μέσα, δεν πρέπει να ξεχνάμε, όμως, ότι κάθε νέο Μέσο τείνει να υιοθετεί στοιχεία της γραμματικής και του ύφους των προγενέστερων ΜΜΕ. Έτσι, ακόμα και στα ανατρεπτικά Νέα Μέσα συχνά παρατηρούμε χαρακτηριστικά τηλεοπτικής αφήγησης.

Ιστορικά, έχει διαπιστωθεί ότι τα Μέσα αντιμετωπίζουν τις γυναίκες πολιτικούς λιγότερο σοβαρά από ότι τους άνδρες ομόλογούς τους και τους δίνουν λιγότερο χώρο (HuddyandTerkildsen, 1993a, 1993b; Kahn, 1994a, 1994b; KahnandGoldenberg, 1991; NivenandZilber, 2001). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη, ότι τα τελευταία χρόνια έχει σημειωθεί άνοδος της συμμετοχής των γυναικών σε θέσεις ηγεσίας, εγείρονται ερωτήματα αναφορικά με το κατά πόσο η προσπάθεια για δυναμικότερη συμμετοχή έχει βελτιώσει τη κάλυψη των Μέσων προς τις γυναίκες πολιτικούς τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά. Το ζήτημα της πλαισίωσης των πολιτικών έχει συζητηθεί εκτενώς στη βιβλιογραφία (Kahn, 1994, Braden, 1996, Norris, 1997, Campus, 2013, Ross, Fountaine, Comrie, 2019, Fountaine, McGregor, 2002). Στις θεωρίες των Μέσων, η πλαισίωση γίνεται αντιληπτή ως προέκταση του φαινομένου της *ημερήσιας διάταξης*, δηλαδή της ιεράρχησης των ειδήσεων από τα Μέσα. Πιο συγκεκριμένα, η *πλαισίωση* είναι η επιλεκτική νοηματοδότηση ενός θέματος μέσα στη δημοσιογραφική αφήγηση, η οποία γίνεται μέσα από απλοποιημένα και διχοτομικά σχήματα (McCombs, 1997:6, McCombs, Shaw, 1972. 176-187.). Η θεωρία της πλαισίωσης χρησιμοποιείται εκτεταμένα, ως εργαλείο, από τους μελετητές των ζητημάτων φύλου στην πολιτική (Fountaine&McGregor, 2015). Η σχετική συζήτηση κινείται γύρω από την ανησυχία για την κάλυψη των γυναικών μέσα από παραδοσιακά ξεπερασμένα πλαίσια, μέσω των οποίων ενισχύεται η κυριαρχία της αρρενωπότητας στην αντίληψη περί ηγεσίας, ενώ υποθάλπεται η πολιτική παρουσία της πολιτικού, η οποία αναπαρίσταται ως υποψήφιος «*εκτός συναγωνισμού*» (Fountaine&McGregor, 2015:7).

Το 1978, η Tuchman αναφέρεται στα σεξιστικά πλαίσια, μέσα στα οποία στα οποία συζητούνται οι γυναίκες από τα Μέσα (:3-38). Στις σπουδές που εξετάζουν τα ζητήματα φύλου στην πολιτική, η «*συμβολική εξόντωση*» αποτελεί ακόμα επίκαιρο ζήτημα. Οι Fountaine&McGregor, προκειμένου να εξετάσουν την ύπαρξη του φαινομένου στην σύγχρονη πολιτική σκηνή, ερεύνησαν το 2015, τα δημοσιεύματα του διεθνούς Τύπου που αναφέρονταν στις γυναικείες ηγετικές φιγούρες της Νέας Ζηλανδίας (2015:5). Τα αποτελέσματα της έρευνάς του έδειξαν ότι παρά τη βελτίωση της εκπροσώπησης των γυναικών τόσο σε εθνικό, όσο και σε τοπικό επίπεδο, η συμβολική εξόντωση, την οποία συζητούσε παλιότερα ηTuchman, ενυπάρχει ακόμα στις αφηγήσεις των Μέσων (Fountaine&McGregor, 2015:6).

Επιπλέον, ένα από τα συζητημένα θέματα αναφορικά με τις γυναίκες πολιτικούς είναι αυτό της ορατότητας (Campus, 2013:39, Fountaine&McGregor, 2015:4). Αυτό έρχεται σε άμεση συνάρτηση με την πλαισίωση των πολιτικών αυτών, καθώς το ζητούμενο δεν είναι μόνο το να γίνεται γνωστή η πολιτική τους παρουσία και δράση, αλλά, παράλληλα ενδιαφέρει ο τρόπος με τον οποίο αυτή παρουσιάζεται στα Μέσα. Είναι σημαντικό να διερευνώνται οι δηλώσεις και οι συμπαραδηλώσεις του δημοσιογραφικού λόγου, μέσα από τον οποίο οι πολιτικοί παρουσιάζονται στα ακροατήρια. Η ποσοτική απεικόνιση της κάλυψης τους στα Μέσα είναι κάτι εύκολα μετρήσιμο και έχει απεικονιστεί στα αποτελέσματα προγενέστερων ερευνών (Bystrometal, 2004:435-459). Η Campus παρατηρεί ότι σε γενικές γραμμές, η ορατότητα των γυναικών πολιτικών έχει αυξηθεί. Βάσει αυτού, θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι το έμφυλο χάσμα τείνει να μειώνεται (2013:40). Ωστόσο, φέρνοντας μερικά καίρια παραδείγματα επιδεικνύει την απόσταση μεταξύ θεωρίας και πραγματικότητας. Εξετάζοντας την ποσότητα, μόνο, αναφέρεται σε παραδείγματα προηγούμενων δεκαετιών, όπως αυτό της Πρωθυπουργού Thatcher της Μ.Βρετανίας. Η ίδια τονίζει, ότι παρά την αξιοσημείωτη δύναμη που ανέπτυξε ως πολιτικός, κατά τη διάρκεια της καριέρας της, καλύφθηκε πολύ λιγότερο από τα Μέσα σε σχέση με άντρες ομολόγους της σε αντίστοιχες περιπτώσεις (2013:40). Παράλληλα, επισημαίνει ένα ακόμα πιο πρόσφατο παράδειγμα, αυτό της εκλογικής αναμέτρησης ανάμεσα στο Nicolas Sarkozy και την Segolene Royal για την Προεδρία της Γαλλίας το 2007, όπου η Royal αποδείχθηκε λιγότερο ορατή στα Μέσα σε σχέση με τον τελικό νικητή (Campus, 2013:40).

Ένα ακόμα παράδειγμα αντλείται από τις εκλογές για την αμερικανική Προεδρία, το 2016. Η κάλυψη της αναμέτρησης από τα ΜΜΕ έχει δεχτεί σωρεία επικρίσεων (Lillekeretal, 2016, Patterson, 2016). Οι επιμέρους πτυχές αυτής εκλογικής αναμέτρησης που προαναφέρθηκε και ο ρόλος του Τύπου στο εκλογικό αποτέλεσμα δεν είναι εύκολο να παρατεθούν εντός του παρόντος πονήματος, αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι ότι τα τελικά δεδομένα δείχνουν, ότι ο Trump έλαβε 15% περίπου περισσότερη κάλυψη από ότι η Clinton (Patterson, 2016). Παράλληλα, σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Patterson, βασισμένος στη σχετική εβδομαδιαία έρευνα που διεξήγαγε στο περιεχόμενο των πιο δημοφιλών Μέσων στις ΗΠΑ, η Clinton είχε αισθητά λιγότερες ευκαιρίες να «ορίσει, πολιτικά, τον εαυτό της» από ότι ο Trump. Ενώ, συχνά, καλούνταν να απαντήσει στις επικρίσεις του πολιτικού της αντιπάλου περί πολιτικής ανικανότητας ή στις σεξιστικές του επιθέσεις (Patterson, 2016). Αυτό, επέφερε μια συχνά αμυντική στάση και περιόρισε το δικό της πολιτικό λόγο. Το ενδιαφέρον στοιχείο, στην προκειμένη περίπτωση, είναι ότι η δημοσιογραφική κάλυψη και για τους δύο υποψηφίους ήταν σε μεγάλο βαθμό σε αρνητικό τόνο, σε αυτό συνέβαλε σημαντικά το πολιτικό σκάνδαλο των e-mails που δημοσιεύτηκαν από την εποχή που η Clinton υπηρετούσε ως υπουργός Εξωτερικών (Patterson, 2016).

1.5 Τα γυναικεία θέματα

Ένα άλλο συχνό θέμα συζήτησης αναφορικά με τη σχέση των γυναικών πολιτικών και των Μέσων είναι τα θέματα γύρω από τα οποία στρέφεται η δημοσιογραφική τους κάλυψη. Χαρακτηριστικότερα, οι Fowler and Lawless (2009) ερευνώντας τον λόγο των Μέσων στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1990, παρατηρούν την σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων προς τους πολιτικούς και το φύλο των πολιτικών (2009:529). Επισημαίνουν, ότι οι άντρες πολιτικοί παρουσιάζονται από τα ΜΜΕ ως πολιτικά ενεργότεροι, ακόμα οι ερωτήσεις που τους απευθύνουν άπτονται σε θέματα «νόμου και τάξης». Αντίθετα, η γνώμη των γυναικών πολιτικών φαίνεται να ενδιαφέρει περισσότερο σε τομείς της κοινωνικής πολιτικής (Fowler, Lawless, 2009:530, Campus, 2013:41). Μάλιστα, παρατηρείται ότι θεωρούνται ειδικές σε ζητήματα εκπαίδευσης, υγείας και οικογένειας (Dolan, 2004:78, Dolan, Lynch, 2016:537, Cantrell, Bachman, 2008:431). Δηλαδή, τομείς που συνδέονται περισσότερο με την ιδιωτική σφαίρα και τους παραδοσιακούς έμφυλους ρόλους, αμφισβητώντας ουσιαστικά την ικανότητά τους να ασχοληθούν με δημόσια θέματα. Αυτό σημαίνει, ότι οι γυναίκες που ηγούνται πρέπει να πείσουν ότι είναι ειδικές στις πολιτικές που στερεοτυπικά έχουν συνδεθεί με την ανδρική αποφασιστικότητα (Campus, 2013:42). Η Norris, το 1997, διαπίστωσε ότι οι γυναίκες που διεκδικούν την ηγεσία και πετυχαίνουν, τείνουν να μην στηρίζουν την εκστρατεία τους πάνω σε «γυναικεία θέματα», δηλαδή σε θέματα κοινωνικής πολιτικής (:160). Κατά συνέπεια, η έμφυλη κάλυψη των πολιτικών φαίνεται να επηρεάζει την στρατηγική τους. Οι Cantrell και Bachman (2008), μελετώντας περιπτώσεις ήδη εκλεγμένων γυναικών πολιτικών σε χώρες, όπως η Γερμανία, η Χιλή, η Αργεντινή και η Λιβερία, αλλά και τη νομιμοποίηση των πολιτικών αυτών από τα εγχώρια Μέσα, επισημαίνει ότι η έμφυλη διαμεσολάβηση είναι ένα διαρκές φαινόμενο στον Τύπο (:430). Μέσα στο κουστούμι που θέτουν τα αντρικά πρότυπα ηγεσίας, ο Τύπος αντιμετωπίζει τις γυναίκες πολιτικούς αρχηγούς, ως κάτι το «καινοφανές». Η συμπεριφορά τους, λοιπόν, παρουσιάζεται ως κάτι ανεξερεύνητο που χρήζει ερμηνείας, καθώς διαφοροποιείται από τις αναμενόμενες έμφυλες συμπεριφορές (Cantrell, Bachman, 2008:43, Dickerson, 2003, Ross, 2002 σε Cantrell, Bachman, 2008:432).

Η Campus (2013) συνοψίζει τα συνήθη πλαίσια που χρησιμοποιούνται στις αφηγήσεις των Μέσων αναφορικά με τις γυναίκες αρχηγούς, παρατηρώντας ότι δεν φέρουν πάντα αρνητικό πρόσημο, αλλά στην πλειονότητά τους ενισχύουν τους παραδοσιακά έμφυλους ρόλους. Πιο αναλυτικά, οι γυναίκες αρχηγοί περιγράφονται στον Τύπο ως περισσότερο «συμπονετικές», στοιχείο αρκετά εμφανές στις περιπτώσεις που γίνεται ανάληψη της εξουσίας, έπειτα από χρόνια πολιτική αστάθεια ή έπειτα πτώση αυταρχικών καθεστώτων, όπως συνέβη στην περίπτωση της Johnson – Sirleaf της Λιβερίας (Cantrell, Bachman, 2008:433, Campus, 2013:44). Παράλληλα, έχει παρατηρηθεί, ότι ο Τύπος αποδίδει στις πολιτικούς αυτές την ευθύνη να «καθαρίσουν» τη χώρα από την πολιτική διαφθορά (Norris, 1997:163). Αυτό έχει τις ρίζες του στη ευρύτετη στερεοτυπική αντίληψη ότι οι

γυναίκες είναι περισσότερο ειλικρινείς. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν έχει εκλείψει η απεικόνισή τους ως πολιτικά «outsiders» ή «κατά τύχη ηγέτιδες», κάτι που έχει ως συνέπεια την απονομιμοποίηση (Campus, 2013:46). Τέλος, οι θεωρητικοί παρατηρούν ότι η αφήγηση της πολιτικής αποτυχίας από τα Μέσα διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο του πολιτικού (Campus, 2013:50). Όπως αναφέρει η Chait (2007), η πολιτική αποτυχία μιας γυναίκας αρχηγού, συχνά, πυροδοτεί εθνική συζήτηση αναφορικά με την αποτελεσματικότητα των γυναικών σε ηγετικά καθήκοντα (2007:157).

Οι θεωρητικοί που μελετούν τις γυναίκες αρχηγούς σε όλο τον κόσμο, αναφέρονται συχνά στο φαινόμενο «*Double Bind*», δηλαδή στο φαινόμενο του διπλού δεσμού που εν προκειμένω νοείται ως αμφιταλάντευση ανάμεσα στο διχοτομικό σχήμα της ανταγωνιστικότητας και της θηλυκότητας (Jamieson, 1995:7). Για την Jamieson (1995), οι γυναίκες, ιστορικά δίνουν μια σισύφεια μάχη απέναντι σε ότι η κοινωνία έχει κατασκευάσει για αυτές (:9). Στην περίπτωση των πολιτικών αρχηγών, το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται στην αμφιταλάντευση ανάμεσα στη θηλυκότητα που αναμένεται λόγω του φύλου και στην σκληρότητα που αναμένεται λόγω πολιτικής. Είναι χαρακτηριστικό ότι γυναίκες που ηγήθηκαν σε διάφορες χρονικές περιόδους ταυτίστηκαν με την μια ή την άλλη πλευρά αυτού του διπλού δεσμού. Για παράδειγμα, η Margaret Thatcher της Μ. Βρετανίας, χαρακτηρίστηκε ως «Σιδηρά Κυρία». Ο χαρακτηρισμός υιοθετήθηκε από τα Μέσα της εποχής αλλά και από την ίδια σε μια προσπάθεια επίδειξης πυγμής. Τόσο η Thatcher, όσο και η Indira Gandhi υιοθέτησαν αντρικές συμπεριφορές που τους αποδόθηκαν προκειμένου να αποτάξουν τα έμφυλα στερεότυπα που τις συνόδευαν (Campus, 2013:61). Σήμερα, η τοποθέτηση μια γυναίκας πολιτικού που θα υιοθετούσε αντρικές συμπεριφορές και χαρακτηριστικά μέσα σε έναν αντρικό κόσμο δεν θα γινόταν αποδεκτή, τουλάχιστον, όχι στο βαθμό που γινόταν παλιότερα (Campus, 2013:62). Η άλλη πλευρά του διπλού δεσμού είναι η ένταξη της παρουσίας των γυναικών πολιτικών αρχηγών μέσα στα ευρύτερα πλαίσια της έννοια της μητρότητας (Schawartzenber σε Campus, 2013:62-63). Γίνονται, συχνά, αντιληπτές ως «μητέρες του έθνους», χαρακτηρισμός που προσδίδει ταυτόχρονα χαρακτηριστικά ανιδιοτέλειας, ηθικής και εντιμότητας σε συνδυασμό με εξουσία. Αυτό έχει παρατηρηθεί σε χώρες με διαφορετικές πολιτιστικές καταβολές και πολιτικές συνθήκες, όπως η Ινδία, η Λιβερία, αλλά και η Φιλανδία (Campus, 2013:62). Η Campus σχολιάζοντας την περίπτωση της υποψήφιας για την Γαλλική Προεδρία, Segolene Royal, η οποία ήταν ανύπαντρη μητέρα τεσσάρων παιδιών, επισημαίνει, ότι τα Μέσα την παρουσίασαν ως «Κυρία ή Μαντόνα της Γαλλίας», δημιουργώντας μια εξιδανικευμένη, σχεδόν θρησκευτική εικόνα, η οποία σε συνδυασμό με τα φυσικά της χαρακτηριστικά και την κοινωνική πολιτική την οποία προέταξε, πιθανό να της κόστισαν τη νίκη επί του Sarkozy. Έτσι, η «γαζέλα» τελικά νικήθηκε από τους «ελέφαντες» της παραδοσιακής γαλλικής πολιτικής σκηνής, ενώ τα Μέσα έμειναν να αναρωτιούνται για το αν τελικά θα ήταν μια «αρκετά σκληρή Πρόεδρος» (Campus, 2013:67).

1.6 Προσωποποίηση, θηλυκότητα, οικογένεια

Προκειμένου να γίνει αντιληπτή η αναπαράσταση της ηγεσίας των γυναικών πολιτικών και εν συνεχεία να ανιχνευτεί η κάλυψή τους από τα Μέσα και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην ψηφιακή εποχή, είναι σημαντικό να αναλογιστούμε τη γενικότερη αναπαράσταση της πολιτικής στη δημόσια σφαίρα. Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερο αναπτύσσεται η άποψη ότι η πολιτική ενέχει μεγάλες δόσεις ψυχαγωγίας. Αυτό εν πολλοίς πραγματώνεται μέσα από την προσωποποίηση της πολιτικής, όπως αναφέραμε και παραπάνω. Ο Coleman, μελετώντας τα reality shows, πριν από μια δεκαετία περίπου, συμπεραίνει, μεταξύ άλλων, ότι η «πολιτική έχει γίνει περισσότερο σαν παιχνίδι και τα παιχνίδια έχουν γίνει σαν την πολιτική» (2003:751). Το φαινόμενο που παρατηρεί ο Coleman οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μεσοποίηση της πολιτικής και τη διεύρυνση των ειδών των Μέσων, τα οποία παρουσιάζονται περισσότερο υβριδιοποιημένα σε σχέση με το παρελθόν (Ferris et al., 2007, Young et al, 2007). Όπως επισημαίνει ο Dahlgren (2009), τα υβριδικά προγράμματα των Μέσων, τα οποία περιέχουν παράλληλα πολιτικά και ψυχαγωγικά μηνύματα, αλλάζουν τις παραδειγματικές και συνταγματικές σχέσεις των πολιτικών μηνυμάτων, αλλά και τον τρόπο γνωριμίας και αξιολόγησης των πολιτικών αρχηγών (:141). Οι Mazzoleni και Sfardini (2009), έχουν χαρακτηρίσει το φαινόμενο ως «*poppolitics*», αποσαφηνίζοντας τον όρο σε ένα νέο είδος όχι μόνο πολιτικής, αλλά και πολιτικής επικοινωνίας (:11).

Η διείσδυση της δημοφιλούς κουλτούρας στην πολιτική διευρύνθηκε, επίσης, με την απεικόνιση της πολιτικής στα ανώτατα κλιμάκια της ιεραρχίας μέσω κατανάλωσης διαφόρων ειδών σαπουνόπερας από τα ακροατήρια (Zoonen, 2005, :288). Αυτό εξηγείται αν αναλογιστούμε αυτό που ο Zoonen (2005) έχει περιγράψει ως «*εξανθρωπισμό της πολιτικής*», προσπαθώντας να εξηγήσει την επιρροή που δέχτηκε η πολιτική επικοινωνία από τις δημοφιλείς σειρές που απεικόνισαν την πολιτική ηγεσία (:290). Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι δημοφιλείς αμερικανικές σειρές, οι οποίες προβλήθηκαν σε πολλές χώρες, όπως το δράμα «24» του καναλιού Fox ή το «*Commander in Chief*» του ABC (Zoonen, 2005, :288). Αξίζει να σημειωθεί ότι το σενάριο στα δύο τηλεοπτικά προγράμματα διαρρηγνύει τα συνήθη πλαίσια αντίληψης της πολιτικής και προτείνει νέες διεξόδους στην πολιτική φαντασία, κυρίως μέσω της απεικόνισης ενός μαύρου Προέδρου, πριν την εκλογή του Obama και την πιθανότητα εκλογής μια γυναίκας (Zoonen, 2005, :288). Σε αυτές τις αφηγήσεις της δημοφιλούς κουλτούρας, ο ηγέτης είναι άνθρωπος που παρουσιάζεται έξω από τα καλούπια της παγερής, αλλά και στιβαρής εικόνας, των δελτίων ειδήσεων. Προκρίνεται η ανθρώπινη πλευρά του πολιτικού που διακατέχεται από πάθη και αδυναμίες (Zoonen, 2005:289).

Αυτά τα ερεθίσματα σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες έχουν δημιουργήσει την απαίτηση των ακροατηρίων για πιο άμεσο και οικείο πολιτικό λόγο. Αυτό έχει ως συνέπεια, τον μετασχηματισμό της πολιτικής επικοινωνίας (Zoonen, 2005:289). Έτσι, τα τελευταία χρόνια η

πολιτική επικοινωνία χαρακτηρίζεται από αφηγήματα που χτίζονται πάνω σε μεμονωμένα πρόσωπα κι όχι σε πολιτικά κόμματα. Η ένταση του φαινομένου ενισχύεται από τη δημοσιογραφική κάλυψη που εστιάζει στην προσωπικότητα και την κατασκευή των πολιτικών ως διασημοτήτων. Γενικότερα, έχει παρατηρηθεί ότι αποτελεί απότοκο του τέλους των μεγάλων αφηγήσεων και της στροφής του δημόσιου πολιτικού διαλόγου από την κομματική ιδεολογία στην πολιτική περσόνα (Zoonen, 2005:289, Campus, 2013:25-29).

Αυτό που ενδιαφέρει, εν προκειμένω, είναι να εξεταστούν οι δυνατότητες που προσφέρει αυτή η επικοινωνιακή στροφή στην πολιτική. Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί αν η τάση προς μια πιο οικειοποιημένη πολιτική δύναται να ενθαρρύνει τη γυναικεία πολιτική συμμετοχή και να συνδράμει στην αποδόμηση της κυρίαρχης εικόνας της ηγεσίας. Η Campus τονίζει ότι, όσο περισσότερο εντείνεται η εστίαση στην προσωπικότητα, τόσο περισσότερες απαιτήσεις εγείρονται από τα ακροατήρια αναφορικά με την αυθεντικότητα του πολιτικού μηνύματος. Ενώ υποστηρίζει ότι απαίτηση για αλλαγή της πολιτικής απεύθυνσης μπορεί να αναδειχθεί σε επαρκή συνθήκη απελευθέρωσης δημόσιου χώρου προς όφελος των γυναικών, οι οποίες αποκλίνουν από τα χαρακτηριστικά του «φυσικού ηγέτη» και συχνά δε φέρουν το συνηθισμένο πολιτικό λόγο (2013:35).

Δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η προσωποποίηση της πολιτικής ενθαρρύνει τα Μέσα, ώστε να εστιάζουν στην εικόνα των πολιτικών. Οι διαμεσολαβημένες εικόνες των πολιτικών συχνά παράγουν συμβολοποιήσεις (Campus, 2013:73). Όταν τα Μέσα επικεντρώνονται στη ζωή και την εικόνα του πολιτικού μεταφέρουν στα ακροατήρια λεπτομέρειες σχετικά με τη φυσική εμφάνιση, την οικογενειακή ζωή, τις συνήθειες και τις στάσεις του. Τα στοιχεία αυτά κάνουν τους πολιτικούς δρώντες να φαντάζουν πιο προσιτοί προς το κοινό. Η ροή αυτής της πληροφορίας στα Νέα Μέσα είναι εντονότερη και οι ειδήσεις «life-style» για τους πολιτικούς είναι ένα πολύ συχνό φαινόμενο. Για κάποιους αυτό μπορεί να οδηγήσει σε επιβολή της πληροφόρησης για τις προσωπικές ζωές των πολιτικών επί της ουσιώδους ενημέρωσης αναφορικά με το πολιτικό του σχέδιο δράσης (Zoonen, 2005:289).

Οι πολιτικοί αρχηγοί είναι πρόσωπα που βρίσκονται σε διαρκή έκθεση κι έτσι η εμφάνισή τους γίνεται συχνά θέμα προς συζήτηση. Στις γυναίκες πολιτικούς το φαινόμενο είναι ιδιαίτερος έντονο και έχει ποικίλες προεκτάσεις (Davis, 1992:40, Bystrom, 2006: 173, Campus, 2013:74). Το 1997, η Norris, ερευνώντας την κάλυψη του Τύπου στους αρχηγούς των κρατών διαπίστωσε ελάχιστη επιρροή των έμφυλων στεροτύπων σε αυτήν (:154). Αν και έχει υποστηριχθεί, ότι μπορεί οι δημοσιογράφοι να παλεύουν καθημερινά προκειμένου να κρατήσουν κάποιες δικλείδες αντικειμενικότητας, όμως σε κάθε περίπτωση επηρεάζονται από το πολιτιστικό πλαίσιο και την κουλτούρα μέσα στην οποία ζουν (Braden, 1996:10). Ακόμα και στην περίπτωση που οι ερευνητές παρατηρούν ισόποση κάλυψη ανάμεσα σε γυναίκες και σε άνδρες αντιπάλους τους, είναι αξιοσημείωτο ότι παρατηρούν περισσότερη έμφαση στην γυναικεία εμφάνιση (Bystrom et al, 2004).

Για τις Heldman et al., τα παράπονα των γυναικών πολιτικών αναφορικά με την ποιότητα της κάλυψης τους από τα Μέσα δεν είναι αβάσιμα, καθώς φέρνουν στην επιφάνεια ζητήματα που προσπερνάμε καθημερινά, τα οποία διαμορφώνουν την πολιτική μας κουλτούρα (2005:317). Τέλος, η έμφαση στην εικόνα των γυναικών πολιτικών αρχηγών είναι μια από τις αιτίες περιθωριοποίησης τους, ενώ, συχνά, συντελεί στο να εγείρονται αμφιβολίες για την εγκυρότητα και τη σοβαρότητά τους (Campus, 2013:74).

Συμπερασματικά, γίνεται κατανοητό ότι οι γυναίκες στην πολιτική γίνονται αντιληπτές ως κάτι πρωτότυπο και σπάνιο, του οποίου τα χαρακτηριστικά πρέπει να εξερευνηθούν. Επίσης, συχνά τα Μέσα παράγουν θέματα και ειδήσεις για τις γυναίκες αρχηγούς, τα οποία θα φάνταζαν περίεργα ή τελείως ξένα για έναν άνδρα Πρωθυπουργό. Για παράδειγμα, η Campus (2013) επισημαίνει την εστίαση των Μέσων στο χαμόγελο μερικών γυναικών. Τέτοιου είδους κάλυψη δέχθηκαν η πρώτη Πρωθυπουργός της Τουρκίας, Tansu Ciller κι η Γαλλίδα διεκδικήτρια της Προεδρίας, Segolene Royal. Η Campus (2013) επισημαίνει ότι το όμορφο χαμόγελο εκλαμβάνεται, πέρα από χαρακτηριστικό θηλυκότητας, ως δείγμα ειλικρίνειας (:80). Κατ' επέκταση, ο Τύπος αναζητά στις γυναίκες εναλλακτικά χαρακτηριστικά από αυτά που αναζητά στους άντρες ηγέτες, τα οποία είναι άμεσα συσχετισμένα με τα έμφυλα στερεότυπα, ενώ παράλληλα τους αποδίδει πιο ειλικρινείς διαθέσεις.

Οι αφηγήσεις των Μέσων για τις Πρωθυπουργούς και Προέδρους των κρατών παρατηρείται ότι εστιάζουν ιδιαίτερα στα σώματα και την οικογένειά τους (Trimple, 2017:89). Η εικόνα της καλής συζύγου και μητέρας είναι σύνηθες αφηγηματικό σχήμα στις ιστορίες των Μέσων για τις γυναίκες - αρχηγούς (Trimple, 2017:89, Campus, 2013:94, Van Zoonen, 2006: 292). Κάποιες φορές, τα καθήκοντα της ηγεσίας αντιμετωπίζονται από τα Μέσα ως προέκταση της επιτυχίας στην οικογενειακή ζωή, ενώ, σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, η μητρότητα επεκτείνεται από την ιδιωτική ζωή στο έθνος, δημιουργώντας συμβολισμούς με υπερφυσική διάσταση και καταλήγοντας σε πολιτικό πλεονέκτημα (Van Zoonen, 2006: 293). Μια τέτοια περίπτωση είναι η πρώτη εκλεγμένη Πρόεδρος της Φιλανδίας, Tarja Halonen (2006-2012), η οποία χαρακτηρίστηκε ως ιδιαίτερα συμπονετική και επωφελήθηκε από την πολιτιστικά διαμεσολάβημένη - έμφυλη προσέγγιση της γυναικείας ηγεσίας (VanZoonen, 2006: 295). Ωστόσο, τις περισσότερες φορές η ιδιωτική ζωή των γυναικών πολιτικών ερμηνεύεται μέσα στα προσδοκίες που δημιουργούν οι έμφυλοι ρόλοι. Ο Van Zoonen (2006), σχολιάζοντας το παραπάνω, επισημαίνει ότι *«η ιδιωτική ζωή είναι πηγή πιθανών προβλημάτων για τις γυναίκες πολιτικούς, όχι επειδή περιλαμβάνει την πιθανότητα σεξουαλικού σκανδάλου, όπως και για τους άνδρες, αλλά επειδή είναι μια αδιάκοπη υπενθύμιση της επιλογής των γυναικών να ασχοληθούν με τα κοινά αντί να επιλέξουν την ιδιωτική πληρότητα»* (:299).

Το ζήτημα του γάμου και της οικογένειας μπορεί να πάρει πολλές διαφορετικές προεκτάσεις. Πιο συγκεκριμένα, έχει παρατηρηθεί ότι τα θέματα της προσωπικής ζωής μιας πολιτικού που δεν έχει

παντρευτεί ή δεν είναι μητέρα λαμβάνουν την ίδια προσοχή με τα ζητήματα της μητρότητας και της συζυγικής ζωής σε άλλες περιπτώσεις (Jamieson, 1995). Η ενασχόληση του Τύπου με τα ζητήματα αυτά, σε συνδυασμό με την προσπάθεια ερμηνείας της προσωπικότητας της πολιτικού, συχνά καταλήγουν σε συμπεράσματα αναφορικά με τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό των πολιτικών ή άλλες γενικότερες κρίσεις (Van Zoonen, 2006: 293). Όπως η υπόθεση ότι μια πετυχημένη πολιτικός πρέπει αναγκαστικά να έχει παραμελήσει την προσωπική της ζωή (Van Zoonen, 2006: 293). Αυτό ήταν πολύ έντονο στην περίπτωση της Γενικής Γραμματέως των ΗΠΑ, Condoleezza Rice, η οποία κατά τις συνεντεύξεις της καλούνταν συχνά να απολογείται για την ιδιωτική της ζωή και να απαντά σε ερωτήσεις σχετικά με το «πρότυπο του τέλειου άνδρα» (Campus, 2013:97).

Στον απόηχο όλων όσων αναφέραμε, γίνεται κατανοητό ότι οι γυναίκες πολιτικοί καλούνται να μιλούν περισσότερο για την ιδιωτική τους ζωή συγκριτικά με τους άνδρες. Ωστόσο, αυτό δεν φέρει απαραίτητα αρνητικά αποτελέσματα σε όλες τις περιπτώσεις (Campus, 2013:102). Μάλιστα, υπό κάποιες συνθήκες, η προεκλογική εκστρατεία που συνδυάζεται με παράλληλη προβολή της μητρότητας μπορεί να αποδειχθεί επικερδής στρατηγική (Herrnson et al., 2003). Κατά συνέπεια, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, το φύλο κι η μητρότητα στην εικόνα των πολιτικών αρχηγών μπορεί να έχουν διττό ρόλο. Είναι πιθανό, λοιπόν, ο υπερπληθυσμός των Μέσων και η ένταση των φαινομένων της ενημεροδιασκέδασης, να εντείνουν μεν την ανάγκη των ακροατηρίων για περισσότερα «softnews» αναφορικά με τις γυναίκες πολιτικούς αρχηγούς, αλλά παράλληλα, μέσω αυτών των δεδομένων προσφέρεται η δυνατότητα για τις πολιτικούς να παρουσιάζονται στη δημόσια σφαίρα ως πιο οικείες (*intimate*) φυσιογνωμίες, επαναπροσδιορίζοντας κι ανανεώνοντας τη συζήτηση για την πολιτική και τη μητρότητα (Greenlee et al, 2018, : Greenlee, 2018).

1.7. Τα Νέα Μέσα και η αυτοπροβολή

Η έλευση των τεχνολογιών του web 2.0 και η αξιοποίησή τους δημιούργησαν τις τελευταίες δεκαετίες τη ψηφιακή δημόσια σφαίρα, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Οι τεράστιες δυνατότητες διασύνδεσης που υπήρξαν ως επακόλουθο αυτών αποτελούν ένα πολύ σημαντικό εργαλείο πολιτικής επικοινωνίας (Jackson, Lilleker, 2010). Εν ενεργεία πολιτικοί ή υποψήφιοι έχουν ενεργούς λογαριασμούς στις διαδικτυακές πλατφόρμες, μέσω των οποίων αναπτύσσουν ένα μεγάλο εύρος διασυνδέσεων με σκοπό την καλλιέργεια της επικοινωνίας με τα ακροατήρια τους και τη δημιουργία σχέσεων επιρροής (Fountaine, 2019:219). Έτσι, μέσω διαδικτυακών πλατφορμών, όπως το Facebook ή το Twitter χτίζουν σχέσεις επιρροής, εμπιστοσύνης και οικειότητας.

Συγκεκριμένα, η πλατφόρμα του Twitter, την οποία γνωρίσαμε το 2006 ως ένα μέσο που δίνει στους χρήστες τη δυνατότητα να δημοσιεύουν σκέψεις, τοποθετήσεις ακόμα και υπερσυνδέσμους μέσα από 280 λέξεις. Η δημοτικότητα του μέσου σε συνδυασμό με το ιδιαίτερο

καθεστώς απορρήτου από το οποίο διέπεται το κατέστησαν το πιο χρήσιμο μέσο κοινωνικής δικτύωσης για την πολιτική επικοινωνία (Welp, Ruth, 2017:134). Αναλυτικότερα, στο Twitter όλες οι δημοσιεύσεις (Tweets) καθίστανται αυτομάτως ορατές σε όλους χωρίς περιορισμούς και παρέχεται η δυνατότητα άμεσης απάντησης σε μια δημοσίευση ή κοινοποίησής της. Αυτή η αμεσότητα, η ταχύτητα, η δημοσιότητα και τα αποτελέσματα ανάδρασης έχουν ξεχωρίσει το Twitter ως το καταλληλότερο ψηφιακό νέο μέσο για την παραγωγή πολιτικού μηνύματος (Jackson, Lilleker, 2011, :87, Welp, Ruth, 2017:134).

Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να ερευνάται η έμφυλη γυναικεία πολιτική επικοινωνία μέσα από εναλλακτικά ψηφιακά μέσα όπως αυτά που προαναφέρθηκαν. Παραπάνω, έχει συζητηθεί ήδη ο τρόπος που αναπαρίστανται οι γυναίκες στα παραδοσιακά μέσα. Αυτό που ερευνάται αναφορικά με τις γυναίκες- αρχηγούς και τα Νέα Μέσα είναι η δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού τους μέσα από την απευθείας επικοινωνία με τα ακροατήρια σε μια προσπάθεια να ξεπεράσουν τις παραδοσιακές δομές της εξουσίας (Fountaine, 2017: 220) που επηρεάζουν την ορατότητα των πολιτικών στα Μέσα όπως και την πλαισίωσή τους. Ωστόσο, διατυπώνονται σημαντικές επιφυλάξεις αναφορικά με το αν η ποιότητα του διαλόγου ενισχύεται πραγματικά μέσα στα κοινωνικά δίκτυα ή αν καταπολεμάται η ανισότητα (Jungherr, 2016: 358-360). Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, ο εύκολος τρόπος επικοινωνίας, μέσω του Twitter, φαίνεται ότι έχει κερδίσει τις γυναίκες στα ανώτατα κλιμάκια της πολιτικής (Welp, Ruth, 2017:133-135). Οι Jackson και Lilleker έχουν παρατηρήσει ότι η χρήση του Twitter στο πλαίσιο της στρατηγικής επικοινωνίας έχει εντείνει την προσωποποίηση «μέσα σε ένα αυξανόμενο άγχος ατομικισμού», ενώ ο Jungherr (2016) έχει παρατηρήσει ότι νεότεροι πολιτικοί χρησιμοποιούν συχνότερα το Twitter. Ακόμα, οι μελετητές συλλήβδην παρατηρούν τη επικράτηση χαλαρότερου γλωσσικού ύφους στο λόγο των πολιτικών στην πλατφόρμα και χρήση χιουμοριστικών εκφράσεων. Ωστόσο, παρατηρούνται ανάμεικτα και αμφιλεγόμενα πορίσματα των μελετών αναφορικά με την επιρροή του φύλου στη συχνότητα ή την αποτελεσματικότητα χρήσης της πλατφόρμας από άνδρες και γυναίκες πολιτικούς (2010, :99).

Θα μπορούσε θεωρηθεί ότι ο διαδικτυακός τρόπος επικοινωνίας μπορεί να ενισχύσει τις γυναίκες πολιτικούς μέσω της καλλιέργειας μιας ημι-προσωπικής σχέσης με του πολίτες (Welp, Ruth, 2017:16), έτσι ώστε να προσπεράσουν το ρόλο των Μέσων ως πυλωρών (Meeks, 2016, Fountaine, 2017: 221) χρησιμοποιώντας, σε κάποιες περιπτώσεις ένα περισσότερο οικείο τρόπο επικοινωνίας (Fountaine, 2017: 221). Πιο συγκεκριμένα, με τη χρήση των Νέων Μέσων, οι γυναίκες στην ηγεσία μπορούν να προτείνουν μια πιο οικειοποιημένη εικόνα τους εαυτού τους με έμφαση στο πολιτικό ήθος και την αυθεντικότητα. Παράλληλα, μέσω της άμεσης απεύθυνσης δημιουργούν ένα προσωπικών προδιαγραφών σύστημα δημοσίων σχέσεων (Hwang, 2013 :247). Ωστόσο, διατυπώνονται και αντίθετες απόψεις που θεωρούν ότι η περαιτέρω προσωποποίηση μπορεί να προκαλέσει τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα. Δηλαδή, μπορεί να ενισχύσει το διπλό δεσμό και άρα να οδηγήσει σε εκ νέου περιθωριοποίηση των γυναικών (Campus, 2013:32, Fountaine,

2017:220). Συγκεκριμένα, η Fountaine υποστηρίζει ότι χρειάζεται πολύ καλή ισορροπία στα θέματα που οι γυναίκες - αρχηγοί συζητούν στα κοινωνικά δίκτυα προκειμένου να θεωρηθούν πολιτικά επωφελή (2017:232). Ακόμα, πρέπει να σημειωθεί ότι οι Welr και Ruth (2017) ερευνώντας την πολιτική επικοινωνία των Christina Fernandez de Kirchner (Αργεντινή) και Dilma Rousseff (Βραζιλία) στο Twitter συμπέραναν ότι οι γυναίκες που διεκδικούν την ηγεσία μια χώρας δεν συζητούν τόσο γυναικεία θέματα, κατά τη διεκδίκηση του αξιώματος, *όσο αφού αναλάβουν την ηγεσία* (:147). Αυτό είναι σημαντικό καθώς όσο περισσότερο διευρύνεται ο διάλογος για τα γυναικεία θέματα από γυναίκες στην ηγεσία τόσο περισσότερο τίθενται οι βάσεις για ουσιαστική και πραγματική έμφυλη ισότητα (Zarembeg, 2014).

Σε έναν σημαντικό αριθμό ερευνών αναφορικά με τη γενικότερη χρήση του Twitter στην πολιτική επικοινωνία και ειδικότερα των γυναικών, οι ερευνητές εφαρμόζουν τις παρατηρήσεις του Goffman (1959) αναφορικά με την παρουσίαση του εαυτού και τη διαχείριση εντυπώσεων. Πιο συγκεκριμένα, τα άτομα ψάχνουν εναγωνίως ένα τρόπο να παρουσιάσουν τον εαυτό τους στους άλλους, να καλλιεργήσουν δηλαδή μια συγκεκριμένη εντύπωση στις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Jackson, Lilleker, 2010:89). Οι Leary και Kowalski (1990) παρατήρησαν ότι η διαχείριση των εντυπώσεων περιλαμβάνει δύο πράγματα: πρώτον την καλλιέργεια θετικών εντυπώσεων και δεύτερον, τη δημιουργία στοχευόμενου κοινού. Ο τρόπος που οι γυναίκες πολιτικοί προσπαθούν να παρουσιάσουν τον εαυτό τους μέσω του Twitter είναι ένα αντικείμενο που απασχολεί τους ερευνητές (Fountaine, 2017, Jackson, Lilleker, 2011). Έχει σημειωθεί ότι οι γυναίκες πολιτικοί προσπαθούν μέσω του Twitter να ξεφύγουν από τη στερεοτυπική απεικόνισή τους στα Μέσα, με τον τρόπο αυτό μέσα από προσωπικά προφίλ προσπαθούν να αποστασιοποιήσουν την πολιτική τους από την έμφυλη αναπαράστασή τους (Kim, 2012, :615).

Τέλος, αυτό που αξίζει να επισημανθεί ότι οι γυναίκες σε ηγετικές θέσεις καλούνται να αντιμετωπίσουν προσδοκίες, στερεότυπα και περιορισμούς προερχόμενους τόσο από την ιδιωτική, όσο και από τη δημόσια σφαίρα, αντιμετωπίζοντας σε διαρκή βάση διπλούς δεσμούς στην αναπαράστασή τους από τα Μέσα αλλά και στην αυτό – προβολή τους (Jamieson, 1995, Meeks, 2016, Fountaine, 2017). Ιδιαίτερος, έχει παρατηρηθεί ότι κατά την αυτοπροβολή τους μέσω της χρήσης προσωπικών λογαριασμών στα κοινωνικά δίκτυα επιχειρούν να επιτύχουν διττό στόχο: προσπαθούν να γίνουν αρεστές στα ακροατήρια ενώ παράλληλα να επιχειρούν να φανούν ανταγωνιστικές. Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνει τη διαρκή πάλη των γυναικών στην ηγεσία με τους διπλούς δεσμούς και την πρόσληψη της γυναίκας ως ξένου στην πολιτική (Graham, Jackson and Broersman, 2014).

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάστηκε το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Δηλαδή έγινε αναφορά στις κυριότερες των θεωριών αναφορικά με τις γυναίκες και την ηγεσία. Επιπλέον, επισημάνθηκε η σημαντικότητα του ρόλου των Μέσων στην πρόσληψη της γυναικείας ηγεσίας και

στη συζήτηση γύρω από αυτή. Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ταυτότητα της έρευνας καθώς κι η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί με σκοπό την μελέτη του δείγματος.

2| Έρευνα

2.1. Η ταυτότητα της έρευνας

Το προηγούμενο κεφάλαιο έθεσε το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ερευνάται, ακαδημαϊκά, η παρουσία των γυναικών στις ανώτατες θέσεις της πολιτικής ιεραρχίας, ενώ, παράλληλα εκτέθηκαν οι συνιστώσες που διέπουν την αντίληψη για την ηγεσία και σχετίζονται με το φύλο, οι κατασκευασμένες κοινωνικές αντιλήψεις γύρω από αυτήν, καθώς επίσης σημειώθηκε η σημαντικότητα των πολιτιστικών παραγόντων στη ρητορική και την αναπαράσταση των γυναικών πολιτικών ηγετών στη δημόσια σφαίρα.

Η παρούσα ενότητα παρουσιάζει τη μεθοδολογία μέσω της οποίας θα ερευνηθεί η βασική θεματική της διπλωματικής εργασίας. Δηλαδή, οι τρόποι κάλυψης και αναπαράστασης των σύγχρονων γυναικών σε ηγετικές θέσεις. Για να επιτευχθεί αυτό, θα ερευνηθεί ο λόγος που παράγεται για αυτές σε δημοσιεύματα του ηλεκτρονικού Τύπου και παράλληλα ο λόγος που παράγουν οι ίδιες στα κοινωνικά δίκτυα. Για την πληρέστερη προσέγγιση των παραπάνω, θα ληφθεί υπόψη ο ρόλος των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών κάθε περίπτωσης αλλά και των ιδεολογικών προεκτάσεων που μεταφέρονται μέσω του λόγου και επηρεάζουν την αναπαράσταση (Norris, 1997, Jalalzai, 2004, Campus, 2013).

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της αυτής διπλωματικής εργασίας, λοιπόν, διατυπώνεται ως εξής:

Πώς αναπαρίστανται οι γυναίκες που ηγούνται των σύγχρονων κρατών στα Νέα Μέσα; Ποια είναι η συζήτηση που αποτυπώνεται σε αυτά αναφορικά τη θηλυκότητα και την ηγεσία;

Ως επιμέρους στόχοι τίθενται οι παρακάτω:

- η ανασκόπηση του λόγου των Νέων Μέσων αναφορικά με τις γυναίκες που διατελούν ή διατέλεσαν αρχηγοί κρατών, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα ιστορικά, πολιτικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της χώρας αναφοράς.
- η αναζήτηση νέων πλαισίων στη κάλυψη της γυναικείας ηγεσίας από τα MME
- η διερεύνηση της αναπαράστασης των γυναικών πολιτικών αρχηγών από τα MME ως έμφυλα πρότυπα
- η ανασκόπηση των τρόπων επικοινωνίας των γυναικών σε ηγετικές θέσεις μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα

Σκοπός της έρευνας είναι να εξεταστεί ο δημόσιος διάλογος για γυναίκες σε θέσεις ηγεσίας από διαφορετικά πολιτικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα, όπως αυτός αποτυπώνεται στη διεθνή

επικαιρότητα, προκειμένου να φανούν συγκλίσεις και διαφορές ανάμεσα στις περιπτώσεις. Οι περιπτώσεις ηγετών που ερευνώνται είναι οι εξής: Jacinda Ardern (Πρωθυπουργός Νέας Ζηλανδίας, 2017-), Ana Brnabic (Πρωθυπουργός Σερβίας, 2017-), Cristina Fernandez de Kirchner (Πρόεδρος Αργεντινής, 2007-2015) και η Ellen Johnson Sirleaf (Πρόεδρος της Λιβερίας, 2006-2018). Σημειώνεται ότι το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελείται από δημοσιεύματα, όπως αυτά συλλέχθηκαν από τις ηλεκτρονικές εκδόσεις των διεθνών Μέσων. Ενδεικτικά, αναφέρονται μερικά από τα ΜΜΕ που χρησιμοποιήθηκαν για τις ανάγκες της εργασίας : BBC, The New York Times, Al Jazeera , The Guardian, TIME Magazine, ABC, Reuters, The Independent, Economist, New Yorker, Deutsche Welle, τα οποία επιλέχθηκαν βάσει της παγκόσμιας επιρροής τους στη διαμόρφωση της ημερήσιας διάταξης των ειδήσεων (McCombs, 2004). Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι στο δείγμα συμπεριλήφθηκαν, επίσης, αποσπάσματα συνεντεύξεων των πολιτικών σε διεθνή αγγλόφωνα Μέσα. Με σκοπό την καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αναπαρίστανται οι γυναίκες αρχηγοί κρατών και του δημόσιου διαλόγου γύρω από αυτές, το δείγμα δεν περιορίζεται αριθμητικά, ούτε αποτελείται από ένα συγκεκριμένο κειμενικό είδος. Αντιθέτως, κρίνεται αναγκαία η αξιοποίηση των συνδέσμων που φέρουν τα υπερκείμενα των διαδικτυακών ειδησεογραφικών Μέσων, προκειμένου να αποσαφηνιστούν διαφορετικά θέματα που εγείρονται παράλληλα στη σύγχρονη συζήτηση περί θηλυκότητας και ηγεσίας. Ακριβέστερα, η συλλογή του δείγματος για κάθε μελέτη περίπτωσης ξεκινά από την εποχή της προεκλογικής εκστρατείας – πριν από την πρώτη εκλογή- και συνεχίζεται μέσα από τους υπερσυνδέσμους των ειδησεογραφικών κειμένων, δημιουργώντας τον χάρτη ενός ψηφιακού διαλόγου στον οποίο επιχειρούμε να ανιχνεύσουμε τα κυρίαρχα μοτίβα για τη θηλυκότητα και την ηγεσία.

Επιπρόσθετα, με στόχο να προσεγγιστεί ο τρόπος που οι γυναίκες σε ηγετικές θέσεις αυτοπροβάλλονται μέσα στη δημόσια σφαίρα χρησιμοποιείται υλικό από τους προσωπικούς τους λογαριασμούς στο κοινωνικό δίκτυο του Twitter. Μέσω της δικής τους προσωποποιημένης πολιτικής επικοινωνίας διακρίνονται οι θεματικές για τις οποίες συζητούν στο Twitter, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο προσπαθούν να διαμορφώσουν το διάλογο γύρω από το πρόσωπό τους. Είναι σημαντικό να ερευνηθούν οι τρόποι απεύθυνσης στα ακροατήρια. Δηλαδή, αν μέσω των κοινωνικών δικτύων αλληλεπιδρούν με τα κοινά τους ή απλά απευθύνονται σε αυτά χωρίς να αξιοποιούν τη γραμματική του Μέσου. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να ερευνηθεί η θεματολογία των δημοσιεύσεών τους με σκοπό την πληρέστερη προσέγγιση της ρητορικής τους, προκειμένου να αναλυθεί ο λόγος συναρτήσει του φύλου, του πολιτισμικού πλαισίου και της ήδη υπάρχουσας αναπαράστασης των γυναικών του δείγματος στα ειδησεογραφικά Μέσα (Fountain, 2017).

Μέσω της συλλογής δεδομένων από τους προσωπικούς τους λογαριασμούς επιχειρείται η αναζήτηση στοιχείων οικειοποιημένης πολιτικής δεδομένου ότι τα κοινωνικά δίκτυα προσφέρουν αυτή τη δυνατότητα. Οι λογαριασμοί που θα χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της εν λόγω μελέτης είναι οι : @jacindaardern, @SerbianPM, @CFKArgentina, @MaEllenSirleaf, οι οποίοι αντιστοιχούν

στις Jacinda Ardern Ana Brnabic, Cristina Fernandez de Kirchner και η Ellen Johnson Sirleaf κι είναι οι επίσημοι λογαριασμοί που χρησιμοποιούνται από τις πολιτικούς.

Στο σημείο αυτό, είναι απαραίτητο να διευκρινιστεί ότι η έρευνα στο Twitter δεν είναι εφικτό να παράξει γενικεύσιμα αποτελέσματα. Αυτό συμβαίνει εξαιτίας δύο σαφών περιορισμών. Ο πρώτος έγκειται στο γεγονός ότι οι πολιτικοί του δείγματος δεν διέθεταν όλες λογαριασμούς στο Twitter κατά την περίοδο διακυβέρνησής τους. Για παράδειγμα, η Sirleaf απέκτησε λογαριασμό αφού αφυπηρέτησε κι η Fernandez de Kirchner είναι Αντιπρόεδρος της Αργεντινής κατά το χρόνο συλλογής του δείγματος. Ο δεύτερος περιορισμός έχει να κάνει με τη γλώσσα δημοσίευσης των Tweets. Για παράδειγμα, η Ana Brnabic και η Fernandez de Kirchner κάνουν δημοσιεύσεις στη γλώσσα τους, σέρβικα και ισπανικά, αντίστοιχα καθώς και στα αγγλικά. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας λαμβάνονται υπόψη οι αγγλόφωνες κι ισπανόφωνες δημοσιεύσεις. Συναρτήσει των παραπάνω περιορισμών, συλλέγονται τα τελευταία 100 tweetstou κάθε λογαριασμού ξεκινώντας από τις 30 Απριλίου 2020 και συνεχίζοντας προς το πίσω. Το δείγμα περιορίζεται, κατά αυτόν τον τρόπο, γιατί οι πολιτικοί του δείγματος δεν παρουσιάζουν την ίδια κινητικότητα στην πλατφόρμα κατά τα ίδια χρονικά διαστήματα. Έτσι, δεν υπάρχει η δυνατότητα ορισμού ενός διαφορετικού χρονικού διαστήματος έρευνας. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται ένα επαρκές πλήθος αγγλόφωνων και ισπανόφωνων δημοσιεύσεων προκειμένου να δοθεί σαφής εικόνα των θεμάτων που οι πολιτικοί συζητούν στο Twitter. Το δείγμα της έρευνας διατρέχει ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και αυτό βοηθά ώστε να προσεγγιστεί η επικοινωνία των πολιτικών του δείγματος σε διαφορετικές πολιτικές συγκυρίες και φάσεις, από καμπάνιες μέχρι τη διακυβέρνηση, τηρουμένων πάντα των αναλογιών.

Αναλυτικότερα, από τους πολλούς διαφορετικούς τρόπους που μπορεί να ερευνηθεί το Twitter, στη συγκεκριμένη εργασία επιλέγεται μια προσωποκεντρική προσέγγιση. Δηλαδή, τα δεδομένα συλλέγονται βάσει του χρήστη, με φίλτρο αναζήτησης το @username. Αντλώντας tweets από τους λογαριασμούς που χρησιμοποιούν οι πολιτικοί του δείγματος και με τη βοήθεια των #hashtags επιχειρείται η διερεύνηση των θεμάτων. Επιπρόσθετα, η χρήση επισημάνσεων (@mention), απαντήσεων (@reply) και αναδημοσιεύσεων (retweet) χρησιμοποιούνται για την ανίχνευση τάσεων αλληλεπίδρασης και συμμετοχής στις δημόσιες διαδικτυακές συζητήσεις. Σημειώνεται ότι, κατά την συλλογή του δείγματος, όλες οι δημοσιεύσεις είναι δημοσίως προσβάσιμες.

Πριν την ανάλυση του δείγματος επιχειρείται μια πρώτη ποσοτική καταγραφή με σκοπό την ανάδειξη των γενικότερων τάσεων, οι οποίες παρουσιάζονται σε μορφή πινάκων. Διακρίνονται οι κυριότερες θεματικές για τις οποίες οι γυναίκες του δείγματος κάνουν δημοσιεύσεις στο Twitter. Για την ορθότερη επεξεργασία του δείγματος τα θέματα δημοσιεύσεων στο Twitter κατηγοριοποιούνται σε *Προσωπικά* (οικογένεια, φίλοι, βιώματα, στιγμές καθημερινότητας), *Τοποθετήσεις για την κοινωνική πολιτική*, *Συναντήσεις και Διαβουλεύσεις*, *Ενημερώσεις*, *Επιβραβεύσεις* και *Άλλα*. Σημειώνεται ότι στην κατηγορία Άλλα εντάσσονται και πολιτικές γνώμες ή τοποθετήσεις πέρα

από την κοινωνική πολιτική. Η έμφαση στις τοποθετήσεις περί κοινωνικής πολιτικής στοχεύει στο να ελεγχθούν οι θεωρίες που θέλουν τις γυναίκες στην ηγεσία να διαμορφώνουν τη ρητορική τους αποφεύγοντας ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, προσπαθώντας να εστιάσουν σε τομείς ασφάλειας ή οικονομίας εναρμονισμένες με τα κυρίαρχα αντρικά πρότυπα ηγεσίας. Ακόμα, σημειώνεται ότι καταμετρώνται και απεικονίζονται οι δημοσιεύσεις που αφορούν συνηγορία υπέρ γυναικείων θεμάτων, δηλαδή σημειώνονται οι δημοσιεύσεις στις οποίες οι γυναίκες του δείγματος συζητούν για τη θέση των γυναικών στην πολιτική και την κοινωνία.

Το βήμα αυτό, δηλαδή η κωδικοποίηση κι απεικόνιση των δεδομένων μέσω σχετικών πινάκων αναμένεται να υποβοηθήσει τις ποιοτικές μεθόδους έρευνας που θα εφαρμοστούν για την πληρέστερη και πιο ενδελεχή ανάλυση του προσωπικού λόγου των γυναικών του δείγματος στο Twitter. Στόχος είναι να συζητηθεί ο πολιτικός τους λόγος στο Twitter παράλληλα και συναρτήσει των αποτελεσμάτων που θα προκύψουν από την έρευνα της αναπαράστασης τους στα δημοσιεύματα των Νέων Μέσων. Ακόμα το βήμα αυτό αναμένεται να συνεισφέρει στην περαιτέρω εμβάθυνση στην αναπαράσταση των πολιτικών του δείγματος βάσει των μεθόδων της θεματικής ανάλυσης και της ανάλυσης λόγου που εφαρμόζονται στην παρούσα εργασία. Ωστόσο, υποβοηθητικά προς τις προαναφερθείσες μεθόδους, συντελείται η επεξεργασία δημοσιεύσεων από τους προσωπικούς λογαριασμούς των πολιτικών με σκοπό την παράθεση κάποιων πρώτων διαπιστώσεων αναφορικά με τις τάσεις κάθε πολιτικού στο Twitter, μέσω διαγραμμάτων.

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας κρίνεται σκόπιμη μια πρώτη περιγραφή της πολιτικής ζωής των ηγετών που αποτελούν το δείγμα της έρευνας. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στην παρούσα ανάλυση οι αρχηγοί των κρατών δεν εξετάζονται αναφορικά με την διοικητική τους αποτελεσματικότητα ή την πολιτική τους πρακτική, ούτε γίνονται αντιληπτές ως ένα ενιαίο σώμα ή μια ομοιογενής μάζα. Άλλωστε, είναι άσκοπο να θεωρήσουμε ότι υπάρχει μια ομογενοποιημένη γυναικεία εμπειρία (Ross, 2017:15). Μελετώνται, κυρίως, ως μεμονωμένες ιστορίες που καταφέρνουν να σπάσουν τις «γυάλινες οροφές»² και να διαφοροποιήσουν την καθιερωμένη αντίληψη για την πολιτική και την ηγεσία που τείνουν να μονοπωλούνται από το κυρίαρχο πρότυπο της αρρενωπότητας (Bourdieu, 2007, Norris, 1997, Jalalzai, 2004, Campus, 2013).

2.1. Jacinda Ardern | «On the right side of History»

Στις 26 Οκτωβρίου 2017, στη Νέα Ζηλανδία, σε μια χώρα μικρότερη των 5 εκατομμυρίων κατοίκων και με σημαντική συνεισφορά στην ενίσχυση της γυναικείας παρουσίας στην πολιτική, εκλέγεται Πρωθυπουργός η **Jacinda Ardern**, Πρόεδρος του Εργατικού Κόμματος. Η Ardern αποτελεί την τρίτη, εκλεγμένη, γυναίκα πρωθυπουργό της χώρας, μετά την Helen Clark και μια από

²Ως γυάλινες οροφές έχουν περιγραφεί τα «τεχνητά εμπόδια», όπως το φύλο, η φυλή ή άλλες ανισότητες που υποστηρίζεται ότι αποτελούν τροχοπέδη για την κατάκτηση θέσεων υψηλής ιεραρχίας (Cotteretal, 2001:656).

τις πιο δημοφιλείς πολιτικούς αρχηγούς του πλανήτη. Η συζήτηση γύρω από την ηγεσία της Ardern είναι πολυποικίλη και περιλαμβάνει θέματα που άπτονται του φύλου, της ιδεολογίας, της μετασχηματιστικής ηγεσίας και της πολιτικής κουλτούρας στη μετανεωτερικότητα (Roy, [2020](#)). Συγκαταλέγεται σε μια νέα γενιά ηγετών που αλλάζουν την παραδοσιακή εικόνα του ηγέτη, όπως ο Καναδός Πρωθυπουργός Justin Trudeau και πρώην Πρόεδρος των ΗΠΑ, Barack Obama. Μάλιστα, το 2018, ο Guardian χαρακτήρισε την Ardern ως τον “*ήρωα που χρειάζεται η παγκόσμια Αριστερά*” (Badman,[2018](#)).

Πιο συγκεκριμένα, η Ardern γίνεται συχνά αντικείμενο σχολιασμού, ιδιαίτερα, εξαιτίας του γοήτρου της ως «*ηγέτιδα της νέας γενιάς*» (Timperley, 2018:6). Γεννήθηκε το 1980 και ανέλαβε πρωθυπουργός στα 37 της χρόνια, γεγονός που την καθιστά την νεότερη εκλεγμένη πρωθυπουργό της Νέας Ζηλανδίας. Η Timperley (2018) αναλύοντας την περίπτωση Ardern παρατηρεί, ότι η ηλικία της Πρωθυπουργού είναι η ιδανική προϋπόθεση προκειμένου να αποτελέσει απείκασμα της εγχώριας πολιτικής αλλαγής (:7). Ακριβέστερα, η Ardern ανήκει στην επονομαζόμενη «Generetion X», δηλαδή στη γενιά που έχει ως βασική εμπειρία, την ανοιχτή οικονομία, την παγκοσμιοποίηση και τα οφέλη της κοινωνίας της πληροφορίας³(Johansson, 2009, :145). Ήδη από τις αρχές της εκστρατείας της για την Πρωθυπουργία, η ηλικία της σε συνδυασμό με τον πολιτικό της λόγοδίνουν το έναυσμα ώστε να απεικονιστεί στις ιστορίες των ΜΜΕ ως «*φρέσκια*» κι «*ανανεωτική*» (Timperley, 2018:8).

Παρά το νεαρό της ηλικίας της, δεν θα ήταν δόκιμο να χαρακτηριστεί ως άπειρη. Η Ardern ολοκληρώνοντας τις σπουδές της στον τομέα της Επικοινωνίας, στο Πανεπιστήμιο Waikato, μετακινείται στη Μ.Βρετανία, όπου για περισσότερα από δύο χρόνια βρίσκεται στην υπηρεσία του Βρετανού Πρωθυπουργού, Tony Blair. Αργότερα, επιστρέφει στην Νέα Ζηλανδία και ξεκινά να εργάζεται ως ερευνήτρια για την τότε Πρωθυπουργό, Helen Clark (Graham-McLay,[2018](#), Wallenfeldt, 2019). Είναι αξιοσημείωτο ότι η ενασχόληση της με την πολιτική ξεκινά από ιδιαίτερα μικρή ηλικία. Η ίδια προέρχεται από οικογένεια με πολιτική δράση. Ο πατέρας της Ardern, όταν αυτή είναι ακόμα μαθήτρια στο σχολείο διατελεί υψηλά ιστάμενος Επίτροπος της Κυβέρνησης της Νέας Ζηλανδίας στη νήσο Niue, ενώ κι άλλα μέλη της οικογένειάς της έχουν ενεργό δράση στο Εργατικό Κόμμα. Κατά συνέπεια, η Ardern μυείται σε μικρή ηλικία, κι εγγράφεται ως μέλος στο Εργατικό Κόμμα από τα 17 της χρόνια (Wallenfeldt, 2019). Έπειτα από την επιστροφή της στη Νέα Ζηλανδία, μόλις σε ηλικία 28 ετών, εκλέγεται μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων (Wallenfeldt, 2019). Από εκείνη την εποχή ξεκινά να αναπτύσσει τις πολιτικές τις θέσεις, μεταφέροντας την ενσυναίσθηση στο δημόσιο διάλογο της χώρας και δηλώνοντας την υποστήριξή της στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες

³Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και των αρχών της επόμενης, η κοινωνία της Νέας Ζηλανδίας μετασχηματίστηκε άρδην από μια κοινωνία με σοσιαλιστικά χαρακτηριστικά σε νεοφιλελεύθερη, ακολουθώντας τη λογική του δόγματος «There is no Alternative».

(Timperley, 2018:8). Το 2014 επανεκλέγεται και η τότε ηγεσία του Εργατικού Κόμματος της αναθέτει τον Τομέα των *Τεχνών, Πολιτισμού και Κληρονομιάς, Παιδιών και Μικρών Επιχειρήσεων* (Wallenfeldt,2019).

Μετά από εννέα χρόνια ως μέλος του Κοινοβουλίου, κατά την περίοδο διακυβέρνησης του αντίπαλου Εθνικού Κόμματος της Νέας Ζηλανδίας, η Ardern αναλαμβάνει την ηγεσία του Εργατικού Κόμματος. Αντικαθιστώντας τον απερχόμενο Andrew Little κι ανατρέποντας το, έως τότε, προβλέψιμο αποτέλεσμα των επερχόμενων εκλογών (Levine,2017). Οι αναλυτές επισημαίνουν ότι το 2017 μια νέα τέταρτη νίκη του αντίπαλου Εθνικού Κόμματος ήταν κάτι παραπάνω από πιθανή (Levine, 2017, Timperley, 2018:10). Ωστόσο, η υποψηφιότητά της συνοδεύτηκε από κύμα μεγάλου ενθουσιασμού. Τόσο τα προγνωστικά, όσο και η αντίδραση στις δημόσιες εμφανίσεις της προκάλεσαν αυτό που χαρακτηρίστηκε ως φαινόμενο «Jacindamania» (Timperley, 2018:10).

Αναλυτικότερα, το 2017, η δημοτικότητα της Ardern εκτοξεύεται και η ίδια αναδεικνύεται σε μια από τις σημαντικότερες πολιτικές φιγούρες της χώρας. Όπως περιγράφει η ανταποκρίτρια του Guardian από το Auckland, Kate Shuttleworth, (2017) εκείνη την εποχή τυπώνονται ρούχα και τσάντες που απεικονίζουν τη μορφή της και συνοδεύονται με το σύνθημα «Let's do this», η φρενίτιδα παίρνει τις προεκτάσεις στην ψηφιακή δημόσια σφαίρα, η οποία κατακλύζεται με memes που υποστηρίζουν την εκλογή της⁴. Αξιοσημείωτο δε παραμένει ότι αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων της ως αρχηγού του Εργατικού Κόμματος, η χρηματοδότηση του κόμματος ενισχύεται κατά 500.000 δολάρια ενώ παράλληλα, στους καταλόγους του κόμματος εγγράφονται 3.500 εθελοντές. Σύμφωνα με τους μελετητές, το αποτέλεσμα των εκλογών της Νέας Ζηλανδίας, το Σεπτέμβριο του 2017 που ανέδειξε το κόμμα των Εργατικών σε κύριο διαμορφωτή της συγκυβέρνησης ήταν απότοκο της πολιτιστικής συσπείρωσης της νεολαίας υπό την Ardern (Vowles, 2018 :147-150).

Η Ardern έχει καταφέρει να κερδίσει την παγκόσμια προσοχή κι έχει χαρακτηριστεί ως ελπιδοφόρα και προοδευτική, αν και δεν είναι λίγοι αυτοί που περιμένουν την εφαρμογή όσων έχει προαναγγείλει (Graham-McLay,2018 ,Edwards, 2019).Είναι χαρακτηριστικό ότι η διακυβέρνηση της έχει σηματοδοτεί από την τρομοκρατική επίθεση στην πόλη Halle της Νέας Ζηλανδίας, στις 15 Μαρτίου 2019, η οποία κόστισε τη ζωή 50 ανθρώπων, ενώ μεταξύ των θυμάτων υπήρχαν και παιδιά

⁴Όπως, για παράδειγμα το meme στο οποίο παρουσιάζονται τρία πρόσωπα εκ των οποίων τα δύο είναι ένα ζευγάρι που περπατούν πλάτη στο φακό και το τρίτο είναι η Jacinda Ardern. Ο άντρας ενώ προχωρά με γυρισμένη την πλάτη γυρίζει το κεφάλι του να κρυφοκοιτάξει την Ardern και η σύντροφός του αντιλαμβάνομενη την «κρυφή ματιά» του τραβά με δύναμη το χέρι. Ο δημιουργός του meme ονομάζει τον άνδρα «κάθε κράτος στον πλανήτη» και τη σύντροφό του ως «ο τωρινός ηγέτης» θέλοντας να δείξει την, κατά την άποψη του, επιθυμία άλλων κρατών για μια πολιτικό με τα χαρακτηριστικά της Ardern.

(Manhire, [2019](#), Graham-McLay,[2019](#)). Ωστόσο, η Πρωθυπουργός με ενσυναίσθηση σπεύδει να προστατέψει τους πολίτες από την εκτροπή σε θρησκευτικό μίσος (Manhire, [2019](#), Graham-McLay, [2019](#)). Η στάση της έχει συζητηθεί παγκοσμίως ως πρότυπο ηγεσίας σε περιόδους κρίσεων (Malik, [2019](#)). Η επίθεση μεταδόθηκε σε ζωντανή μετάδοση μέσω των σχετικών εργαλείων που διαθέτει η σχετική πλατφόρμα του Facebook. Το γεγονός αυτό, έκανε τη Νέα Ζηλανδία να πρωτοστατήσει σε μια παγκόσμια συζήτηση αναφορικά με το διαδίκτυο και την ευθύνη που πρέπει να αναλάβουν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Manhire, [2019](#)).

2.2. Ana Brnabic | «I don't want to be branded as a gay minister»

Το 2017, μια ακόμα χώρα και μάλιστα στη βαλκανική χερσόνησο αποκτά την πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργό στην ιστορία της. Ο Πρόεδρος της Σερβίας Aleksandar Vucic, δίνει εντολή σχηματισμού Κυβέρνησης, στην πρώην Υπουργό Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (2016-2017) **Ana Brnabic** (Surk, [2017](#)). Στις 29 Ιουνίου 2017, μετά από μεγάλη συζήτηση γύρω από το πρόσωπό της και με την πλήρη στήριξη του Προέδρου, η Brnabic σχηματίζει κυβέρνηση μεγάλου συνασπισμού και λαμβάνει ψήφο εμπιστοσύνης από το εγχώριο Κοινοβούλιο⁵.

Η Brnabic γεννιέται στο Βελιγράδι και ακολουθεί σπουδές στη Διοίκηση Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο του Michigan στις ΗΠΑ, ενώ συνεχίζει τις μεταπτυχιακές της σπουδές στο Πανεπιστήμιο Hall στη Μεγάλη Βρετανία. Η ίδια αναλαμβάνει την Πρωθυπουργία σε ηλικία 41 ετών. Αξίζει να σημειωθεί ότι έχει χαρακτηριστεί ως τεχνοκράτης καθώς δεν εντάσσεται σε κάποιο από τα εγχώρια κόμματα (Petsinis, [2017](#) :2). Όπως αναφέρει το Council of Women Leaders ([2019](#)), πριν την άνοδό της στην ηγεσία, η Brnabic συνεργάστηκε με πολλούς διαφορετικούς δημόσιους φορείς σε έργα με αναπτυξιακό χαρακτήρα, είτε ως γενική διευθύντρια ή είτε ως σύμβουλος. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, έπειτα από τη συμμετοχή της σε προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης, ενσωμάτωσης της τεχνολογικής έρευνας και καινοτομίας, συνεχίζει την επαγγελματική της πορεία σε μια διακρατική μη κυβερνητική οργάνωση, η οποία υποστηρίζει ταλαντούχους φοιτητές να συνεχίζουν την ακαδημαϊκή τους πορεία στο Πανεπιστήμιο του Michigan (Council of Women Leaders, [2019](#)). Είναι χαρακτηριστικό ότι οι περισσότερες, επίσημα, δημόσιες θέσεις στις οποίες εργάζεται έχουν ως κύριο μέλημα την ενίσχυση και την ανάπτυξη των διακρατικών σχέσεων της Σερβίας. Αυτό καθίσταται σαφές από την προϋπηρεσία της, τόσο στην Υπηρεσία των Ηνωμένων Πολιτειών για την Διεθνή Ανάπτυξη (USAID) και την Αντιπροσωπεία της

⁵ Σημειώνεται ότι το πολιτικό σύστημα της Σερβίας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, στην οποία ο Πρόεδρος εκλέγεται από το λαό αλλά έχει πολύ περιορισμένες, κυρίως συμβολικές αρμοδιότητες, ωστόσο προτείνει Πρωθυπουργό (Orlovic, 2008:205)

Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσους Πρεσβείες της Γερμανίας και της Μεγάλης Βρετανίας (Council of Women Leaders, [2019](#)).

Η Brnabic καταφέρνει να διαπεράσει, παράλληλα, δύο γυάλινες οροφές στη χώρα της, όντας η πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργός της Σερβίας και η πρώτη ανοιχτά ομοφυλόφιλη Πρωθυπουργός της χώρας, επίσης. Μάλιστα έγινε ευρύτερα γνωστή στο εγχώριο ακροατήριο το Αύγουστο του 2016, όταν ο τότε Πρωθυπουργός και νυν Πρόεδρος, Vucic, παραδέχτηκε ότι ήταν ενήμερος για το σεξουαλικό προσανατολισμό της Vucic, όταν της ανέθεσε το Υπουργείο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης την ίδια χρονιά (Council of Women Leaders, [2019](#)). Είναι η πρώτη φορά που γυναίκα πολιτικός, η οποία έχει δηλώσει ανοιχτά ομοφυλόφιλη και ανέρχεται σε τόσο υψηλή πολιτική θέση στις δημοκρατίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (Petsinis, [2017](#):1). Με δεδομένο ότι Vucic είναι ένας κεντροδεξιός πολιτικός και η κατάσταση αναφορικά με τα πολιτικά δικαιώματα στη Σερβία δεν είναι ιδιαίτερα καλή, η επιλογή Πρωθυπουργού φαίνεται να προκαλεί εντύπωση στους μελετητές (Petsinis, [2017](#):2). Ακριβέστερα, στη Σερβία η δημοκρατικότητα της κοινωνίας έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση. Ενώ το 2018, οι πολίτες της χώρας συμμετείχαν σε μαζικές διαδηλώσεις, επισημαίνοντας τις τάσεις αυταρχικότητας και κατηγορώντας τον Πρόεδρο Vucic για επίθεση στην κοινωνία των Πολιτών, καταστράτηγηση της ελευθερίας των ΜΜΕ της χώρας, ακόμα και νόθευση των εκλογών, όπως αναφέρει ενημερωτικό έγγραφο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (Russell, 2019).

Η Πρωθυπουργός, Brnabic, έχει εξαρχής υποστεί έντονη κριτική από τους συντηρητικούς πόλους της χώρας αναφορικά με τον σεξουαλικό της προσανατολισμό. Χαρακτηριστικά, ο αρχηγός του κόμματος *Ενωμένη Σερβία*, Dragan Markovic Palma, έχει δηλώσει ότι το πρωθυπουργικό αξίωμα της χώρας πρέπει να κατέχει «ένας άνδρας που γνωρίζει τι είναι τα παιδιά» (Launey, [2017](#)). Επίσης, σημειώνεται ότι η Brnabic δέχεται κριτική από προοδευτικούς και μέλη της LGBT κοινότητας της Σερβίας καθώς χαρακτηρίζουν «μαριονέτα» του Προέδρου Vucic (Surk, [2017](#)). Οι επικριτές της ισχυρίζονται ότι αποτελεί το μέσο πραγμάτωσης του ονείρου του Vucic για «αυτοκρατορική διακυβέρνηση» εργαλιολογώντας τον σεξουαλικό της προσανατολισμό, ώστε να επιτευχθεί μια κατ'επίφαση αποκατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη χώρα (Russell, 2019, Surk, [2017](#)).

Με τη σειρά της η Brnabic, έχει επισημάνει σε συνεντεύξεις της στα Μέσα, ότι επιθυμεί να μην υπερτονίζεται ο σεξουαλικός της προσανατολισμός (Wintour, [2017](#)). Επίσης, δηλώνει πεπεισμένη ότι η Σερβία είναι λιγότερο ομοφοβική χώρα από ό,τι εμφανίζεται στα ΜΜΕ (Wintour, [2017](#)). Ακόμα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η Brnabic είναι ένα νέο παράδειγμα πολιτικού έξω από τα συνήθη πλαίσια καθώς η σύντροφος της γέννησε ένα αγοράκι το Φεβρουάριο του 2019. Το

⁶Αξίζει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τους Ρεπόρτερ χωρίς Σύνορα, η Σερβία δεν είναι ασφαλές έδαφος για τους δημοσιογράφους, καθώς το 2018 σημειώθηκαν επτά περιστατικά σωματικής βίας προς δημοσιογράφους και είκοσι τρία περιστατικά φραστικής απειλής, ενώ κάποιοι δέχτηκαν απειλές κατά της ζωής τους (Russell, 2019).

γεγονός αυτό καθιστά τη Brnabic ως την πρώτη γυναίκα κι εν ενεργεία Πρωθυπουργό που αποκτά παιδί με άλλη γυναίκα (BBC,2019). Πέρα από αυτό όμως, στο τελευταίο Pride της Σερβίας το 2019, η Brnabic έχει αρνηθεί να απαντήσει στο αν θα ήθελε να νομιμοποιηθεί ο ομοφυλοφιλικός γάμος στη χώρα της (BBC,2019). Η ίδια προσπαθεί να αποστασιοποιείται από το θέμα της σεξουαλικότητας επανατοποθετώντας τη δημόσια συζήτηση γύρω από τον επικείμενο εκσυγχρονισμό της χώρας στους τομείς της τεχνολογίας και της καινοτομίας. Έτσι, ο βασικός πυρήνας των δημόσιων τοποθετήσεων της αποτελείται από την ιδέα της αρμονικής συνύπαρξης των πολιτών εντός της Σερβίας (BBC, 2019).

2.3 Cristina Fernandez de Kirchner | «In reality they aren't bothered by my make-up or my hair. They are bothered because we are threatening their interests»

Παρά την ταραγμένη πολιτική ζωή της Λατινικής Αμερικής, τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει αξιοσημείωτα παραδείγματα γυναικών στην ηγεσία. Η νυν Πρόεδρος της Βραζιλίας Dilma Rousseff, η επίσης διατελούσα Πρόεδρος της Κόστα Ρίκα, Laura Chinchilla, η πρώην Πρόεδρος της Χιλής Michelle Bachelet και η επίσης νυν Αντιπρόεδρος και πρώην Πρόεδρος της Αργεντινής Δημοκρατίας **Cristina Fernandez de Kirchner**, είναι μερικές μόνο από τις πιο πρόσφατες περιπτώσεις (Jalalzai,2015:2, Palomo, 2018, BBC, 2010). Πιο συγκεκριμένα, στην Αργεντινή η Fernandez de Kirchner, δικηγόρος και πολιτικός με μακρά πορεία ζωή της χώρας αναλαμβάνει την Προεδρία το 2007, διαδεχόμενη τον σύζυγό της Πρόεδρο Nestor Kirchner (Palomo,2018, BBC, 2012). Οι συγγενικοί δεσμοί ανάμεσα στους Προέδρους της Λατινικής Αμερικής είναι κάτι το οποίο απαντάται ξανά στην ιστορία της ευρύτερης περιοχής (Jalalzai,2015:6). Υπενθυμίζεται ότι η πρώτη γυναίκα Πρόεδρος της Αργεντινής, Isabel Perón (1974-1976) διαδέχτηκε τον σύζυγό της Juan Domingo Perón (Jalalzai,2015:8).

Η πολιτική πορεία της Fernandez de Kirchner είναι παράλληλη με του συζύγου της. Πριν το θάνατό του, οι δυο τους εργάστηκαν στενά για δύο χρόνια. Κατά το διάστημα της Προεδρίας του Kirchner και της προεκλογικής εκστρατείας της Fernandez de Kirchner χαρακτηρίζονταν από τα Μέσα ως οι «Clinton του Νότου» (BBC, 2010, Paul, 2007). Η μακρά πορεία της Fernandez de Kirchner στην πολιτική φτάνει πίσω στις αρχές της δεκαετίας του 1980 (Jalalzai,2015:20). Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι ότι πριν αναλάβει την Προεδρία είχε διατελέσει μέλος του Περιφερειακού Κοινοβουλίου της χώρας, του Εθνικού Κοινοβουλίου και Γερουσιαστής (Jalalzai,2015:15, BBC, 2010). Το 2007, η Fernandezde Kirchner ανέρχεται στην ηγεσία μέσα από τον ίδιο περονιστικό κομματικό σχηματισμό που είχε αναδείξει και το σύζυγό της, το Μέτωπο Νίκης (Vitale, 2015:250). Πολλοί αποδίδουν την εκλογή της στην δημοτικότητα του συζύγου της (Vitale, 2015:251, Palomo,2018). Ωστόσο, η Fernandez de Kirchner, κατά τη διάρκεια της προεδρίας της, προσπαθεί να διαχωρίσει την εικόνα της από αυτή του δημοφιλούς συζύγου, ο οποίος είχε χαρακτηριστεί ως

λαϊκιστής, προωθώντας την τεχνική εξειδίκευση σε όλους τους τομείς της στρατηγικής πολιτικής της (Vitale, 2015:252). Οι προεδρίες των Kirchner έχουν αποτυπωθεί στην ιστορία της Αργεντινής ως φαινόμενο του «Κιρχνερισμού» (Vitale, 2015:252).

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι την εποχή που η Fernandez de Kirchner διατελεί Πρόεδρος της Αργεντινής, η χώρα υποφέρει από μεγάλη ύφεση (Vitale, 2015:253, BBC,2012). Το 2003 η χώρα εισέρχεται στην εποπτεία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (BBC, 2012). Η ίδια αντιμετωπίζει δυσκολίες από την αρχή της θητείας της. Το 2008, στο πλαίσιο μιας σειράς μέτρων, η κυβέρνηση της αποφασίζει την αύξηση των φόρων εξαγωγής κάποιων αγροτικών προϊόντων σε μια προσπάθεια να σταθεροποιήσει τις τιμές πώλησης των προϊόντων στην ενδοχώρα (New York Times, 2008). Το αποτέλεσμα είναι η χώρα να ακινητοποιηθεί για μέρες, εξαιτίας της έντονης διαμαρτυρίας των αγροτών, οι οποίοι υποστήριξαν ότι η κυβέρνηση προσπαθεί να βελτιώσει την οικονομία με λάθος χειρισμούς (New York Times, 2008). Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ότι η πολιτική της σηματοδοτείται από τον τρόπο διαχείρισης της οικονομικής κρίσης, καθώς ο δημόσια εκφερόμενος λόγος της ταλαντεύεται ανάμεσα στην προάσπιση της κοινωνικής πολιτικής και την προσπάθεια πολιτικής επιβολής, στοιχεία που όπως θα δούμε στη συνέχεια θα επηρεάσουν την αναπαράστασή της στα Μέσα (Van Dembroucke, 2014:1058).

2.4 Ellen Johnson Sirleaf | « If you want to really understand Liberia, you need to dig a little bit deeper. You need to understand our culture, our values, our systems and the way to tackle it»

Στην απέναντι πλευρά του Ατλαντικού, η **Ellen Johnson Sirleaf** ή γνωστή και ως «Σιδηρά Κυρία» της Αφρικής, το 2006, εκλέγεται Πρόεδρος της Λιβερίας, μετά από 14 χρόνια σκληρού εμφύλιου πολέμου στη χώρα (AlJazeera, 2010, Diamond,2017). Θα παραμείνει στην Προεδρία της Λιβερίας για 12 χρόνια. Η Sirleaf γράφει ιστορία στην Αφρική όντας η πρώτη δημοκρατικά εκλεγμένη ηγέτης της ηπείρου, ενώ επανεκλέγεται το 2011 (BBC, 2011). Αναλυτικότερα, η Sirleaf γεννιέται και μεγαλώνει στη Λιβερία και συγκεκριμένα στη Μονρόβια, όπου σπουδάζει οικονομικά στο Πανεπιστήμιο WestAfrica. Έπειτα, συνεχίζει τις σπουδές της κι αποκτά μεταπτυχιακό τίτλο στη Δημόσια Διοίκηση από το Πανεπιστήμιο του Harvard (Jones in Wilson&Boxer, 2015:316). Η Sirleaf είναι χρόνια ενεργή ακτιβίστρια και υπερασπίστρια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Jones in Wilson&Boxer, 2015:316). Αυτό την οδηγεί δύο φορές στην εξορία (BBC, 2011). Οι διώξεις σε βάρος της κορυφώνονται το 1980, εξαιτίας της κριτικής που ασκεί στο στρατιωτικό καθεστώς του Samuel Doe (Jones in Wilson & Boxer, 2015:316). Ακολουθούν η σύλληψη, η καταδίκη κι η εξορία (BBC, 2011).

Τα χρόνια που η Sirleaf βρίσκεται στο εξωτερικό γίνεται επιφανής και επιδραστική οικονομολόγος, ενώ συνεργάζεται με τις μεγαλύτερες τράπεζες παγκοσμίως (Jones in Wilson&Boxer, 2015:320). Τα επόμενα χρόνια, θα υποστηρίξει την επανάσταση του Charles Taylor⁷, με τον οποίο αργότερα θα έρθει σε ρήξη (BBC, [2011](#)). Το 1997, η Sirleaf διεκδικεί την Προεδρία, αλλά χάνει από τον Taylor. Το κυρίαρχο καθεστώς την κατηγορεί πάλι για προδοσία και διώκεται εκ νέου από τη χώρα (BBC, [2011](#)). Επιστρέφει το 2003, ως μέλος Επιτροπής Καλής Διακυβέρνησης, για να επιβλέψει τη σύννομη διεξαγωγή δημοκρατικών εκλογών στη χώρα. Το 2005, διεκδικεί ξανά την ηγεσία της Λιβερίας κι επικρατεί. Η πολιτική της εστιάστηκε στην αποκατάσταση των εθνικών πληγών που είχαν προκύψει από τον εμφύλιο και την διαφθορά (Jones in Wilson&Boxer, 2015:317).

Η εκλογική της δύναμη προέρχεται, σε μεγάλο βαθμό, από το πολύ ενεργό γυναικείο κίνημα ειρήνης στη χώρα, αφού παρουσιάστηκε ως η μόνη λύση για την παύση πυρός (Jones in Wilson & Boxer, 2015:320, Jallow, 2014: 172). Η Προεδρία της συμπίπτει με την παγκόσμια οικονομική κρίση που επηρεάζει την εύθραυστη σταθερότητα της χώρας (BBC, [2011](#)). Το 2009, κατηγορείται για διαφθορά, εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της πολιτικής στήριξης που παρείχε στον Taylor, κατά τα πρώτα χρόνια του πολέμου (Jones in Wilson & Boxer, 2015:316, BBC, [2011](#)). Η εμπιστοσύνη προς το πρόσωπό της αρχίζει να κλονίζεται (Jideonwo,[2018](#)). Το 2010, ανακοινώνει ότι θα είναι εκ νέου υποψήφια για την Προεδρία, καθώς δεν έχει ακόμα ολοκληρώσει το έργο της. Στη συνέχεια, το 2011 κι ενώ η κριτική προς το πρόσωπό της συνεχίζεται, λαμβάνει το Nobel Ειρήνης από τη Σουηδική Ακαδημία για την προσφορά της στη γυναικεία ενδυνάμωση. Ακολουθούν οι Προεδρικές εκλογές του 2011 κι η Sirleaf συνεχίζει στα ηνία της χώρας έως το 2018. Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι η πορεία της Sirleaf παραμένει αμφιλεγόμενη σε αρκετά σημεία της, γεγονός που έχει συζητηθεί στον Τύπο (Aljazeera, [2019](#)). Έχει κατηγορηθεί για διαφθορά, υπονόμηση της δημοκρατίας και εξυπηρέτηση πολιτικών συμφερόντων (Aljazeera, [2019](#)). Η ίδια αντικρούει τις κατηγορίες εξηγώντας ότι δεν μπορείς να κατανοήσεις την πολιτική ζωή της Λιβερίας μέσα από τα δυτικά πλαίσια ερμηνείας, πρέπει να εισέλθεις βαθύτερα στον πολιτισμό, την ιστορία και το σύστημα αξιών της χώρας (Aljazeera, [2019](#)).

2.5. Μέθοδοι Ανάλυσης

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας ως μεθοδολογικά εργαλεία προκρίνονται η θεματική ανάλυση και η ανάλυση λόγου, δυο μέθοδοι που χαρακτηρίζονται ως ποιοτικές, ενώ όλη η έρευνα πρόκειται να είναι πρωτογενής. Η ποιοτική μέθοδος ανάλυσης, όπως και η ποσοτική είναι επιστημονική μέθοδος, η οποία αποσκοπεί στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος. Η δυναμική

⁷Ο πρώην Πρόεδρος της Λιβερίας, Charles Taylor, έχει καταδικαστεί για εγκλήματα πολέμου (Simons, Goodman, [2012](#)).

συνεισφορά της ποιοτικής ανάλυσης εστιάζεται στο γεγονός ότι ως μέθοδος μπορεί να προσφέρει «σύνθετες περιγραφές» για τον τρόπο που οι άνθρωποι βιώνουν και περιγράφουν το υπό έρευνα θέμα (Macket, al, 2005:1-2). Οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας παρέχουν στον ερευνητή τη δυνατότητα να προσεγγίσει και να τυποποιήσει παράγοντες που διέπουν τα κοινωνικά φαινόμενα και τα επηρεάζουν, όπως οι κοινωνικές νόρμες, η θρησκεία, το φύλο, η ιδεολογία, η εθνικότητα ή η ταξική προέλευση (Macketal, 2005:1-2). Σε αντίθεση με την ποσοτική μέθοδο ανάλυσης, η ποιοτική εμβαθύνει περισσότερο στις ιδιαίτερες αντιλήψεις, ιδέες και ιδεολογικές προεκτάσεις των υπό έρευνα αντικειμένων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να παρουσιάζεται η «ανθρώπινη πλευρά» του κοινωνικού φαινομένου σε βάθος και για αυτό η ποιοτική μέθοδος ανάλυσης είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στην απεικόνιση των αντιλήψεων, των στάσεων και των αξιών των ατόμων (Macket, al, 2005:1-2). Στην παρούσα εργασία εκτιμάται ότι οι ποιοτικές μέθοδοι έρευνας μπορούν να χρησιμεύσουν ιδιαίτερα στην κατανόηση της αναπαράστασης των γυναικών πολιτικών ηγετών και στην ερμηνεία των αντιλήψεων γύρω από την θηλυκότητα και την ηγεσία.

2.6 Θεματική Ανάλυση

Με τη θεματική ανάλυση, αναμένεται να επιτευχθεί ο διαχωρισμός των θεμάτων που διατρέχουν την αναπαράσταση των γυναικών ηγετών στην πολιτική, όπως έχουν εντοπιστεί στη θεωρία, από τα λοιπά στοιχεία που κειμένου. Κύριος στόχος είναι να προκύψει μια πιο αντιπροσωπευτική εικόνα της κατασκευής του λόγου στο κείμενο (Stirling, 2001:388). Η θεματική ανάλυση συνιστά την έρευνα για τα θέματα που διέπουν ένα φαινόμενο κι είναι απαραίτητα για την περιγραφή του (Daly, etal., 1997). Η μέθοδος στοχεύει στην ερμηνευτική κατανόηση του κοινωνικού φαινομένου (Schutz, 1967). Ο πρώτος άξονας, στη θεματική ανάλυση, είναι η ανίχνευση της διαδικασίας, με την οποία, τα υποκείμενα παράγουν νόημα για τα φαινόμενα της καθημερινής τους ζωής και ο δεύτερος είναι η ανάδυση των «ιδεατών τύπων», μέσα από τους οποίους περιγράφονται και ερμηνεύονται τα κοινωνικά φαινόμενα (Feredey, Muir-Cochrane 2006:80). Στις κοινωνικές επιστήμες, η θεματική ανάλυση προκρίνεται ως εργαλείο αποδόμησης των κειμένων, ταυτοποιώντας τα θέματα που τα διέπουν (Fereday, Muir-Cochrane, 2006:82). Ουσιαστικά, η θεματική ανάλυση δεν αποτελεί εργαλείο εμβάθυνσης στο νόημα των αφηγήσεων, αλλά επιτελεί το ρόλο του «χάρτη» κατά την εξέταση του θέματος (Chronaki, 2013:140). Μέσω αυτής επιτυγχάνεται μια πρώτη ανίχνευση των θεματικών περιοχών μέσα στις οποίες οριοθετείται ο διάλογος για το θέμα.

2.7 Ανάλυση Λόγου

Η γλώσσα μπορεί να αναδειχθεί σε σημαντικότατο εργαλείο ερμηνείας των κοινωνικών δομών (Davies, Harre, :1). Στις σύγχρονες πολιτισμικές σπουδές, η γλώσσα κατασκευάζει απτά αντικείμενα και κοινωνικές πρακτικές, μέσω αυτής τα υποκείμενα νοηματοδοτούν τον κόσμο και δημιουργούν κοινωνικές ταυτότητες και κοινές συνήθειες (Hall, 1997). Η ανάλυση λόγου στοχεύει στο να ερμηνεύσει τις σχέσεις ανάμεσα στις κατασκευές του λόγου και τις κοινωνικές κατασκευές (VanDijk, 1995a, :135, Gee, 1999:1). Πρόκειται για τη μελέτη του τρόπου με τον οποίο τα κειμενικά είδη αναπαριστούν δράσεις (Potter, 2003:1). Έχει σημειωθεί ότι οι καταβολές της μεθόδου βρίσκονται στις γλωσσολογικές σπουδές, τη σημειωτική, την λογοτεχνική κριτική (Brown&Yule, 1983). Επιπλέον, ως μέθοδος έχει σε μεγάλο βαθμό καθοριστεί από τη μεταστρουκτουραλιστική θεωρία του Foucault(1971) καθώς ο μεταστρουκτουραλισμός εστιάζει στην «κατασκευή» του ατόμου μέσω της γλώσσας (Burr, 1995:23).

Ο vanDijk επισημαίνει ότι η ανάλυση λόγου είναι *«διεπιστημονική και περιλαμβάνει τη γλωσσολογία, την ποίηση, τη σημειωτική, τη ψυχολογία, την κοινωνιολογία, την ανθρωπολογία, την ιστορία και την έρευνα της επικοινωνίας»* (2002:10).

Αναλύοντας τον λόγο, οι ερευνητές δεν εστιάζουν μόνο στα γλωσσικά χαρακτηριστικά. Αυτό που ενδιαφέρει κυρίως είναι η χρήση της γλώσσας σε σχέση με κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές προεκτάσεις (Chafe, 1994:7-8). Κατά την εφαρμογή της μεθόδου σε ζητήματα φύλου ως ερευνητικός στόχος προκρίνεται η ανίχνευση μοτίβων (Chafe, 1994:10). Τα μοτίβα αυτά αναζητούνται μέσα σε ευρύτερα πλαίσια, όπως *«η κοινωνία ή ο πολιτισμός»* (Chafe, 1994:11). Σε αυτή την περίπτωση, η γλώσσα ανάγεται σε κύριο άξονα των διαδικασιών και των δράσεων και το ενδιαφέρον διευρύνεται σε πολυπλοκότερα σχήματα (Chafe, 1994:12

Η Burr (1995) ξεχωρίζει τέσσερις βασικούς άξονες που χαρακτηρίζουν την ανάλυση λόγου. Πρώτον, η θέαση του κόσμου μέσα από τη μεταστρουκτουραλιστική οπτική προϋποθέτει την κριτική αποστασιοποίηση από τους δεδομένους και συχνούς τρόπους ερμηνείας της πραγματικότητας και γενικότερα την απομάκρυνση από τις παραδεδεγμένες αλήθειες (Burr,1995:13). Ο στρουκτουραλισμός μας καλεί να αμφιβάλλουμε. Η Burr για να εξηγήσει καλύτερα τον τρόπο που πρέπει να προσεγγιστεί η διαφορετική πρόσληψη της πραγματικότητας των ατόμων φέρνει το παράδειγμα της μουσικής (1995). Ο κοινός αποδεκτός διαχωρισμός της μουσικής σε *«κλασική»* και *«pop»*, δεν προϋποθέτει κανέναν εκ φύσεως διαχωρισμό της μουσικής κατά αυτό τον τρόπο (Burr,1995:13). Με μια αντίστοιχη πιο ριζοσπαστική προσέγγιση θα μπορούσε κανείς να συζητήσει για το φύλο. Δεύτερον, η ιστορική και πολιτιστική γνώση που μορφοποιούν τα πλαίσια ερμηνείας των υποκειμένων επηρεάζονται από τον τόπο και το χρόνο ζωής και δράσης των υποκειμένων. Άρα, η ιδέα για μια αντικειμενική αλήθεια αποδεικνύεται φαύλη. Τρίτον, η γνώση είναι απότοκο της

ανθρώπινης αλληλεπίδρασης και λεκτικής επικοινωνίας (Burr,1995:14). Βάσει αυτού, τα πλαίσια αντίληψης και ερμηνείας της πραγματικότητας δεν έχουν προκύψει μόνο από αντικειμενική παρατήρηση, αλλά αποτελούν, κυρίως, απότοκο κοινωνικών διαδικασιών (Burr,1995:14, Gee, 1999:1). Τέταρτον, η γνώση παράγει κοινωνική δράση και αντίστροφα. Αυτό συμβαίνει γιατί τα πλαίσια ερμηνείας ποικίλουν. Καθένα από αυτά αποτελεί μια περιγραφή του κόσμου, στην οποία αποκλείεται ένα μέρος της αλήθειας, ενώ καλλιεργείται ένα άλλο. Η εκάστοτε θέαση των κοινωνικών φαινομένων μεταφράζεται στην αντίστοιχη κοινωνική δράση ή πρακτική (Burr,1995:14).

Χρησιμοποιώντας, λοιπόν, την ανάλυση λόγου επιχειρείται η ερμηνεία της καθημερινής εμπειρίας των υποκειμένων,εφόσον η γλώσσα ορίζεται ως το πρωταρχικό εργαλείο σύνδεσης των ατόμων με την πραγματικότητά τους (Jensen, Jankowski, 2002: 32 -34). Η διαδικασίες της αντίληψης, γνώσης και δράσης διέπονται από τον λόγο και παράγουν γνώση και αλήθεια. Οι ποιοτικές μέθοδοι ανάλυσης που βασίζονται στο λόγο έχουν συνεισφέρει σημαντικά στις κοινωνικές επιστήμες και τις σπουδές επικοινωνίας (Burr,1995, Chafe, 1994, Jensen, Jankowski, 2002).Μεταφέροντας το κέντρο εστίασηςαπό τα χαρακτηριστικά των ιστοριών στη βαθιά δομή τους που συγκροτούν τις κυρίαρχες αφηγήσεις των σύγχρονων κοινωνιών (Foucault, 1972), οι σύγχρονες σπουδές έχουν προσπαθήσει να εξηγήσουν τον τρόπο που ο λόγος των ΜΜΕ εγγράφει τα υποκείμενα στις κοινωνικές διεργασίες (Jensen, Jankowski, 2002:35). Οι σύγχρονες πολιτισμικές σπουδές διεκδικούν όχι μόνο την κατανόηση δομής του λόγου, αλλά την ερμηνεία των κοινωνικών μυθευμάτων που διέπουν την ανθρώπινη κουλτούρα κατά τόπους και χρόνους. Ακριβέστερα, φιλοδοξούν να επιτύχουν την αποσυμβολοποίηση των κυρίαρχων αφηγημάτων. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότιείναι η σχολή σκέψης που ενέταξε στα πεδία ενδιαφέροντος των κοινωνικών επιστημών τη μελέτη της δημοφιλούς κουλτούρας και επεσήμανε τη σημαντικότητα των πολιτιστικών μηνυμάτων που φέρει (Barthes, 1973, Leymore, 1975, Silverstone, 1981, Williams, 1977).

Στο πλαίσιο της ανάλυσης που ακολουθεί θα εξεταστεί ο λόγος που παράγεται στα Μέσα κι αφορά τη ηγεσία των γυναικών στις σύγχρονες δημοκρατίες. Στόχος είναι να διαφωτιστούν συγκεκριμένες πλευρές του θέματος, όπως απορρέουν από το ερευνητικό ερώτημα και τους επιμέρους ερευνητικούς στόχους που τέθηκαν. Η ανάλυση θα περιστραφεί γύρω από την ανάδειξη και την ερμηνεία του ρόλου του φύλου, της σεξουαλικότητας, του έθνους και άλλων πολιτισμικών στοιχείων μέσα στις αφηγήσεις. Η ανάλυση λόγου επιλέχθηκε καθότι ενσωματώνει τα κατάλληλα εργαλεία για να προσεγγιστεί συλλήβδην ο λόγος πολιτικών και δημοσιογράφων και να ανιχνευθούν τα παραγόμενα μηνύματα προς τα ακροατήρια. Ωστόσο, επειδή η κωδικοποίηση των κειμένων από τα ΜΜΕ και η αποκωδικοποίηση της αφήγησης από το κοινό, είναι μια περίπλοκη διαδικασία, εξαιτίας δημογραφικών και λοιπώνπαραγόντων, υπάρχει πάντα η πιθανότητα να υπάρχουν πολλές διαφορετικές αναγνώσεις στα κείμενα των ΜΜΕ (Hall, 1980b).

Στην παρούσα εργασία προσπαθώ να ανιχνεύσω στα κείμενα των Μέσων, συγκεκριμένες αφηγήσεις: έμφυλες, πολιτιστικές, πολιτικές, ηθικές ή εθνικές κ.α. προκειμένου να κατανοήσω τον δημόσιο διάλογο γύρω από τις πολιτικούς. Οι έμφυλες κι ηθικές αφηγήσεις συχνά προκρίνουν τα επικρατέστερα στερεότυπα σχετικά με τη θηλυκότητα, την εμφάνιση, τη σχέση άνδρα και γυναίκας και την οικογένεια. Οι πολιτιστικές αφηγήσεις προσδίδουν το ιδιαίτερο πλαίσιο αντίληψης διχοτομικών σχημάτων, όπως θηλυκότητα – αρρενωπότητα ή πιο διευρυμένων εννοιών, όπως η ηγεσία. Ακόμα, οι πολιτικές αφηγήσεις αναμένεται να ποικίλλουν και επηρεάζονται από τις λοιπές αφηγήσεις καθώς το περιεχόμενό τους μπορεί, είτε να είναι κανονιστικό, είτε να επιχειρεί την οριοθέτηση του πολιτικού εαυτού, είτε να προτάσσει μέσω του λόγου την κατασκευή μια συγκεκριμένης ταυτότητας ή πολιτικού προφίλ, είτε να εισάγει νέες ιδέες για την ηγεσία και το φύλο. Στόχος είναι τα γίνουν αντιληπτά τα διαλογικά σχήματα που προκύπτουν στις περιπτώσεις συζήτησης των πολιτικών ηγετών στα Μέσα. Για το σκοπό αυτό ακολουθεί η εμπειρική εφαρμογή όσων προαναφέρθηκαν. Αρχικά, επιχειρείται θεματική ανάλυση και έπειτα διαπολιτισμική ανάλυση λόγου.

3 | Παρουσίαση και Συζήτηση αποτελεσμάτων

Τα Μέσα συζητούν τις γυναίκες στην ηγεσία| Οιπροεκτάσεις ενός συμβολισμού

Για να κατανοηθούν καλύτερα τα διαλογικά σχήματα που αναπτύσσονται ανάμεσα στους πολιτικούς και τα ΜΜΕ, όπως επίσης κι ο λόγος που παράγεται στη δημόσια σφαίρα, διακρίθηκαν οι βασικοί θεματικοί άξονες που διατρέχουν τις δημοσιογραφικές αφηγήσεις. Δηλαδή, κατεγράφησαν οι θεματικές που δημιουργούν έναν χάρτη αναφορικά με τη συζήτηση. Όπως προέκυψε από το δείγμα που συλλέχθηκε, τα δημοσιεύματα διατρέχονται από ευρύτερες θεματικές που άπτονται της αναπαράστασης της ηγεσίας και της θηλυκότητας. Οι τρόποι αναπαράστασης που αναδεικνύονται τείνουν να είναι έμφυλα προσδιορισμένοι. Παράλληλα, παρουσιάζουν συγκεκριμένα μοτίβα, τα οποία, είτε επιβεβαιώνουν την πρόσληψη της γυναίκας ως «Άλλου» στην πολιτική, είτε συντηρούν τη συζήτηση περί προτύπων και ρόλων, καθώς είναι σύνηθες οι γυναίκες Πρόεδροι και Πρωθυπουργοί να θεωρούνται πηγή έμπνευσης για τον υπόλοιπο γυναικείο πληθυσμό (Burrell 1998:151, Wolbrecht, Campbell, 2007), είτε να θεωρείται ότι προκρίνουν μια πιο σύνθετη συζήτηση για το φύλο και την ηγεσία. Φυσικά, κάθε πολιτισμικό και πολιτικό πλαίσιο τροφοδοτεί διαφορετικά τη δημοσιογραφική αφήγηση. Κατ' επέκταση, παρατηρείται ότι τα θέματα που διέπουν τη συζήτηση για τις γυναίκες του δείγματος διαφέρουν ανά χώρα, συγκλίνουν κι αποκλίνουν ανά περίπτωση.

Μέσα σε κάθε θεματική ενότητα διακρίνονται άλλα επιμέρους θέματα και μοτίβα. Οι έμφυλοι ρόλοι, η θηλυκότητα, ο φεμινισμός, ο σύγχρονός τρόπος ζωής, ο γάμος, η μητρότητα κι η

μετασηματιστική ηγεσία είναι μερικές παράλληλες συζητήσεις που επιχειρούνται μέσα από τη συζήτηση για τις γυναίκες πολιτικούς αρχηγούς της νέας γενιάς. Στις τέσσερις διαφορετικές μελέτες περίπτωσης το πολιτιστικό πλαίσιο, οι διεθνείς και εγχώριες συνθήκες αλλά κι η πολιτική προσωπικότητα παρατηρείται ότι, είτε εντείνουν, είτε εμπλουτίζουν τη δημόσια συζήτηση για τα παραπάνω θέματα. Για παράδειγμα, οι φεμινιστικές προεκτάσεις στη συζήτηση για την πρώτη Πρόεδρο της Αργεντινής διαφοροποιούνται αισθητά από τη συζήτηση για τη μετασηματιστική ηγεσία της νυν Νεοζηλανδής Πρωθυπουργού. Αντιθέτως, το θέμα της μητρότητας ή οι συμβολισμοί της αποδεικνύονται κοινός τόπος στην πλειονότητα των περιπτώσεων.

Εξετάζοντας το δείγμα, αυτό που δημιουργείται στον αναγνώστη, ως μια κυρίαρχη, γενικευμένη εντύπωση, είναι η συμβολική αναπαράσταση των γυναικών πολιτικών μέσα σε ένα κόσμο κυριαρχούμενο από άνδρες. Η ανδρική κυριαρχία είναι παρούσα παρά τις βελτιώσεις στην ποιότητα της δημοσιογραφικής κάλυψης (Ross, 2017:3). Σε μια έρευνα με διαφορετικές μελέτες περίπτωσης, θα ήταν ενδιαφέρον να εξεταστεί η σύνδεση των γυναικών που ηγούνται με «γυναικεία ζητήματα» μέσα στις δημοσιογραφικές αφηγήσεις, ως τέτοια χαρακτηρίζονται η μητρότητα, ο γάμος, η εμφάνιση (Bystrom, etal. 2001). Όμως, εν προκειμένω, οι πολιτικοί είναι ήδη εντεταλμένες να διαχειριστούν θέματα που έχουν συνδεθεί, τόσο με τα γυναικεία, όσο και με τα ανδρικά χαρακτηριστικά. Για αυτό, κάτι τέτοιο δεν κρίνεται απαραίτητο και ουσιαστικά γίνεται μια προσπάθεια να ανιχνευτεί η έμφυλη διαμεσολάβηση σε βαθύτερο επίπεδο.

Έτσι, αν υποθέσουμε ότι τα ΜΜΕ αποτελούν ένα καθρέφτη της κοινωνίας, είναι ενδιαφέρον να δει κανείς τις κοινωνικές αντιλήψεις και τις παγιωμένες ιδέες που αφορούν τα φύλα. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο λόγος μπορεί να καταδείξει τη δύναμη των κοινωνικών κατασκευών και της παρείσφρησης τους μέσα στις κοινωνικές πρακτικές με τέτοιο τρόπο που καθίσταται εναργέστερη η μετατροπή της κατασκευής σε φύση (Bourdieu, 2002). Είναι χαρακτηριστικό ότι τα δημοσιεύματα που έχουν ληφθεί υπόψη συζητούν τις γυναίκες στην ηγεσία πάντα υπό το πρίσμα του φύλου τους, κυρίως μέσα από θεματικές πλαισιώσεις της πολιτικής τους. Δηλαδή, ενώ παρατηρείται έμφυλη αναπαράσταση, δεν καταγράφεται αποσπασματικότητα στις δημοσιογραφικές αφηγήσεις, έτσι τα ακροατήρια μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τις ιστορίες γύρω από τα πρόσωπα. Αυτό που θα προσπαθήσω να αναπτύξω παρακάτω είναι ότι η έμφυλη αναπαράσταση στον Τύπο είναι πλέον πολύ βαθύτερη κι έτσι ανιχνεύεται δυσκολότερα, καθώς πλέον άπτεται της απόλυτης εξοικείωσης με τις κοινωνικές κατασκευές. Προκειμένου ο αναγνώστης να ανιχνεύσει την ύπαρξη στοιχείων έμφυλης αναπαράστασης στις δημοσιογραφικές αφηγήσεις μπορεί να θέσει σύντομο ερώτημα επί του κειμένου: *θα μιλούσαμε με ακριβώς τον ίδιο τρόπο για έναν άνδρα Πρόεδρο ή έναν άνδρα Πρωθυπουργό;* Γιατί, μπορεί η δημόσια συζήτηση αναφορικά με την ηγεσία να διευρύνεται εντάσσοντας στους κόλπους της προβληματισμούς για το φύλο και επιδιώξεις για ουσιαστική ισότητα, όμως, παρατηρείται ότι οι γυναίκες στην ηγεσία πλαισιώνονται με διαφορετικά θέματα και γλωσσικά σχήματα από τους άνδρες σε αντίστοιχες θέσεις, όπως θα δούμε παρακάτω.

3.1 Έμφαση στη μοναδικότητα

Αναλυτικότερα, αυτό που παρατηρείται ότι η αναπαράστασή των γυναικών του δείγματος στα Μέσα, είτε είναι περιγραφική, είτε είναι συμβολική, τείνει συχνά να είναι έμφυλα διαμεσολαβημένη και περιπλοκότερη σε σχέση με την αναπαράσταση της ανδρικής ηγεσίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που η αναπαράσταση συνοδεύεται από συμβολισμούς, επιβεβαιώνοντας αυτό που έχουν σημειώσει οι Thomas και Adams (2010) ότι «*το να είσαι η πρώτη γυναίκα που κατέχει την ηγεσία μιας χώρας, είναι από μόνο του μια πολύ αναγνωρίσιμη συμβολική αλλαγή*» (:125).

Επιπρόσθετα, η συμβολική αναπαράσταση του θηλυκού στη δημόσια συζήτηση για την πολιτική έρχεται προς επίρρωση της θεωρίας του Bourdieu (2002) για την *ανδρική κυριαρχία*. Δηλαδή, ο λόγος για το θηλυκό που, εν προκειμένω, λειτουργεί ως «*Άλλος*», συγκροτείται μέσα από ένα συνονθύλευμα συμβολισμών που αντλούν από κοινωνικούς στερεοτυπικούς ρόλους χρόνια συνδυασμένους με τη θηλυκότητα. Οι συμβολισμοί αυτοί έχουν εγγραφεί στο *Ιστορικό ασυνείδητο*⁸ και επανέρχονται εκούσια ή ακούσια (:111). Μέσα από το δημοσιογραφικό λόγο που λειτουργεί ως αντικατοπτρισμός της κυρίαρχης κουλτούρας στην κοινωνία, οι συμβολισμοί αυτοί δομούν και προεκτείνουν τα βασικά μοτίβα που εντοπίζονται (Ross, 2017 :37). Κατά συνέπεια, ένα πρώτο μοτίβο που αναδεικνύεται είναι ότι τα Μέσα υπερτονίζουν τη μοναδικότητα των γυναικών πολιτικών και τις ερμηνεύουν ως κάτι το ξεχωριστό και το καινούριο (Zulli, 2018:608). Αυτό είναι ένα κοινό μοτίβο στις ειδησεογραφικές ιστορίες και καθορίζει τη συζήτηση:

«At 37, Ardern is the youngest female world leader and only the second elected world leader to give birth while in office.»

Baker, Business Insider, [2018](#)

«The president of Serbia has nominated a gay woman to be his prime minister in a double first for the deeply conservative Balkan state. »

De Launey, BBC, [2017](#)

«Mrs. Kirchner is the second woman to be elected leader of a South American nation in two years, after Michelle Bachelet, who became president of Chile last year...Mrs. Kirchner

⁸Ο Bourdieu περιγράφει ως «*Ιστορικό ασυνείδητο*» το αποτέλεσμα των κοινωνικών κατασκευών που έχουν εγγραφεί στο συλλογικό ασυνείδητο και συντελούν στην ανδρική κυριαρχία. Αυτές οι κοινωνικές κατασκευές έχουν δημιουργηθεί σε μια «*αρχαϊκή κατάσταση των κοινωνιών μας*». Με βάση αυτό το ιστορικό ασυνείδητο, δημιουργούνται οι κυρίαρχες αντιλήψεις αναφορικά με τον άνδρα ή τη γυναίκα και καταλήγουν στη παγίωση των σχετικών προτύπων (2002, :111).

declared victory late Sunday. In a speech, she said she felt a responsibility not only to lead her country, but “an immense responsibility for my gender...”

Burrionuevo, NYT, [2007](#)

«Ellen Johnson Sirleaf is the first African woman to be elected president in a free and democratic poll. In 2005 she took on the difficult task of leading a country which was in ruins»

Schwikowski, DW, [2017](#)

Ο υπερτονισμός της μοναδικότητας καθορίζει τα πλαίσια της συζήτησης για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί μέσα από το πρίσμα αυτής της ιδιότητας, οι γυναίκες που ηγούνται των σύγχρονων κρατών γίνονται αντιληπτές ως κάτι το καινούριο και ξεχωριστό που χρίζει ερμηνείας και κατανόησης, ενώ παράλληλα κατασκευάζονται ως νεωτερίστριες (Verge, Pastor, 2017:35, Meeks, 2012:157). Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι το έμμεσο αποτέλεσμα, της πρώτης περίπτωσης, είναι η επιβεβαίωση της ιδέας ότι η γυναίκα συνδέεται με την ιδιωτική κι όχι με τη δημόσια σφαίρα (Campus, 2013:10), μια ιδέα που έχει βαθιές ρίζες στο συλλογικό φαντασιακό, σύμφωνα με τον Bourdieu (2002). Έτσι, όταν κάποια αποφασίσει να καταπιαστεί με δύσκολα δημόσια θέματα έχουμε μια περίπτωση της νόρμας. Κατά συνέπεια, ίσως αυτό συντελεί στο να συντηρείται το ασύμπτωτο ανάμεσα στη γυναίκα και την ηγεσία, με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιζητείται η πολιτικός να διαθέτει κάτι διαφορετικό από τις άλλες γυναίκες προκειμένου να νομιμοποιηθεί στη δημόσια σφαίρα (Cantrell, Bachman, 2008: 432). Δεύτερον, παρατηρείται συχνά ότι η εκλογή μιας γυναίκας στην ηγεσία ενός κράτους περιγράφεται ως *ιστορική πρωτιά*. Αυτό επιφορτίζει τις γυναίκες που ηγούνται με επιπλέον προσδοκίες στις οποίες καλούνται να ανταπεξέλθουν. Ακόμα, πολλές φορές το φύλο φαίνεται να λειτουργεί και να συζητιέται ως ανταξία. Δηλαδή, δημιουργείται η εντύπωση ότι η γυναικεία ηγεσία θα επιφέρει αυτομάτως πρόοδο ή μετασχηματιστική ηγεσία:

«Into this void, comes the rare, bright light of Africa's first female president -- Ellen Johnson-Sirleaf. Sirleaf undoubtedly has considerable foibles; Liberia is still defined by poverty as she leaves office after two terms»

Jideonwo, CNN, [2018](#)

Αυτό είναι ένα θετικό στερεότυπο που αναπαράγεται μέσω του Τύπου, αλλά δεν συντελεί στην απαγκίστρωση της γυναικείας ηγεσίας από τον «διπλό δεσμό» (Jamieson, 1995). Δηλαδή, το επικοινωνιακό δίλημμα στο οποίο μπλέκονται οι γυναίκες στην ηγεσία και ουσιαστικά πρόκειται για την αμφιταλάντευση ανάμεσα σε κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές. Επίσης, ο συνδυασμός των

παραπάνω κατασκευάζει τους έντονους συμβολισμούς με τους οποίους πλαισιώνονται οι γυναίκες – αρχηγοί. Αυτό είναι, επίσης, ένα κοινό μοτίβο στις περιπτώσεις του δείγματος. Παραδειγματικά, η δημοσιογραφική κάλυψη των Ardern, Brnabic, Fernández και Sirleaf δομείται πάνω στις δικές τους πρωτιές. Όπως φαίνεται από τα αποσπάσματα που προηγήθηκαν, η Ardern είναι η νεότερη Πρωθυπουργός της Ν. Ζηλανδίας και παράλληλα η πρώτη Πρωθυπουργός που παίρνει άδεια λοχείας. Επίσης, η Brnabic είναι η πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργός της Σερβίας και μάλιστα είναι η πρώτη Πρωθυπουργός βαλκανικής χώρας, η οποία έχει ανοιχτά σχέση με άλλη γυναίκα. Ακόμα, η Fernández de Kirchner είναι η πρώτη εκλεγμένη Πρόεδρος της Αργεντινής και η Sirleaf έγινε η πρώτη Πρόεδρος σε Αφρικάνικη χώρα.

Οι συμβολισμοί των δημοσιογραφικών ιστοριών διαφοροποιούνται ανά περίπτωση και ανά πολιτισμικό πλαίσιο. Αναλυτικότερα, η συζήτηση στα διεθνή Μέσα αναφορικά με την **Jacinda Ardern** και την Πρωθυπουργία της Ν. Ζηλανδίας, περιστρέφεται γύρω από την ιδέα της «μετασχηματιστικής ηγεσίας» (Burns, 2003, :76). Δηλαδή, η Ardern θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι κατασκευάζεται ως μετασχηματιστική ηγέτιδα. Κατά συνέπεια, η αναπαράστασή της φέρει συμβολισμούς που αντλούν από μια νέα ιδέα αναφορικά με τα πρότυπα της ηγεσίας και της δημοκρατίας εν γένει (Kellerman and Rhodes, 2007:19-17).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συζήτηση που ξέσπασε στον Τύπο το 2019, όταν περίπου 50 άτομα σκοτώθηκαν, έπειτα από τρομοκρατική επίθεση σε θρησκευτικούς χώρους της Ν. Ζηλανδίας (Perry, Williams, 2019). Η στάση της πολιτικής ηγεσίας της Ν. Ζηλανδίας απέναντι στο δυστύχημα χαρακτηρίστηκε από ενσυναίσθηση και διάθεση για πολιτιστική συμφιλίωση σε μια εποχή παγκόσμιας πολιτιστικής και θρησκευτικής σύγκρουσης⁹. Η αντίδραση της Ardern ανέδειξε την ηγετική της φυσιογνωμία και χαιρετίστηκε από το διεθνή Τύπο, ως πρότυπο ηγετικής συμπεριφοράς και πολιτικής βασισμένης στις αρχές της συμπερίληψης και της ειρήνης (Plambech, 2019:3). Ο Guardian (Roy, 2019) περιγράφει την αντίδραση της: «*Jacinda Ardern uses solace and steel to guide a broken nation*», ενώ το BBC (2019) σχολιάζει το γεγονός: «*The prime minister addressed a special meeting on Tuesday, opening her speech by using the Arabic greeting "Al-Salaam Alaikum", which in English means "peace be upon you"*». Για τον Guardian, η Ardern είναι αποφασιστική και χαρακτηρίζεται από εμπάθεια και την ηγετική δεξιότητα. Έτσι, καθίσταται ικανή να επουλώσει, με πολιτική ωριμότητα, τις πληγές μιας διασπασμένης κοινότητας, εκπροσωπώντας όλες τις κοινωνικές ομάδες (Connor, 2019). Το άρθρο μάλιστα τιτλοφορείται: «*Real Leaders do exist*» (Roy, 2019).

⁹Σημειώνεται ότι το τρομοκρατικό χτύπημα στη Ν.Ζηλανδία προκάλεσε διεθνή έκπληξη, δεδομένου του μικρό πληθυσμιακού μεγέθους των Μουσουλμάνων της χώρας αλλά και της έντονης θρησκευτικής ανοχής και ελευθερίας της χώρας (PewResearchCentre, 2019).

Είναι εύλογο να σκεφτεί κανείς ότι η Ardern παράγει έναν εκσυγχρονιστικό πολιτικό λόγο, σε μια χώρα έτοιμη να τον δεχτεί. Ωστόσο, η αναπαράσταση της ως πρότυπο μετασχηματιστικού ηγέτη δημιουργεί αυξημένες προσδοκίες. Η περίπτωση της επιβεβαιώνει την παρατήρηση ότι η συμβολοποίηση «των πρώτων γυναικών» τις επιφορτίζει και θα μπορούσε να οδηγήσει σε έντονη και γρήγορη κριτική προς τις πράξεις τους στο μέλλον (Pitkin,1972:97). Μια τέτοια περίπτωση είναι ένα πρόσφατο συμβάν στη Νέα Ζηλανδία, όπου ένα μέλος του κόμματος της Arden κατηγορήθηκε για σεξουαλική επίθεση. Αυτό που παρατηρείται είναι ότι η Ardern δέχτηκε άμεσα πίεση να αποδείξει την αυθεντικότητά της ως υπέρμαχος των γυναικείων θεμάτων :

«Scepticism is mounting as to when the prime minister found out about the allegations, and Ardern has been accused of letting down survivors who viewed her as a champion for women's rights and equality»

Roy,The Guardian, [2019](#)

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι στην περίπτωση της Ardern, ο δημοσιογραφικός λόγος αντλεί τις ερμηνείες του από τις θεωρίες περί γυναικείου επίκτητου πλεονεκτήματος κι αναμένει ότι μια γυναικεία ηγεσία μπορεί, όντας περισσότερο δημοκρατική, να κάμψει τον ανταγωνιστικό και επιθετικό λόγο της διεθνούς πολιτικής (Hegelsen in Collins, Singh, 2006:13). Η Ardern παρουσιάζεται από τα Μέσα ως το αντίπαλο δέος σε σχέση με τους πολιτικούς που τα τελευταία χρόνια έχουν επικρατήσει σε παγκόσμια κλίμα και φέρουν απολυταρχικό και μισαλλόδοξο λόγο, όπως για παράδειγμα ο Πρόεδρος των ΗΠΑ, Donald Trump (Roy,[2019](#)).Από αυτό προκύπτει ότι η Ardern αναπαρίσταται ως μετασχηματιστική ηγέτιδα, δηλαδή ως ικανή να εκμεταλλευτεί το επίκτητο γυναικείο πλεονέκτημα και να αλλάξει τον κυρίαρχο πολιτικό λόγο (Timperle,2018:7). Φυσικά, ο λόγος του Τύπου δεν είναι αποσπασμένος από την πραγματικότητα, τα διαλεκτικά σχήματα που αναπτύσσονται ανάμεσα στην πολιτικό και τα ΜΜΕ είναι απότοκο της επικοινωνιακής πολιτικής της ίδιας της Ardern, δεδομένου ότι οι πολιτικοί είναι συγκατασκευαστές των αφηγήσεων που τα Μέσα παράγουν για αυτούς (Ross, 2003; Thomas, Adams 2010). Στην περίπτωση της επίθεσης στη Νέα Ζηλανδία, τα ΜΜΕ καλύπτουν ένα θέμα που άπτεται τόσο στον «νόμο και την τάξη», όσο και στην κοινωνική πολιτική κι είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τοποθετούνται θετικά απέναντι στην Πρωθυπουργό παραμερίζοντας τον κοινωνικό αυτοματισμό που θέλει τους άνδρες να διαχειρίζονται τις πολιτικές κρίσεις (Watson et al, 2005:56-57)..

Ακόμα, η ιδέα της πρωτιάς διατρέχει όλη τη δημοσιογραφική συζήτηση σχετικά με τη Πρωθυπουργό της Σερβίας, **Anna Brnabic**. Σχεδόν σε όλο το φάσμα της αρθρογραφίας η Brnabic γίνεται είδηση, κυρίως, λόγω του ότι γίνεται η πρώτη λεσβία Πρωθυπουργός βαλκανικής χώρας.Η αξιολόγησης της ως θεσμικό όργανο μοιραία περνά σε δεύτερη μοίρα, τουλάχιστον στην αρχή.

Σύμφωνα με μια μερίδα του Τύπου, αυτό συμβαίνει γιατί παρά το ισχυρό θεσμικά πρωθυπουργικό αξίωμα, ο Vucic επιχειρεί μια πιο συγκεντρωτική προεδρική διακυβέρνηση και μετατόπιση της εξουσίας στην Προεδρία (Surk, [2017](#)). Τα δεδομένα αυτά δίνουν στον Τύπο την αφορμή να συζητήσει για τη διαφορετικότητα και το φύλο σε μια επιχείρηση διεύρυνσης του δημόσιου διαλόγου για το θέμα (Roy, [2019](#)). Είναι χαρακτηριστικό, ότι σχεδόν σε κάθε άρθρο του δείγματος, οι σεξουαλικές προτιμήσεις της Brnabic αναφέρονται εξ αρχής. Ωστόσο, αυτό δεν κρίνεται αρνητικά, δεδομένου ότι αναφέρεται ως σημάδι πολιτικού εκσυγχρονισμού, έστω και κατ' επίφαση, σύμφωνα με τα δημοσιεύματα (Surk, [2017](#)).

Έτσι, η θέση της Brnabic στη Σερβία, δημιουργεί αυξημένες προσδοκίες από την τοπική αλλά και παγκόσμια L.G.B.T. κοινότητα. Στην περίπτωση της, οι αφηγήσεις αντλούν από τη σεξουαλικότητα της για να συζητήσουν για την πιθανότητα πολιτικού και πολιτισμικού μετασχηματισμού στη χώρα. Το Associated Press συζητά την παραπάνω προσέγγιση: «*Brnabic was elected earlier this year amid Serbia's efforts to improve its image as it moves toward European Union membership. Gay rights activists in Serbia have hailed her ascension as an important step in their struggle, but say much more needs to be done*» (Radovanovic, [2017](#)). Γίνεται αντιληπτό ότι η Πρωθυπουργός, τουλάχιστον, τον πρώτο καιρό ανάληψης των καθηκόντων της, αναπαρίσταται ως σύμβολο προοδευτισμού, κι όπως φάνηκε από την έρευνα του δείγματος, αυτό προκύπτει αμιγώς από την ανοιχτή δήλωση του σεξουαλικού της προσδιορισμού. Δηλαδή, η σεξουαλική απελευθέρωση δημιουργεί προσδοκίες που γρήγορα οδηγούν σε σκληρή κριτική απέναντι στο πρόσωπό της (Synovitz, [2019](#), Stewart, [2019](#), DeutscheWelle, [2017](#)) :

«For all Ms. Brnabic's achievement, there is anger and frustration among lesbian, gay, bisexual and transgender Serbs, who face harassment and violence. She has made it clear she is not an activist»

Surk, NYT, [2017](#)

Η ίδια κατασκευάζει τον εαυτό της ως προοδευτικό μοχλό αποκατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σταδιακά, όμως, προσπαθεί να απαγκιστρωθεί από την εικόνα που έχει κατασκευαστεί στον Τύπο και αναφέρεται πρωτίστως στο σεξουαλικό της προσανατολισμό : «*I'm not a spokesperson for the L.G.B.T. community*», δηλώνει (Brnabic, [2017](#)). Σε κάθε της συνέντευξη εμφανίζεται να αντιδρά στη διαρκή προβολή της σεξουαλικής της προτίμησης, από τον Τύπο, θεωρώντας ότι αυτό δημιουργεί μια ακόμα διάκριση, καθώς αν ήταν ετεροφυλόφιλη, μια τέτοια συζήτηση δεν θα υπήρχε. Η L.G.B.T. κοινότητα της χώρας απογοητεύεται και της ασκεί σκληρή κριτική για την άρνηση θέσπισης του γάμου ομοφυλοφίλων, αλλά και την αδυναμία της να τους προστατέψει από τις βίαιες επιθέσεις, αλλάζοντας προς το καλύτερο την ποιότητα ζωής τους. Για τα Μέσα του δείγματος, η Brnabic αποδεικνύεται κατώτερη των περιστάσεων, μέρος της πατριαρχικής και αυτοκρατορικής ηγεσίας του Vucic :

«The leader has previously been subjected to criticism for her lack of reform on rights for LGBT people in her deeply conservative Balkan state. It leaves some wondering if she should be doing less posing for the cameras and more to protect the civil rights of her fellow LGBT citizens»

Stewart, Euronews, [2019](#)

«For Serbia's LGBT community, everyday life is still marred by widespread homophobia: a survey by the regional ERA organisation showed that every fifth gay couple in Belgrade gets rejected when trying to rent a flat»

Maricic,Zivic,BBC, [2018](#)

Το παράδειγμα της Brnabic καταδεικνύει μια κοινή πλάνη σε σχέση με το φύλο και την πολιτική. Γενικότερα, στην περίπτωση της θεωρήθηκε ότι μια γυναίκα εισέρχεται με αγνώστες επιδιώξεις στην πολιτική και με απώτερο σκοπό τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Η διευρυμένη αυτή πεποίθηση, λαμβάνει σώμα μέσω του δημόσιου λόγου και εντείνει τις έμφυλες κατασκευές γύρω από τη γυναικεία ηγεσία. Παρά το γεγονός ότι Brnabic στάθηκε η αφορμή προκειμένου η δημόσια συζήτηση να γίνει πιο συμπεριληπτική, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι η προσμονή, τόσο από τον Τύπο, όσο και από την κοινωνία να προάγει μια περισσότερο συμπονετική και ανθρωπιστική διακυβέρνηση προκάλεσε την αντίδρασή της. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό αν αναλογιστούμε ότι οι γυναίκες στην ηγεσία «*νιώθουν υποχρεωμένες να καλλιεργήσουν ένα μοντέλο ηγεσίας που να αποπνέει την πυγμή της παραδοσιακής ανδρικής ηγεσίας*» (Sykes, 2016:162-165). Επίσης, ειδικότερα, στην περίπτωση της Brnabic, θεωρήθηκε ότι η σεξουαλική της διαφοροποίηση θα οδηγούσε σε σεξουαλική απελευθέρωση στη χώρα κι άρα ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δημιουργήθηκε η εικασία, δηλαδή, ότι ένα LGBT άτομο θα προασπίσει τα ενδιαφέροντα της LGBT κοινότητας, όπως πολλές φορές, θεωρείται δεδομένο οι γυναίκες πολιτικοί θα είναι και μάχιμες υποστηρίκτριες της ισότητας (Παντελίδου-Μαλούτα, 2002 :82, Ross, 2017:15). Όπως προαναφέρθηκε είναι άτοπο να θεωρήσουμε ότι μια γυναίκα θα προκρίνει γυναικεία θέματα μέσα σε ένα Κοινοβούλιο, απλά και μόνο επειδή είναι γυναίκα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Ιρανή Βουλευτής Fatemeh Alia, η οποία υποστήριξε τον αποκλεισμό των γυναικών από τους χώρους αθλητικών θεαμάτων με το επιχείρημα ότι οι γυναίκες πρέπει να βρίσκονται στο σπίτι υπηρετώντας το σύζυγό τους (Ross, 2017:30). Στην περίπτωση της Brnabic δεν μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η ίδια συνεργάζεται και εκπροσωπεί την συντηρητική ηγεσία του Vucic κι άρα συνηγορεί στις πολιτικές του. Εν προκειμένω, επιβεβαιώνεται ότι η γυναίκα πολιτικός δεν προϋποθέτει πολιτικό μετασχηματισμό, ενώ είναι μη ρεαλιστική η ιδέα ότι το φύλο καθορίζει την αφετηρία και τους πολιτικούς σκοπούς (Lovenduski, 2002).

Η Ana Brnabic ως περισσότερο τεχνοκράτης και λιγότερο πολιτικός έχει περιγραφεί στον Τύπο ως μέρος της πολιτικής οντότητας του Vucic. Οι New York Times, το 2017, παρουσιάζοντας την

κριτική που δέχεται η νέα Πρωθυπουργός της Σερβίας περιγράφουν τον Vucic ως προστάτη της Brnabic:

«She had remained quiet during the upheaval after her nomination, absorbing criticism from lawmakers and scathing attacks on her sexuality and gender, and letting her patron, Mr. Vucic, do the talking.»

Surk, NYT, [2017](#)

Όπως έχει περιγράψει η Norris (1997), συχνά, η πλαισίωση των γυναικών πολιτικών από τον Τύπο φέρει έμφυλες στερεοτυπικές αντιλήψεις, ενώ κάποιες άλλες φορές οι γυναίκες στην ηγεσία περιγράφονται ως «κατά τύχη ηγέτιδες» (Campus, 2013:46). Εδώ, η Brnabic παρουσιάζεται αδύναμη χωρίς τη στήριξη του Vucic. Παρά το γεγονός ότι η Brnabic είναι γυναίκα με ισχυρό και θαρραλέο δημόσιο λόγο, αν σκεφτεί κανείς την ανοιχτή δήλωση του σεξουαλικού της προσανατολισμού, σε μια χώρα με αρκετά συντηρητική, σύμφωνα με τα στοιχεία¹⁰, η αναπαράστασή της, σχεδόν φυσικά, συναντά τα έμφυλα στερεότυπα που διατρέχουν τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική και υπαινίσσεται ότι ο Vucic θα αντικρούσει την κριτική προς το πρόσωπό της, γιατί είναι πιο θαρραλέος και ισχυρότερος απέναντι στους επικριτές. Αν και η έμφυλη κάλυψη δε χαρακτηρίζει όλα τα άρθρα, μέσω τέτοιων τοποθετήσεων ενισχύεται η αντίληψη του στιβαρού, δυνατού και επιθετικού άνδρα ηγέτη που βάζει τα πράγματα στη θέση τους, ενώ η Brnabic, ως γυναίκα θα νοικοκυρέψει και θα αναβαθμίσει τη χώρα (Norris, 1997:163), για να επιτευχθεί ο απώτερος σκοπός, δηλαδή η είσοδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ακόμα, ο Τύπος εστιάζει συχνά στην αδυναμία της Brnabic να προχωρήσει στην πρακτική ανανέωση, της οποίας έχει προωθηθεί ως σύμβολο (Rujevic, [2018](#)). Αναμενόμενα, λοιπόν, η πολιτική της δύναμη παρουσιάζεται από τα Μέσα συναρτήσει της κυριαρχίας του δυνατού Πρόεδρου Vucic:

«When he resigned in March as prime minister to run for the largely ceremonial office of president, there were deep suspicions that he intended to shift the center of power to the presidency and install a puppet as prime minister»

The Editorial Board, NYT, [2017](#)

¹⁰Σύμφωνα με διαθέσιμα δεδομένα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τον Ρατσισμό και την Έλλειψη ανεκτικότητας, η Σερβία εμφανίζει υψηλά ποσοστά ομοφοβικής βίας και έχει αρκετά κρούσματα ρατσιστικού λόγου (ECRI, 2017).

Η περίπτωση της Brnabic επιβεβαιώνει, αρχικά, την παρατήρηση της Jalalzai (2008) που θέλει τις γυναίκες να εδραιώνονται ευκολότερα στην ηγεσία μια χώρας, όταν μοιράζονται τη δύναμή τους με άνδρα πολιτικό (:207). Το νυν κυβερνητικό σχήμα της Σερβίας, Brnabic – Vucic, είναι ένας τέτοιος πολιτικός συνδυασμός. Αυτό φαίνεται να ανιχνεύεται από τα Μέσα, τα οποία αναγνωρίζουν ότι ο συντηρητισμός που επικρατεί στο εσωτερικό της χώρας δεν συνάδει με την ηγεσία της Brnabic. Η ανησυχία αυτή είναι ρεαλιστική αν σκεφτεί κανείς ότι η ανασκόπηση των Ηνωμένων Εθνών έφερε στο φως ανησυχητικά δεδομένα αναφορικά με τη διασφάλιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στη Σερβία (UN, 2017). Καθίσταται αρκετά εναργές ότι ο δημοσιογραφικός λόγος, αντλώντας από τα διαθέσιμα δεδομένα, στέκεται κριτικά κι αυστηρά απέναντι στην εκσυγχρονιστική διάθεση της Brnabic και στρέφει την προσοχή του στο Vucic αποδίδοντάς του την αληθινή πολιτική δύναμη στη χώρα:

«Despite Brnabic's formal distance from Vucic, analysts believe that the new president would maintain his grip on the cabinet even from his new and largely ceremonial posting »

DW,[2017](#)

Συνεχίζοντας, η **Christina Fernández de Kirchner** συζητείται στα διεθνή Μέσα ως η πρώτη εκλεγμένη γυναίκα Πρόεδρος της χώρας. Όμως στην περίπτωση της αυτό δεν τραβά ιδιαίτερα την προσοχή των Μέσων καθώς δεσμεύεται να ακολουθήσει τον πολιτικό δρόμο του συζύγου της. Πιο συγκεκριμένα, οι κυρίαρχες αναπαραστάσεις της Fernández de Kirchner στα ΜΜΕ ενσωματώνουν τις εγχώριες κοινωνικές κατασκευές για τη θηλυκότητα, όπως θα δούμε παρακάτω, ενώ παράλληλα συζητούν την γυναικεία ηγεσία μέσα από την πολιτική και εθνική συνέχεια. Ακριβέστερα, η ίδια καλείται να διεκδικήσει το χώρο δημοσιότητας που της αναλογεί, προσπαθώντας να προχωρήσει παράλληλα κι όχι πίσω από το σύζυγό της. Στην περίπτωσή της ανιχνεύεται έντονη τάση χρήσης συμβολισμών, τόσο από την ίδια, όσο και από τα ΜΜΕ. Για να γίνουν κατανοητά όλα τα παραπάνω, αναφέρεται, ενδεικτικά, ένα απόσπασμα από τη συνέντευξή της στο περιοδικό TIME το [2007](#). Ο δημοσιογράφος Tim Padgett ρωτά:

TIME: How are you like Eva Peron — and how do you think you represent Argentina's national character?

FERNANDEZ: I bring a lot of passion to my life and my politics — I don't mind saying there is a very strong Latin component to it. I'm a daughter of the middle class with a strong sense of social mobility and individualism, like the waves of immigrants, like my Spanish grandparents, who made Argentina.

Ο δημοσιογράφος στην πρώτη του ερώτηση ενσωματώνει το βασικό πλαίσιο ερμηνείας και αναπαράστασης της Fernández de Kirchner κατά την πρώτη προεκλογική της εκστρατεία. Δηλαδή, την συγκρίνει με την Evita Peron, εγκαλώντας της να νομιμοποιήσει τη διεκδίκησή της στο συλλογικό φαντασιακό. Ίσως, η ερώτηση αυτή σε διαφορετικό χρόνο μέσα στη συνέντευξη να δημιουργούσε τελείως διαφορετικές εντυπώσεις. Εν προκειμένω, καταγράφεται το μοτίβο της συμβολικής αναπαράστασης των γυναικών στην ηγεσία, στοιχείο που όπως έχει πολλάκις σημειωθεί, εντείνει την γενική αντίληψη για το «ασύμπτωτο» ανάμεσα στην γυναίκα και την πολιτική.

Θα μπορούσε να παρατηρήσει κανείς ότι η ίδια εκμεταλλεύεται την έμφυλη αναπαράσταση προκειμένου να τη μετατρέψει σε πολιτικό πλεονέκτημα (Jalalzai, 2004). Η σύγκρισή της με την Evita Peron το αποδεικνύει. Το Al Jazeera (2007) εντοπίζοντας το παραπάνω, συζητά για τον τρόπο που η Fernández de Kirchner κατασκευάζει την εικόνα της μέσα από ένα εγχώριο σύμβολο θηλυκότητας στην πολιτική:

«While Kirchner could be Argentina's first elected female president, she has deflected talk of herself as a modern-day Evita. But her campaign has shown flattering analogies with the iconic figure.

At one rally in the provincial town of Santa Fé, a video reel of Kirchner was preceded by a black-and-white montage of Evita and Juan Domingo. The comparisons are evident».

Τα διεθνή Μέσα, όπως ο Independent κι ο Guardian, σχεδόν σε κάθε δημοσίευμα τους, στέκονται απέναντι στην πολιτική της Fernández de Kirchner εξηγώντας, πάντα, ότι η Προεδρία της είναι μια σαφής επιλογή του συζύγου της, Nestor, να της μεταβιβάσει το αξίωμα μέσω της εκλογικής του δύναμης:

«Ms Fernandez, the President of Argentina, ever since her late husband, former president Nestor Kirchner, decided to forgo running for a second term in 2007, handing her the leadership of the Front for Victory party»

Ursborne, Independent, [2012](#)

Επίσης, ο λόγος στην περίπτωση της Fernández de Kirchner αναδεικνύει μεταξύ άλλων επίδραση της προσωποποίησης στην πολιτική. Ανατρέχοντας στην προαναφερθείσα συνέντευξη (Padgett, 2007) αυτό είναι αρκετά σαφές, δεδομένου ότι οι περισσότερες από τις ερωτήσεις αντλούν από τις διαπροσωπικές σχέσεις του ζευγαριού Kirchner:

«*So why are you running rather than your husband seeking reelection?*»

«*Some suggest you and your husband intend to create a dynasty in which you simply alternate in power for the next two or three presidential terms?*»

«*Your marriage is also compared to the political partnership of Bill and Hillary Clinton.* »

Padgett, TIME, [2007](#)

Αν παρατηρήσει κανείς τη δομή της συνέντευξης, θα δει ότι ο δημοσιογράφος αναφέρει σε όλες, σχεδόν, τις ερωτήσεις του, τον πρώην Πρόεδρο Kirchner, ενώ η Fernández de Kirchner προσπαθεί να υπενθυμίσει την πολυετή πολιτική της πορεία: «*And don't forget, one difference is that I was a Senator before my husband became President*» (Fernández de Kirchner, [2007](#)).

Το Associated Press ([2007](#)) κάνει λόγο για μια σπάνια εναλλαγή στην εξουσία μεταξύ συζύγων. Εξ' αρχής, λοιπόν, η Fernández de Kirchner πλαισιώνεται ως μέρος του σχεδίου του Kirchner για εναλλαγή της διαδοχής στην Προεδρία (Dembroucke, 2014: 1059). Ο Τύπος την αντιμετωπίζει ως «*μαριονέτα*» του πρώην Προέδρου, ενώ ελάχιστα αναφέρεται στην εκτεταμένη πολιτική πορεία που η Fernández de Kirchner έχει διανύσει έως την εκλογή της. Από αυτό προκύπτει ότι η περίπτωση Fernández de Kirchner επιβεβαιώνει τη θεωρία του «διπλού δεσμού» που προαναφέρθηκε και θέλει, μεταξύ άλλων, τη γυναίκα να είναι άκριτος ακόλουθος του άνδρα – οδηγού και ηγέτη που είναι κυρίαρχος στη δημόσια σφαίρα (Hemmings, 2011: 205).

Η Fernández φαίνεται να γνωρίζει τα πλαίσια μέσα στα οποία προσλαμβάνεται από τα ακροατήρια και τροφοδοτεί με τον ίδιο τρόπο τη συλλογική εμπειρία. Έτσι, η ίδια έρχεται να προσυπογράψει τη «*συζυγική*» προεδρία για την οποία κάνουν λόγο οι δημοσιογράφοι, ήδη από την πρώτη της προεδρική ομιλία, στην οποία μιλά για τον Kirchner λέγοντας : «*ο Πρόεδρος στα αριστερά μου*» (Vitale, 2015:255). Γίνεται αντιληπτό είναι ότι η Fernández στην προσπάθεια να εδραιώσει την πολιτική της θέση προτάσσει τη γυναικεία της υπόσταση, παίζει, λοιπόν, τη «*γυναικεία κάρτα*». Ακριβέστερα, έχει παρατηρηθεί ότι οι γυναίκες αναλαμβάνοντας την ηγεσία προσπαθούν να μετατρέψουν το μειονέκτημα του φύλου τους και την αναπαράστασή τους σε πλεονέκτημα, εντείνοντας τους θετικούς συμβολικούς που προκύπτουν από αυτό (Campus, 2013). Εν προκειμένω, η Fernández προσπαθεί μετά την εκλογή της να εγγράψει την πολιτική της ύπαρξη μέσα σε μια σειρά συμβολισμών για την Αργεντινή, οι οποίοι αντλούν από το φύλο της και τον συζυγικό της ρόλο και ακουμπούν στην σύγχρονη ιστορία της χώρας. Οι νύξεις της παγκόσμιας ειδησεογραφίας αναφορικά με το ρόλο του Kirchner επιβεβαιώνονται από την ίδια καθώς επιχειρεί να ανασύρει, από το συλλογικό φαντασιακό της Αργεντινής, μνήμες και συναισθήματα από την εποχή κυριαρχίας του ζεύγους Peron, στοιχείο που σχολιάζεται εκτενώς από τα ΜΜΕ:

«Not since Evita has a woman held so much concentrated power for so long — or become so entangled in the country's present — as Mrs. Kirchner. The parallels are clear, and she does not shy away from drawing on them»

Oloixarac, NYT, [2019](#)

Το μοτίβο της αναπαράστασης στο πλάι ενός άνδρα - μέντορα διατρέχει μεγάλο μέρος της δημοσιογραφικής κάλυψης σχετικά με την Fernández de Kirchner, είναι διαφορετικό, ωστόσο, από την παρουσία του άνδρα - μέντορα που παρατηρήσαμε στην περίπτωση της Brnabic (Dembrouke, 2014). Ο Nestor παθαίνει το 2010. Όσο ο σύζυγος της Fernández είναι ζωντανός, η πολιτική της αυτονομία αποτελεί ένα μόνιμο ερωτηματικό στις αφηγήσεις του Τύπου. Ύστερα, από το θάνατο του Kirchner, η Fernández διαμορφώνει καλύτερα τα χαρακτηριστικά της ως Πρόεδρος και εμφανίζεται ως μια ξεχωριστή οντότητα με κυρίαρχη δική της πολιτική γραμμή. Το στάδιο μετά το θάνατο του Kirchner μεταφράζεται διττά από τον Τύπο: α) ως πολιτική αυτονομία και β) ως εκ νέου συμβολοποίηση, καθώς όπως σχολιάζουν, ο πρόωρος θάνατος του Kirchner οδηγεί σε μια νέα συμβολοποίηση για τη Fernández de Kirchner - ως χήρα του επιδραστικού πολιτικού Kirchner- από την οποία η ίδια επωφελείται εκλογικά.

Λίγο πριν το τέλος της Προεδρίας της η Fernández, δίνει μια διεξοδική κι απολογιστική συνέντευξη στο περιοδικό «The New Yorker» και τον δημοσιογράφο Dexter Filkins ([2015](#)). Ο δημοσιογράφος θέτει εξ αρχής επί τάπητος τις ιδιαιτερότητες της σύγχρονης Αργεντινής ιστορίας, με τις συνεχόμενες δικτατορίες στις δεκαετίες του '70 και του '80 ([2015](#)). Η αναφορά στην στρατικοποίηση της χώρας είναι απαραίτητη για να γίνει κατανοητό το φαινόμενο του Περονισμού, οι μετέπειτα προεδρίες του ζεύγους Kirchner και φυσικά η πολιτική της Fernández. Δεδομένης της ιστορικής και πολιτιστικής προσέγγισης του φαινομένου, ήδη από τα πρώτα δευτερόλεπτα της συνέντευξης η Fernández παρουσιάζεται συναρτημένη του συζύγου της, του οποίου το πολιτικό βάρος αναδεικνύεται ως πανταχού παρόν. Την ίδια στιγμή που ο δημοσιογράφος παρουσιάζει την πολιτική διαδρομή της Fernández de Kirchner, ο φακός εστιάζει στην κοινή φωτογραφία με το σύζυγό της το βράδυ της ορκωμοσίας της ως Πρόεδρος της χώρας, έτσι οι συμβολισμοί διαχέονται αμέσως στο θεατή ([2015](#)). Στην ίδια λογική κινείται, ωστόσο, και η ίδια η Πρόεδρος, η οποία απαντά την πρώτη ερώτηση εστιάζοντας στην πολιτική του αποθανόντα συζύγου της. Με τον τρόπο αυτό παρουσιάζει τον εαυτό της ως αφηγήτρια της ιστορίας και βούλησης του Kirchner και ως συνεργάτη στην υλοποίηση των ιδεών του ([2015](#)). Στην περίπτωση της συναντάται το φαινόμενο της πολιτικής ως προέκτασης του σπιτιού, κατά το οποίο οι γυναίκα πολιτικός προβάλλει χαρακτηριστικά της ιδιωτικής ζωής στη δημόσια σφαίρα (Campus, 2013:94).

Συμπερασματικά, ο Τύπος συζητά για την Fernández de Kirchner, ενώ παράλληλα συζητά για τον Κινχενρισμό, τη συζυγική αγάπη, το φεμινισμό και τα κινήματα της Λατινικής Αμερικής (Phillips, 2011). Σίγουρα σχεδόν σε κάθε άρθρο του δείγματος αναφέρεται ότι είναι η πρώτη εκλεγμένη Πρόεδρος της χώρας, αλλά αυτό δεν μεταφράζεται σε προσωπικό επίτευγμα, λόγω της συνεργασίας της με τον Kirchner. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η αναπαράστασή της είναι απότοκο της προσωποποίησης της πολιτικής στη σύγχρονη εποχή, αλλά αυτό θα μας απασχολήσει περισσότερο στη συνέχεια. Είναι σημαντικό να αναλογιστούμε ότι οι μεγάλες δόσεις της ζωής του ζεύγους Kirchner προς τη δημοσιότητα ίσως να μονοπώλησαν την αναπαράσταση της Fernandez de Kirchner. Η περίπτωση της επιβεβαιώνει την παρατήρηση της Tannen «*ότι οι άνδρες μιλούν τη γλώσσα της κυριαρχίας και της ανεξαρτησίας, ενώ οι γυναίκες μιλούν αυτήν της σύνδεσης και την οικειότητας*» (1990:42). Αυτό που διαφαίνεται μέσα από το δημοσιογραφικό λόγο είναι ότι η Fernández de Kirchner ως δημόσια φιγούρα μετέχει ανάμεσα στην ιδιωτική και δημόσια σφαίρα.

Τέλος, η περίπτωση της **Ellen Johnson Sileaf** επιβεβαιώνει την αντιμετώπιση των γυναικών πολιτικών ως κάτι το καινοφανές που χρήζει ερμηνείας, το μοτίβο αυτό είναι εμφανές και στις αναπαραστάσεις του Τύπου (Cantrell, Bachman, 2008:431). Στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτό εξηγείται, λόγω της συντριπτικής ανδρικής κυριαρχίας στην ηγεσία των χωρών της Αφρικανικής ηπείρου. Το δεδομένο αυτό ανάγει την ηγεσία της Sirleaf σε ορόσημο (Jalalzai, 2008, Thomas, Adams, 2010). Επιπλέον, η Sirleaf είναι πολυβραβευμένη για την ανθρωπιστική της δράση (Feleke, 2018). Άρα, είναι λογικό να σκεφτεί κανείς ότι, τόσο η πρωτοπορία της, όσο και η διεθνής αναγνώριση της οριοθετούν τα πλαίσια της αναπαράστασής της στον Τύπο.

Η ίδια συζητά για τη γυναικεία ηγεσία μέσα στο πολιτιστικό περιβάλλον της Λιβερίας, αναφέροντας συχνά ότι η γυναικεία παρουσία της στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων θα διασφαλίσει την ειρήνη στη χώρα (Feleke, 2018, Jalloh, Topona, 2018). Επιπλέον, επιχειρηματολογεί υπέρ της ενίσχυσης της παρουσίας των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων, επισημαίνοντας ότι τα δεινά της Λιβερίας είναι απότοκο ενός σκληρού μοντέλου ηγεσίας ανδρών (Sirleaf, 2010). Ο διάλογος για τη μετασχηματιστική ηγεσία μέσα από την ενδυνάμωση των γυναικών στις χώρες της Αφρικής δεν είναι κάτι που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν τα ΜΜΕ. Έτσι, η Sirleaf αναπαρίσταται κυρίως ως μετασχηματιστική, ενώ μάλιστα ο Τύπος συζητά διαρκώς τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έλαβε ανέλαβε την ηγεσία, επιβεβαιώνοντας τη θεωρία που θέλει τις γυναίκες να αναλαμβάνουν ευκολότερα, έπειτα από μεγάλες περιόδους ταραχών σε μια χώρα (Norris, 1997:163). Επίσης, παρατηρείται ότι οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις αναφορικά με την Sirleaf τείνουν να παρουσιάζουν στο αναγνώστη τις ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες και την πρόσφατη ιστορία της χώρας (Tran, 2012). Με τον τρόπο αυτό γίνεται περισσότερο κατανοητή η ηγεσία και η εικόνα της.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Sirleaf αναπαρίσταται στον Τύπο, τόσο ως μετασημαστική ηγέτης, όσο και ως σύμβολο ενδυνάμωσης (Shirbon, 2016). Είναι χαρακτηριστικό ότι φαίνεται να έχει την αποδοχή των ΜΜΕ (Black, Verveer, 2018). Η ίδια έχει στηρίξει την πολιτική της δύναμη στην κατάρτισή της, αλλά και τη δυναμική του φύλου της, μετατρέποντας τα πολιτιστικά εμπόδια σε πολιτικό πλεονέκτημα. Εμφανίζεται ως μοχλός διατήρησης της ειρήνης και μέσο εξάλειψης της διαφθοράς, η οποία έχει προκύψει από τον πόλεμο των ανδρών. Με τον τρόπο αυτό, ενισχύεται η δυναμική των κοινωνικών κατασκευασμένων χαρακτηριστικών που θέλουν τις γυναίκες να διασφαλίζουν την «ειλικρινή διακυβέρνηση» και είναι πιο πρόθυμες να θυσιάσουν για το «κοινό καλό» (Dollar, Fisman, Gatti, 1999: 2). Κατ' επέκταση, και στην περίπτωση της, τα γυναικεία χαρακτηριστικά της ενσυναίσθησης και της ειλικρίνειας που αποδίδονται στην γυναίκες παρουσιάζονται ως μια εναλλακτική μορφή ηγεσίας μέσα στην αγωνιώδη αναζήτηση της αυθεντικότητας στη σύγχρονη πολιτική σκηνή (Li, Hutner, 2012: 419). Τα Μέσα συζητούν τη Sirleaf ακριβώς μέσα σε αυτά τα πλαίσια. Το αποτέλεσμα είναι ο Τύπος ενσωματώνει την επικοινωνιακή εικόνα της Sirleaf ως ενοποιητικό και σταθεροποιητικό παράγοντα για τη χώρα.

Παράλληλα, στην περίπτωση της Sirleaf καταγράφονται δημοσιογραφικές ιστορίες με έντονα βιογραφικά στοιχεία. Όπως έχει σημειωθεί στη βιβλιογραφία, οι ειδησεογραφικές ιστορίες για τις γυναίκες στην εξουσία συχνά έχουν βιογραφικά στοιχεία (Wilson, Boxer, 2015:6). Η εξιστόρηση των βιωμάτων των γυναικών είναι σημαντική για την κατανόηση της πολιτικής προσωπικότητας αλλά και για την αποτύπωση των κοινωνικών χαρακτηριστικών που μπορούν να οδηγήσουν μια γυναίκα στην ηγεσία. Ωστόσο, συχνά η έμφαση στην προσωπική πορεία μπορεί να μεταφέρει την εστίαση της συζήτησης από το δάσος στο δέντρο, υπερτονίζοντας τα χαρακτηριστικά της Sirleaf και τις μοναδικές ιδιότητες της πολιτικού αποφεύγεται η συζήτηση για τους δομικούς, θεσμικούς και πολιτιστικούς λόγους που περιορίζουν τις γυναίκες κατά την άνοδο τους στην ηγεσία.

Η ίδια η Sirleaf αφηγείται συνέχεια τη ζωή της και ο Τύπος αντλεί υλικό από τις αφηγήσεις της προκειμένου να περιγράψει ένα ολόκληρο κόσμο έξω από τα δυτικά δεδομένα. Σε μεγάλο βαθμό, τα στοιχεία που προκύπτουν από τη μελέτη του δείγματος συνηγορούν σε αυτό που παρατήρησαν οι Thomas & Adams, το 2014, οι οποίοι είχαν υποστηρίξει ότι τα τελευταία χρόνια, η σχέση ανάμεσα στο φύλο και την ηγεσία είναι πιο πολύπλοκη και περισσότερο ευέλικτη σε σχέση με λίγα χρόνια πριν (:106). Μέχρι στιγμής στην ανάλυση των Arden, Sirleaf και η Fernández φαίνεται ότι οι γυναίκες στην ηγεσία αντιλαμβάνονται ότι οι πολιτισμικές προεκτάσεις του φύλου τους είναι πιθανό να επηρεάσουν την πολιτική τους δυναμική. Αυτό τις ωθεί σε μια προσπάθεια ανατροπής της κυρίαρχης αφήγησης για την ηγεσία, η καθεμία στο δικό της πολιτιστικό και πολιτικό πλαίσιο τηρουμένων των αναλογιών. Δηλαδή, επιχειρούν να αντιστρέψουν τα μειονεκτήματα του φύλου σε πλεονεκτήματα, όπως προαναφέρθηκε. Αυτό είναι πολύ έντονο στην περίπτωση της Sirleaf, η οποία ηγείται μια χώρας που χαρακτηρίζεται από υπεροχή της αρρενωπότητας, αλλά παράλληλα διαθέτει ισχυρό γυναικείο κίνημα, το οποίο πρωτοστάτησε στη λήξη του εμφύλιου πολέμου και την αποκατάσταση της ειρήνης.

Είναι πάρα πολύ σημαντικό να σημειωθεί ότι τα μοτίβα που παρατηρούνται στην πλαισίωση της Sirleaf αντλούν από τους πολιτιστικούς παράγοντες και συλλήβδην από τη δυναμική πρωτοβουλία των γυναικών της Λιβερίας. Για να γίνει κατανοητή η πολιτική στάση των γυναικών της Λιβερίας πρέπει να ανατρέξουμε στην ιστορική και πολιτική τους μνήμη. Η Dove, το 1998, σημείωσε τη σημαντική κοινωνική θέση των γυναικών της Αφρικής ως μητέρων και τροφών (:155). Σύμφωνα με την ίδια, οι γυναίκες θεωρούνται καθοριστικές φυσιογνωμίες για την επιβίωση και τη διατήρηση της ζωής. Η Dove εξήγησε ότι οι μητέρες της Αφρικής, ως τροφοί, ήταν ηγέτες στη μάχη για δημιουργία, ανακατασκευή και ανάκτηση της πολιτιστικής ενότητας μετά τις επαναστάσεις κατά της αποικιοκρατίας (1998:520). Αναφορικά με τις γυναίκες της Λιβερίας, η Moran (2006) έχει σημειώσει άλλο ένα σημαντικό στοιχείο που πιθανόν σταδιακά οδήγησε στην άνοδο της Sirleaf μέσα από την ευρεία αποδοχή των γυναικών. Όπως περιγράφει, η Λιβερία δεν γνώρισε την αποικιοκρατία, όμως δέχτηκε ισχυρή πολιτική και πολιτιστική επίδραση από τις ΗΠΑ (2006:2). Μια σημαντική κοινωνική ομάδα της χώρας κατά τον 20^ο αιώνα ήταν οι Αμερικανο-Λιβεριανοί, οι οποίοι ήταν απόγονοι Αφροαμερικάνων που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή μετά το 1822 και πρακτικά ίδρυσαν το κράτος μετέχοντας σε όλες τις διαδικασίες και τις θέσεις διακυβέρνησης. Για τους λόγους αυτούς, οι γυναίκες αυτής της ομάδας ήταν περισσότερο ευκατάστατες συγκριτικά με τις γυναίκες από τις γηγενείς φυλές και κάποιες φορές σπούδαζαν σε πανεπιστήμια της Δύσης (Moran, 2012: 38). Τον 19^ο αιώνα είχαν αρχίσει σταδιακά να μετέχουν στην κοινωνικοοικονομική και είχαν σημαντική δράση στο ειρηνιστικό κίνημα της χώρας. Παράλληλα, οι γυναίκες που ασχολούνταν με τη γεωργία συνήθιζαν να έχουν μια ελάχιστη οικονομική ανεξαρτησία καθώς αυτή η ανεξαρτησία ήταν απαραίτητη για την επιβίωση των παιδιών. Με βάση τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι οι γυναίκες της Λιβερίας προέρχονται από δυο μεγάλες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες πέρα από τις επιμέρους διαφοροποιήσεις που τυχόν τις χαρακτηρίζουν σχημάτισαν την δυναμική της γυναικείας πρωτοβουλίας στη χώρα (Moran, 2012: 38). Οι παραπάνω μελετητές της αφρικανικής θηλυκότητας και της σχέσης της με την ηγεσία μιλούν για ένα αρχέτυπο παραδοσιακό πρότυπο της γυναίκας της Λιβερίας ο οποίος ενσωματώνει διαφοροποιήσεις και παράγει κοινωνικούς συμβολισμούς που διευκόλυναν την εκλογή της Sirleaf. Η δημοσιογράφος Hellen Cooper (2017) περιγράφει εφευρετικούς τρόπους που οι γυναίκες ενθάρρυναν η μία την άλλη να ψηφίσουν. Το αποτέλεσμα ήταν η εκλογή μιας γυναίκας στην Προεδρία μιας βαθειά πατριαρχικής χώρας. Η δημοσιογράφος εστιάζει στο γεγονός ότι την ίδια εποχή η Clinton έβαζε υποψηφιότητα, πρώτη φορά, για το χρίσμα των Δημοκρατικών:

«Just imagine, Liberia got there first, I thought, as I typed out my “Come! Borrow My Baby!” chapter about how sneaky Liberian women passed the same baby around the polling lines so they could cut in front of the men to vote by pretending they were nursing mothers»

Cooper, NYT, [2017](#)

Η ζωή της Sirleaf γίνεται αντικείμενο εξιστόρησης στα Μέσα κατά τις τελευταίες αμερικάνικες εκλογές. Ο διεθνής Τύπος αναπαριστά τη Sirleaf ως πρότυπο γυναικείας ηγεσίας και δεν απαντώνται επικριτικά σχόλια για την ηλικία ή την ικανότητά της να ηγηθεί, όπως συνέβη κατά την κάλυψη της Clinton. Στο δείγμα που συλλέχθηκε οι συγκριτικές αναφορές ανάμεσα στις δύο γυναίκες είχαν πάντα θετικό πρόσημο :

«Sirleaf and Clinton are very similar in many ways. They are both highly educated, global bureaucrats with experience oozing out of their pores. They were both running against men who had basically no political experience»

Feldman, TIME, [2017](#)

Γίνεται αντιληπτό ότι ο δημοσιογραφικός λόγος αναγνωρίζει, τόσο το ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πολιτικού, όσο και το γεγονός ότι η πολιτική της δύναμη αντλεί από το γυναικεία κίνημα της χώρας και προσπαθεί να ανακινήσει τη συζήτηση αναφορικά με τη δυναμική που θα μπορούσε να έχει ένα αντίστοιχο γυναικείο κίνημα στις ΗΠΑ. Εν προκειμένω, ο τρόπος που πλαισιώνεται η Sirleaf έχει πολλές θετικές συναρτήσεις, η ίδια αναγνωρίζεται ως παγκόσμιο πρότυπο. Μάλιστα, είναι σημαντικό ότι οι δημοσιογραφικές αφηγήσεις χαρακτηρίζονται από θεματική πλαισίωση και το νήμα της αφήγησης οδηγεί στις ιδιόζουσες πολιτικές συνθήκες που ανέπτυξαν τη δυναμική του γυναικείου κινήματος στη Λιβερία:

«Seventy percent of the female population in Liberia was raped. What was left of the economy was largely because of these women; they were the ones who kept making their wares and feeding the population, tending to the fields while the men were fighting»

Feldman, TIME, [2017](#)

Ωστόσο, το γεγονός ότι η Sirleaf είναι η πρώτη γυναίκα Πρόεδρος της Λιβερίας κι έχει αναγνωριστεί σε διεθνές φεμινιστικό σύμβολο κερδίζοντας το Βραβείο Νόμπελ για την ακτιβιστική της δράση στα γυναικεία θέματα (<https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2011/press-release/>) δημιουργεί αυξημένες προσδοκίες. Όμως, είναι άξιο λόγου το ότι τα ΜΜΕ συζητούν την κριτική που δέχεται η πολιτικός με νηφαλιότητα. Έτσι, τα δημοσιεύματα αναφορικά με την ηγεσία της Sirleaf επιχειρούν να εξηγήσουν ότι η λύση των γυναικείων θεμάτων στην Αφρική δεν μπορεί να επιτευχθεί μέσα από δύο διαδοχικές Προεδρίες της πολιτικού:

«In the end, many believe Sirleaf failed women during her time in office - she did not increase women's representation in politics, she did not manage to bring gender equality in education, and she could not ban FGM. Some of these failures were her own making, and some were not. But these

failures should not take anything away from the remarkable role she played in saving her country from war»

A.JuldehMunu, Al Jazeera, [2017](#)

Συμπερασματικά, παρατηρείται ότι η αναπαράσταση της πρώην Προέδρου της Λιβερίας είναι έμφυλα διαμεσολαβημένη με ενσωματωμένα θετικά στερεότυπα για τη γυναικεία ηγεσία. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι οι ιστορίες για Sirleaf συζητούν παράλληλα τις πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες στη Λιβερία και παράλληλα τον αντίκτυπο της ηγεσίας της σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στο κεφάλαιο αυτό, έγινε μια προσπάθεια χαρτογράφησης της αναπαράστασης των τεσσάρων γυναικών-αρχηγών του δείγματος συναρτήσει των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων αλλά και της παγκόσμιας συγκυρίας. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι στη συζήτηση για την ηγεσία των γυναικών ηγετών του δείγματος παρατηρούνται στοιχεία έμφυλης διαμεσολάβησης. Όμως, ανιχνεύονται σε ένα πολύ βαθύτερο επίπεδο από το αναμενόμενο, υποδεικνύοντας τη φυσική θέση που κατέχουν τα κοινωνικά στερεότυπα στο δημόσιο λόγο. Παράλληλα, εντοπίζονται στοιχεία τα οποία ενισχύουν τον «διπλό δεσμό» (Norris, 1997, Campus, 2013, Ross, 2017). Στο επόμενο κεφάλαιο, θα γίνει ιδιαίτερη μνεία στη σημασία των κοινωνικών ρόλων των γυναικών κατά την αναπαράσταση της ηγεσίας.

3.2 Gender is a performance and we are all performers¹¹

3.2.1. Η μητρότητα στη σύγχρονη πολιτική

**I'm a mother not a superwomen
(Ardern on BBC, 2019)**

Σε όλες τις περιπτώσεις του δείγματος, οι γυναίκες πολιτικοί εξετάζονται από τα Μέσα ως πρότυπα ρόλων της γυναίκας στη δημόσια σφαίρα. Η περίπτωση της Ardern είναι χαρακτηριστική. Γύρω από το πρόσωπό της εγείρεται ένας διαφορετικός διάλογος συγκριτικά με όλα τα υπόλοιπα πρόσωπα του δείγματος. Εξετάζεται και ερμηνεύεται ως καινοτόμος και διαμορφώτρια τάσεων. Ο λόγος της επιχειρεί να άρει τα εμπόδια, τα οποία προκύπτουν από το φύλο, όπως αναφέρει σχετικό δημοσίευμα του ABC (Mills, [2019](#)). Η στάση της Ardern αλλά κι ο τρόπος με τον οποίο χειρίζεται το

¹¹Η Butler επεσήμανε ότι οι η κοινωνικές διαδικασίες λαμβάνουν τη μορφή παραστάσεων, άμεσα συνδεδεμένων με τις ιδέες για τα κοινωνικά φύλλα. Κατά συνέπεια, οι δρώντες ακολουθούν, κάθε μέρα, μια παράσταση που συνάδει με όσα οι κοινωνία πιστεύει αναφορικά με το φύλο τους (1988: 525).

διάλογο με τα Μέσα προδίδουν την πρόθεση αλλαγής των ανδροκρατικών στάσεων και αξιών στην πολιτική και τη δημόσια σφαίρα :

«Only about 23 per cent of national parliamentarians are women. We must have stronger female representation to drive solutions to those issues that are having a dramatic and devastating impact on people, particularly millions of young girls and women. I'm talking about poverty, lack of education, reproductive health, gender equality, pay equity, violence and climate change, to name just some»

Ardern, 2017

Ο λόγος της Ardern έχει συνδεθεί με την επίκαιρη συζήτηση για τα γυναικεία θέματα καθώς έχει παρατηρηθεί ότι η Πρωθυπουργός εισάγει ένα νέο παράδειγμα απεικόνισης της ηγεσίας και τρόπου ζωής. Ζητήματα έμφυλης κάλυψης αναδεικνύονται αρκετά συχνά στην περίπτωση της. Ήδη από τις πρώτες μέρες του προεκλογικού αγώνα ρωτήθηκε από το δημοσιογράφο Mark Richardson, τηλεοπτικό οικοδεσπότη του TheAMShow¹², αναφορικά με το πότε σχεδιάζει να γίνει μητέρα (Hurley,2018). Θέτοντας την ερώτηση, ο Richardson εξήγησε ότι το αξίωμα το οποίο διεκδικεί νομιμοποιεί το ενδιαφέρον για την προσωπική της ζωή, καθώς οι πολίτες πρέπει να ξέρουν αν η μέλλουσα Πρωθυπουργός τους σκοπεύει να λείψει από τα καθήκοντά της (Shuttleworth,2017). Παρά το γεγονός ότι απάντησε στην ερώτηση, άδραξε την ευκαιρία προκειμένου να τοποθετηθεί αναφορικά με άνιση αντιμετώπιση των γυναικών στην εργασία, τονίζοντας ότι *είναι απαράδεκτο* το 2017 να λες σε μια γυναίκα ότι πρέπει να απαντήσει σε μια τέτοια ερώτηση στο περιβάλλον εργασίας της. Όπως θα συζητηθεί παρακάτω, η αντίδρασή της πυροδότησε ένα μεγάλο κι αντιφατικό διάλογο στα MME (Ardern, 2017).

Ωστόσο, η Ardern δεν είναι η μόνη που προσπαθεί να αναπτύξει τη συζήτηση για τη θέση των γυναικών στη σύγχρονη πολιτική από μια θέση μεγάλης ισχύος. Το 2012, η Julia Gillard Πρωθυπουργός της Αυστραλίας μίλησε για το σεξισμό, την υποεκπροσώπηση και τον τρόπο υποτίμησης των γυναικών πολιτικών, αλλά και των γυναικών εν γένει, από τους άνδρες πολιτικούς της χώρας (Gillard,2012). Αξίζει να σημειωθεί, ότι σε αυτή την πλευρά του κόσμου από το 1980 και έπειτα, υπάρχει δυναμική παρουσία γυναικών στα ανώτερα κλιμάκια της πολιτικής. Οι χώρες της Αυστραλίας και της Νέας Ζηλανδίας καταγράφουν σημαντικό αριθμό γυναικείων παρουσιών στην πολιτική ηγεσία τα τελευταία χρόνια. Με αφορμή αυτό, η αναπαράσταση των γυναικών στον Τύπο έχει συζητηθεί αρκετές φορές από τα διεθνή Μέσα (Baird, 2013, Beard, 2019, Harmon, Sidderk, 2020). Η Gillard φαίνεται ότι, κατά τη διάρκεια της θητείας της, προσπάθησε να καταδείξει την απονομιμοποίηση της παρουσίας των γυναικών στην πολιτική και τη συμβολική τους εξόντωση (Harmon, Sidderk, 2020). Τα κυρίαρχα Μέσα της Αυστραλίας φαίνεται ότι επί μακρόν συζήτησαν για

¹²Το AMShow είναι ένα από τα δημοφιλέστερα πρωινά μαγκαζίνο της Ν. Ζηλανδίας, το οποίο ξεκίνησε να προβάλλεται το 2017.

την πρωθυπουργία της Julia Gillard μέσα από έμφυλα στερεότυπα κρίνοντας *την εμφάνιση, τα μαλλιά και τη φωνή της ακόμα*, όπως περιγράφει ο Guardian (Harmon, Sidderk, [2020](#)). Τοπικές κοινότητες συζήτησης στην Αυστραλία αποτύπωσαν την πίεση που ασκούσαν στην Πρωθυπουργό εξαιτίας του φύλου της περιγράφοντας :

«To read the mainstream media at the moment, you would think Australia was being ruled by Visigoths or that we had somehow returned to subsistence survival.»

Dunlop, ABC, [2012](#)

Η τοποθέτησή της Gillard ενάντια στο σεξισμό μέσα στο Κοινοβούλιο έχει ψηφιστεί από το κοινό του Guardian ως η πιο σημαντική στιγμή της τηλεόρασης στην Αυστραλία (Harmon, [2020](#)). Τόσο η αντίδραση της Ardern, όσο και της Gillard αποτέλεσαν πολυσυζητημένα τηλεοπτικά γεγονότα με μεγάλο αντίκτυπο. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι δυο γυναίκες Πρωθυπουργοί τοποθετούνται απέναντι στο σεξισμό, στη συμβολική και πολιτική τους εξόντωση. Οι τοποθετήσεις αυτές, αλλά και η συζήτηση στον Τύπο που προαναφέρθηκε καταδεικνύει ότι η παρουσία των γυναικών στην πολιτική γίνεται αντιληπτή ως μη κανονική καθώς επίσης και ότι οι γυναίκες στην πολιτική πέρα από τις προκλήσεις του θεσμικού τους ρόλου καλούνται να αντιμετωπίσουν διακρίσεις που προκύπτουν από το φύλο τους.

Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια της θητείας της, η Ardern συνεχίζει να πρωτοπορεί και να προκαλεί τον Τύπο να ανταποκριθεί στη νέα εποχή. Τον Οκτώβριο του 2017 κι ενώ οι διαπραγματεύσεις για το συνασπισμό της νέας κυβέρνησης συνεχίζονταν, η Ardern ανακοινώνει ότι είναι έγκυος (Hurley, [2018](#)). Τον Ιανουάριο του 2018, έχοντας ήδη συμφωνήσει με τον αναπληρωτή Πρωθυπουργό και Πρόεδρο του κόμματος New Zealand First την αντικατάστασή της, για κάποιες βδομάδες, ανακοινώνει δημόσια την εγκυμοσύνη της. Η ανακοίνωση έρχεται μέσα από μια ταυτόχρονη δημοσίευση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram και Twitter) με μια φωτογραφία τριών γάντζων ψαρέματος¹³, οι δύο εκ των οποίων είναι μεγαλύτεροι κι ένας μικρότερος. Η φωτογραφία συνοδευόταν από το παρακάτω κείμενο:

«Wethought 2017 was a big year! This year we'll join the many parents who wear two hats. I'll be PM & a mum while Clarke will be "first man of fishing" & stay at home dad. There will be lots of questions (I can assure you we have a plan all ready to go!) but for now bring on 2018.»

NZHerald, [2018](#)

¹³Η φωτογραφία με τους απεικονιζόμενους γάντζους ψαρέματος επιλέχθηκε για να δημιουργηθεί μια συμβολική σύνδεση με τον σύντροφο την Ardern, ο οποίος είναι παρουσιαστής σε τηλεοπτική εκπομπή με θέμα το ψάρεμα (Hurley, [2018](#)).

Στον απόηχο της δημοσίευσης, στην οποία η Ardern ξεκαθαρίζει ότι θα είναι παράλληλα Πρωθυπουργός και μητέρα, ενώ ο σύντροφός της θα μείνει σπίτι με το μωρό, ξεκινά έντονη συζήτηση σχετικά με την προσωπική της ζωή (Hurley, [2018](#)). Ακολουθεί δελτίο τύπου, στο οποίο η Ardern καλωσορίζει το χαρούμενο γεγονός, ενημερώνει ότι θα λείπει από τα καθήκοντά της μόνο έξι εβδομάδες, υπενθυμίζοντας ότι δεν είναι η μόνη «πολυάσχολη» γυναίκα στο κόσμο (Ardern, [2018](#)). Επιπλέον, τονίζει ότι δεν είναι η πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργός της σύγχρονης εποχής που θα αποκτήσει μωρό κατά τη διάρκεια των καθηκόντων της¹⁴ (Ardern, [2018](#)).

Ο Τύπος ακολουθεί την εγκυμοσύνη της Ardern συζητώντας το νέο μοντέλο ηγεσίας, η ίδια δεν χάνει καμιά ευκαιρία να ισορροπήσει τα αφηγήματα για τη θηλυκότητα που κυριαρχούν με αφορμή την κατάστασή της. Πιο συγκεκριμένα, η Πρωθυπουργός εξηγεί ότι είναι τυχερή καθώς ο σύντροφός της έχει τη δυνατότητα να μείνει σπίτι με το μωρό κι επιπλέον προσπαθεί να ανοίξει το διάλογο σχετικά με τις κοινωνικές απαιτήσεις που βαραίνουν τις γυναίκες και εφορούν από τους έμφυλους ρόλους. Ο ακαδημαϊκός και δημόσιος διάλογος ανταποκρίνεται θετικά και η JenniferCurtain ([2018](#)) γράφει στην New Zealand Heraldσχετικά :

«Politics can seem very distant from many people's everyday lives, but Ardern's pregnancy has reflected that politics is a real-life exercise and that enables people to feel a connection with the political world».

Είναι γεγονός ότι η εγκυμοσύνη της είναι πολυσυζητημένη στα διεθνή MME (Hill,[2018](#)). Αξίζει να σημειωθεί ότι περισσότερες από 800 εφημερίδες σχολίασαν την ανακοίνωση της, ότι περιμένει παιδί (Curtain, [2018](#)). Για κάποια από τα εγχώρια αλλά και διεθνή MME, η Ardern «*εισάγει τη μητρότητα στην πολιτική κανονικότητα*» (Curtain, [2018](#)). Η συζήτηση για την μητρότητα και την πολιτική ηγεσία έχει ήδη ξεκινήσει και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην πολιτική θίγονται έντονα:

¹⁴Με το σχόλιο αυτό αναφέρεται στην πρώην Πρωθυπουργό του Πακιστάν, BenazirBhutto (1988-1993). Η Brutto έγινε η πρώτη γυναίκα ηγέτης μουσουλμανικού κράτους στη σύγχρονη εποχή και γέννησε την κόρη της, Bakhtawar, έπειτα από λιγότερο από δύο χρόνια στην ηγεσία της χώρας (Khan,[2017](#)). Σε αντίθεση με την Ardern, η εγκυμοσύνη Brutto είχε παραμείνει κάτω από άκρα μυστικότητα, ακόμα και στενοί πολιτικοί της συνεργάτες δεν το γνώριζαν το γεγονός, ενώ επανήλθε στα καθήκοντα αμέσως μετά τη γέννα (Khan, 2017).Αξίζει να σημειωθεί ότι η Brutto επλήγη αμέσως από πολιτικούς της αντιπάλους, όπως η Syeda Adida Hussain, η οποία, σύμφωνα με δημοσίευμα του BBC την κατηγόρησε ότι επεδίωξε οικογενειακή ζωή και δόξα αντί για τα καθήκοντα της Πρωθυπουργού (Khan,[2017](#)).

«Women political leaders are often stuck between a rock and a hard place. Evidence suggests that to be successful politicians women must perform politics like their male counterparts, by minimising or removing family obligations, or the anticipation of future family obligations»

Curtain, NZHerald, [2018](#)

Επίσης, η ειδησεογραφική ιστοσελίδα NewsHub της Νέας Ζηλανδίας([2018](#)) παρατηρεί ότι ακόμα και όταν η Ardern ταξιδεύει στη Γερμανία να συζητήσει κρίσιμα πολιτικά θέματα, όπως η εμπόλεμη Συρία και το διεθνές εμπόριο, τα ευρωπαϊκά Μέσα τη συζητούν περισσότερο ως φεμινιστικό είδωλο, κυρίως επειδή πραγματοποιεί το υπερπόντιο ταξίδι ούσα έγκυος. Τα νέα ήθη που θεωρείται ότι εισάγει στην πολιτική γίνονται θέμα συζήτησης στα tabloid, αλλά και στα μεγάλα ειδησεογραφικά Μέσα. Η εικόνα της καλής συζύγου και μητέρας φαίνεται να έχει ειδησεογραφική αξία. Η σύνδεση της πολιτικού με την εγκυμοσύνη της φαίνεται να έχει δύο οπτικές. Από την μια πλευρά, ο Τύπος συζητά για την οικογενειακή της κατάσταση περισσότερο από τις πολιτικές αποφάσεις και πρακτικές της, θέλοντας να δείξει ότι η γυναίκα που κατέχει την Πρωθυπουργία παραμένει, στην ουσία, μια παραδοσιακή γυναίκα, επιβεβαιώνοντας αυτό που παρατήρησε η Jamieson ότι *«η μητρότητα παραμένει πιο σχετική από την πατρότητα σε αυτούς που συντάσσουν τις ειδήσεις»* (1995:168).

Από την άλλη, η εγκυμοσύνη έδωσε την ευκαιρία στην Ardern να εντάξει και να επαναπροσδιορίσει σημαντικά ζητήματα φύλου στον πολιτικό της λόγο. Η εγκυμοσύνη, η κάλυψη της και η συζήτηση που προκλήθηκε πιθανόν ενίσχυσε την οικειοποιημένη εικόνα της και, ίσως, της έδωσε την ευκαιρία να δείξει την πολιτική της προσωπικότητα, πλησιάζοντας στις απαιτήσεις του σύγχρονου πολίτη για αυθεντικότητα και αμεσότητα (Welp, Ruth, 2007, Campus, 2013). Έτσι, η προσωποποίηση των ειδήσεων επιφέρει σημαντικό αντίκτυπο στη διαμόρφωση της εικόνας της γυναίκας στην ηγεσία, ενώ παράλληλα ενισχύεται η έμφαση στην προσωπικότητα της (Campus, 2013:98).

3.2.2 Η μητέρα του έθνους και σύγχρονα μοντέλα οικογένειας

Με ένα διαφορετικό τρόπο, η μητρότητα ενυπάρχει και στην αναπαράσταση μια άλλης μελέτης περίπτωσης. Η αναπαράσταση της πρώην Προέδρου Sirleaf κι η μητρότητα είναι αλληλένδετες. Όπως θα εξηγηθεί παρακάτω, η Sirleaf γίνεται το εγχώριο απείκασμα της μητρότητας. Ο Τύπος τη χαρακτηρίζει ως «σιδηρά κυρία» και κάποιες φορές συζητά την μητρική ευαισθησία με την οποία η ίδια επιθυμεί να περιβάλλει την πολιτική της (BBC, 2005). Από τα δημοσιεύματα όμως των διεθνών Μέσων που περιλαμβάνονται στο δείγμα δεν προκύπτει η

υιοθέτηση έμφυλης αναπαράστασης. Στην περίπτωση αυτή, η ίδια η πολιτικός που ηγείται στηρίζει την εικόνα της σε απεικασμάτα μητρότητας. Με τον τρόπο αυτό, ένας ρόλος της ιδιωτικής σφαίρας εισάγεται στη δημόσια. Φαίνεται ότι η Sirleaf αντιλαμβάνεται τη δυναμική αυτής της αναπαράστασης και ενσωματώνει απόλυτα τα χαρακτηριστικά του φύλου της και της έμφυλης ταυτότητας της μέσα στον πολιτικό της λόγο:

«Women work harder,” she continued. “And women are more honest; they have less reasons to be corrupt. They don’t have so many diversions. Men have more than one wife; they have their concubines. We have polygamy here, not polyandry»

Bergner, NYT, [2010](#)

Ο VanZoonen σημειώνει ότι αρκετές γυναίκες στην ηγεσία προσπαθούν να μετατρέψουν τα κοινωνικά μειονεκτήματα του φύλου σε πλεονεκτήματα, ένα από αυτά είναι η σύνδεση τους με την ιδιωτική σφαίρα (2006: 289). Το BBC ([2011](#)) περιγράφοντας τη Sirleaf αναφέρει:

«Mrs Sirleaf said she wanted to become president in order "to bring motherly sensitivity and emotion to the presidency" as a way of healing the wounds of war.

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι η Sirleaf στην πολιτική της πορεία χρησιμοποίησε την ταυτότητα της μητέρας προκειμένου να επικοινωνήσει μια ρητορική βασισμένη στα επίκτητα κοινωνικά χαρακτηριστικά των γυναικών της κοινότητας, όπως ο ρόλος των γυναικών να διαφυλάσσουν τη ζωή των παιδιών. Ωστόσο, οι ταυτότητες που η Sirleaf χρησιμοποιεί στην πολιτική της ρητορική, κάποιες φορές ενσωματώνονται στις δημοσιογραφικές αφηγήσεις και κάποιες κρίνονται και αποδομούνται (Munu, [2017](#)).

Περισσότερο η ίδια η πολιτικός και λιγότερο τα Μέσα του δείγματος, ενσωματώνουν αυτή την παραδοσιακή απεικόνιση της γυναίκας που προκύπτει ως αποτέλεσμα των απεικασμάτων της μητρότητας. Οι έμφυλες αναπαραστάσεις της Sirleaf ερμηνεύονται ακριβέστερα μέσα από τα πλαίσια του μετα - αποικιακού φεμινισμού και των ταυτοτήτων των μητέρων – ως τροφών, όπως αυτές εξελίχθηκαν στην αφρικανική ήπειρο τα τελευταία χρόνια. Η εξιδανίκευση της εικόνας της μητέρας μπορεί να θεωρείται απόρροια γυναικείων κινημάτων με φεμινιστικά χαρακτηριστικά, τα οποία αντλούν από τους κοινωνικούς ρόλους των γυναικών ως φορέων ζωής. Προεκτείνοντας το παραπάνω, εν προκειμένω, οι μητέρες και άρα η αρχηγός τους αναδεικνύονται σε σταθεροποιητικό κι ενωτικό παράγοντα που για τις ταλαιπωρημένες χώρες της Αφρικής που έχει τη δύναμη να επιφέρει την ειρήνη.

Αναλυτικότερα, αυτό είναι αρκετά έντονο στην περίπτωση της Sirleaf, η οποία αναπαρίσταται ως «μητέρα του έθνους». Το μοτίβο της μητρότητας χρησιμοποιείται και από την ίδια τη Sirleaf, για να σπάσει τον κύκλο των φαύλων πολιτικών που είχαν συνδεθεί με τη βία και την

αρρενωπότητα. Ως μοτίβο αντλεί από τη δυναμική του ρόλου της μητέρας στα οικογενειακά δίκτυα της Αφρικής (Paley, 2014: 172). Η δύναμη του ρόλου της μητρότητας, πάνω στον οποίο, βασίζεται εν μέρει, ο λόγος της Sirleaf είναι απότοκο του αφρικανικού φεμινισμού, στα πλαίσια του οποίου αναπτύχθηκαν κοινωνικά κινήματα γυναικών που δεν διεκδικούσαν δικά τους προσωπικά δικαιώματα, αλλά το δικαίωμά τους να διασφαλίσουν την προστασία των παιδιών τους (Wells, 1998:251). Με αφορμή αυτά τα κινήματα διαταράχθηκαν οι διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στην ιδιωτική και τη δημόσια σφαίρα κι η δυναμική των γυναικών στην ιδιωτική σφαίρα καθόρισε τη δημόσια, οδηγώντας μεταξύ άλλων στην Προεδρία Sirleaf. Η εξιδανίκευση της εικόνας της μητέρας είναι συνήθης στις εικόνες των Μέσων (Douglas, Michaels, 2004). Έτσι η Sirleaf, αυτοπροβάλλεται ως μητέρα όλης της Λιβερίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι η ίδια υιοθετεί το ρόλο της μητέρας των πολιτών της Λιβερίας καθώς ακόμα και το όνομα του λογαριασμού της στο Twitter είναι «MaEllen», δηλαδή μητέρα Ellen.

Αυτό είναι ένα καλό παράδειγμα για να γίνει αντιληπτό ο τρόπος που το κοινωνικό φύλο έχει εισχωρήσει στις αντιλήψεις για την ηγεσία. Ωστόσο, έχει επισημανθεί ότι η αναπαράσταση μιας πολιτικού ως «μητέρας του έθνους» δημιουργεί προσδοκίες για τελειότητα και αγνότητα κατά την επιτέλεση των καθηκόντων της (Hoogensen, Solheim, 2006:65, Campus, 2013:64). Με τον τρόπο αυτό, επιβεβαιώνεται ο διπλός δεσμός και στην περίπτωση της. Στην αναπαράστασή της συνδυάζεται η ηγεσία της με χαρακτηριστικά που αποδίδονται στις μητέρες, όπως η τρυφερότητα και η προστασία αλλά και η προσπάθεια πολιτικής επιβολής με χαρακτηριστικά αρρενωπότητας. Δηλαδή, η Sirleaf είναι ταυτόχρονα «ΜητέραEllen» και «Σιδηρά Κυρία».

Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, το φύλο στην περίπτωση της Sirleaf γίνεται σύμβολο ειρήνης και ενότητας (Towe, 2017). Εδώ, υπενθυμίζεται ότι πολύ συχνά οι γυναίκες που ηγούνται αναπαρίστανται ως αυτές που θα «βάλουν σε τάξη στη χώρα» (Norris, 1997:163). Το πολιτιστικό περιβάλλον της Λιβερίας ενισχύει το πλαίσιο αυτό. Ακριβέστερα, έχει σημειωθεί ότι οι πολιτιστικές κατασκευές των ντόπιων έχουν παραδοσιακά αποδώσει στη γυναίκα την ιδιότητα του «κουβαλητή», δηλαδή του προσώπου που σε ένα οικογενειακό περιβάλλον εξασφαλίζει την τροφή και άρα την επιβίωση (Moran, 2006). Οι αφηγήσεις του Τύπου συναντούν τα εγχώριες κατασκευές, καθώς η ίδια η αφήγηση της Sirleaf δομείται πάνω σε αυτές, δηλαδή αναπαρίσταται ως η σκληρά εργαζόμενη γυναίκα που κρατά το «σπίτι». Εν προκειμένω, το σπίτι είναι μια ολόκληρη χώρα:

«*Can Ellen Johnson Sirleaf save Liberia?*»
Hirsch, The Guardian, [2017](#)

«Ellen Johnson Sirleaf, now the Liberian president, remembers defending herself with her most basic strength: “You can’t do this. Think of your mother»

Carvajal, NYT, [2010](#)

Έτσι παρουσιάζεται σκληρή σαν άνδρας, έμπειρη και συμπονετική σαν μητέρα και δυνάμει μητέρα όλου του έθνους, γιατί έχει γαλουχηθεί ανάμεσα στους δύο κόσμους της Λιβερίας. Σύμφωνα με την ίδια τη Sirleaf, οι δύο αυτοί κόσμοι αποτελούνται από τη μία πλευρά, από τις φτωχές γυναίκες της χώρας κι από την άλλη πλευρά από τους επαγγελματίες τεχνοκράτες της Λιβερίας (AlJazeera, [2010](#)). Η Sirleaf, σύμφωνα με τα λεγόμενα της, μπορεί να καταλάβει και να εκπροσωπήσει και τους δύο αυτούς κόσμους, ώστε να επιτευχθούν η ειρήνη και η πρόοδος (AlJazeera, [2010](#)).

Ωστόσο, με τον ίδιο τρόπο που απεικάζματα μητρότητας ενυπάρχουν στην αναπαράσταση των γυναικών στην ηγεσία, έτσι ιστορικά υπήρξαν αρκετοί «πατέρες εθνών». Για παράδειγμα, Mahatma Gandhi και ο Mustafa Kemal Atatürk αναπαραστάθηκαν και καθιερώθηκαν ως πατέρες του έθνους στην Ινδία και την Τουρκία, αντίστοιχα, αποτελώντας μέχρι σήμερα μορφές που εξυπηρετούν τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας στα παραπάνω κράτη (Murphy, 2019: 40-44). Έτσι γίνεται αντιληπτό ότι η αντανάκλαση των ρόλων της οικογένειας και η παρείσφρυση της ιδιωτικής στη δημόσια σφαίρα δεν είναι ένα χαρακτηριστικό που παρατηρείται μόνο στις συνθήκες ηγεσίας μια γυναίκας αλλά διαχρονικό στοιχείο που ενυπάρχει στους τρόπους που οι πολίτες – ακροατήρια αντιλαμβάνονται την ηγεσία. Ακόμα, παρατηρείται ότι η απόδοση τέτοιων έμφυλων ιδιοτήτων στους πολιτικούς ηγέτες αντλεί από τα κατασκευασμένα στερεότυπα για το φύλο για να εξυπηρετήσει τις εκάστοτε πολιτικές συνθήκες (Murphy, 2019: 40-44). Η Murphy (2019) σημειώνει ότι υπάρχουν παραδείγματα γυναικών που προσφωνούνται «μητέρες του έθνους», οι οποίες έχουν αναλάβει την ηγεσία μετά από πόλεμο (40-44), όπως η Sirleaf. Αυτό συμβαίνει με σκοπό να τονιστεί η ιδιότητα της γυναίκας που ηγείται ως φορέας αποκατάστασης της διατήρησης της ζωής, δηλαδή ως τροφού, εξαιτίας της ιδέας ότι τα δεινά του πολέμου είναι απόρροια χαρακτηριστικών που αποδίδονται στους άνδρες, όπως η ανταγωνιστικότητα ή εξαιτίας της ταύτισης του άνδρα με τον στρατιώτη (Murphy, 2019: 31). Συχνά, η «ειρηνική μητέρα» είναι το αντίπαλο δέος του «αυταρχικού πατέρα» (Murphy, 2019: 31).

Τέλος, η περίπτωση της πρώτης Πρωθυπουργού βαλκανικής χώρας πυροδότησε έναν διαφορετικό διάλογο αναφορικά με το φύλο, αλλά και τα έμφυλα πρότυπα μέσα στα εθνικά σύνορα. Πιο συγκεκριμένα, υπενθυμίζεται ότι Brnabic αποτελεί την πρώτη γυναίκα Πρωθυπουργό που αποκτά παιδί με τη γυναίκα σύντροφό της. Η περίπτωση αυτή διευρύνει το διάλογο αναφορικά με τη μοντέρνα οικογένεια. Φυσικά, αυτό είναι ένα γεγονός που συζητούν τα Μέσα διεθνώς (BBC, [2019](#), Stubbley, [2019](#), Kennedy, [2019](#)). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι υπάρχουν δύο βασικά σημεία

σύγκλισης στα δημοσιεύματα, το πρώτο αφορά την περιγραφή του γεγονότος με θετικές πλαισιώσεις, ως μια ένδειξη αποδοχής και κοινωνικής προόδου και το δεύτερο αφορά τον τρόπο που η προσωπική ζωή της Πρωθυπουργού δεν συνάδει με τη βιωμένη πραγματικότητα της χώρας και τα ποσοστά ομοφοβικών επιθέσεων που καταγράφονται (BBC, [2019](#), Stubley, [2019](#), Kennedy, [2019](#)).

Πέρα από ζητήματα αναφορικά με τη γονική υπόσταση της Brnabic, η πολιτικός έχει δεχτεί κριτική αναφορικά με το φύλο της. Χαρακτηριστικά, σε άρθρο του ο Βρετανός δημοσιογράφος Marcus Tunner ([2017](#)), σχολιάζει με σαρκαστικό τόνο ότι λυπάται τους Σέρβους βουλευτές που η Πρωθυπουργός τους μένει ασυγκίνητη μπροστά στο απόλυτο αρσενικό της Σερβίας και που δεν χρησιμοποιεί make-up, δηλαδή που απέχει από τα εγχώρια πρότυπα.

«It is bad enough for them that she is a woman. It's even worse that she apparently feels no physical attraction for that hairy mythical beast, the Serbian Male.

It's even worse, again – if it's possible to get any worse – that she disobeys Serbian Woman's Rule No 1 – she wears absolutely no makeup»

Tunner, BalkanInsight, [2017](#)

Σε συνέχεια του αυτού του άρθρου πυροδοτούνται αντιδράσεις. Σε άρθρο του Al Jazeera, το οποίο υπογράφουν δύο γυναίκες δημοσιογράφοι, ασκείται δριμύτατη κριτική προς το Βρετανό Tunner (Pantelic, Pacic, [2017](#)). Τόσο, ο λόγος του ίδιου, αναφορικά με την εικόνα της Brnabic, όσο και η αντίδραση Marija Pantelic και Lana Pacic ([2017](#)), οι οποίες έχουν βαλκανικές ρίζες, καταδεικνύει τη σημαντικότητα του πολιτιστικού κεφαλαίου και της κοινωνική θέσης στον τρόπο συζήτησης του έμφυλου παράγοτα της ηγεσίας. Ο Tunner επιχειρεί να συζητήσει τα στερεότυπα της χώρας, όπως την υπεροχή της αρρενωπότητας στο δημόσιο χώρο, αλλά και την κατασκευή της θηλυκότητας προσεγγίζοντας το θέμα με τη ματιά ενός ξένου, ο οποίος θεωρεί ότι προέρχεται από ένα πιο ελεύθερο και προοδευτικό περιβάλλον. Ο λόγος του γίνεται αξιωματικός και στο σύνολο του άρθρου αναφέρεται στην γυναικεία εικόνα ασκώντας κριτική που αντλεί από κοινωνικά κατασκευασμένα στερεότυπα για τις βαλκανικές χώρες. Για τις Pantelic και Lana ([2017](#)), αυτός ο τρόπος αναπαράστασης της Brnabic αναπαράγει νεοαποικιστικές τάσεις και πολιτιστικό ρατσισμό, ο οποίος συντηρεί τις κυρίαρχες αφηγήσεις των δυτικών χωρών για τα Βαλκάνια. Επίσης, αναπαράγει τα στερεότυπα και δεν σέβεται την ανθρωπιστική κρίση που έπληξε τα προηγούμενα χρόνια κυρίως τις γυναίκες της περιοχής, εξαιτίας των συνεχών εμπόλεμων συγκρούσεων (Pantelic και Lana, [2017](#)).

3.2.3 Η μητρότητα ως προέκταση λαϊκών διεκδικήσεων

«I'm not a feminist, I'm a Peronist»
(Fernández de Kirchner, [2019](#))

Στην άλλη μεριά του πλανήτη, η Fernández de Kirchner απέφυγε, τουλάχιστον στην αρχή, την ανάδειξή της σε φεμινιστικό είδωλο και ανέλαβε έναν περισσότερο υποστηρικτικό κι επιτελικό ρόλο στην πολιτική του συζύγου της, όπως προαναφέρθηκε (Cortéz- Conde, Boxer, 2015:44). Για να γίνουν κατανοητά, τόσο τα μοτίβα που εντοπίζονται στη δημοσιογραφική κάλυψη της Fernández de Kirchner, όσο και η επικοινωνιακή της πολιτική είναι σημαντικό να λάβουμε υπόψη ιδιαίτερους πολιτιστικούς παράγοντες. Η ανάδειξη των γυναικών στη δημόσια σφαίρα, στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, προέρχεται από δυνατά κοινωνικά κινήματα των δεκαετιών του '60 και του '70, τα οποία ενσωμάτωσαν φεμινιστικά αφηγήματα που πιθανόν ενίσχυσαν την παρουσία των γυναικών στην πολιτική (Molyneux, 2003:172). Σύμφωνα με τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, τα κινήματα που αναπτύχθηκαν στη Λατινική Αμερική και έφεραν φεμινιστικά χαρακτηριστικά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ένα μείγμα λαϊκισμού και κοινωνικού Καθολικισμού (Cortéz- Conde, Boxer, 2015:44). Στο πλαίσιο αυτών των φεμινιστικών κινήματων, η θηλυκότητα και η μητρότητα παρουσιάζονται ως ιδιαίτερα πλεονεκτήματα του φύλου. Όπως έχει σημειωθεί, η ανάπτυξη των παραπάνω έγινε μονοπάτι διεξόδου των γυναικών στη δημόσια και πολιτική ζωή. Ο Molyneux (2003) έχει χαρακτηρίσει το παραπάνω φαινόμενο ως μια μορφή φεμινισμού άμεσα συνδεδεμένη με σοσιαλιστικές αφηγήσεις (:172). Έτσι αντιλαμβανόμαστε καλύτερα τον τρόπο που απαντά η Fernández de Kirchner στα Μέσα λέγοντας «*I'm not a feminist, I'm a Peronist*» (Oloixarac, 2019). Ίσως η παραπάνω θέση είναι το αποτέλεσμα των κοινωνικών διεργασιών στη χώρα. Δηλαδή, στην Αργεντινή, η προώθηση των φεμινιστικών ενδιαφερόντων έγινε υποστηρικτικά προς άλλα μεγάλα κοινωνικά κινήματα, προκειμένου να επιτευχθεί η απαραίτητη ενότητα που θα διασφάλιζε τα ταξικά ενδιαφέροντα (Cortéz- Conde, Boxer, 2015:47).

Μεταξύ άλλων, η μητρότητα παίρνει διαστάσεις πολιτικής δράσης και πρακτικής στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Με έντονη την παρουσία του συναισθήματος στην πολιτική, η θηλυκότητα και η μητρότητα παρουσιάζονται ως στοιχεία αλτρουισμού και θυσίας (Cortéz- Conde, Boxer, 2015:45). Μάλιστα, η ανάδειξη των γυναικών πολιτικών στην Λ. Αμερική σε σύμβολα είναι συνήθης. Ιδιαίτερο παράδειγμα, αποτελεί η απεικόνιση της Προέδρου της Νικαράγουα, Violeta Chamorro (1990-1997) ως Παναγία στις προεκλογικές της αφίσες (Jalalzai, 2015). Το φαινόμενο που ονομάστηκε Μαρριανισμός και καταδεικνύει ότι η γυναίκα στην πολιτική αρένα δεν γίνεται αντιληπτή ως μια φυσική παρουσία. Αντιθέτως, πρέπει να της αποδοθούν ιδιαίτερα χαρίσματα που εμπνέουν σεβασμό.

Μέσα από πιο σύγχρονους συμβολισμούς, η Fernández de Kirchner παρουσιάζεται από τα Μέσα με τον τρόπο που η ίδια επιλέγει παρουσιάζει τον εαυτό της : πρώτα ως σύζυγος / χήρα του Kirchner κι αργότερα ως επιδραστική αρχηγός μιας δυνατής χώρας. Τα Μέσα την πλαισιώνουν βάσει του πολιτιστικού και ιστορικού πλαισίου της Αργεντινής, αυτό πιθανόν οφείλεται στην ποικιλία των

συντακτών αλλά και των ανταποκριτών των Μέσων. Για παράδειγμα, το BBC (2015) την αναπαριστά ως πολιτικό θεσμό, προσπαθώντας να εξηγήσει τη θέση της μέσα στην πολιτική ιστορία της χώρας, αλλά και μέσα στην περουνιστική παράδοση. Την ίδια ώρα, ο Independent (Usborne, 2015) τη χαρακτηρίζει ως μια πολιτικό με ισχυρή θέληση και «Σιδηρά Κυρία». Το δημοσίευμα αναφέρεται στην εγχώρια κριτική που υφίσταται για τις ενδυματολογικές κριτικές και τις αισθητικές επεμβάσεις. Με αφορμή την έμφυλη αναπαράστασή της στα MME της Αργεντινής, ο δημοσιογραφικός λόγος, σε αυτή την περίπτωση, επιχειρεί τη μεταφορά του κέντρου βάρους της συζήτησης για την Πρόεδρο πίσω στην πολιτική, εστιάζοντας κυρίως στην μεταρρυθμίσεις που εφάρμοσε, προκειμένου να ελαφρύνει τα οικονομικά βάρη των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων της χώρας:

«For herself, Ms Fernandez has built a legacy of programmes for the working class, including a universal child benefit plan that has boosted school attendance and reduced poverty. She has increased pensions for the elderly and, in spite of the naysayers, mostly maintained Argentina's economic health through the storm of the world recession»

(Usborne, Independent, 2015)

Συμπεραίνεται ότι οι ιστορίες για την Fernández de Kirchner στο κύριο μέρος του δείγματος, εστιάζουν περισσότερο στη θεσμική της διάσταση και λιγότερο στην έμφυλη υπόστασή της, χωρίς να αποτάσσουν όμως τα θετικά και αρνητικά στερεότυπα που απορρέουν από το φύλο και ενισχύουν το «διπλό δεσμό».

Στο κεφάλαιο που προηγήθηκε, έγινε μια προσπάθεια να παρουσιαστούν τα μοτίβα που αντλούν από τους κοινωνικούς ρόλους των γυναικών και χαρακτηρίζουν, εν πολλοίς, τη δημόσια παρουσία τους, όπως αυτά εντοπίστηκαν στο δείγμα. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα προσπαθήσουμε να περιγράψουμε τη συμβολή των Νέων Μέσων στην αδιαμεσολάβητη επικοινωνία των γυναικών που ηγούνται προκειμένου να τη συμβολή τους στην αυτοπροβολή των γυναικών πολιτικών.

4 | Αυτοπροβολή και Twitter

Στην προηγούμενη ενότητα καταγράφηκαν οι τρόποι αναπαράστασης των γυναικών του δείγματος στα ειδησεογραφικά Μέσα. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί ερευνάται η αυτοπροβολή των γυναικών που περιλαμβάνονται στο δείγμα κι ο πολιτικός λόγος που παράγουν οι ίδιες μέσα στη διαδικτυακή δημόσια σφαίρα.

Λέγεται ότι οι σύγχρονες δημοκρατίες κυβερνώνται από κάποιους «οικείους ξένους», εννοώντας τους πολιτικούς, οι οποίοι με την αρωγή των Νέων Μέσων διαμορφώνουν, απευθείας, ένα μέρος της επικοινωνίας τους. Διαπερνώντας τους πυλωρούς της δημόσιας σφαίρας, προβάλλουν μια ημι-ιδιωτική πλευρά της ζωής τους προς τα ακροατήρια (Stayner, 2012). Ακόμα υποστηρίζεται, ότι οι δυνατότητες προσωποποιημένης επικοινωνίας που παρέχει το Twitter ευνοούν την καλλιέργεια της οικειότητας (Graham, etal, 2018:140). Με αφορμή τα παραπάνω, ο πολιτικός λόγος στο Twitter ερευνάται ποικιλοτρόπως τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, το Twitter ερευνάται γιατί έχει κατασκευαστεί ως αλληλεπιδραστικό εργαλείο. Έτσι, δίνει στους πολιτικούς την ευκαιρία να διευρύνουν τα ακροατήρια τους και να δημιουργήσουν σχέσεις αλληλεπίδρασης, εντείνοντας την εμπλοκή του πολίτη στα κοινά (Graham, Jackson, και Broersma, etal., 2014:2, Jackson, Lilleker, 2011). Αναφορικά με την ηγεσία των γυναικών, ο Patterson (2016) έχει σημειώσει ότι το Twitter χρησιμοποιείται από τις γυναίκες πολιτικούς ως μέσο εναλλακτικής επικοινωνίας και σύγχρονης επικοινωνιακής στρατηγικής που μπορεί να τις βοηθήσει να ξεπεράσουν εμπόδια, όπως η έμφυλη στερεοτυπική διαμεσολάβηση ή η περιορισμένη ορατότητά τους στα κυρίαρχα Μέσα (:12).

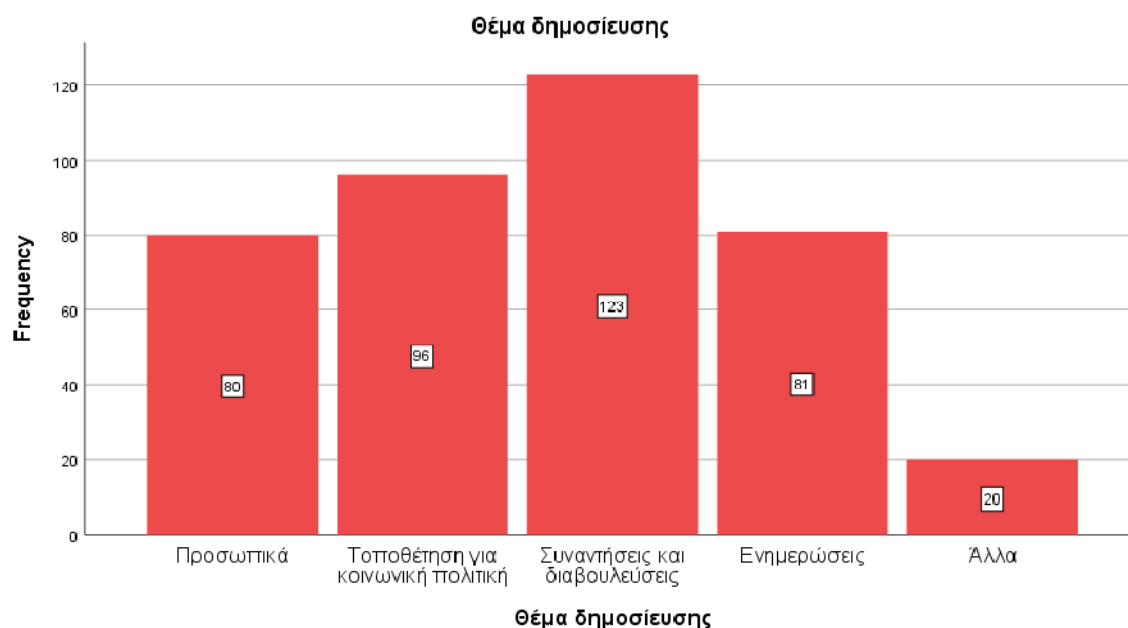
4.1. Αυτοπροσδιορισμός και γυναικεία θέματα

Προγενέστερες έρευνες μελέτησαν τη σχέση ανάμεσα στο Twitter και την έμφυλη πολιτική επικοινωνία καθώς και τα θέματα που επιλέγουν να συζητούν οι γυναίκες όταν βρίσκονται στην ηγεσία. Δηλαδή, μελετήθηκε ο τρόπος με τον οποίο οι γυναίκες που ηγούνται προσπαθούν να διαμορφώσουν την εικόνα αλλά και τη συζήτηση για την πολιτική ατζέντα τους στο Twitter (Welp, Ruth, 2017).

Η καταγραφή της συχνότητας των θεμάτων στα tweets¹⁵ που δημοσιεύονται στους λογαριασμούς των Ardern, Brnabic, Fernández de Kirchner και Sirleaf οδηγούν σε κάποιες πρώτες παρατηρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, παράγοντας συγκεντρωτικά αποτελέσματα και για τις τέσσερις πολιτικούς παρατηρείται ότι υπάρχει μεγάλη συχνότητα στις δημοσιεύσεις που αφορούν την προβολή του έργου τους. Δηλαδή, οι δημοσιεύσεις τους αφορούν κυρίως συναντήσεις με άλλους ηγέτες και διαβουλεύσεις με φορείς ή αποτελέσματα συναντήσεων. Όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 1, επίσης συχνές είναι οι δημοσιεύσεις που αφορούν τοποθετήσεις γύρω από ζητήματα κοινωνικής πολιτικής, κυρίως σχετικά με την Υγεία, την Εκπαίδευση ή τα δικαιώματα. Αμέσως επόμενες σε συχνότητα, είναι οι ενημερώσεις των πολιτικών σχετικά με θέματα λειτουργίας του κράτους και έπονται αριθμητικά δημοσιεύσεις που αντλούν το περιεχόμενό τους από την προσωπική τους ζωή. Τέλος,

¹⁵Tweets ονομάζονται οι σύντομες δημοσιεύσεις που ο χρήστης μπορεί να κάνει μέσω της πλατφόρμας του Twitter.

ακολουθούν δημοσιεύσεις γενικού περιεχομένου (Άλλα) στις οποίες περιλαμβάνονται σχόλια επιβράβευσης για εθνικές επιτυχίες, αθλητικά γεγονότα, επιστημονικές - καλλιτεχνικές διακρίσεις.

Πίνακας 1 Η αποτύπωση της συχνότητας των θεμάτων

Με βάση τα αποτελέσματα, στο συγκεκριμένο δείγμα, η παρουσία προσωπικών πληροφοριών ή στοιχείων της προσωπικής ζωής των πολιτικών ηγετών δεν παρατηρείται ως ιδιαίτερος ισχυρή. Η παρατήρηση αυτή δεν ακολουθεί τις θεωρίες που θέλουν τους πολιτικούς χρησιμοποιούν το Twitter συνδυάζοντας μεθοδικά δημοσιεύσεις για προσωπικά και δημόσια θέματα με σκοπό μια πλήρη επικοινωνιακή στρατηγική (Jackson, Lilleker, 2011:90). Επομένως, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι οι γυναίκες πολιτικοί του δείγματος χρησιμοποιούν το Twitter περισσότερο ως μέσο προβολής του έργου τους και λιγότερο ως μέσο διαμοιρασμού πληροφοριών για τις ίδιες. Παρακάτω, στον Πίνακα 2 αποτυπώνεται η συχνότητα κάθε θεματικής ενότητας ανά χρήστη:

Χρήστης Λογαριασμού * Θέμα δημοσίευσης Crosstabulation

Count

		Θέμα δημοσίευσης					Total
		Προσωπικά	Τοποθέτηση για κοινωνική πολιτική	Συναντήσεις και διαβουλεύσεις	Ενημερώσεις	Άλλα	
Χρήστης Λογαριασμού	Ardern	24	9	8	49	10	100
	Brnabic	22	2	62	11	3	100
	Fernández de Kirchner	16	36	28	15	5	100
	Sirleaf	18	49	25	6	2	100
Total		80	96	123	81	20	400

Πίνακας 2 Η συχνότητα των θεμάτων ανά πολιτικό

Από το παραπάνω πίνακα φαίνεται, ότι το κυρίαρχο θέμα δημοσίευσης δεν είναι κοινό σε όλες τις περιπτώσεις. Ωστόσο, είναι αξιοσημείωτο ότι στις περιπτώσεις των Fernández de Kirchner και Sirleaf καταγράφεται ότι οι περισσότερες δημοσιεύσεις περιλαμβάνουν τοποθέτηση για την κοινωνική πολιτική. Πιο συγκεκριμένα, 36 από τις 100 δημοσιεύσεις της Fernández de Kirchner αναφέρονται στις απόψεις της για τομείς όπως η υγεία, η εκπαίδευση, τα δικαιώματα των παιδιών και των γυναικών. Αντίστοιχα, 49 από τις 100 δημοσιεύσεις της Sirleaf έχουν αντίστοιχο περιεχόμενο. Η παρατήρηση αυτή αντιτίθεται στη προγενέστερη σημείωση των Fowler and Lawless (2009) που καταγράφει ότι η έμφυλη διαμεσολάβηση έχει επηρεάσει την προβολή των πολιτικών τους προτεραιοτήτων των γυναικών που ηγούνται. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι δύο γυναίκες που έχουν διατελέσει Πρόεδροι κρατών τοποθετούνται πάνω σε θεματικές περιοχές χρόνια συνδεδεμένες με την ιδιωτική σφαίρα και τις ιδιότητες της γυναίκας ως τροφού:

«Securing a promising future for our children should be the top priority of every political leader.»

(@MaEllenSirleaf, [2020](#))

«Estamos, simplemente, tratando de recuperar el derecho a ser felices. Eso es lo que queremos los argentinos, los bonaerenses y los platenses: tener el derecho de volver a ser felices»¹⁶.»

(@CFKArgentina,2019)

Από το δείγμα της έρευνας προκύπτει ότι οι Fernández de Kirchner και Sirleaf τοποθετούνται συχνά μέσω του Twitter για ζητήματα που αφορούν παιδεία, υγεία, οικογένεια ή προάσπιση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω, δεν επιβεβαιώνονται οι θεωρίες που υποστηρίζουν ότι γυναίκες φορούν ένα «αντρικό κουστούμι», όταν ηγούνται, προβάλλοντας την πολιτική τους σε τομείς όπως η οικονομία ή η εθνική άμυνα, δηλαδή αναδεικνύοντας τη δράση τους σε πεδία που στο συλλογικό φαντασιακό έχουν συνδεθεί με την αποφασιστικότητα και την πυγμή των ανδρικών ηγετικών προτύπων στην πολιτική (Campus, 2013).

Αντίθετα, στις περιπτώσεις των Ardern και Brnabic, οι περισσότερες δημοσιεύσεις αφορούν ενημερώσεις και συναντήσεις. Σημειώνεται ότι, σε κάθε περίπτωση η επικράτηση της συχνότητας ενός θέματος στο λογαριασμό μιας πολιτικού στο Twitter μπορεί να προκύπτει από το συνδυασμό διαφορετικών παραγόντων. Πιθανότατα, ο λόγος κάθε πολιτικού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επηρεάζεται από το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο εκφέρεται κι άρα κάθε περίπτωση παρουσιάζεται δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, στη Ν. Ζηλανδία, ο λόγος της Ardern παράγεται στους κόλπους ενός δυτικότροπου πολιτικού συστήματος με παράδοση ισχυρή παρουσία των γυναικών στην πολιτική σκηνή. Η ηγεσία της έρχεται - φυσικά - μετά από δύο γυναίκες που έχουν διατελέσει Πρωθυπουργοί της χώρας και νομιμοποιημένα μετά από εκλογές για το αξίωμα¹⁷. Συναρτήσει των παραπάνω και δεδομένης της τάσης της Ardern να μην χρησιμοποιεί συχνά το Twitter, ο λόγος της Πρωθυπουργού φαίνεται να περιορίζεται σε ενημερώσεις για πολύ σημαντικά γεγονότα. Μόνο κατά την εκλογική περίοδο του 2017, η Ardern χρησιμοποιεί την πλατφόρμα παράγοντας συχνά περιεχόμενο και επικοινωνώντας στα ακροατήρια της απόψεις της. Το διάστημα έπειτα από τις εκλογές, η Πρωθυπουργός κάνει σπάνιες δημοσιεύσεις που, κατά κύριο λόγο, αφορούν σημαντικές στιγμές της χώρας, όπως η τρομοκρατική επίθεση το 2019:

¹⁶ «μτφρ. : Απλώς προσπαθούμε να ανακτήσουμε το δικαίωμα να είμαστε ευτυχισμένοι. Αυτό θέλουμε εμείς οι Αργεντινοί, το Μπουένος Άιρες και η Λα Πλάτα: να έχουμε το δικαίωμα να είμαστε και πάλι χαρούμενοι». Η Πρωθυπουργός προχωρά σε αυτή τη δήλωση μέσα στο πλαίσιο ευρύτερων δημοσιεύσεων που κάνει ενάντια στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές που εφαρμόστηκαν στην Αργεντινή τα τελευταία χρόνια, προκειμένου να βγει η χώρα από την οικονομική ύφεση.

¹⁷ Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (UNWomen), η Ardern είναι η Τρίτη σε σειρά γυναίκα Πρωθυπουργός της Ν. Ζηλανδίας.

Αυτό το στοιχείο οδηγεί στην παρατήρηση ότι, κατά το διάστημα της ηγεσίας, χρησιμοποιεί το Twitter ως δίαυλο επίσημης ενημέρωσης και όχι ως μέσο συστηματικής, αδιαμεσολάβητης και συχνής, επικοινωνίας προς τα ακροατήρια με σκοπό την καθιέρωση ενός τρόπου επικοινωνίας πέρα από τους συνήθεις δημοσιογραφικούς διαύλους. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι οι δημοσιεύσεις της πολιτικού προσιδιάζουν σε σύντομα δελτία Τύπου με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών. Αν και όπως φαίνεται παραπάνω, οι δημοσιεύσεις της έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο δημόσιο διάλογο του Twitter. Για παράδειγμα, η πρώτη δημοσίευση στις 15/3/2019 αναδημοσιεύτηκε 41.7 χιλιάδες φορές από τους διαδικτυακούς ακολούθους της Πρωθυπουργού.

Από την άλλη πλευρά, η Fernández de Kirchner παράγει τον πολιτικό της λόγο μέσα σε μια συγκρουσιακή δημόσια σφαίρα, όπως αυτή της Αργεντινής (Corrales, 2002:30, Baud, 2013: 115). Οι πολιτικοί αναλυτές της χώρας ασχολούνται συχνά με τη διακυβέρνηση των Kirchner καθώς και με την προσπάθεια της πρώην Προέδρου, νυν Αντιπροέδρου, να επιβάλλει ένα προσωπικό πολιτικό λόγο, ο οποίος διαθέτει περονιστική¹⁸ ιδεολογική βάση και παράλληλα έρχεται σε ρήξη με το παρελθόν (Baud, 2013: 115-117). Όλα αυτά απεικονίζουν την προσπάθεια της να νομιμοποιηθεί μέσα από την κομματική σύνδεση διαγράφοντας παράλληλα τη δική της προσωπική πορεία. Όμως για ερευνητές όπως ο Baud (2013), η Fernández de Kirchner χρησιμοποιεί το Twitter παράγοντας μια επιθετική και υπεραπλουστευτική ρητορική που «προσωποποιεί και ριζοσπαστικοποιεί τον πολιτικό διάλογο» (:118). Οι πολιτικές συνθήκες της χώρας, η πρόσφατη πολιτική και οικονομική κρίση θέτουν το πλαίσιο γύρω από τον ιδεολογικά φορτισμένο λόγο της πολιτικού (Corrales, 2002) και

¹⁸ Ο περονισμός θεωρείται εθνικιστικός λαϊκισμός, καθώς η βάση της ρητορικής του Περόνστηρίχθηκε στην εξύμνηση του λαού, αλλά και την αναγέννηση της ταυτότητας του λαού της Αργεντινής, ο οποίος έχασε τα χαρακτηριστικά του λόγω επιβολής ξένων μοντέλων και προτύπων (Πιέρ-Αντρέ Ταγκιέφ, 2015). Σύμφωνα με τον Αντρέ Ταγκιέφ, ο περονισμός αναφέρεται σε μια «κοινωνική δημοκρατία» που επιβάλλεται μέσα από μια αυστηρή διακυβέρνηση και στο πλαίσιο ενός συγκρουσιακού κλίματος. Στον περονισμό προϋποτίθεται ότι το κίνημα θα γίνει ο μέσο για να δοθεί στο λαό η ευτυχία και στην Πατρίδα το μεγαλείο της (Περόν, 1950:53-55 στο André Taguieff, 2015).

πιθανόν εξηγούν το γεγονός ότι 36 από τις 100 δημοσιεύσεις της αφορούν την πολιτική της γνώμη. Παρατηρείται ότι η Fernández de Kirchner κατασκευάζει μέσω της ρητορικής της μια διχοτομική απεικόνιση της κοινωνίας της χώρας μεταφέροντας συχνά συναισθηματικές αναφορές στο λόγο της.

«Estos son capitalistas para ellos. Después a todos los quieren proletarios. Ellos, capitalistas y todo el resto, proletarios. En la Argentina nos encanta ser propietarios, nos encanta ser profesionales y tener movilidad social ascendente.¹⁹»

(@CFKArgentina,2019)

Με τη ρητορική της μεταφέρει ιδεολογικές αναφορές και δημιουργεί το πολιτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο η ίδια εγγράφεται. Παρουσιάζεται στα ακροατήρια της ως μαχητική δυναμική περονίστρια, η οποία παράλληλα αναγνωρίζει τα ταξικά συμφέροντα του λαού και μάχεται υπέρ τους. Θα λέγαμε, λοιπόν, ότι ο λόγος της όχι μόνο μεταφέρει ιδεολογικές αναφορές, αλλά παράγει και συντηρεί την ιδεολογία.

Στην περίπτωση της δημόσιας σφαίρας της Σερβίας, η ανάγκη νομιμοποίησης μιας ηγεσίας που δεν είναι αποτέλεσμα ψήφου, μεταξύ άλλων, φαίνεται να ωθεί τη Brnabic στην προσπάθεια σταθερής προβολής του έργου της που, όπως δηλώνει συχνά, είναι ο εξευρωπαϊσμός της χώρας²⁰. Αυτό ίσως μπορεί να αιτιολογήσει το γεγονός ότι παραπάνω από τις μισές δημοσιεύσεις της Brnabic στο Twitter προβάλλουν τις συναντήσεις με ξένους, συνήθως Ευρωπαίους, ηγέτες και παρουσιάζουν αποτελέσματα διαβουλεύσεων. Για τον Bilić (2020), η Brnabic θέλει να μεταφέρει το κέντρο του διαλόγου από τη σεξουαλικότητά της στην εργατικότητα της προσπαθώντας να κερδίσει ευρύτερα εκλογικά σώματα. Φαίνεται να επιχειρεί να γίνει συμπαθής σε ευρύτερα εκλογικά ακροατήρια λόγω της εργατικότητά της κερδίζοντας τη συμπάθεια μέσω της αξιοπιστίας (:170). Η παραπάνω παρατήρηση φαίνεται να επιβεβαιώνεται στο παρόν δείγμα, καθώς η Πρωθυπουργός περιορίζει στο ελάχιστο τις δημοσιεύσεις που αντλούν από την προσωπική της ζωή, τονίζοντας ιδιαίτερα το κυβερνητικό της έργο και τη συνεχή της προσπάθεια για την ένταξη της Σερβίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τέλος, η κατανόηση του πολιτικού και πολιτισμικού πλαισίου της Λιβερίας είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για να προσεγγιστεί ο ακτιβιστικός λόγος της Sirleaf στην κοινωνική πλατφόρμα του Twitter. Η πρώην Πρόεδρος φαίνεται να επιχειρεί να ασκήσει, παγκοσμίως, πιέσεις αναφορικά με τα γυναικεία ζητήματα και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο λογαριασμός της στο

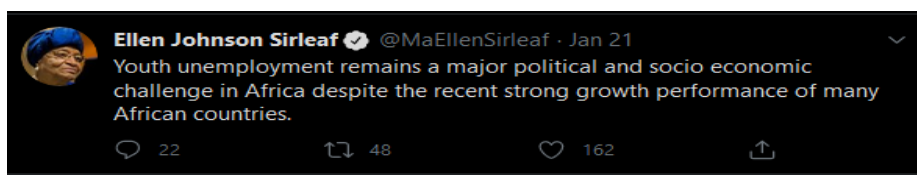
¹⁹Μτφρ : «Αυτοί είναι οι καπιταλιστές. Στο τέλος, τέλος μας θέλουν προλετάριους. Αυτοί, καπιταλιστές και όλοι οι υπόλοιποι, προλετάριοι. Στην Αργεντινή αγαπάμε να είμαστε ιδιοκτήτες, αγαπάμε να είμαστε επαγγελματίες και να έχουμε ανοδική κοινωνική κινητικότητα».

²⁰Οι συνθήκες επιλογής της Πρωθυπουργού από το Σέρβο Πρόεδρο Vucic έχουν περιγραφεί στο κεφάλαιο 2.2 σελ.38.

Twitterείναι ένας διάυλος αφύπνισης για τις συνθήκες ζωής στις χώρες της Αφρικής. Μια πλειάδα δημοσιεύσεων της Πρώην Προέδρου είναι αποφθεγματικού χαρακτήρα τοποθετήσεις, οι οποίες φαίνεται να επιχειρούν την εστίαση του δημόσιου διαλόγου στα ανθρώπινα δικαιώματα με σκοπό τη βελτίωση των πολιτικών πρακτικών:

Ακόμα, φαίνεται ότι οι δημοσιεύσεις της Sirleaf στοχεύουν σε δύο μεγάλες ομάδες ακροατηρίων. Υπάρχουν δημοσιεύσεις ενδυνάμωσης και ενθάρρυνσης, όπως «*Urging governments and policymakers to enact and enforce laws that promote equal rights for women and girls*» (@MaEllenSirleaf, [2020](#)). Με τέτοιου περιεχομένου δημοσιεύσεις, φαίνεται ότι η πολιτικός επιχειρεί την κινητοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Υπάρχει, ωστόσο, και μια δεύτερη μεγάλη κατηγοριοποίηση δημοσιεύσεων, στις οποίες η Sirleaf χρησιμοποιεί το συμβολικό αντίκτυπο της διεθνούς αναγνώρισής της προκειμένου να στρέψει το βλέμμα του πολιτικού κόσμου προς την Αφρική:

Σε κάθε περίπτωση ο λογαριασμός της πρώην Προέδρου στο Twitter επιχειρεί να αποτελέσει μέσο έκφρασης πολιτικών δικαιωμάτων σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Η πολιτικός αγκαλιάζοντας για ακόμα μια φορά την έμφυλη υπόστασή της, συνηγορώντας υπέρ της γυναικείας ενδυνάμωσης και ηγεσίας, φαίνεται να προσπαθεί, μέσω της ρητορικής της, να δημιουργήσει προϋποθέσεις για την κανονικοποίηση της γυναίκας στην πολιτική ζωή της Αφρικανικής Ηπείρου.

Η παρατήρηση των θεματικών οδηγεί στην ανάδειξη δύο κυρίαρχων μοτίβων στην αυτοπροβολή των πολιτικών. Το πρώτο μοτίβο αφορά στην καλλιέργεια της συμπάθειας, δηλαδή η πολιτικός επιχειρεί να γίνει οικεία, προσφιλής και συμπαθητική στα κοινά. Όπως είδαμε το μοτίβο αυτό διαφέρει κατά περίπτωση, εντείνεται και μειώνεται αναλόγως. Ο τρόπος με τον οποίο κάθε πολιτικός επιχειρεί τη συμπάθεια διαφέρει. Αυτό είναι λογικό, αν αναλογιστεί κανείς ότι εξετάζονται διαφορετικές πολιτικές προσωπικότητες σε διαφορετικά πολιτικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Ωστόσο, είναι κοινό χαρακτηριστικό ότι όταν επιχειρείται η καλλιέργεια της συμπάθειας εγείρονται θέματα που μπορούν να αποτελέσουν κοινή βάση για μεγάλα μέρη των ακροατηρίων. Δηλαδή, αυτές δημοσιεύσεις μπορούν να προκαλέσουν ευρείες ταυτίσεις και να έχουν και μεγάλο διαμοιρασμό στα

κοινωνικά δίκτυα. Τέτοια παραδείγματα είναι δημοσιεύσεις που αφορούν ζητήματα ιδεολογίας, δικαιωμάτων ή αναφορές στην δημοφιλή κουλτούρα. Το δεύτερο μοτίβο που παρατηρείται εξετάζοντας τον διαδικτυακό λόγο των πολιτικών είναι η καλλιέργεια της αξιοπιστίας. Δηλαδή, παρατηρείται ότι η αυτοπροβολή φέρει στοιχεία επιβεβαίωσης της καταλληλότητας τους ή νομιμοποίησης της ηγεσίας τους. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι στα σημεία που επιχειρείται η καλλιέργεια της συμπάθειας απουσιάζει η καλλιέργεια της αξιοπιστίας ή αντίστροφα.

Συμπερασματικά, σημειώνεται ότι θέματα για τα οποία δημοσιεύουν λειτουργούν, ανά περίπτωση, επιτελικά ως προς την δημόσια αναπαράσταση τους κυρίως Μέσα. Σε κάποιες περιπτώσεις, η επικοινωνία μέσω Twitter είναι συχνότερη και παρουσιάζει μια συγκεκριμένη και σαφή εικόνα, όπως στο λογαριασμό της Bnabic που η αυτοπαρουσίαση της περιστρέφεται γύρω από την προβολή της αποτελεσματικότητας της στη διακυβέρνηση. Ωστόσο, σε άλλες περιπτώσεις, η επικοινωνία μέσω Twitter είναι σπάνια και δεν παραπέμπει στην οργάνωση μιας συγκεκριμένης επικοινωνιακής στρατηγικής σε βάθος χρόνου μέσα από το κοινωνικό δίκτυο. Όπως στην περίπτωση της Ardern που το Twitter, όπως ήδη αναφέρθηκε, χρησιμοποιήθηκε, κυρίως, εργαλειακά για τις ανάγκες της προεκλογικής εκστρατείας και για συγκεκριμένο διάστημα.

4.2 Οικειότητα κι αξιοπιστία

Αν και έχει υποστηριχθεί ότι το Twitter είναι μια υβριδική σφαίρα, στην οποία προσωπικές και επαγγελματικές δημοσιεύσεις συνυπάρχουν στο προφίλ ενός χρήστη (Papacharissi, 2009), η κυριαρχία των πολιτικών θεμάτων έναντι των προσωπικών στα προφίλ πολιτικών ηγετών στο Twitter έχει, επίσης, επιβεβαιωθεί σε προγενέστερη έρευνα (Adi, Erickson & Lilleker, 2014:12). Ήδη έχει καταγραφεί ότι οι γυναίκες του δείγματος δεν συζητούν συχνά για ζητήματα της ιδιωτικής σφαίρας. Όπως απεικονίζεται στον παραπάνω πίνακα, στις περιπτώσεις των Ardern και Fernández de Kirchner εντοπίζονται κάποιες προσωπικές δημοσιεύσεις, οι οποίες αριθμούν 18 και 15 αντίστοιχα. Στις άλλες περιπτώσεις, οι δημοσιεύσεις αυτές αποτελούν αμελητέο αριθμό. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό αν αναλογιστούμε ότι στις αυτές περιπτώσεις των Ardern και Fernández de Kirchner, το Twitter έχει χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο προεκλογικής εκστρατείας. Έτσι, οι προσωπικές δημοσιεύσεις μπορεί να είναι λίγες, αλλά είναι εκεί προκειμένου να διεκδικήσουν ψηφοφόρους που δεν ψηφίζουν βάσει κομματικών ταυτίσεων, αλλά δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην πολιτική προσωπικότητα. Για αυτή τη μερίδα του ακροατηρίου είναι σημαντικό η πολιτικός να είναι γνώριμη (Jackson, Lilleker, 2011). Πιο συγκεκριμένα, αξίζει να συζητηθούν οι δύο περιπτώσεις που διαθέτουν τα περισσότερα προσωπικά tweets, δηλαδή η Ardern και η Fernández de Kirchner. Στην πρώτη περίπτωση, τα tweets τα οποία χαρακτηρίζονται ως προσωπικά αφορούν κυρίως το χρονικό διάστημα πριν την εκλογή και περιλαμβάνουν οικογενειακές φωτογραφίες με ευχές, στιγμές καθημερινότητας ή δημοσιεύσεις στις οποίες η πολιτικός εκφράζει την αγάπη της για τα Χριστούγεννα. Το παρακάτω παράδειγμα είναι

μέρος μια σειράς δημοσιεύσεων στις οποίες η Ardern δημοσιεύει στιγμιότυπα από τη συμμετοχή της στη μεγάλη ανταλλαγή χριστουγεννιάτικων δώρων που έλαβε χώρα στη Ν. Ζηλανδία, το 2017. Στο εν λόγω γεγονός συμμετείχε όλη η χώρα και η πολιτικός μοιράστηκε με τα ακροατήρια συναισθήματα και αντιδράσεις από το άνοιγμα των δώρων. Από αυτό το διαμοιρασμό συναισθημάτων με τα ακροατήρια, επιχειρείται η δημιουργία κοινότητας και η αίσθηση διαπροσωπικής επικοινωνίας.

Παραπάνω παρατίθεται, όχι μόνο η δημοσίευση της πολιτικού αλλά και οι αντιδράσεις των χρηστών στη δημοσίευση. Εν προκειμένω, 286 χρήστες του μέσου έχουν αναδημοσιεύσει το tweet της πολιτικού, ενώ η δημοσίευση έχει δεχτεί μεγάλο αριθμό θετικών αντιδράσεων. Το μήνυμα της μεταφέρει ένα μέρος της ιδιωτικής της ζωή στη δημόσια συζήτηση και παράλληλα καλεί τα ακροατήρια της να αλληλεπιδράσουν. Αυτές οι δημοσιεύσεις από πολιτικούς ηγέτες θεωρείται ότι ευνοούν τις σχέσεις οικειότητας και δημιουργούν νέους τρόπους εμπλοκής των πολιτών με την πολιτική (Sadvoss, 2013: 254). Μάλιστα στη σύγχρονη δημόσια σφαίρα, τέτοιες κοινότητες μπορούν να έχουν το εύρος και τη δυναμική των κοινοτήτων υποστηρικτών που έχουν οι διασημότητες. Στην περίπτωση της, έχουν διαρρηχθεί τα όρια ανάμεσα στη σφαίρα της πολιτικής επικοινωνίας και μιας επικοινωνίας που προσιδιάζει στην επικοινωνία των διασημοτήτων. Η δημοτικότητα της ανακοίνωσης της εγκυμοσύνης της, οι ζωντανές αναμεταδόσεις μέσω κοινωνικών δικτύων, αλλά και εκτεταμένη κάλυψη της από τα Μέσα, η οποία εστιάζει στο νέο μοντέλο ηγεσίας της πολιτικού είναι μερικοί μόνο λόγοι εξαιτίας των οποίων η πολιτικός σχηματίζει γύρω της κοινότητες υποστηρικτών που προσιδιάζουν σε εύρος σε αυτές των διασημοτήτων. Κατά τον Sadvoss (2013) η δημιουργία αυτών των κοινοτήτων δημιουργεί συναισθηματικούς δεσμούς ανάμεσα σε ακροατήρια και πολιτικούς.

Η δυναμική των κοινοτήτων υποστηρικτών της Ardern είναι εμφανής από τις αναδημοσιεύσεις των μηνυμάτων της από ακόλουθους του λογαριασμού της, όπως καταγράφεται παραπάνω αλλά και από το γεγονός ότι η ίδια κατατάσσεται ανάμεσα στους πιο πολυσυζητημένους πολιτικούς στο Twitter (Statista, 2020). Οι χρήστες του διαδικτύου παράγουν συχνά μηνύματα επιβράβευσης για τις ηγετικές πρωτοβουλίες παρουσιάζοντας την ικανή, χαλαρή και οικεία:

Στην παραπάνω φωτογραφία που δημοσιεύτηκε από την ηλεκτρονική σελίδα [The female Lead- How women shape the world](#), η Ardern πέρα από επιτυχημένη παρουσιάζεται ως «μια από εμάς» κυρίως επειδή συζητά δημοσίως την αντίδρασή της, όταν πληροφορήθηκε ότι δεν υπάρχει πλέον κανένα ενεργό κρούσμα COVID – 19 στη Ν.Ζηλανδία. Για ακόμα μια φορά μεταφέρει με χαλαρότητα ένα προσωπικό της στιγμιότυπο στο δημόσιο διάλογο. Με αφορμή τις παραπάνω περιπτώσεις οι κοινότητες υποστηριχτών της Ardern και ο τρόπος επικοινωνίας της με τα κοινά γίνονται συχνά αντικείμενο μελέτης (PewResearchCentre, [2020](#)). Μια τέτοια στιγμή παρατίθεται με την παρακάτω δημοσίευση της πολιτικού που αναφέρεται στην [τρομοκρατική επίθεση στη Ν. Ζηλανδία](#) το 2019:

Η παραπάνω δημοσίευση έχει καταγραφεί ως ένα από τα πιο διάσημα tweets πολιτικού, αφού αναδημοσιεύτηκε από 71 νομοθέτες. Αναδημοσιεύτηκε από πολιτικούς, τόσο στη Ν. Ζηλανδία, όσο και παγκοσμίως (PewResearchCentre, [2020](#)). Αυτό το παράδειγμα είναι ενδεικτικό του τρόπου που ο διαδικτυακά εκφερόμενος πολιτικός λόγος της Ardern ξεπερνά τα σύνορα της χώρας.

Στην περίπτωση της Fernández de Kirchner, το προσωπικό και το πολιτικό είναι μόνιμα διαπλεκόμενα μεταξύ τους, όπως έχει ήδη αναφερθεί από το προηγούμενο κεφάλαιο²¹. Μια σημαντική αιτία για αυτό είναι η πολιτική της πορεία με τον σύζυγο της Nestor Kirchner. Έτσι, κάποια από τα tweets της Fernández de Kirchner αντλούν από την προσωπική και πολιτική της

²¹ Ο τρόπος που η ιδιωτική ζωή της Fernández de Kirchner διαπλέκεται με το δημόσιο βίο και την πολιτική ζωή της χώρας της Αργεντινής έχει εξηγηθεί αναλυτικά στο κεφάλαιο 3.1., σελ.58-59.

συμπόρευση με τον NestorKirchner ή αποτελούν μια ρομαντική παρουσίαση της εικόνας του Kirchner. Παρακάτω ακολουθεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στο οποίο η πολιτικός αναδημοσιεύει μια φωτογραφία του Kirchner, εξηγώντας πως ο Kirchner ήταν κοντά το λαό ως ένας απλός θνητός:

Όπως σημειώθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η επικοινωνιακή πολιτική της Fernández de Kirchner δομείται πάνω στο αφήγημα της πολιτικής συνέχεια του έργου του συζύγου της. Έτσι, τα λίγα tweets της πολιτικού που αντλούν το περιεχόμενό τους από την προσωπική της ζωή είναι, είτε στιγμές του παρελθόντος σε μια τάση εξιδανίκευσης, είτε αποτελούν στιγμές της καθημερινότητας της, σε μια προσπάθεια να αναδειχθεί μια πλευρά του εαυτού της που μοιάζει περισσότερο οικεία και προσιτή:

Στην παραπάνω δημοσίευση, η νυν Αντιπρόεδρος της Αργεντινής υπογράφει το βιβλίο της με τίτλο «Sinceremante²²». Η παρουσίαση του βιβλίου της με τίτλο «Ειλικρινά» συνοδεύεται με το παραπάνω tweet το οποίο αναφέρεται «σε όσους ακόμα δεν την πιστεύουν». Γίνεται, λοιπόν εναργές

²²Μτφρ. «Ειλικρινά».

ότι η ίδια κατασκευάζει τον εαυτό της ως μια αυθεντική και ειλικρινής προσωπικότητα. Η κατασκευή της εικόνας των γυναικών που ηγούνται μέσα από το πρίσμα της αυθεντικότητας είναι συνήθης και έχει καταγραφεί στη βιβλιογραφία (Welp, Ruth, 2007, Campus, 2013).

Με τα προσωπικά της Tweets, η πολιτικός ενημερώνει το ακροατήρια για την καθημερινότητα της περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη στο δείγμα. Μέσα σε αυτά, περιλαμβάνεται η προσωπική της ζωή ως κομμάτι της ιστορίας της Αργεντινής τις τελευταίες δεκαετίες:

«Néstor, y yo también, hemos formado a miles de jóvenes. Creo que muchos jóvenes crecieron y se incorporaron y aman a la política, y trabajar por los demás, a partir de esto que fuimos construyendo.»²³

@CFKArgentina, [2019](#)

Με αυτό τον τρόπο παρουσιάζεται ως συμβολική και οικεία παράλληλα. Ο λόγος της επιχειρεί να εμψύσει την πίστη μέσα από την ιστορική και προσωπική διασύνδεση.

Σε συνέχεια των παραπάνω, παρατηρείται ότι οι γυναίκες Πρόεδροι ή Πρωθυπουργοί του δείγματος χρησιμοποιούν κυρίως, το Twitter προκειμένου να αναφερθούν σε θεσμικά καθήκοντα. Η επικράτηση θεμάτων που αναφέρονται στις πολιτικές πρακτικές και επιτυχίες ήδη εκλεγμένων πολιτικών μέσω Twitter είναι ένα στοιχείο που έχει παρατηρηθεί σε αντίστοιχες έρευνες (Lilleker, Koc- Michalska, 2013).

Για να εξηγηθεί εναργέστερα το παραπάνω, αναφέρεται ξανά η περίπτωση της Fernández de Kirchner, η οποία συνηθίζει συχνά να τοποθετείται για δημόσια θέματα στο Twitter. Το Twitter είναι ένα τρόπος να φανεί αυθεντική, άμεση και προσιτή παράλληλα :

Στην παραπάνω δημοσίευση η Fernández de Kirchner χρησιμοποιεί το Twitter για να συγχαρεί την Κούβα για την συνεισφορά της σε ιατρικό προσωπικό σε περιόδους κρίσης σε διάφορες περιοχές του πλανήτη. Η δημοσίευση της για την Κούβα φέρει πολιτικές αναφορές καθώς η Fernández de Kirchner επιχειρηματολογεί υπέρ των κρατών με σοσιαλιστικά χαρακτηριστικά αναδεικνύοντας την περονιστική της ταυτότητα. Η πλειονότητα των δημοσιεύσεων της πολιτικού που, όπως

²³Μτφρ. «Ο Néstor, κι εγώ, έχουμε εκπαιδεύσει χιλιάδες νέους. Νομίζω ότι πολλοί νέοι μεγάλωσαν και εντάχθηκαν και αγαπούν την πολιτική, και εργάζονται για άλλους, εξαιτίας αυτού που χτίσαμε.»

αναπαρίσταται στον πίνακα 2, αφορά ευρύτερες πολιτικές τοποθετήσεις που έχουν ως κοινό παρονομαστή την παρουσίαση της ως μαχητικής περονίστριας. Μάλιστα, η ίδια το δηλώνει στην εισαγωγική κάρτα του διαδικτυακού της προφίλ:

24

Η ανάδειξη της ιδεολογικής της στράτευσης φαίνεται ότι αποτελεί ένα τρόπο απόδειξης της πολιτικής της σταθερότητας και άρα της πολιτικής της αξιοπιστίας. Στην περίπτωση της Fernández de Kirchner παρατηρείται ότι οι δημοσιεύσεις τις υποβοηθούν στην καλλιέργεια της συμπάθειας και στην καλλιέργεια της αξιοπιστίας.

Επίσης, παρατηρείται ότι ακόμα και στην εισαγωγική κάρτα του λογαριασμού της, η πολιτικός περιγράφει τον εαυτό της με λέξεις που παραπέμπουν σε δύναμη και πυγμή, χαρακτηριστικά άμεσα συνδεδεμένα με τις ανδροκεντρικές και κυρίαρχες αντιλήψεις για την ηγεσία. Παράλληλα, ξεκαθαρίζει ότι οι Προεδρίες της ήταν αποτέλεσμα μιας γενναιόδωρης λαϊκής εντολής. Με τον τρόπο αυτό ξεκαθαρίζει τη θέση τους απέναντι σε όσους υποστήριξαν ότι η Προεδρία της ήταν «στέψη»²⁵ από το σύζυγό της και κατασκευάζει τον εαυτό της μέσα κυρίαρχα πλαίσια πρόσληψης της ηγεσίας, όπως αυτή έχει κυριαρχηθεί από την αρρενωπότητα.

Ακόμα, ο πολιτικός λόγος της Fernández de Kirchner χαρακτηρίζεται από τάσεις συλλογικής ταύτισης. Δηλαδή, ο εκφερόμενος λόγος της στο Twitter απευθύνεται κυρίως σε ομοϊδεάτες της, προϋποθέτοντας την ύπαρξη μιας σχέσης με τα ακροατήρια. Φυσικά, η αναφορά στην κοινότητα, στο «εμείς», είναι στοιχείο που επαναφέρεται στο λόγο της πολιτικού, ανεξάρτητα από τον εκάστοτε διάλογο επικοινωνίας. Μάλιστα, όπως έχει ήδη καταγραφεί σε προγενέστερες αναλύσεις του πολιτικού λόγου της Fernández de Kirchner υπάρχει συχνά η φράση «nos, los Kirchneristas», δηλαδή εμείς οι Κιρτσνεριστές (Vitale, 2016:254). Με γνώμονα το παραπάνω, επιβεβαιώνεται η παρατήρηση σχετικά με την πρόσμειξη πολιτικού και προσωπικού στον λόγο της. Η πολιτική ταύτιση στην οποία αναφέρεται η πολιτικός φέρει ως κύριο σημείο αναφορά την πολιτική που μοιράστηκε με τον σύζυγό της. Συνεπώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι μέσω των δημοσιεύσεων της ο Κιρτσνερισμός αποκτά μια συμβολική διάσταση, όπου συμβολισμός γίνεται μετωνυμία της πολιτικής εμπειρίας μέσα από την πορεία ενός προεδρευόμενου ζεύγους.

²⁴Μτφρ. «Μαχητική Περονίστρια. Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας της Αργεντινής με γενναιόδωρη εντολή.

²⁵Η ιστοσελίδα του Economist το 2007, έπειτα από την εκλογή Fernández de Kirchner, δημοσίευσε άρθρο με τίτλο «The coronation of Queen Cristina».

Στην περίπτωση της Brnabic, ο διαδικτυακός λόγος της πολιτικού φέρει πολύ πιο ξεκάθαρα χαρακτηριστικά, δημιουργώντας μια ξεκάθαρη κατασκευή. Όπως γίνεται σαφές κι από τον πίνακα 2, πάνω από τις μισές δημοσιεύσεις της πολιτικού αναφέρονται στις συναντήσεις της με άλλους ηγέτες και διάφορους φορείς. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Πρωθυπουργός είναι διορισμένη από τον Vucic, αν και η στάση ζωής της αντίκειται στο συντηρητικό προφίλ της ηγεσίας του. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η αντίφαση αυτή σε συνδυασμό με την κριτική που δέχεται από τα ΜΜΕ και μερίδα πολιτών δημιουργεί ανάγκη νομιμοποίησης (The New York Times Editorial Board, 2017). Στην πλειονότητα των δημοσιεύσεων η πολιτικός κατασκευάζει και παρουσιάζει την ικανότητά της να οδηγήσει τη χώρα προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια τέτοια περίπτωση αποτυπώνεται παρακάτω:

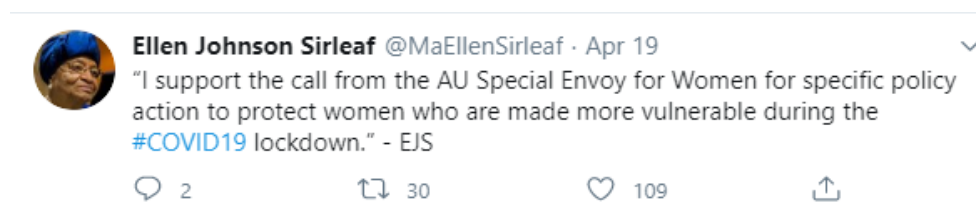
Στις περιπτώσεις που η Πρωθυπουργός δεν ενημερώνει τα ακροατήρια για τις συνεργασίες ή τις επιτυχίες της, κάνει σχόλια επιβράβευσης για καλλιτεχνικές ή αθλητικές επιτυχίες πολιτών της Σερβίας. Μόνο σε τέτοιες περιπτώσεις επιβράβευσης, η πολιτικός απευθύνεται στα ακροατήρια σε πιο χαλαρό ύφος:

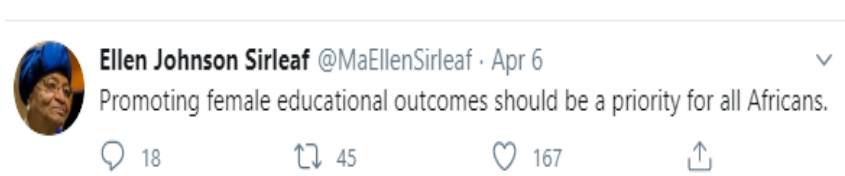
Τέτοιες δημοσιεύσεις θα μπορούσαν να γίνουν αντιληπτές ως μια κίνηση σύσφιξης των σχέσεων με τους πολίτες μέσω κοινών σημείων αναφοράς που δημιουργούν θετικά συναισθήματα στην ευρύτερη κοινότητα, όπως μια νίκη ή μια παγκόσμια βράβευση ενός Σέρβου ηθοποιού. Η δημιουργία δεσμών μέσω σημείων ταύτισης είναι στοιχείο που παρατηρείται σε όλες τις περιπτώσεις του δείγματος. Ακόμα, αν και οι δημοσιεύσεις της Brnabic είναι συχνές στο Twitter λειτουργούν,

κατά κύριο λόγο, ως σύντομα δελτία Τύπου. Ακόμα, δεν παρατηρούνται πολιτικές τοποθετήσεις, ούτε σημαντικός αριθμός δημοσιεύσεων με προσωπικές αναφορές.

Αντίθετα, ο λογαριασμός της Sirleaf στο Twitter αποτελεί διάλογο διάχυσης των πολιτικών της απόψεων και κανάλι προάσπισης των γυναικείων ζητημάτων. Η διαφορά συγκριτικά με τις υπόλοιπες πολιτικούς είναι χαρακτηριστική, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Sirleaf δημιουργεί λογαριασμό στο Twitter έχοντας ήδη αφυπηρετήσει. Εξαιτίας αυτού θα μπορούσε ειπωθεί ότι ο λόγος της δεν περιορίζεται από τη θεσμική της θέση, σε αντίθεση με τις λοιπές μελέτες περίπτωσης. Στο προαναφερθέν πλαίσιο, ο διαδικτυακός της λόγος γίνεται μοχλός πίεσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ισότητα των φύλων, ενώ παράλληλα αποτελεί έναν τρόπο διατήρησης της πολιτικής της δράσης και της επικοινωνίας της με τα ακροατήρια:

Οι δημόσιες τοποθετήσεις της πρώην Προέδρου, είτε προκρίνουν την εφαρμογή πολιτικών πρακτικών για την βελτίωση των συνθηκών ζωής των γυναικών, είτε επιβραβεύουν πολιτικές προτάσεις και εφαρμοσμένες πρακτικές (@MaEllen Sirleaf, 2020). Ο λόγος της είναι προτρεπτικός και φιλοδοξεί να γίνει απόδειξη του πολιτικού της ήθους. Μια σειρά δημοσιεύσεων της Sirleaf αντλούν από την πραγματικότητα της Αφρικής για να συζητήσουν τις παγκόσμιες ανισότητες. Ο πυρήνας των επιχειρημάτων της είναι η σημασία της εκπαίδευσης στην καταπολέμηση των έμφυλων ζητημάτων:

Η Sirleaf αυτοπαρουσιάζεται ως πολιτικά ενεργή. Συχνά, ενημερώνει τα ακροατήρια ότι είναι ενήμερη για τις εξελίξεις και βρίσκεται σε εγρήγορση προκειμένου να συνεχιστεί η πρόοδος των γυναικείων κινημάτων στις χώρες της αφρικανικής ηπείρου. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο λόγος της Sirleaf εκμεταλλεύεται την γραμματική των νέων μέσων προκειμένου να δημιουργήσει ξεκάθαρα νοήματα στα πλαίσια μιας αδιαμεσολάβητης επικοινωνίας:

Η δημοσίευση πολιτικών απόψεων συχνά δεν είναι ο μόνος τρόπος που η Sirleaf παρουσιάζει τον εαυτό της ως έναν ενεργό πολιτικό, άρα ακόμα αξιόπιστο :

Σε συμφωνία με τα προφίλ των υπόλοιπων πολιτικών, η Sirleaf κάνει tweets που αναφέρονται στις συναντήσεις της με φορείς και πολιτικά πρόσωπα, όπως επίσης και στις διαλέξεις που δίνει σε όλο τον κόσμο, οι οποίες αφορούν κυρίως ζητήματα ανισότητας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Καταλήγοντας, τα θέματα των δημοσιεύσεων των πολιτικών στο Twitter αναδεικνύουν το βασικό χάρτη του λόγου τους. Λαμβάνοντας υπόψη τα κύρια μοτίβα που αναδεικνύονται κατά την ανάλυση του λόγου τους δεν παρατηρούνται σαφείς επιρροές του φύλου στη ρητορική των γυναικών του δείγματος. Μπορεί άλλοι παράγοντες, όπως η ιδεολογία, η σεξουαλικότητα ή το πολιτικό πλαίσιο να αναδεικνύονται πιο επιδραστικοί από το φύλο. Είναι ενδιαφέρουσα η αποτύπωση της συσχέτισης ανάμεσα στη συχνότητα συνηγορίας υπέρ των γυναικείων θεμάτων και τη κάθε μελέτη περίπτωσης:

Χρήστης Λογαριασμού * Προάσπιση γυναικείων θεμάτων Crosstabulation

Count

		Προάσπιση γυναικείων θεμάτων		Total
		Όχι	Ναι	
Χρήστης Λογαριασμού	Ardern	84	16	100
	Brnabic	97	3	100
	Fernández de Kirchner	79	21	100
	Sirleaf	35	65	100
Total		295	105	400

Πίνακας 3 Προάσπιση γυναικείων θεμάτων ανά χρήση

Η Fernández de Kirchner κάνει σχετικές δημοσιεύσεις. Όμως ο λόγος της μεταφέρει παράλληλα με τις έμφυλες αναφορές σαφείς ιδεολογικές προεκτάσεις:

«La democracia tiene nombre de mujer y en Ecuador está presa. Libertad a Paola Pabón, prefecta de Pichincha, presa y Gabriela Rivanedeira, asilada. Mujeres, jóvenes, comprometidas y votadas por su pueblo.²⁶»

@CFKArgentina,[2019](#)

Στην παραπάνω δημοσίευση οι γυναίκες είναι ψηφισμένες από το λαό και η πολιτικός θέλει να επικοινωνήσει για ακόμα μια φορά στα ακροατήρια της τη σημασία της λαϊκής εντολής.

Στην περίπτωση της Sirleaf, η πλειονότητα των δημοσιεύσεων αφορά την προάσπιση γυναικείων θεμάτων. Με τον τρόπο αυτό, το Twitter γίνεται διάυλος προώθησης μιας ρητορικής με κέντρο τη γυναικεία ενδυνάμωση. Οι διαφορές πάνω στο θέμα από τις πολιτικούς που ηγούνται είναι κατανοητές και αναμενόμενες, καθώς, όπως έχει σημειώσει η Παντελίδου - Μαλούτα (2002) είναι μάταιο να προϋποθέτουμε μια γυναικεία πολιτική και μια καθολική εμπειρία της θηλυκότητας. Μια τέτοια ιδέα θα λειτουργούσε ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία ωθώντας μας να υιοθετήσουμε το κυρίαρχο δυισμό ανάμεσα στη θηλυκότητα και την αρρενωπότητα.

4.3 Η αλληλεπίδραση

Με σκοπό να ελεγχθεί η χρήση των μέσων αλληλεπίδρασης του Twitter από τους πολιτικούς του δείγματος καταγράφεται η συχνότητα με την οποία χρησιμοποιούν hashtags (#), replies ή mentions (@), ο διαμοιρασμός οπτικοακουστικού περιεχομένου καθώς η ύπαρξη αναδημοσιεύσεων (retweets). Η χρήση των παραπάνω εργαλείων αλληλεπίδρασης είναι ενδεικτική του τρόπου που οι γυναίκες του δείγματος αξιοποιούν τη γραμματική του μέσου προκειμένου να αναπτύξουν μια εναλλακτική μορφή επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με τα ακροατήρια. Για παράδειγμα, η συχνή χρήση των #hashtags υποδεικνύει ότι οι δημοσιεύσεις της πολιτικού είναι μια προσπάθεια συμμετοχής σε μια μεγάλη συζήτηση μεταξύ των χρηστών του μέσου κοινωνικής δικτύωσης και ξεφεύγει από τα πλαίσια της απλής απεύθυνσης. Πιο συγκεκριμένα, παρακάτω παρατίθενται οι ποσοτική μέτρηση της χρήσης #hashtags ανά πολιτικό :

²⁶Μτφρ: «Η δημοκρατία έχει το όνομα γυναίκας και στον Ισημερινό η Δημοκρατία φυλακίζεται. Ελευθερία στην Paola Pabón, νομάρχη του Pichincha, φυλακισμένη και Gabriela Rivanedeira, να δοθεί άσυλο. Γυναίκες, νέες, αφοσιωμένες και ψηφισμένες από τους λαούς τους»

Χρήστης Λογαριασμού * Γίνεται χρήση #hashtags Crosstabulation

Count

		Γίνεται χρήση hashtags (#hashtags)		Total
		Όχι	Ναι	
Χρήστης Λογαριασμού	Ardern	49	51	100
	Brnabic	43	57	100
	Fernández de Kirchner	80	20	100
	Sirleaf	40	60	100
Total		212	188	400

Πίνακας 4 Η χρήση των hashtags (#)

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι η Ardern, Brnabic και Sirleaf χρησιμοποιούν τα #hashtags σε σημαντικό βαθμό. Αντίθετα, η Fernández de Kirchner μόνο στο 20% των δημοσιεύσεων της κάνει χρήση #hashtags. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η τελευταία χρησιμοποιεί περισσότερο το προσωπικό της προφίλ στο Twitter ως κανάλι τοποθέτησης και ενημέρωσης, όχι ως πλατφόρμα αλληλεπίδρασης. Με εξαίρεση την Fernández de Kirchner, οι υπόλοιπες πολιτικοί του δείγματος κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούν #hashtags στις δημοσιεύσεις τους. Η συχνότερη χρήση εμφανίζεται στην περίπτωση της Sirleaf. Αυτό εξηγείται αν αναλογιστούμε ότι να μεγάλο μέρος των δημοσιεύσεων της στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχει μορφή δημόσιας τοποθέτησης πάνω σε διαχρονικά ή επίκαιρα ζητήματα τα οποία αποτελούν και διαδικτυακά θέματα συζήτησης. Η παρατήρηση αυτή έρχεται προς επίρρωση όσων συζητήθηκαν στην προηγούμενη ενότητα για την προσπάθεια αλληλεπίδρασης της πρώην Προέδρου με διαφορετικά ακροατήρια μέσω Twitter.

Ανάλογα δεδομένα προκύπτουν και από την συγκέντρωση των δεδομένων αναφορικά με τα εργαλεία απευθείας αλληλεπίδρασης της πολιτικού με άλλους χρήστες. Εν προκειμένω συγκεντρώθηκαν δεδομένα για τις επισημάνεις άλλων χρηστών (@mentions), τις απαντήσεις (@replies) και τις αναδημοσιεύσεις άλλων χρηστών (@retweets):

Χρήστης Λογαριασμού * Αναφέρεται σε άλλο χρήστη (@mention) Crosstabulation

Count

		Αναφέρεται σε άλλο χρήστη (@mention)		Total
		Όχι	Ναι	
Χρήστης Λογαριασμού	Ardern	53	47	100
	Brnabic	29	71	100
	Fernández de Kirchner	78	22	100
	Sirleaf	57	43	100
Total		217	183	400

Πίνακας 5 Η χρήση των επισημάνσεων άλλων χρηστών (@mentions)

Χρήστης Λογαριασμού * Απαντά σε άλλο χρήστη (@reply) Crosstabulation

Count

		Απαντά σε άλλο χρήστη (@reply)		Total
		Όχι	Ναι	
Χρήστης Λογαριασμού	Ardern	79	21	100
	Brnabic	97	3	100
	Fernández de Kirchner	98	2	100
	Sirleaf	100	0	100
Total		374	26	400

Πίνακας 6 Η χρήση των απαντήσεων σε άλλους χρήστες (@replies)

Στο παραπάνω διάγραμμα, καταγράφεται μεγάλη συχνότητα επισημάνσεων (@mention) στο σύνολο των δημοσιεύσεων κάθε πολιτικού. Ωστόσο, η απάντηση σε χρήστες (@reply) μέσω της πλατφόρμας του Twitter είναι ένα στοιχείο που απαντάται ελάχιστα στο δείγμα. Μόνο στην περίπτωση της Ardern καταγράφονται 21 περιπτώσεις απάντησης πολιτικού του δείγματος σε άλλους χρήστες. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι δημοσιεύσεις αυτές έγιναν στα πλαίσια προεκλογικής εκστρατείας, όπου η υποψήφια τότε Πρωθυπουργός αποφάσισε να απαντά απευθείας σε ερωτήσεις πολιτών. Η διαδικασία αυτή συνοδεύτηκε από το ανάλογο hashtag(#AskJacinda), ενώ οι απαντήσεις της τότε υποψηφίου συνοδεύονταν συχνά από βίντεο (@jacindaardern, [2017](#)).

Πέρα από την περίπτωση της Ardern η συχνότητα των επισημάνσεων άλλων χρηστών από τις γυναίκες του δείγματος μπορεί να εξηγηθεί αν αναλογιστούμε ότι μεγάλο μέρος της δραστηριότητας των πολιτικών στην πλατφόρμα αφιερώνεται στην προβολή του έργου τους. Παρατηρείται ότι έπειτα από μια συνάντηση συχνά δημοσιεύουν φωτογραφίες κάνοντας επισήμανση άλλους πολιτικούς δρώντες ή φορείς. Μάλιστα κάποιες φορές αναδημοσιεύουν αντίστοιχες δημοσιεύσεις πολιτικών στις

οποίες οι ίδιες έχουν επισημανθεί. Είναι σημαντικό όμως ότι δεν καταγράφεται ιδιαίτερη ισχυρή παρουσία αναδημοσιεύσεων στο προφίλ των πολιτών.

Στο παρόν κεφάλαιο έγινε η ανασκόπηση του διαδικτυακού λόγου των γυναικών που ηγούνται στην κοινωνική πλατφόρμα του Twitter. Συμπερασματικά, αυτό που παρατηρείται είναι ότι αναπαράγονται τα μοτίβα και οι συμβολισμοί που υπάρχουν στη ρητορική και την αναπαράσταση των πολιτικών ανεξάρτητα από τον εκάστοτε διάυλο επικοινωνίας. Αναλυτικότερα, τα αποτελέσματα της κωδικοποίησης και ανάλυσης του λόγου τους στο Twitter υποδεικνύουν ότι οι γυναίκες που ηγούνται χρησιμοποιούν το κοινωνικό δίκτυο για να προβάλλουν κυρίως το έργο τους. Παράλληλα, με συγκλίσεις και αποκλίσεις ανά περίπτωση, καταγράφεται αυξημένη συχνότητα συζήτησης θεμάτων κοινωνικής πολιτικής και γίνεται χρήση των αλληλεπιδραστικών εργαλείων της κοινωνικής πλατφόρμας. Ο τρόπος χρήσης της γραμματικής τους Twitter δίνει στις γυναίκες που ηγούνται τη δυνατότητα να αναπτύξουν ένα πιο προσωποποιημένο και μοναδικό γλωσσικό ύφος συμμετέχοντας σε δημόσιες συζητήσεις. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας, το πλέον χρησιμοποιούμενο εργαλείο είναι τα hashtags (#) που όπως έχει ήδη καταγραφεί αποτελεί κυρίαρχο εργαλείο στην επικοινωνία πολιτικού λόγου στο Twitter (PewResearchCentre, [2020](#)).

Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρήσε να σκιαγραφήσει την αναπαράσταση της γυναικείας ηγεσίας στις σύγχρονες δημοκρατίες ερευνώντας τέσσερις διαφορετικές μελέτες περίπτωσης, με διαφορετικό πολιτικό και πολιτιστικό περιβάλλον και διαφορετικό ιδεολογικό υπόβαθρο προκειμένου να προσεγγιστεί η αναπαράσταση των γυναικών σε ηγετικές θέσεις στα Νέα Μέσα. Κρίθηκε σημαντικό να χαρτογραφηθεί η πρόσληψη της ηγεσίας και η σύνδεσή της με το φύλο μέσα σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο πολιτικό περιβάλλον που τελεί υπό την καθοριστική επίδραση του λόγου των Μέσων και της γραμματικής των κοινωνικών δικτύων. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δημοσιεύματα για τις Ardern, Brnabic, Fernández de Kirchner και Sirleaf στα ηλεκτρονικά δημοσιογραφικά Μέσα με διεθνή απήχηση καθώς και προσωπικές δημοσιεύσεις των τεσσάρων γυναικών που έχουν ηγηθεί σύγχρονων δημοκρατιών στο κοινωνικό δίκτυο του Twitter.

Στο θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας περιγράφηκαν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες εισερχόμενες στον ανδροκρατούμενο κόσμο της πολιτικής, ειδικότερα όταν διεκδικούν θέσεις υψηλής ιεραρχίας. Μέσα από την περιγραφή των αντιξοοτήτων, επιχειρήθηκε η παρουσίαση των θεσμικών, πολιτιστικών και κοινωνικών παραγόντων που διατηρούν τον ανδροκρατικό χαρακτήρα της εκτελεστικής εξουσίας, παρά τις βελτιώσεις στην κοινοβουλευτική εκπροσώπηση τα τελευταία χρόνια. Στη συνέχεια, σε μια προσπάθεια προσέγγισης των αιτιών μειονεκτικής εκπροσώπησης των γυναικών στην πολιτική παρατέθηκαν οι παράγοντες που επηρεάζουν την αναπαράσταση της γυναίκας στη δημόσια σφαίρα παράλληλα με την επίδραση των κοινωνικών ρόλων και των έμφυλων χαρακτηριστικών σε αυτή. Μετέπειτα, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας παρουσιάστηκαν οι απόψεις και οι θεωρίες που εξετάζουν το φύλο ως καθοριστικό παράγοντα στον τρόπο διαχείρισης της ηγεσίας, εστιάζοντας στην ιδέα περί μετασχηματιστικής ηγεσίας και του επίκτητου γυναικείου πλεονεκτήματος (Singh, 2006:13, Burns, 2003:76). Οι αναφορές αυτές αποτέλεσαν πολύτιμο υλικό προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι κοινωνικές κατασκευές κι οι συμβολισμοί που επηρεάζουν την αναπαράσταση των γυναικών στην ηγεσία. Επισημάνθηκαν, ακόμα, τα θετικά στερεότυπα τα οποία συχνά συνοδεύουν την εικόνα της γυναίκας στην ηγεσία, τα οποία αντλούν από την ιδέα ότι οι γυναίκες εκπαιδεύονται και γαλουχούνται με τρόπους που οδηγούν σε περισσότερο δημοκρατικά και κοινωνικά μοντέλα ηγεσίας. Όπως σημειώθηκε, τα θετικά στερεότυπα οδηγούν σε τάσεις εξιδανίκευσης και συμβολισμούς που εντείνουν το αφύσικο της γυναίκας στη δημόσια σφαίρα, ενσωματώνουν τον κοινωνικό δεισμό και συχνά οδηγούν σε εύκολη και γρήγορη κριτική προς τις γυναίκες που άρχονται.

Με σκοπό την πληρέστερη προσέγγιση της κατανόησης του διαλόγου γύρω από την γυναικεία ηγεσία αφιερώθηκε ένα ξεχωριστό κεφάλαιο στο ρόλο των Μέσων στην πολιτική. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν οι συνήθεις τρόποι πλαισίωσης των γυναικών κατά την κάλυψη των

πολιτικών θεμάτων. Φαινόμενα όπως, η προσωποποίηση της πολιτικής κι η μεσοποίηση της πολιτικής διαδικασίας, ο σκληρός ανταγωνισμός ως απόρροια της κοινωνίας του θεάματος ή η διατήρηση των στερεοτύπων στο δημόσιο διάλογο φαίνεται να επιδρούν στην αναπαράσταση των γυναικών που ηγούνται στις σύγχρονες δημοκρατίες. Ακόμα, συζητήθηκε η συνεισφορά της οικειοποιημένης πολιτικής στη διεύρυνση των ακροατηρίων των γυναικών πολιτικών και στην ανανεωμένη αναπαράστασή τους. Ανατρέχοντας στις σχετικές έρευνες για την κάλυψη των γυναικών που ηγούνται καταγράφονται φαινόμενα, όπως η έμφυλη αναπαράσταση, η συμβολική εξόντωση, η μειωμένη ορατότητα των γυναικών πολιτικών στα Μέσα κατά τις προεκλογικές περιόδους, όπως επίσης και η παρουσίαση τους συναρτήσει της οικογενειακής και προσωπικής τους κατάστασης (Tuchman, 1978:3-38, Fowler, Lawless, 2009:529).

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο πολυσυζητημένο φαινόμενο του *διπλού δεσμού* που φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν συχνά οι γυναίκες στην πολιτική ηγεσία κι όχι μόνο. Προκειμένου να διερευνηθεί η διαχρονικότητα του φαινομένου και η επιρροή του φαινομένου στη σύγχρονη δημόσια σφαίρα. Ακριβέστερα, καταγράφηκε ο τρόπος που το φαινόμενο του διπλού δεσμού ωθεί τις γυναίκες πολιτικούς σε μια μόνιμη προσπάθεια απόδειξης αξιοπιστίας και νομιμοποίησης, ενώ παράλληλα ενισχύει τη σύνδεσή τους με την ιδιωτική σφαίρα (Jamieson, 1995:9). Τέλος, συζητήθηκαν οι τρόποι με τους οποίους η δημοφιλής κουλτούρα και η αδιαμεσολάβητη επικοινωνία των Νέων Μέσων έχουν δημιουργήσει απεικασματα μιας πιο εξανθρωπισμένης μορφής της πολιτικής πέρα από το κυρίαρχο πρότυπο του άνδρα ηγέτη, στοιχείο που παρουσιάζεται βοηθητικό στην πρόοδο της συζήτησης αναφορικά με τις εικόνες της θηλυκότητας στη σύγχρονη πολιτική.

Ακολούθως, στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάστηκε η ταυτότητα της έρευνας, το ερευνητικό ερώτημα, οι κύριοι ερευνητικοί στόχοι καθώς και το δείγμα της έρευνας. Για την καλύτερη κατανόηση των, υπό μελέτη, περιπτώσεων έγιναν σύντομες αναδρομές στην πορεία της κάθε γυναίκας Προέδρου ή Πρωθυπουργού που συμπεριλήφθηκε στο δείγμα. Στο πλαίσιο του δεύτερου κεφαλαίου, προσδιορίστηκαν οι μέθοδοι ανάλυσης του δείγματος, δηλαδή η θεματική ανάλυση και ανάλυση λόγου καθώς και η χρησιμότητα των συγκεκριμένων ερευνητικών μεθόδων για τους σκοπούς της εργασίας.

Σε συνέχεια όσων προηγήθηκαν και λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της εργασίας, όπως καταγράφηκαν στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο, μπορούν να διατυπωθούν ορισμένα γενικότερα, αλλά και κάποια πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα. Είναι αξιοσημείωτο ότι, έπειτα από την παρακολούθηση του διεθνούς διαλόγου, δεν παρατηρείται έντονη έμφυλη αναπαράσταση με νύξεις αναφορικά με την αξιοπιστία των γυναικών που ηγούνται, υποτίμηση λόγω φύλου ή αναφορές στην εμφάνιση των πολιτικών, δεδομένα που έχουν καταγραφεί σε προγενέστερες έρευνες. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα Μέσα αναφέρονται στην οικογενειακή κατάσταση και την ηλικία των πολιτικών, η συχνότητα των αναφορών αυτών είναι περιορισμένη. Η αναφορά της οικογενειακής κατάστασης

στην αρχή των δημοσιευμάτων μοιάζει με παρελθοντικό κατάλοιπο χωρίς ιδιαίτερη σημασία για την αφήγηση. Τα δεδομένα αυτά είναι ιδιαίτερα σημαντικά καθώς έρχονται σε αντίθεση με ένα μεγάλο σώμα της βιβλιογραφίας. Αυτό που επιβεβαιώνεται είναι η παρατήρηση της Norris (1997) περί έμμεσης και λανθάνουσας συμβολικής αναπαράστασης των γυναικών που προκύπτει ως αποτέλεσμα των έμφυλων στερεοτύπων, κάποιες φορές θετικών, και της σύνδεσης των γυναικών με την ιδιωτική σφαίρα (:163).

Σημειώνεται ότι δεν παρατηρούνται στοιχεία *συμβολικής εξόντωσης*, όπως αυτά έχουν διατυπωθεί από την Tuchman (1978). Ακόμα, δεν επιβεβαιώνεται ότι τα Μέσα ζητούν τη γνώμη των γυναικών που ηγούνται, κυρίως, σχετικά με λεγόμενα *γυναικεία θέματα*. Αντιθέτως, μέσω των αποτελεσμάτων του τέταρτου κεφαλαίου έγινε κατανοητό ότι δύο από τις τέσσερις γυναίκες πολιτικούς του δείγματος δεν διστάζουν να τοποθετούνται δημόσια για ζητήματα κοινωνική πολιτικής, την Υγεία, την Παιδεία και θέματα της ιδιωτικής σφαίρας. Δηλαδή δεν επιχειρούν να αποποιηθούν το ενδιαφέρον τους για αυτά τα θέματα στο βωμό της κατασκευής μια εικόνας περισσότερο εναρμονισμένης με τα πρότυπα του άνδρα – ηγέτη που ασχολείται με ζητήματα «νόμου και τάξης» και συνήθως θεωρείται ότι εμπνέει ασφάλεια κι αποφασιστικότητα στα ακροατήρια. Άρα παρατηρείται απόκλιση με μια μερίδα των θεωριών.

Έτσι τα όποια στοιχεία έμφυλης αναπαράστασης τροφοδοτούνται διαφορετικά από κάθε πολιτισμικό πλαίσιο, ενώ επηρεάζεται από λοιπούς παράγοντες όπως η ιδεολογία ή η σεξουαλικότητα. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, ότι τα διεθνή Μέσα, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στο δείγμα συνήθως δημοσιεύουν ιστορίες με θεματικές πλαισιώσεις και εκτενείς αναφορές στις ιδιαίτερες πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες κάθε χώρας. Το αποτέλεσμα είναι να δημιουργείται χώρος για την ανανέωση της συζήτησης σχετικά με την ηγεσία, τη θηλυκότητα, τους έμφυλους ρόλους, την ισότητα και τη συμμετοχικότητα των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων

Είναι πιθανό η έλλειψη έμφυλης κάλυψης να οφείλεται στα χαρακτηριστικά των Μέσων που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας. Τα ειδησεογραφικά Μέσα του δείγματος έχουν ευρεία απήχηση, διεθνές ακροατήριο και συχνά δημοσιεύουν κείμενα ανταποκριτών από όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να συζητούν για τις γυναίκες του δείγματος χωρίς άμεση επιρροή από το πολιτικό κέντρο της εκάστοτε χώρας, όπως θα συνέβαινε αν το δείγμα περιλάμβανε τον εγχώριο Τύπο για κάθε μελέτη περίπτωσης. Επίσης, τα Μέσα που συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα απευθύνονται σε πολυπολιτισμικά και παγκοσμιοποιημένα ακροατήρια με υψηλό πολιτιστικό κεφάλαιο. Έτσι, ο διάλογος που καταγράφεται στην εργασία εγγράφεται μέσα στα όρια της πολιτικής ορθότητας. Για να γίνει αυτό εναργέστερο, μπορούμε να ανακαλέσουμε την περίπτωση της πρώην Πρόεδρου και νυν Αντιπροέδρου της Αργεντινής, Fernández de Kirchner. Από τα παραδείγματα που

εκτέθηκαν μέσα στο κύριο σώμα της εργασίας γίνεται κατανοητό ότι η κάλυψη της από τα εγχώρια Μέσα έχει περισσότερες έμφυλες αναφορές συγκριτικά με την αναπαράστασή της στα διεθνή Μέσα.

Αποκλείοντας τα ρητά σημάδια έμφυλης αναπαράστασης, προκύπτουν όχι μόνο παρατηρήσεις για την κανονικοποίηση των έμφυλων στερεοτύπων και τη φυσική μεταφορά τους στα πεδία της πολιτικής, αλλά και για τη σημασία των πολιτιστικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων στην αναπαράσταση. Συγκεκριμένα, αναδεικνύεται ότι η έμφυλη αναπαράσταση της ηγεσίας, ακόμα κι όταν κατασκευάζεται μέσα στα προαναφερθέντα πλαίσια, είναι βαθιά εγγεγραμμένη μέσα στο Ιστορικό Ασυνείδητο κι άρα επανέρχεται εκούσια ή ακούσια με ποικίλους τρόπους στο δημόσιο διάλογο. Μέσα σε αυτή τη συνθήκη, η κυρίαρχη αναπαράσταση του φύλου δημιουργεί εντυπώσεις και στερεότυπα αναφορικά με την ηγεσία. Ακόμα κι όταν τα στερεότυπα αυτά κρίνονται ως θετικά τείνουν να επιβεβαιώνουν την ήδη υπάρχουσα πρόσληψη περί ηγεσίας κι απομακρύνουν τις δημοκρατίες από την πορεία προς μια έμφυλα ουδέτερη διακυβέρνηση.

Πιο συγκεκριμένα, τα μοτίβα που εντοπίστηκαν στην αναπαράσταση των γυναικών που ηγούνται αντλούν από την αντίληψη της γυναικείας ηγεσίας ως κάτι το καινοφανές ή μη κανονικό. Το αποτέλεσμα είναι ο υπερτονισμός της μοναδικότητας κι η δημιουργία συμβολισμών. Η έμφαση στη μοναδικότητα των γυναικών που κυβερνούν, αλλά και η συχνή αφήγηση της προσωπικής τους ιστορίας απομακρύνει τη συζήτηση από τους κοινωνικούς λόγους, εξαιτίας των οποίων η εκτελεστική εξουσία είναι ακόμα ένα μέρος περισσότερο προσφιλές στους άνδρες. Επίσης, σημειώνεται ότι κάποιες φορές τα Μέσα τις αναπαριστούν ως νεωτερίστριες ή φορείς της αλλαγής και της μετασηματιστικής ηγεσίας. Αυτό κρίνεται ως ένα θετικό στερεότυπο, το οποίο όμως δημιουργεί αυξημένες προσδοκίες και ανάγει το φύλο σε αυταξία. Οι συμβολισμοί αυτοί, είτε γίνονται είτε γίνονται αντικείμενο διαπραγματεύσεως από τις γυναίκες που ηγούνται, είτε απορρίπτονται από αυτές σε μια προτροπή επαναπροσδιορισμού του διαλόγου την πολιτική ισότητα, είτε ενσωματώνονται σε μια προσπάθεια διεύρυνσης των εκλογικών πλεονεκτημάτων του φύλου τους. Σε αυτή την τελευταία περίπτωση, τόσο οι πολιτικοί, όσο και τα ΜΜΕ χρησιμοποιούν συμβολισμούς που αντλούν από τις θεωρίες περί επίκτητων γυναικείων πλεονεκτημάτων. Όπως έχει προαναφερθεί, τα γυναικεία επίκτητα πλεονεκτήματα λαμβάνουν συχνά μέρος στη συζήτηση για τη γυναικεία ηγεσία. Δηλαδή καταγράφεται ότι οι γυναίκες του δείγματος συχνά συζητούνται ως φορείς μιας δυνάμει πιο συμμετοχικής κι ειλικρινούς διακυβερνήσεως ως μοχλοί αποκατάστασης της ειρήνης και της κοινωνικής ισότητας (Norris, 1997:163). Γενικότερα, πολλές φορές θεωρείται ότι εισέρχονται στην πολιτική με αγνότερες επιδιώξεις. Τα παραπάνω κρίνεται ότι προκαταβάλλουν τη διακυβέρνηση, δημιουργούν πλάνες, αυξημένες προσδοκίες και νέα στερεότυπα. Τα στερεότυπα αυτά συγκρατούν τις συσχετίσεις ανάμεσα στα επίκτητα χαρακτηριστικά της αρρενωπότητας και τα πρότυπα ηγεσίας, ενώ ενισχύουν τη σύνδεση της γυναίκας με την ιδιωτική σφαίρα.

Ακόμα, η παρακολούθηση του διαλόγου αναφορικά με τις τέσσερις πολιτικούς του δείγματος αφήνει το περιθώριο να σημειώσουμε κάποιες παρατηρήσεις αναφορικά με τη δυναμική σχέση ανάμεσα στις ηγέτιδες και τα Μέσα. Αρχικά, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι υπάρχει μια ζωντανή συζήτηση αναφορικά με τη γυναικεία ενδυνάμωση και την ισόποση εκπροσώπηση στην ηγεσία. Πολλά από τα δημοσιεύματα, αποτελούν οδοιπορικά στις ιδιαίτερες πολιτικές συνθήκες κάθε κράτους και το ρόλο τους στη διακυβέρνηση. Ωστόσο, η τελική συνολική εικόνα της κάθε πολιτικού είναι το αποτέλεσμα των διαλογικών σχημάτων ανάμεσα σε αυτήν και τα Μέσα. Σε όλες τις περιπτώσεις το φύλο είναι μια παράσταση που είτε την αποδέχονται, είτε την σκηνοθετούν εκ νέου. Ένα παράδειγμα είναι η Πρωθυπουργός της Ν. Ζηλανδίας, Ardern. Στην αναπαράσταση της πολιτικού ενυπάρχουν πάρα πολλά στοιχεία του σύγχρονου διαλόγου αναφορικά με την γυναικεία ηγεσία και το φύλο. Η Ardern γίνεται πολλές φορές θέμα στα Μέσα κι αυτό ξεκινά κυρίως με την εγκυμοσύνη της, η οποία θεωρήθηκε από την πλειονότητα των Μέσων ως ένα προοδευτικό σημάδι για την εικόνα και την πρόσληψη του Πολιτικού. Επιπρόσθετα, η ίδια αναπαρίσταται ως μετασχηματιστική, νεωτερίστρια και πρότυπο για τις νέες γενιές. Στην περίπτωση της, η αναπαράσταση της γυναικείας ηγεσίας συνδυάζεται με την έντονα προσωποποιημένη κάλυψη. Παρομοίως, αναφορικά με την Πρωθυπουργό της Σερβίας Brnabic, το φύλο και ο σεξουαλικός προσανατολισμός επέφεραν έντονη προσωποποίηση στην κάλυψη και δημιούργησαν προσδοκίες αναφορικά με δυνάμει κοινωνικό μετασχηματισμό.

Επιπρόσθετα, συμπεραίνεται ότι σε όλες τις περιπτώσεις του δείγματος, ο ρόλος των ιδιαίτερων πολιτιστικών παραγόντων κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικός για την αναπαράσταση. Κυρίως αυτό συμβαίνει γιατί οι ιδιαίτερες κοινωνικές διαδικασίες κάθε χώρας έχουν διαμορφώσει επιμέρους ιδέες και πρότυπα για τη θηλυκότητα τα οποία αντανακλώνται στα απεικάσματα της γυναικείας ηγεσίας. Κατ' επέκταση, οι ιδέες για το φύλο, τη μητρότητα, το γάμο, τη συζυγική αγάπη και το φεμινισμό διατρέχουν τις αφηγήσεις των Μέσων αντλώντας από τους επιμέρους προσωπικούς πολιτικούς λόγους. Για αυτό, η θηλυκότητα και η ηγεσία δεν συζητώνται με τον ίδιο τρόπο από τα ίδια Μέσα. Ειδικότερα, η μητρότητα ή η οικογένεια είναι θέματα που ενυπάρχουν σε όλες τις περιπτώσεις και παράγουν συμβολισμούς που πλαισιώνουν τις γυναίκες στην ηγεσία κι αντλούν από την ιδέα περί αλτρουισμού, θυσίας, ανιδιοτελούς φροντίδας και νοικοκυρέματος της χώρας, δηλαδή από έμφυλα στερεότυπα άμεσα συνδεδεμένα με τους ρόλους της γυναίκας στην ιδιωτική σφαίρα. Η παραπάνω παρατήρηση εντοπίζεται έντονα στις περιπτώσεις των Fernández de Kirchner και Sirleaf. Η χρόνια δράση των κοινωνικών κινημάτων έχει επιφέρει συμβολισμούς αναφορικά με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του φύλου και τη μητρότητα, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν από τις πολιτικούς για την εκλογή τους, όπως παρατηρήθηκε στην ανάλυση. Έτσι, οι συμβολισμοί μεταφέρονται στη δημοσιογραφική αναπαράσταση είτε αυτούσιοι, είτε προς διαπραγμάτευση. Με βάσει τα προαναφερθέντα εξηγούνται οι δημοσιογραφικοί τίτλοι που αναφέρονται σε μητέρες του έθνους ή φεμινιστικά σύμβολα. Άρα, συμπεραίνεται ότι οι κοινωνικοί ρόλοι που πηγάζουν από το φύλο μεταφέρονται στην αναπαράσταση των γυναικών πολιτικών δημιουργώντας μια προέκταση του

σπιτιού στη δημόσια σφαίρα. Στο δείγμα της παρούσας εργασίας, αυτό απαντάται με διαφοροποιήσεις και τηρουμένων των αναλογιών, κυρίως ως αποτέλεσμα διασποράς προσωποποιημένων ειδήσεων και οικειοποιημένης πολιτικής επικοινωνίας.

Σε συνέχεια των παραπάνω, η μελέτη του λόγου των γυναικών που ηγούνται στο Twitter αναδεικνύει κάποια συμπεράσματα αναφορικά με τον τρόπο που οι ίδιες επιλέγουν να προβάλουν τον εαυτό τους. Χωρίς να καταγράφονται έμφυλα χαρακτηριστικά στην χρήση και την επικοινωνία τους μέσω του κοινωνικού δικτύου, χρησιμοποιούν το Twitter επιχειρώντας μια μορφή ημι-ιδιωτικής επικοινωνίας κι αδιαμεσολάβητης απεύθυνσης προς τα ακροατήρια. Στο λόγο των πολιτικών στο Twitter παρατηρείται η προσπάθειά τους να φανούν οικείες και αξιόπιστες. Είναι αξιοσημείωτο ότι, κατά κύριο λόγο οι γυναίκες του δείγματος χρησιμοποιούν το κοινωνικό δίκτυο με σκοπό την προβολή του έργου τους. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι οι γυναίκες του δείγματος κάνουν δημοσιεύσεις προκειμένου να ενημερώσουν για συναντήσεις τους με άλλους ηγέτες ή φορείς. Ακολουθούν, σε συχνότητα, δημοσιεύσεις που αφορούν την έκφραση τοποθέτησης ή άποψης για την κοινωνική πολιτική. Ο έλεγχος της συχνότητας αυτών των δημοσιεύσεων έγινε προκειμένου να ελεγχθούν οι βασικές θέσεις του λόγου τους.

Μέσα από την καταγραφή των θεμάτων προκύπτει το συμπέρασμα ότι στο παρόν δείγμα, δεν καταγράφεται αποφυγή ενασχόλησης των γυναικών που ηγούνται με θέματα κοινωνικής πολιτικής. Ούτε σημειώνεται προτίμηση σε θέματα σκληρής πολιτικής ή ζητήματα νόμου και τάξης. Μάλιστα παρατηρείται οι Ardern, Fernández de Kirchner και Sirleaf τοποθετούνται αρκετά συχνά αναφορικά με ζητήματα δικαιωμάτων, εκπαίδευσης ή ισότητας και σπανιότερα για ζητήματα οικονομίας ή άμυνας, για παράδειγμα. Ακολουθούν σε συχνότητα δημοσιεύσεις που αφορούν ενημερώσεις για θέματα του κράτους, δημοσιεύσεις των πολιτικών για προσωπικά τους θέματα και τέλος άλλες γενικότερης θεματολογίας δημοσιεύσεις. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι παρατηρούνται αποκλίσεις ως προς τα θέματα δημοσίευσης. Φαίνεται ότι η διαφοροποίηση επηρεάζεται από παράγοντες όπως, οι πολιτικές συνθήκες κάθε χώρας, η ανάγκη νομιμοποίησης της ηγεσίας μιας πολιτικού και η πολιτική προσωπικότητα.

Επίσης, καταγράφεται υπεροχή πολιτικών θεμάτων στις δημοσιεύσεις έναντι των προσωπικών. Αν και καταγράφεται μειωμένη παρουσία δημοσιεύσεων που αντλούν από την προσωπική ζωή των γυναικών που ηγούνται, ωστόσο, φαίνεται ότι οι προσωπικές δημοσιεύσεις χρησιμοποιούνται με σκοπό να προσδώσουν ειλικρίνεια και αυθεντικότητα σε μια οικειοποιημένη εκδοχή της εικόνας της πολιτικού. Οι προσωπικές δημοσιεύσεις βοηθούν την πολιτικό να εμφανίζεται πιο χαλαρή και οικεία στα ακροατήρια ενισχύοντας τις σχέσεις συμπάθειας με τα ακροατήρια. Συμπερασματικά, ο λόγος τους στο Twitter δε φέρει σαφείς αναφορές που πηγάζουν από το φύλο. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι η παρουσία τους στο κοινωνικό δίκτυο είναι ένας τρόπος ελέγχου της αναπαράστασής τους. Η επικοινωνία τους μέσω Twitter έχει διαφορετικές επιδιώξεις κάθε φορά. Ανά

περίπτωση, τότε στοχεύει στην οικειότητα και τότε στην καλλιέργεια της αξιοπιστίας. Ακόμα φαίνεται ότι ο λόγος τους επηρεάζεται περισσότερο από παράγοντες όπως η ιδεολογία, η σεξουαλικότητα ή οι πολιτικές συνθήκες παρά από το φύλο. Διαφορετική περίπτωση, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεί η Sirleaf.

Ακόμα, αναφορικά με τη χρήση των αλληλεπιδραστικών εργαλείων του Twitter από τις πολιτικούς, καταγράφεται αυξημένη χρήση #hashtags και λιγότερο αυξημένη χρήση επισημάνσεων (@mention) και απαντήσεων (@replies). Τα συμπεράσματα αυτά συνάδουν με συμπεράσματα προηγούμενων μελετών για τη χρήση των αλληλεπιδραστικών εργαλείων στο Twitter, από πολιτικούς και νομοθέτες. Συμπερασματικά, η αυξημένη χρήση #hashtags καταδεικνύει τη διάθεση των πολιτικών να συμμετάσχουν στις δημόσιες συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα στο Twitter. Αυτή είναι μια παρατήρηση που επιβεβαιώνει την αλλαγή της πολιτικής επικοινωνίας στη σύγχρονη διαμεσολάβημένη πολιτική. Οι γυναίκες που ηγούνται φαίνεται να επιθυμούν να απευθυνθούν στα ακροατήρια τους χωρίς τη διαμεσολάβηση των δημοσιογράφων. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η χρήση της ιδιαίτερης γραμματικής του Twitter δίνει στην κάθε πολιτικό τη δυνατότητα να αναπτύξει ένα προσωποποιημένο, μοναδικό κι ίσως αναγνωρίσιμο γλωσσικό ύφος στη διαδικτυακή δημόσια σφαίρα.

Τέλος, ολοκληρώνοντας την παρούσα διπλωματική εργασία αξίζει να σημειωθεί ότι τα έμφυλα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένης της υποεκπροσώπησης και της έμφυλης αναπαράστασης των γυναικών πολιτικών, τείνουν να λαμβάνουν σημαντικό χώρο στο σύγχρονο διάλογο και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τα Μέσα προκρίνουν σημαντικές πτυχές του ζητήματος. Ωστόσο, οι προβληματικές που αναδεικνύονται στα πλαίσια της διπλωματικής, εξηγούν ότι η σύνδεση της ηγεσίας με την αρρενωπότητα και η σύνδεση της θηλυκότητας με την ιδιωτική σφαίρα είναι βαθιά εγγεγραμμένες στο συλλογικό ασυνείδητο με τρόπο που κάποιες χρόνιες κι αλληπάλληλες κοινωνικές κατασκευές μεταφέρονται στο δημόσιο λόγο με φυσικότητα. Έτσι, αν και τα στοιχεία έμφυλης αναπαράστασης είναι περιορισμένα, ωστόσο δεν εκλείπουν. Κατά τη συγγραφή της εργασίας, παρατηρήθηκε ότι οι κοινωνικά κατασκευασμένοι ρόλοι που αποδίδονται στα φύλα διατρέχουν την αναπαράσταση της ηγεσίας ακόμα και στη σύγχρονη δημόσια σφαίρα, η οποία είναι δυνάμει περισσότερο πολυφωνική εξαιτίας του εναλλακτικού πολιτικού διαλόγου που αναπτύσσεται μέσω διαδικτύου. Έτσι, παρατηρείται ότι η έμφυλα ουδέτερη διακυβέρνηση είναι ακόμα ένας απομακρυσμένος στόχος.

Ολοκληρώνοντας τη διπλωματική εργασία, θεωρώ απαραίτητο να αναφερθώ στους περιορισμούς που προέκυψαν κατά την έρευνα. Οι συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης επιλέχθηκαν με σκοπό την προσέγγιση της αναπαράστασης της γυναικείας ηγεσίας μέσα από τη μελέτη διαφορετικών περιπτώσεων που έχουν απασχολήσει τα τελευταία χρόνια τη δημόσια σφαίρα.

Ωστόσο, η επιλογή των συγκεκριμένων πολιτικών περιόρισε τις επιλογές των ΜΜΕ που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στο δείγμα και παράλληλα οδήγησε σε αποτελέσματα τα οποία ήταν δύσκολο να ομαδοποιηθούν και να συγκριθούν. Ακόμα η μελέτη του λόγου των γυναικών στο Twitter αποδείχθηκε εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση. Πρώτον, γιατί το δείγμα ήταν περιορισμένο και οι δημοσιεύσεις κυρίως ενημερωτικού χαρακτήρα και δεύτερον γιατί η γλώσσα δημοσίευσης δεν ήταν πάντα η αγγλική. Για την πληρέστερη αποτύπωση του λόγου των Μέσων, θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον σε επόμενη έρευνα να μελετηθούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των δημοσιογράφων που συζητούν διεθνώς την γυναικεία ηγεσία καθώς και να υπάρξει μια ποσοτική απεικόνιση της συσχέτισης του φύλου με τη θεματική. Είναι πολύ πιθανό τα αποτελέσματα να δείξουν ότι πρόκειται για μια συζήτηση, σχεδόν αποκλειστικά, μεταξύ γυναικών.

Βιβλιογραφία

Διαδικτυακή ελληνική αρθρογραφία

Βαρίνου, Ε. (2020) *Δημοκρατία με άρωμα γυναίκας*. Εφημερίδα των Συντακτών. 23 Ιαν. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<https://www.efsyn.gr/politiki/boyli/228021_dimokratia-me-aroma-gynaikas> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Καθημερινή (2020) Σ. Μισέλ: Σπουδαίο μήνυμα η εκλογή της πρώτης γυναίκας ΠτΔ της Ελλάδας. 22 Ιαν. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://www.kathimerini.gr/1061434/article/epikairothta/politikh/s-misel-spoydaio-mhnyma-h-eklogh-ths-prwths-gynaikas-ptd-ths-elladas>>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Protagonteam (2020) *Αν κυβερνούσαν οι γυναίκες τι θα φορούσαν*; Protagon. 26 Ιαν. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://www.protagon.gr/epikairotita/politismos/an-kyvernousan-oi-gynaikes-ti-tha-forousan-44341983788>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Σιούτη, Β. (2020) Ποιος φοβάται την Κατερίνα Σακελλαροπούλου. LIFO. 25 Ιαν. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.lifo.gr/articles/opinions/267671/poios-fovatai-tin-katerina-sakellaropoyloy>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Taguieff, P. A. (2015) Περονισμός, το υπόδειγμα του εθνικολαϊκισμού. Books Journal. 15 Ιαν. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<http://booksjournal.gr>>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Διαδικτυακή ξενόγλωσση αρθρογραφία

Al Jazeera, 2007. *Profile: Cristina Kirchner*. 28 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://www.aljazeera.com/news/americas/2007/10/2008525172842373691.html>>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Ardern, J. (2017) *New Zealand PM Jacinda Ardern on the need for more women in politics*. Financial Times. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.ft.com/content/8dc326d6-da16-11e7-a039-c64b1c09b482>> [Τελευταία πρόσβαση :28/7/20]

Auletta, K. (2014) *The Hillary Show. Can Hillary Clinton and the media learn to get along?* The New Yorker. 2 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.newyorker.com/magazine/2014/06/02/the-hillary-show>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Badman, V. (2018) *Lessons in feminism via Jacinda Ardern, Michaelia Cash and Bill Shorten.* TheGuardian. 1 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/mar/02/lessons-in-feminism-via-jacinda-ardern-michaelia-cash-and-bill-shorten>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Baird, J. (2013). *In Australia, Misogyny Lives On.* The New York Times. 5 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2013/07/06/opinion/in-australia-misogyny-lives-on.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Baker, S. (2018) *New Zealand's prime minister gave birth in office and is now the first world leader on maternity leave.* BusinessInsider. 21 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.businessinsider.com/jacinda-arden-prime-minister-new-zealands-first-world-leader-maternity-leave-2018-6>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

BBC (2019) *Ana Brnabic: Gay partner of Serbian PM gives birth.* 20 Feb. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-47312826>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

BBC (2012) *Argentina country profile.* 29 May. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/country_profiles/1192478.stm#leaders> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

BBC (2019) *Christchurch shootings: Ardern vows never to say gunman's name.* 19 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-47620630>> [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

BBC, (2011) *Profile: Liberia's Ellen Johnson Sirleaf.* 7 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-africa-15212382>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

BBC (2010) *The women presidents of Latin America.* 31 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-11447598>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Bergner, D. (2010) An Uncompromising Woman. The New York Times. 22 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2010/10/24/magazine/24sirleaf-t.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Black, A., Verveer, M (2018) *Africa's First Elected Woman President Has Transformed Liberia*. Newsweek. 22 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.newsweek.com/africa-first-elected-woman-president-transformed-liberia-787136>> Τελευταία πρόσβαση : [28/7/20]

Burrionuevo, A. (2007) *Argentina's First Lady Elected President*. TheNewYorkTimes. 30 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2007/10/30/world/americas/30argentina.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Carvajal, D. (2010) *A Female Approach to Peacekeeping*. TheNewYorkTimes. 5 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2010/03/06/world/africa/06iht-ffpeace.html>> Τελευταία πρόσβαση : [28/7/20]

Connor, R. (2019) New Zealand PM slams book sales of Christchurch shooter's 'manifesto'. 28 Aug. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.dw.com/en/new-zealand-pm-slams-book-sales-of-christchurch-shooters-manifesto/a-50119765>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Cooper, H. (2017) *Hillary Clinton Had Nothing to Do With My Book About the First Woman to Be Elected President*. The New York Times. 15 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2017/03/15/insider/hillary-clinton-had-nothing-to-do-with-my-book-about-the-first-woman-to-be-elected-president.html>> Τελευταία πρόσβαση: [28/7/20]

Curtain, J. (2018) *Jennifer Curtin: Jacinda Ardern makes motherhood in politics normal*. NZHerald. 25 Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <https://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11981026> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

DeBenedetti, G. (2015) *Hillary Clinton, grandma-in-chief. She played it on vaccines — will she play it in 2016?* Politico. 2 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.politico.com/story/2015/02/hillary-clinton-grandma-in-chief-114886>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

De Launey, G. (2017) Serbia to have first gay prime minister as Ana Brnabic is chosen. BBC. 16 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-40297480>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Deutsche Welle (2017) *Openly gay Ana Brnabic set to become prime minister of Serbia.* 15 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.dw.com/en/openly-gay-ana-brnabic-set-to-become-prime-minister-of-serbia/a-39270285>> [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

DeutscheWelle (2017) *Openly gay Ana Brnabic set to become prime minister of Serbia.* 16 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.dw.com/en/openly-gay-ana-brnabic-set-to-become-prime-minister-of-serbia/a-39270285>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Diamond, A. (2017) *'Vote for Woman': How Africa Got Its First Female President*. TheAtlantic. 8 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/03/vote-for-woman-how-africa-got-its-first-female-president/518874/>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Dudman, J., 2017. *Only 23% of the world's politicians are women. It's time for that to change.* The Guardian. 29 Nov. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/public-leaders-network/2017/nov/29/female-political-leaders-women-change>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Dunlop, T., (2012). *Double standards: why we hate Gillard so much.* ABCNews.net. 3 May. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.abc.net.au/news/2012-05-03/dunlop-the-imagined-failings-of-gillard/3985592>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Edwards, B. (2019) *Ardern was supposed to be the anti-Trump, but she failed to speak truth to power*. TheGuardian. 25 Sept. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/sep/25/ardern-was-supposed-to-be-the-anti-trump-but-she-failed-to-speak-truth-to-power>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Feldman, L. (2017) *What American Women Can Learn From Liberia's Female President*. TIME. 14 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://time.com/4740458/women-learn-from-female-president-ellen-johnson-sirleaf/>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Feleke, B. (2018) *Liberian ex-President Ellen Johnson Sirleaf dedicates \$5M prize to women's empowerment*. CNN. 30 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο :<<https://edition.cnn.com/2018/04/28/africa/sirleaf-accepts-african-leadership-award/index.html>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Financial Times (2020) *Top judge to become Greece's first female president*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://www.ft.com/content/0f927574-3d19-11ea-a01a-bae547046735>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Filkins, D., 2015. *Christina Fernández de Kirchner. Unidad Ciudadana. An extensive, thorough conversation with The New Yorker*. TheNewYorker. 12 Jul. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.youtube.com/watch?v=jIZ39iEw80M>> Τελευταία πρόσβαση: [27/8/20]

Friedman, V. (2020) *If Women Ruled the World, What Would They Wear?* TheNewYorkTimes. 21Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2020/01/21/style/chanel-dior-iris-van-herpen-couture-paris.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Graham-McLay, C. (2018) *Jacinda Ardern's Progressive Politics Made Her a Global Sensation. But Do They Work at Home?* The New York Times. 26 Sept. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://www.nytimes.com/2018/09/26/world/asia/jacinda-ardern-un-new-zealand.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Harmon, S, (2020) *Julia Gillard's misogyny speech voted 'most unforgettable' moment in Australian TV history*. TheGuardian. 7 Febr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2020/feb/07/julia-gillard-misogyny-speech-voted-most-unforgettable-moment-in-australian-tv-history>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Harmon, S., Sidderk, S. (2020) *'It took on a life of its own': the story behind Julia Gillard's misogyny speech*. TheGuardian. 7 Feb. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2020/feb/07/it-took-on-a-life-of-its-own-the-story-behind-julia-gillards-misogyny-speech>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Hill, J. (2018) *The Germans can't stop talking about Jacinda Ardern's pregnancy either*. 19 Apr. *TheSpinoff*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://thespinoff.co.nz/politics/19-04-2018/the-germans-cant-stop-talking-about-jacinda-arderns-pregnancy-either/>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Hirsch, A. (2017) *Can Ellen Johnson Sirleaf save Liberia?* TheGuardian. 23 Jul. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/global-development/2017/jul/23/can-president-ellen-johnson-sirleaf-save-liberia>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/2020]

Hurley, E. (2018) *Timeline: How Prime Minister Jacinda Ardern's pregnancy unfolded*. Newshub. 21 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.newshub.co.nz/home/new-zealand/2018/06/timeline-how-prime-minister-jacinda-ardern-s-pregnancy-unfolded.html>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Jalloh, A.B., Topona, E. (2018) *Ibrahim Prize winner Ellen Johnson Sirleaf: 'Democracy is spreading in Africa'*. DeutscheWelle. 27 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.dw.com/en/ibrahim-prize-winner-ellen-johnson-sirleaf-democracy-is-spreading-in-africa/a-43565842>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Jideonwo, Ch. (2018). *Ellen Johnson Sirleaf: What is her legacy?* CNN. 22 Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://edition.cnn.com/2018/01/22/africa/ellen-johnson-sirleaf-legacy/index.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Kennedy, R. (2019) *Same-sex partner of Serbia's PM Ana Brnabic gives birth to baby boy*. Euronews. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.euronews.com/2019/02/21/same-sex-partner-of-serbia-s-pm-ana-brnabic-gives-birth-to-baby-boy>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Khan, M. I. (2017) *Ardern and Bhutto: Two different pregnancies in power*. 21 Jun. BBC. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-asia-44568537>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Launey, G. (2017) *Serbia to have first gay prime minister as Ana Brnabic is chosen*. BBC. 16 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-40297480>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Maclean, W. (2020) *With a nod from parliament, Greece gets first female president*. Reuters. 22 Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.reuters.com/article/us-greece-politics-president/with-a-nod-from-parliament-greece-gets-first-female-president-idUSKBN1ZL11Y>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Malik, N. (2019) *With respect: how Jacinda Ardern showed the world what a leader should be*. The Guardian. 28 March. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2019/mar/28/with-respect-how-jacinda-ardern-showed-the-world-what-a-leader-should-be>> [Τελευταία πρόσβαση:]

Manhire, T. (2019) *Jacinda Ardern: 'Very little of what I have done has been deliberate. It's intuitive'*. The Guardian. 6 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2019/apr/06/jacinda-ardern-intuitive-courage-new-zealand>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Maricic, S., Zivic, P. (2018) *Serbia Pride: Gay PM Brnabic 'not wanted' at parade*. BBC. 16 Sept. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.bbc.com/news/world-europe-45524385>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Mills, N. (2019) *Jacinda Ardern seen as role model by young women but not necessarily for career in politics*. ABC. 14 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.abc.net.au/news/2019-04-14/jacinda-ardern-role-model-for-girls-but-not-for-politics-career/10910902>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Munu, A.J. (2017) *Ellen Johnson Sirleaf: Feminist icon or femocrat?* AlJazeera. 11 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/ellen-johnson-sirleaf-feminist-icon-femocrat-171010075855263.html>> [Τελευταία πρόσβαση :]

NZHerald, (2018) *Prime Minister Jacinda Ardern announces pregnancy*. 19 Jun. Διαθέσιμο στο https://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11978029 > Τελευταία πρόσβαση : [28/7/20]

Padgett, T., 2007. *Interview: Cristina Fernandez de Kirchner of Argentina*. 29 Sept. Διαθέσιμο στο <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1666879,00.html> > [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

Palomo, E., 2018. *From four to zero: Latin America loses its female presidents*. El País. 14 Mar. Διαθέσιμο στο https://english.elpais.com/elpais/2018/03/14/inenglish/1521019893_528904.html > [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Padgett, T. (2007) *Interview: Cristina Fernandez de Kirchner of Argentina*. TIME. 29 Sept. Διαθέσιμο στο <http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1666879,00.html> > [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Pantelic, M., Pacic, L. (2017) *On make-up, Serbian women and a lesbian PM*. Al Jazeera. 29 Jun. Διαθέσιμο στο <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2017/06/serbian-women-lesbian-pm-170629101526315.html> > [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Paul, K. (2007) *Argentine power couple draws Clinton comparisons*. Reuters. 23 Oct. Διαθέσιμο στο <https://www.reuters.com/article/us-argentina-election-couples/argentine-power-couple-draws-clinton-comparisons-idUSN2321978420071023> > [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Perry, N., Williams, J. (2019) *New Zealand digs graves as mosque massacre toll rises to 50*. 19 Mar. Διαθέσιμο στο <https://apnews.com/2aeb7ec2f4d54dad938d3b90089aea79> > [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Petsinis, V. (2017) *Enter Serbia's 'Orbán'? Aleksandar Vučić and his catch-all politics*. OpenDemocracyNet. 28 Jun. Διαθέσιμο στο <https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/enter-serbias-orb-n-aleksandar-vu-i-and-his-catch-all-politics/> > [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Phelps, N. (2020) *Fall 2020 Ready-to-Wear. ChristianDior.Vogue.* 25 Feb. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2020-ready-to-wear/christian-dior>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Phillips, T. (2011) *Argentinian leader to re-run for presidency in October elections.* TheGuardian. 22 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο :<<https://www.theguardian.com/world/2011/jun/22/argentina-cristina-fernandez-de-kirchner>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Radovanovic, R. (2017) *Prime minister attends gay pride march in a first for Serbia.* 17 Sept. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://apnews.com/6fcaaecf936741769b6da9009920776f>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Roy, E.A. (2020) *'Charismatic' New Zealand PM Jacinda Ardern named Pacific person of the year.* TheGuardian. 7 Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2020/jan/07/charismatic-new-zealand-pm-jacinda-ardern-named-pacific-person-of-the-year>> [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

Roy, E.A. (2020) *Real leaders do exist': Jacinda Ardern uses solace and steel to guide a broken nation.* TheGuardian. 19 Mar 2019. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2019/mar/19/real-leaders-do-exist-jacinda-ardern-uses-solace-and-steel-to-guide-a-broken-nation>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Rujevic, N. (2018) *Ana Brnabic: 'Insolent' DW interview causes stir in Serbia.* DeutscheWelle. 16 Nov. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.dw.com/en/ana-brnabic-insolent-dw-interview-causes-stir-in-serbia/a-46332343>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Oloixarac, P (2019) *A New Evita Rises in Argentina.* The New York Times. 5 May. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2019/12/05/opinion/argentina-cristina-fernandez-de-kirchner.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

Ursborne, D. (2012) *Cristina Fernandez de Kirchner: Their on lady of the Malvinas.* Independent. 11 Feb. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/cristina-fernandez-de-kirchner-the-iron-lady-of-the-malvinas-6715348.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

Schultheis, E. (2019) *Is the World's Most Powerful Woman Finally a Feminist?* NewYorkTimes.30 Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2019/01/30/opinion/angela-merkel-feminism.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Schwikowski, M. (2017) *Liberia after Ellen Johnson Sirleaf*. DeutscheWelle. 6 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.dw.com/en/liberia-after-ellen-johnson-sirleaf/a-40800456>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Shuttleworth, K. (2017) *Jacindamania: rocketing rise of New Zealand Labour's fresh political hope*. TheGuardian.2 Sept. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2017/sep/02/jacindamania-rocketing-rise-of-new-zealand-labours-fresh-political-hope>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Smith, H. (2020) *Progressive judge to become Greece's first female president*. TheGuardian.16 Ιαν. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2020/jan/16/greece-first-female-president-katerina-sakellaropoulou-kyriakos-mitsotakis>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Stewart, H. (2019) *Away from the media's gaze, Ana Brnabić is failing to advocate for LGBT equality in Serbia* | View. Euronews.23 Sept. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.euronews.com/2019/09/23/away-from-the-media-s-gaze-ana-brnabic-is-failing-to-advocate-for-lgbt-equality-in-serbia>> [Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

Stublely, P. (2019) *Gay partner of Serbian PM Ana Brnabic gives birth in first for a world leader*. 21 Febr. Independent. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/ana-brnabic-serbia-milica-djurdjic-baby-birth-son-gay-lgbt-same-sex-couple-a8790306.html>> Τελευταία πρόσβαση : [28/7/20]

Surk, B. (2017) *Serbia Gets Its First Female, and First Openly Gay, Premier*. TheNewYorkTimes. 28 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2017/06/28/world/europe/serbia-ana-brnabic-prime-minister.html?auth=login-email&login=email>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Synovitz, R. (2019) *Lesbian PM Or Not, Serbia Blocks Gays' Path To Parenthood*. Radio Free Europe.Radio Liberty. 22 Aug. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.rferl.org/a/lesbian-pm-or-not-serbia-blocks-gays-path-to-parenthood/30123813.html>>[Τελευταία πρόσβαση: 27/8/20]

Shirbon, E. (2016) Liberia's Johnson Sirleaf saddened, concerned after Trump win. Reuters. 9 Nov. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.reuters.com/article/us-usa-election-liberia/liberias-johnson-sirleaf-saddened-concerned-after-trump-win-idUSKBN1342ZQ>> Τελευταία πρόσβαση : [28/7/20]

The Editorial Board, 2017. Progress on Gay Rights in Serbia, With a Catch. New York Times. 26 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2017/06/26/opinion/gay-rights-serbia-ana-brnabic.html>>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

The New York Times (2008) *Argentine Farmers Vow to Press Strike Over Tax*. 27 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2008/03/27/world/americas/27argentina.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

The New York Times (2019) *'There Will Be Changes' to Gun Laws, New Zealand Prime Minister Says*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2019/03/17/world/asia/new-zealand-shooting.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Toweh, A. (2017) As Johnson Sirleaf exits, Liberians thankful for peace, excited about change. Reuters. 9 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.reuters.com/article/us-liberia-election-preview/as-johnson-sirleaf-exits-liberians-thankful-for-peace-excited-about-change-idUSKBN1CD0Z6>> Τελευταία πρόσβαση : [28/7/20]

Tran, M. (2012) *Liberia's Johnson Sirleaf defiant over nepotism and corruption claims*. The Guardian. 1 Nov. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <<https://www.theguardian.com/global-development/2012/nov/01/liberia-johnson-sirleaf-nepotism-corruption>>. Τελευταία πρόσβαση :

Tunner, M. (2017) *Serbia's Makeup-Free PM Shocks Me, Too*. BalkanInsight. 22 Jun. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://balkaninsight.com/2017/06/22/serbia-s-makeup-free-pm-shocks-me-too-06-22-2017/>> Τελευταία πρόσβαση: [28/7/20]

Vogel, T.(2013)*AlenkaBratušek – Leading lady*.Politico.9 Nov. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://www.politico.eu/article/leading-lady/>>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Wallenfeldt, J. (2019) JacindaArdern. PrimeministerofNewZealand.EncyclopaediaBritannica.Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.britannica.com/biography/Jacinda-Ardern>> [Τελευταία πρόσβαση:28/7/20]

Weiss, S. (2018) *JudyChicago, theGodmother*.TheNewYorkTimesStyleMagazine.7 Feb.Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.nytimes.com/2018/02/07/t-magazine/judy-chicago-dinner-party.html>> [Τελευταίαπρόσβαση: 28/7/20]

Wintour, P.(2017) Ana Brnabić: '*I do not want to be branded Serbia's gay PM*'.TheGuardian. 28 Jul. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.theguardian.com/world/2017/jul/28/ana-brnabic-serbia-prime-minister-interview>>[Τελευταίαπρόσβαση: 28/7/20]

Επιστημονικά άρθρα

Adi, A., Erickson, K., Lilleker, D. (2014) *Elite Tweets: Analyzing the Twitter Communication Patterns of Labour Party Peers in the House of Lords*. Policy Studies Organization Published by Wiley Periodicals. DOI: <https://doi.org/10.1002/1944-2866.POI350>

Baud, M. (2013). State and Society in Argentina: Change and Continuity under the Kirchners. *Revista Europea De Estudios Latinoamericanos Y Del Caribe / European Review of Latin American and Caribbean Studies*, (95), 114-123. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <www.jstor.org/stable/23595696> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Beard, A., (2019). *Life's Work: An Interview with Julia Gillard*. Harvard Business Review. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <<https://hbr.org/2019/11/lifes-work-an-interview-with-julia-gillard>> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Butler, J. (1988). *Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory*. *Theatre Journal*, 40(4), 519-531. doi:10.2307/3207893

Bystrom, D. G., Robertson, T. A., & Banwart, M. C. (2001). *Framing the Fight: An Analysis of Media Coverage of Female and Male Candidates in Primary Races for Governor and U.S. Senate in 2000*. *American Behavioral Scientist*, 44(12), 1999–2013. <https://doi.org/10.1177/00027640121958456>

Campus, D. (2010) *The Personalization of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*, by Lauri Karvonen, *Political Communication*, 27:4, 476-478, DOI: [10.1080/10584609.2010.517103](https://doi.org/10.1080/10584609.2010.517103)

Cantrell, T. H. and Bachmann, I. (2008) “Who Is the Lady in the Window?” A Comparison of International and National Press Coverage of First Female Government Heads. *Journalism Studies* 9(3): 429–46.

Campbell, D. E., and Wolbrecht, C. (2006) *See Jane Run: Women Politicians as Role Models for Adolescents*. *Journal of Politics* 68(May): 233– 47.

Chronaki, D. (2013) *Young People's Accounts of their Experiences with Mediated Sexual Content during Childhood and Teenage Life*. Loughborough University: PhD Thesis.

Coleman, S. (2003) *A Tale of Two Houses. The House of Commons, the Big Brother House and the People at Home*. *Parliamentary Affairs* 53: 733–58.

Coralles, J. (2002). The politics of Argentina's meltdown. *World Policy Journal*, vol. 19, no. 3, 2002, pp. 29–42. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/40209816. [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

David A. C., Joan M. H., Seth Ov., Reeve V. (2001) *The Glass Ceiling Effect, Social Forces*, Volume 80, Issue 2, Pages 655–681, <https://doi.org/10.1353/sof.2001.0091>

Davies, B., Harré, R. (1990) *Positioning: The discursive production of selves. Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43–63. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5914.1990.tb00174.x> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Dembroucke, Van, C. (2014) *Exploring Media Representations of Argentina's President Cristina Fernández de Kirchner*. *Feminist Media Studies*, 14:6,1056-1070, DOI: [10.1080/14680777.2014.882858](https://doi.org/10.1080/14680777.2014.882858)

Dolan, K., Lynch, T. (2017) *Do Candidates Run as Women and Men or Democrats and Republicans? The Impact of Party and Sex on Issue Campaigns*, *Journal of Women, Politics & Policy*, 38:4,522-546, DOI: [10.1080/1554477X.2016.1268876](https://doi.org/10.1080/1554477X.2016.1268876)

Dollar, D., Fisman, R., Gatti, R., 1999. *Are women really the "fairer" sex : corruption and women in government (English)*. Policy research report on gender and development working paper series ; no. 4 Washington, D.C. : World Bank Group. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <http://documents.worldbank.org/curated/en/305281468779674425/Are-women-really-the-fairer-sex-corruption-and-women-in-government> > [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Devlin, K., Widjaya, R., Cha, J. (2020) *For Global Legislators on Twitter, an Engaged Minority Creates Outsize Share of Content*. PewResearchCentre. 18 May. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <https://www.pewresearch.org/global/2020/05/18/for-global-legislators-on-twitter-an-engaged-minority-creates-outsize-share-of-content/> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Douglas, S. J., Michaels, M. W. (2004). *The mommy myth: The idealization of motherhood and how it has undermined all women*. Free Press.

Fontaine, S., Mc Gregor, J. (2002) *Reconstructing gender for the 21st century: News media framing of political women in New Zealand*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <https://www.semanticscholar.org/paper/Reconstructing-gender-for-the-21-century%3A->

[News-of-Fontaine-](#)

[Mcgregor/de70edd6f120f6e86a758dd6754fbd641d2a5619](#)>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Fontaine, S., Ross, K., Margie, C. (2019) Across the great divide: gender, Twitter, and elections in New Zealand and the United Kingdom, *Communication Research and Practice*, 5:3, 226-240, DOI: [10.1080/22041451.2018.1558774](https://doi.org/10.1080/22041451.2018.1558774)

Fontaine, S. (2017) *What's not to Like?: A Qualitative Study of Young Women Politicians' Self-Framing on Twitter*, *Journal of Public Relations Research*, 29:5, 219-237, DOI: [10.1080/1062726X.2017.1388239](https://doi.org/10.1080/1062726X.2017.1388239)

Fereday, J. (2006) Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development. *International Journal of Qualitative Methods* 2006, 5(1) University of South Australia. DOI: <https://doi.org/10.1177/160940690600500107>

Fowler, L., Lawless, J. (2009) *Looking for Sex in All the Wrong Places: Press Coverage and the Electoral Fortunes of Gubernatorial Candidates*. *Perspectives on Politics*, 7(3), 519-536. DOI: [10.1017/S1537592709990843](https://doi.org/10.1017/S1537592709990843)

Graham, T, Jackson, D., Broersma, M. (2018) *The Personal in the Political on Twitter : Towards a Typology of Politicians' Personalized Tweeting Behaviours*. in: Schwanholz J., Graham T. And Stoll P.T., eds. (In Press) *Managing Democracy in the Digital Age: Internet Regulation, Social Media Use, and Online Civic Engagement*. Springer: Berlin. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <<http://www.springer.com/gb/book/9783319617077>> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Greenlee, J.S. (2018) *Women on the 2018 ballot are busting perceptions of motherhood and leadership*.

The Conversation. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://theconversation.com/women-on-the-2018-ballot-are-busting-perceptions-of-motherhood-and-leadership-94009>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Greenlee, J. S, Tatishe N., Jesse Rh., Elizabeth Sh. (2018) *Helping to Break the Glass Ceiling? Fathers, First Daughters, and Presidential Vote Choice in 2016*. *Political Behavior*. □ DOI: [10.1007/s11109-018-9514-0](https://doi.org/10.1007/s11109-018-9514-0)

Heldman, C., Carroll, S. J. and Olson, S. (2005) *She Brought Only a Skirt: Print Media Coverage of Elizabeth Dole's Bid for the Republican Presidential Nomination*. *Political Communication* 22: 213–335.

Herrnson, P. S., Lay, J. C. and Stokes, A. (2003) *Women Running 'as Women': Candidate Gender, Campaign Issues, and Voter-Targeting Strategies*. *The Journal of Politics* 65(1): 244–55

Huddy, L., Terkildsen, N. (1993) *Gender Stereotypes and the Perception of Male and Female Candidates*. *American Journal of Political Science* . Vol. 37, pp. 119-147

Hwang, S. (2013) *The Effect of Twitter Use on Politicians' Credibility and Attitudes toward Politicians*, *Journal of Public Relations Research*,25:3,246-258,DOI: [10.1080/1062726X.2013.788445](https://doi.org/10.1080/1062726X.2013.788445)

Jackson, N.,Lilleker D. (2011) *Microblogging, Constituency Service and Impression Management: UK MPs and the Use of Twitter*. *The Journal of Legislative Studies*,17:1,86-105,DOI: [10.1080/13572334.2011.545181](https://doi.org/10.1080/13572334.2011.545181)

Jalalzai, F. (2004) *Women Political Leaders*, *Women & Politics*, 26:3-4,85-108, DOI: [10.1300/J014v26n03_04](https://doi.org/10.1300/J014v26n03_04)

Joni Lovenduski (2002) *Feminizing Politics, Women: A Cultural Review*, 13:2, 207-220, DOI: [10.1080/09574040210149004](https://doi.org/10.1080/09574040210149004)

Jungherr, A. (2016) *Four Functions of Digital Tools in Election Campaigns: The German Case*. *The International Journal of Press/Politics*, 21(3), 358–377. <https://doi.org/10.1177/1940161216642597>

Kahn F., K. (1992) *Does Being Male Help? An Investigation of Gender and Media Effects in U.S. Senate races*, *Journal of Politics* 54(2): 497–517.

Kahn F., K., Goldenberg, E. (1991) *Women Candidates in the news: An Examination of gender differences in U.S. Senate Campaign Coverage*, *Public Opinion Quarterly*, Volume 55, Issue 2, 180–199, <https://doi.org/10.1086/269251>

Karvonen, L. (2010) *The Personalisation of Politics: A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press.

Kim, Y. (2012) *Politics of representation in the digital media environment: Presentation of the female candidate between news coverage and the website in the 2007 Korean presidential primary*. *Asian Journal of Communication*, 22(6), 601–620

Kishi, K., et al. (2019) 4 facts about religion in New Zealand. PewResearchCentre. 21 Mar. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/03/21/4-facts-about-religion-in-new-zealand/>> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

Kumar, P. (2018). *Participation of women in politics: Worldwide experience*. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <https://www.researchgate.net/publication/327057539_Participation_of_Women_in_Politics_Worldwide_experience [GoogleScholar]> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Levine, S. (2017) *Substance and stardust in New Zealand's 2017 election*. EastAsiaForum. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.eastasiaforum.org/2017/09/30/substance-and-stardust-in-new-zealands-2017-election/>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Lilleker D.G. and Jackson N. (2010) *Towards a more participatory style of election campaigning: The impact of Web 2.0 on the UK 2010 general election*. *Policy & Internet* 2(3): 69–98

Lilleker, D.G., and K. Koc-Michalska. 2013. Online Political Communication Strategies: MEPs, eRepresentation and Self-Representation. *Journal of Information Technology & Politics* 10 (2): 190–207.

McCombs, M. (1997) *New frontiers in agenda setting: Agendas of attributes and frames*. *Mass Communication Review*, 24(1&2), 32–52.

Marsh, D. (2011) *Late modernity and the changing nature of politics: two cheers for Henrik Bang*. *Critical Policy Studies*, 5:1, 73-89, DOI: [10.1080/19460171.2011.555684](https://doi.org/10.1080/19460171.2011.555684)

Marwick, A. and boyd, danah (2011) 'To See and Be Seen: Celebrity Practice on Twitter', *Convergence*, 17(2), pp. 139–158. doi: [10.1177/1354856510394539](https://doi.org/10.1177/1354856510394539).

Meeks L., (2016) *Gendered styles, gendered differences: Candidates' use of personalization and interactivity on Twitter*, *Journal of Information Technology & Politics*, 13:4, 295-310, DOI: [10.1080/19331681.2016.1160268](https://doi.org/10.1080/19331681.2016.1160268)

Meeks, L. (2012) *Is She 'Man Enough'? Women Candidates, Executive Political Offices, and News Coverage*. *Journal of Communication* 62 (1): 175–93.

Mendez, H R., Thomas, S. & Wilkerson, A. (2012) *Gender and perceptions of candidate competency*. *Journal of Women, Politics & Policy*, 33(2), 126-150. DOI: [10.1080/1554477X.2012.667748](https://doi.org/10.1080/1554477X.2012.667748)

Murphy, M. (2020) *Maternal Dissent in Mainstream News: "Peace Mom" Confronts the Nation's Strict Father*, *Women's Studies in Communication*, 43:1, 23-44, DOI: [10.1080/07491409.2019.1659198](https://doi.org/10.1080/07491409.2019.1659198)

Niven, D., Zilber, J. (2001) *Do Women and Men in Congress Cultivate Different Images? Evidence from Congressional Web Sites*. *Political Communication* 18(4):395-405. DOI: [10.1080/10584600152647100](https://doi.org/10.1080/10584600152647100)

Opyd, D. (2014) *Men and Media: Friends or Enemy of Women Parliamentarians? Under-Representation of Women in Politics*. *Athens Journal of Social Sciences*-Volume 1, Issue 1– Pages 35-46. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <https://doi.org/10.30958/ajss.1-1-3doi=10.30958/ajss.1-1-3> [Τελευταία Πρόσβαση : 28/7/20]

Patterson, T.E. (2016) *News Coverage of the 2016 General Election: How the Press Failed the Voters*. Shorenstein Center. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <https://shorensteincenter.org/news-coverage-2016-general-election/>

Paxton, P. & Hughes, M. M. (2007). *Sociology for a new Century Series: Women, politics, and power: A global perspective* Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. DOI: [10.4135/9781452225944](https://doi.org/10.4135/9781452225944)

Reynolds, A. (1999) *Women in the Legislatures and Executives of the World: Knocking at the Highest Glass Ceiling*. *World Politics*, 51(4), 547-572. DOI: [10.1017/S0043887100009254](https://doi.org/10.1017/S0043887100009254)

Richtler, L. (1991) *Exploring Theories of Female Leadership in South and Southeast Asia*. *Pacific Affairs*, University of British Columbia . DOI: [10.2307/2759914](https://doi.org/10.2307/2759914)

Ross, K. (2017) *Gender, Politics, News: A Game of Three Sides*. John Wiley & Sons, Inc. DOI:[10.1002/9781118561652](https://doi.org/10.1002/9781118561652)

Russell, M. (2019) *Serbia at risk of authoritarianism?* European Parliamentary Research Service.

Owen, M. Brown G. and Yule G. (1985) *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. Pp. xii 288. - M. Stubbs, *Discourse analysis*. Oxford: Basil Blackwell, 1983. Pp. xiv 272. *Journal of Linguistics*, 21(1), 241-245. DOI: [10.1017/S0022226700010161](https://doi.org/10.1017/S0022226700010161)

Sadvoss, C. (2013) *Toward an understanding of political enthusiasm as media fandom: Blogging, fan productivity and affect in American politics*. Volume 10. Issue 1. *Journal of Audience and Reception Studies*. University of Surrey, UK

Sebastian S., Arnim B., Haiko L. , Markus S. (2018) *Election Campaigning on Social Media: Politicians, Audiences, and the Mediation of Political Communication on Facebook and Twitter*, *Political Communication*, 35:1, 50-74, DOI: [10.1080/10584609.2017.1334728](https://doi.org/10.1080/10584609.2017.1334728)

Sykes, P. (2016) *Women's Executive Leadership. Government and Opposition*, 51(1), 160-181. doi:10.1017/gov.2015.27. Cambridge University Press

Thomas, G., Adams, M. (2010) *Breaking the Final Glass Ceiling: The Influence of Gender in the Elections of Ellen Johnson-Sirleaf and Michelle Bachelet*, *Journal of Women, Politics & Policy*, 31:2, 105-131, DOI: [10.1080/15544771003697270](https://doi.org/10.1080/15544771003697270)

Timperle, C. (2018) *Women Talking Politics. A research magazine of the NZPSA*. New Zealand Political Studies Association.

Van Aelst P, Sheaffer T, Hubé N, Papathanassopoulos S (2017) *Personalization*. In: Vreese Cd, Esser F, Hopmann DN (eds) *Comparing Political Journalism*. Communication and Society. Routledge, London, pp.112-130

Van Zoonen, L. (2006) *The Personal, the Political and the Popular: A Woman's Guide to Celebrity Politics*. *European Journal of Cultural Studies* 9(3): 287–301.

Van Dijk, T. A. (1995). *Discourse Semantics and Ideology*. *Discourse & Society*, 6(2), 243–289. <https://doi.org/10.1177/0957926595006002006>

Verge T., Pastor R., (2018) *Women's Political Firsts and Symbolic Representation*, *Journal of Women, Politics & Policy*, 39:1, 26-50, DOI: [10.1080/1554477X.2016.1268878](https://doi.org/10.1080/1554477X.2016.1268878)

Vitale, M. A. (2015) *Legitimizing Leadership: Argentine President Cristina Fernández de Kirchner's 2007 Inaugural Address*, *Rhetoric Society Quarterly*, 45:3, 250-263, DOI: [10.1080/02773945.2015.1032856](https://doi.org/10.1080/02773945.2015.1032856)

Vowles, J. (2018) *Surprise, surprise: the New Zealand general election of 2017*. *Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online*. 13 (2): 147–160

Welp, Y., Ruth, S., 2017. *Presidentas Twitteras: The Social Media Use of Cristina Fernández de Kirchner and Dilma Rousseff*, in Betilde, M. P. (Eds): *Women, Politics, and Democracy in Latin America*, New York: Palgrave Macmillan.

Wilson, J., Boxer, D. (2015) *Discourse, Politics and Women as Global Leaders*. John Benjamins Publishing Company. ISBN 9789027267979. DOI: <https://doi.org/10.1075/dapsac.63>

Zulli, D (2018) (eds) Moltalano, L., *Gender, Race, and Social Identity in American Politics. The Past and Future of Political Access*. Lexington Books

Βιβλία

Bauman Z (1999) *In Search of Politics*. Polity Press, Cambridge

Bang, H. (2008) *Politics in the swing: between democracy and good governance*. Paper for PSA Conference, Swansea, April 2008.

Beauvoir, S. de. *The Second Sex*. New York: Vintage Books 1989, c1952. Print.

Beck, Ur., Giddens, A., Lash, S. (1994) *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Stanford University Press.

Bilić, B. (2020). *Trauma, Violence, and Lesbian Agency in Croatia and Serbia: Building Better Times*. Cham: Palgrave Macmillan

Braden, M. (1996) *Women Politicians and the Media*. Lexington: The University Press of Kentucky.

Bourdieu, P. (2007) *Η ανδρική κυριαρχία*, μτφ. Γιαννοπούλου Έφη, Αθήνα: Πατάκης.

Borrelli, M.A. (2002) *The President's Cabinet: Gender, Power, and Representation*. Kumarian Press. Lynne Rienner.

Burr, V. (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. New York: Routledge

Barthes, R. (1972). *Mythologies: Roland Barthes*. New York: Hill and Wang.

Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge, UK, Polity Press.

Burrell, B. (1998) *A Woman's Place is in the House: Campaigning for Congress in the Feminist Era*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Bystrom, D. G. (2004) Women as political Communication Sources and Audiences. In Handbook of political communication research. Ed. Linda Lee Kaid. 435-459. Mahwah : Lawrence Erlbaum.

Campus, D. (2013) *Women Political Leaders and the Media*. UK: Palgrave Macmillan.

Chafe, Wallace L. (1994) *Discourse, consciousness, and time: The flow and displacement of conscious experience in speaking and writing*. Chicago: University of Chicago Press.

Chait B. R. (2007) *Women, Leadership and Natural Order*, in D. Rhode and B. Kellerman (eds) *Women and Leadership*. San Francisco, CA: Wiley and Sons
Cortéz- Conde, F., Boxer, D. (2015) *Breaking the glass & keeping the ceiling . Women presidents' discursive practices in Latin America*, in Wilson, J., Boxer, D., (ed.) *Discourse, Politics and Women as Global Leaders*, 43-66. John Benjamins Publishing. ISBN 9789027267979

Dahlgren, P. (2009) *Media and Political Engagement: Citizens, Communication, and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

Davis, F. (1992) *Fashion, Culture, and Identity*. Chicago: University of Chicago Press.

Dolan, K. (2004) *Voting for Women*. Boulder, CO: Westview Press

Duerst-Lahti, G. and Kelly, R. M. eds. (1995) *Gender, Power, Leadership and Governance*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.

Edelman, M. (1999) *Η κατασκευή του πολιτικού θεάματος*. Μτφρ. Κόρκα Αρχοντή. Αθήνα: Πατάκης

Foucault, M., Sheridan, A., & Foucault, M (1972) *The archaeology of knowledge*. New York, Pantheon Books.

Genovese, M., A., ed. (1993) *Women as Political Leaders*. Newbury Park, Calif. : Sage Publications.

Genovese, M.A., Steckenrider, J., eds (2013) *Women as Political Leaders : Studies in Gender and Governing*. New York : Routledge.

Goffman, E. (1959) *The presentation of self in everyday life*. Garden City, N.Y. : Doubleday.

Hall, S. (1997) *Representation: cultural representations and signifying practices*. London, Sage in association with the Open University.

Hemmings, C. (2011) *Why Stories Matter: The Political Grammar of Feminist Theory*. Durham: Duke University Press.

Hegelsen, S. 1990. *The Female Advantage: Women's Way of Leadership*. New York: Doubleday.

Hoogensen, G., Solheim, B. O. (2006) *Women in power : world leaders since 1960*. Praeger Publishers

Jalalzai, F. (2008) *Women Rule: Shattering the Executive Glass Ceiling*. *Politics & Gender* 4: 205–31.

Jallow, G (2014) *Leadership in Postcolonial Africa: An Introduction*. In: Jallow B.G. (eds) *Leadership in Postcolonial Africa*. Palgrave Studies in African Leadership. Palgrave Macmillan, New York

Jamieson, K. H. (1988) *Eloquence in an Electronic Age: The Transformation of Political Speechmaking*. Oxford: Oxford University Press.

Jamieson, K. H. (1995) *Beyond the Double Bind: Women and Leadership*. Oxford: Oxford University Press.

Jensen, K. B., & Jankowski, N. (1991). *A Handbook of qualitative methodologies for mass communication research*. London: Routledge.

Johansson, J. (2009) *The Politics of Possibility: Leadership in Changing Times*. Wellington: Dunmore Publishing Ltd.

Jensen, I., Klaus J.,b, Nicholas, W. (2002) *A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research*. USA and Canada : Taylor & Francis e-Library

Inglehart, R., Norris, P. (2003) *Rising Tide: Gender Equality and Cultural Change around the World*. New York: Cambridge University Press

Kahn Fridkin, K. (1996) *The Political Consequences of Being a Woman: How Stereotypes Influence the Conduct and Consequences of Political Campaigns* .New York: Columbia University Press.

Keohane, N. (2010) *Thinking about Leadership*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Lilleker D., et al. (2016) *US Election Analysis: Media, Voters and the Campaign*. Early reflections from leading academics. The Centre for the Study of Journalism, Culture and Community Bournemouth University

Laurie, Dwyer, C., Holloway, S., & Smith, F. (1999) *Geographies of New Femininities*. Longman, London.

Mack, N. et al. (2005) *Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide*. North Carolina: Family Health International

McCombs, M. & Shaw, D. (1972) *The Agenda-Setting Function of the Mass Media*. *The Public Opinion Quarterly*, 36(1), pp. 176-187.

McCombs, M. (2004) *Setting the Agenda: Mass Media and Public Opinion*. Polity Press, Cambridge, UK

- MacGregor Burns, J. (1978) ed. (2005) *Leadership* . New York: Harper & Row..
- MacGregor Burns, J.(2003)*Transforming Leadership*. New York: Grove Press.
- Moran, H. Mary (2006) *Liberia: The violence of democracy*. University of Pennsylvania Press
- Moore, Henrietta L. (1988) *Feminism and Anthropology*. Cambridge Polity Press
- Mazzoleni, G., Sfardini, A.(2009)*Politica Pop. Bologna: Il Mulino in D. Campus , 2013, Women Political Leaders and the Media*. UK: PalgraveMacmillan.
- Molyneux, M. (2003) *Women's Movements in International Perspectives: Latin America and beyond*. Palgrave Macmillan
- Norris, P. 1997 .*Women Leaders Worldwide: A Splash of Color in the Photo Op*, in Norris P., (ed.) *Women, MediaandPolitics*, 149–65 .Oxford: Oxford University Press.
- Nicolau-Smokoviti, L. (2004)*Business Leaders' Work Environment and Leadership Styles*, in M. Vianello and G. Moore (eds.) *Women & Men in Political & Business Elites*, 83–101. London: Sage.
- Παντελίδου – Μαλούτα, Μ. (2002). *Το φύλο της Δημοκρατίας. Ιδιότητα του Πολιτή και έμφυλα υποκείμενα*. Αθήνα : Σαββάλας
- Parry-Giles, S., Parry-Giles, T. (2002) *Constructing Clinton Hyperreality and Presidential Image-Making in Post-Modern Politics*. New York: Peter Lang.
- Rhode, D. and Kellerman, B. (2007) *Women and Leadership the State of Play* in D. Rhode and B. Kellerman (eds) *Women and Leadership* (San Francisco, CA: Wiley and Sons).
- Ross, K. (2004)*Women framed: The gendered turn in mediated politics*. Blackwell Publishing.
- Watson, R.P., Gordon, A., eds. (2003) *Anticipating Madame President*. Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Watson, R., P.;Jencik, A., and Selzer, J., A.(2005) *Women World Leaders: Comparative Analysis and Gender Experiences*.*Journal of International Women's Studies*, 7(2), 53-76.

Solheim, B., O.(2000) *On the top of the world: Women' s Political Leadership in Scandinavia and Beyond*. London :Greenwood

Paxton, P. M., & Hughes, M. M. (2007) *Women, politics, and power: A global perspective*. Los Angeles: Pine Forge Press.

Pitkin, Hanna F. (1972) *The Concept of Representation*. Berkeley -Los Angeles: University of California Press.

Schwartzberg, R. (1980) *Lo Stato spettacolo* (Roma: Editori riuniti); original French ed. 1977 in D. Campus , 2013, *Women Political Leaders and the Media*. UK: Palgrave Macmillan.

Stanyer, J. (2012) *Intimate Politics: Politicians and Declining Privacy in the Media Age*. Polity Press, Cambridge.

Stanyer, J. (2007) *Modern Political Communication*. Cambridge: Polity Press.

Stevens, A. (2007) *Women, Power, and Politics*. Houndmills: Palgrave.

Tannen, D. (1990) *You just don't understand: Women and men in conversation*. New York: Morrow.

Van Zoonen, L. (2005) *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge* (Oxford: Rowman & Littlefield).

Zarembek, G. (2014) *El Género en las Políticas Públicas. Redes, Reglas y Recursos*. Mexico: FLACSO

Ιστότοποι

Council of Women Political Leaders, 2019. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<http://www.councilwomenworldleaders.org/about.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Inter-parliamentary Union, 2019. Women in Politics: 2019. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.ipu.org/resources/publications/infographics/2019-03/women-in-politics-2019>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Inter-parliamentary Union, 2019. One in five ministers is a woman according to new IPU/UN Women Map. : <<https://www.ipu.org/ar/node/9965>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

United Nations, 2017. Concluding observations on the third periodic report of Serbia. Human Rights Committee. 10 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο : <https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR/C/SRB/CO/3&Lang=En> [Τελευταία πρόσβαση : 28/7/20]

OECD, 2018. Communication, Connection, Community: Why a woman's place is politics. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.womenpoliticalleaders.org/oecd-forum-contribution-silvana-koch-mehrin>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Statista (2020) Most conversational world leaders having highest reply rates on Twitter as of May 2018. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.statista.com/statistics/348481/world-leaders-with-the-highest-twitter-reply-rates/>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

διαδίκτυο: <<https://www.womenpoliticalleaders.org/>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Λοιπές πηγές

Φ.Ε.Κ. 187/Α'/28.11.2019. Θ' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων. Αθήνα: 2019

Βίντεο

A global history of women's rights, in 3 minutes. 2020. [youtube] UNWomen. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <https://www.youtube.com/watch?v=m_UjYOfmkn8&feature=youtu.be> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Cristina Fernandez de Kirchner sworn in as Argentine president – 2007.2015[youtube].AssociatedPress.21 Jul. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.youtube.com/watch?v=qL7PPbMIZyI>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Cristina Kirchner Up Close and Uncut with, 2015 [youtube].The New Yorker.12 Jul. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.youtube.com/watch?v=jIZ39iEw80M>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Did Ellen Johnson Sirleaf do enough for Liberia? 2019 [youtube]. Al Jazeera. 24 May. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.aljazeera.com/programmes/upfront/2019/05/ellen-johnson-sirleaf-liberia-/190524073206195.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Ellen Johnson Sirleaf: What is her legacy?2018[youtube]. CNN. 22 Jan. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://edition.cnn.com/2018/01/22/africa/ellen-johnson-sirleaf-legacy/index.html>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Julia Gillard's 'misogyny speech' in full. 2012. [youtube]. ABC News (Australia). 8 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.youtube.com/watch?v=ihd7ofrwQX0>> [Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Is Cristina Argentina's new Evita?2015. [youtube]. BBC. 22 Feb. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<https://www.youtube.com/watch?v=iCSIP_izRpw>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

One to One - Ellen Jonson Sirleaf, 2010.[youtube]AlJazeera. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://www.youtube.com/watch?v=zUcvSDK-UYs>>[Τελευταία πρόσβαση: 28/7/20]

Δημοσιεύσεις στο Twitter

Fernández de Kirchner, C. (2019) 15 Dec. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://twitter.com/CFKArgentina/status/1206001825155108865>>[τελευταία πρόσβαση 28/7/20]

Fernández de Kirchner, C. (2019) 28 Jul. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://twitter.com/CFKArgentina/status/1155243723963404295>>[τελευταία πρόσβαση 28/7/20]

Fernández de Kirchner, C. (2019) 23 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο:<<https://twitter.com/cfkargentina/status/1187133217058512897?lang=bg>> [τελευταία πρόσβαση 28/7/20]

Fernández de Kirchner, C. (2019) 15 Oct. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://twitter.com/CFKArgentina/status/1184202982583427073>> [τελευταία πρόσβαση 28/7/20]

Sirleaf, E. (2020) 27 April. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://twitter.com/MaEllenSirleaf/status/1254681995323609094>> [τελευταία πρόσβαση 28/7/20]

Sirleaf, E. (2020) 10 Apr. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://twitter.com/MaEllenSirleaf/status/1248521402443018240>>[τελευταία πρόσβαση 28/7/20]

Sirleaf, E. (2020) 10 Feb. Διαθέσιμο στο διαδίκτυο: <<https://twitter.com/MaEllenSirleaf/status/1226778131786235905>>[τελευταία πρόσβαση 28/7/20]